Olanaksızı İsteyen Adam

SERGEY NECHAEV

MICHAEL PROWDIN

EPİGON YAYINLARI / çizgi dışındaki yaşamlar

Michael Prowdin

●

Olanaksızı İsteyen Adam
SERGEY NECHAEV

çeviren

Taner Ayyıldız

Epigon Yayınları: 7
Biyografi: 1
ISBN:975-92397-2-8
Michael Prowdin/*Olanaksızı İsteyen Adam Sergey Nechaev*
çeviren: Taner Ayyıldız

©Çevirinin yayın hakları, yayıncıya aittir.
Tanıtımlarda yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Teknik Hazırlık: *Kitap Rehberi*
Kapak: *Ruhi Efe*
Kitabın 100 adedi numaralandırılarak
satış dışı bırakılmıştır.

1. Baskı. İstanbul. Mayıs 2003
Handıser Tanıtım Hizmetleri Danışmanlık ve Tic Ltd Şti.
Mühürdar Caddesi No: 51 Kadıköy - İstanbul
Tel-Faks: (0216) 346 52 63
kitaprehberi@hotmail.com
Baskı: Can Matbaacılık

Michael Prowdin

●

Olanaksızı İsteyen Adam
SERGEY NECHAEV

çeviren

Taner Ayyıldız

EPİGON YAYINLARI

ÖNSÖZ

Rus devrim tarihi üzerine yazılmış bazı kitaplar, SERGEY NECHAEV'den, kendisini özellikle devrimci mücadelenin en radikal yollarını ve şiddet metodlarını öğütlemesiyle ayrıcalıklı kılan anarşist Bakunin taraftarlarından biri olarak bahseder.

Devrim öncesi, Rusya'da Nechaevizm kelimesi, sahte devrimci mücadele, vicdansız yalanlar ve boş böbürlenme gibi söylemlerle eş tutulmaktaydı. Her devrimci grup, onunla bir bağlantısı olduğu yönündeki iddialara gücenirdi, bu bağlamda Nechaev'in savunduğu ya da yaptığı şeyleri kınamak ve reddetmek kişinin kendisine saygısının bir göstergesiydi.

Fakat daha 20. yüzyılın ilk on yılı içerisinde Rus Devrim Hareketi tarihçileri şunu gözlemlemişlerdi; tüm reddetmelere ve kınamalara rağmen, Nihilizm hareketi zamanın diğer devrimci hareketlerinden daha fazla, Nechaev ile güncellik kazanmıştı. Devrimcilerin bazıları asla kabul etmemelerine rağmen onun bazı tekniklerini uyguluyorlar ve taktiklerinin bir kısmını kendilerine rehber ediniyorlardı.

1917'deki Bolşevik Ekim Devrimi'nin ardından, gizli polis arşivleri açıklandığında Nechaev'i de kapsayan bir düşünce dönüşümü başladı. 40 yıl boyunca, bir hilekâr, şarlatan ve tek başına bir insan olarak algılanan Nechaev, devrim tarihinin en önemli kişilerinden biri olarak görülmeye başlanıyordu. Zaten kendisi daha devrimci hareketin en başında devrimin izlemesi gereken yol üzerine özgün yaklaşımlar ortaya çıkarmıştı. Ona önem veren sadece bir tane Bolşevik dergisi vardı ve bu dergi, akıbeti, öğretileri ya da en azından bazıları hâlâ hayatta olan yaşıt ve taraftarlarıyla olan anıları gibi detaylara da değinmeye çalışıyordu. Nechaev'in yaşamını, öğretilerini ve fikirlerini inceleyen Rus tarihçileri, ger-

çekten Bolşevizm'in onun gösterdiği yoldan etkilendiği sonucuna varıyorlardı.

10 yıl geçmeden, Nechaev'in Bolşevizm'i etkilediğini açıkça ifade eden ve hiçbir samimi Bolşevik'in onun tezlerine ilgisiz kalamayacağını anlatan bir kitap yayınlandı. Hatta kitap, Bolşevik örgütlenmenin, Nechaev tarafından planlananların bir yansıması halinde olduğunu da söyleyecek kadar ileri gidiyordu.

Bununla birlikte, Nechaev'in marksizme karşı çıktığı ve nihilizmini gerçekleştirmek uğruna Marksist oluşumları ele geçirmek istediği biliniyordu. Eğer Nechaev Bolşevizm'in örgütlenme modelini etkileyen biri olarak tarif edilebiliyorsa, onun Lenin'le bir kıyası kaçınılmaz oluyordu.

Lenin'in Marksist yaklaşımı ile Nechaev'in 'Komünist Manifesto'yu nihilizm için kullanmış olması arasında bir ortaklık kurmak elbette saçmaydı ancak her ikiside devrim için mücadele eden kişilerdi ve Bolşevizm'in Marksist oluşu gibi Nechaevizm'inden de etkilendiği veya ne kadar etkilendiği yönünde soru işaretleri vardı.

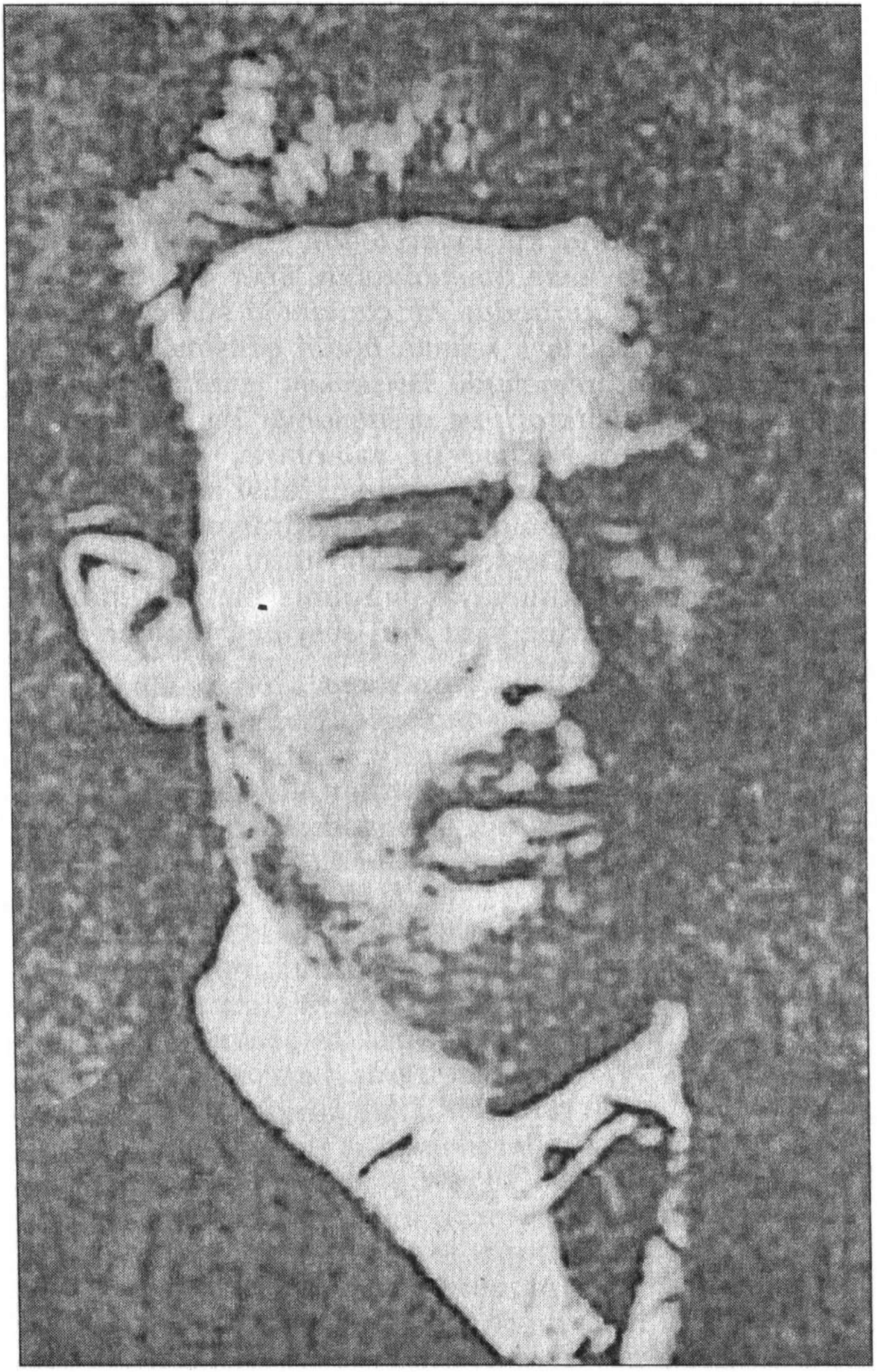
Ve devrimin ardından Nechaev ismi Bolşevik terminolojide dikkatle ele alınıyordu. Konuyla ilgili dergiler ona yer verirken, Nechaev çok yönlü inceleniyordu. Bu incelemelerin temelinde ise Nechaev'in yöntemlerine karşı kıyasıya bir eleştiri vardı.

Öyleyse Nechaev kimdi? Devrimci görüntü oyununun oluşturduğu etki neydi? Zaten macera ve sıradışı olaylarla dolu olan Rus devrim hareketi, Nechaev fenomeniyle, inanılmaza yaklaşan bir aşırılık derecesine ulaşıyordu. Nechaev ise bunun bedelini 10 yıl hücre hapsi ve hayatıyla ödüyordu. Belki de onun aktiviteleri, ikinci perdesi çar cinayetine sahne olan, üçüncü perde de Bolşeviklerin önderliğinde dünyanın beşte birine hükmeden sosyalizmin kurulduğu tarihsel bir oyunun ilk perdesiydi. Bu soru Batı dünyası için büyük önem taşıyordu. Kendi içinde Bolşevik sistemin Marksist olması ve Nechaevizm'den etkilenmesi sorun değildi ve kökeninin araştırılması tarihsel ilgiden başka bir şeydi. Batı dün-

yası aslında Leninizmi ve Bolşevizmi suçlayacak bir şeyler arıyordu ve Nechaev'de bunu bulduğunu düşündü. Nechaev ve Lenin birlikteliği kuran hemen hemen her çalışma vıcık vıcık bir burjuva ahlakçılıkla işlendi.

"Yine de Bolşevikler sadece Marks ismini kullanıyorlar ve Nechaev'i takip ediyorlarsa, kendi gerçek doğalarını tanımak için hangi kurumları tehdit ettikleri dünyamız açısından büyük önem taşımaktaydı. Eğer 40 yıllık parlak görüntüsünün ardından bir canlanma sürecine giren Nechaevizm'se Bolşevik rejimin bütün gelişimi farklı bir açıdan değerlendirilmeliydi. Bolşevizm yolunda gizemli görünen herşey istikrarlı ve anlaşılabilir bir hal almaktaydı." Derlerken Nechaev'in yalanlarla, entrikalarla örülü eylemlerinin şahsında anti-sosyalist kampanyalara yeni bir malzeme bulduklarını düşünüyorlardı.

Zaten Nechaev, Dostoyevski'nin ünlü *'Ecinniler'* romanında yeterince dünyaya tanıtılmış bir anti kahramandı. Bunun üzerine yeni anti-sosyalist binalar inşa etmek iyi bir olanaktı.

ÖĞRENCİLER ARASINDAKİ HUZURSUZLUK

Yüce Çar'ın komutasındaki Siyasi Polis, 1868-'69 kışı boyunca öğrenciler arasında boy gösteren huzursuzluğu sayfalar dolusu raporlarla açıklamaktadır. Huzursuzluğun asıl nedeni oldukça önemsiz gibi görünüyordu. Tıp fakültesinden bir öğrenci, polis müfettişini selamlamayı reddetmesi üzerine fakülteden kovulmuştu. Bunun üzerine öğrenciler gösteri düzenleyerek onun fakülteye geri alınmasını talep etmişlerdi. Talepleri kabul edilmeyince olaylar, üniversiteler ve teknik kolejlere sıçramış, mitingler düzenlenmiş, yeni iddialar içeren dilekçeler sunulmuştu. Bu iddiaların hiçbiri alışılagelmiş türden değildi. Öğrenciler ucuz yemek hakkı veya birbirlerine daha etkili yardım edebilmek için bölgesel gruplar halinde örgütlenmeyi, kendi yardım fonlarının olmasını, paranın nasıl dağıtılacağına karar verebilmeyi istiyorlardı. Bu tip talepler arasıra yüksekokullar veya diğer eğitim kurumları tarafından yapılıyordu ve bu isteğin gerçekten öğrenciler arasındaki fakirlere yardım etmekten öte bir amacı olmadığı biliniyordu. Bunun üzerine, otoriteler de bağışta bulunuyorlardı. Çünkü, çoğu öğrencinin fakirliği korkunç boyutlara ulaşmaktaydı. Toprak kölelerinin azad edilmesinden sonra nüfusun alt kesimlerinden çok sayıda öğrenci gelmişti. Bunların bazıları öyle fakirdiler ki; sadece ekmek ve su ile yaşıyorlar, konaklama ücretini karşılayamıyorlar, ya bir arkadaşla barınacak yer arıyorlar ya da uykuyu açık havada bir bank üzerinde geçiştiriyorlardı. Eğer, bir öğrenci yemekhanesinde bulaşık yıkama veya diğer hizmetçilik işleri kazanırlarsa en azından sıcak bir yemek yeme olanağı buluyorlardı. Siyasi Polis'i şüphelendiren, öğrencilerin talepleri değil, tırmanan karışıklıkların kesin, belirgin özellikleriydi. Tıp fakültesi işleyişiyle öğrenci hareketliliğine zemin oluşturuyordu. Bu yüzden

öğrenciler gösterilerde yer alıyor, kendilerini doğrudan ilgilendirmeyen konular içeren dilekçeleri dahi imzalıyorlardı. Diğer talepler ise sırayla mühendislik ve diğer fakültelerin öğrencileri tarafından desteklenmiş, sonunda huzursuzluk Moskova'ya kadar ulaşmıştı. Sorun özellikle körükleniyor gibi algılanıyordu. Tahmin edilemeyecek kadar erken çıkan söylentiler eli kulağında gösterilerin habercisiydi. Öğrenciler gösteri hazırlamada çok da başarılı sayılmazlardı. Buna rağmen Petersburg'daki öğrencilerin onda biri bütün gösterilerde yer almıştı ve polis raporları, öğrencilerin çoğunun ekonomik durumlarını düzeltmekten başka bir kaygılarının olmadığını belirtiyordu.

Bununla birlikte; hemen hemen her gösteride öğrencilerin yaygın ilgileri doğrultusunda konuşan, seslerini tek vücut halinde duyurmalarının gerekliliğine dikkat çeken belli başlı konuşmacılar vardı. Üstelik bazı öğrenci gruplarınca, yasaklanmış yazıların ve broşürlerin okunulup tartışıldığı gizli toplantılar düzenlendiğinden şüpheleniliyordu. Öğrencilerden birinin pansiyon odasında her zaman toplanan küçük bir grup vardı. Oda vaziyete göre dekore edilmişti. Robes Pierre ve Saint Just gibi Fransız devrimcilerin, Hertsen ve Bakunin gibi Rus göçmenlerin ya da Sibirya'ya sürülen Chernyshevski veya Mikhailov gibi isyancıların değişik dergi ve gazetelerden kesilmiş resimleri duvarlara asılmış, masa üzerine konulmuştu. Devrimci ezgiler ezbere söyleniyor, bildiriler yüksek sesle okunuyor, Robert Oven'in sosyal reformlar ve ticaret birlikleri üzerine yazıları, Louis Blanc'ın "Fransız İhtilali Tarihi", Byonarotti'nin "Babeuf Komplosu" gibi gümrükten kaçırılarak Rusya'ya sokulan kitaplar okunuyor, tartışılıyordu. Polis şüphelenip bu evlerde arama başlatır başlatmaz ev sahibesi kiracılarını uyarıyor, yasak kitap ve resimler şüphe uyandırmayacak bir başka öğrenciye aktarılıyor, toplantılar diğer bir öğrencinin evinde devam ediyordu.

Bütün olay aslında öğrencilerin dünyaya açılma ve yeni fikirleri öğrenme hevesinden ibaretti. Fakat tolerans gösterilmemeliydi. Çünkü bu tip bir oyun genç insanların

kafasına tehlikeli fikirler sokabilirdi. Gençler kendilerini derslerine adamak yerine hükümetin yönergelerini eleştiriyorlar ve kendilerini dünyayı geliştirmek için görevli sayıyorlardı. —İçlerinden gözüpek olanlar Çarlığa karşı ciddi suçlar işleyebiliyordu. Ve böyle bir grubun içinden on beş yıl sonra Nisan 1886'da Çar'a kurşun sıkan Dimitri Karakazov adlı bir öğrenci çıktı. İdam edildi.— Hükümet, olayların ardından öğrenciler üzerindeki resmi denetim ve gözetlemenin boş zaman aktivitelerini de kapsayacak şekilde genişletilmesini emretti. Polisin ve eğitim kurumlarının düzene aykırı veya tehlike oluşturma olasılığı olduğu düşünülen her aktiviteden birbirlerini haberdar etmeleri zorunlu hale getirildi. Genç insanlara, büyüklerine disiplin ve saygı duymayı öğretmek amacıyla askeri selam uygulaması başlatıldı ve öğrenciler onları utandırmamaya dikkat etsinler diye burs ödenek ve yönetimi, eğitim otoritelerinin tekeline geçti. Kişisel çabalar cesaretlendirilmiyor, hayır fonu yararına düzenlenen konserler, tiyatrolar ya da konferanslar, çalışmaya engel olduğu ve üniversite derslerine katılımı azalttığı gerekçesiyle yasaklanıyordu. Aslında amaç, öğrencilerin kendi çabalarıyla her şeyi değiştirebilecekleri ve etkinliklerini artırabilecekleri düşüncesine kapılmalarını engellemekti. Öğrenci topluluğu adına düşünülenler çok çirkindi. Bir öğrenci topluluğu var olmayacaktı. Sadece tek tek öğrenciler olacak, eğitim düzeyi için verilen izinse, gençlerin devlet ya da belediye işlerine katılmalarını ve mutlak devletin sadık bir hizmetkarı olduklarını anlamalarına yetecek kadar olmalıydı.

Devrimci toplantılarda yer almak, yasak yazıları okumak ya da saklamak ve hoşnutsuzluk yaymak affedilmez bir suçtu. Suç işleyen öğrenci kovulacak, herhangi bir eğitim görmesi yasaklanacak, hatta taşranın en ücra köşelerine gönderilecek ya da Sibirya'ya sürülecekti.

Bu cezalara rağmen öğrenciler kariyerleri uğruna boyun eğmek yerine, her şeyi göze alarak tehlikeli oyunlarına dalmaya devam ediyorlardı. Bunun nedeni, özellikle kölelerin azad edilmesinden sonra Rusya'da egemen olan şartların içinde saklıydı. Köylüler bedava ara-

zi sahibi olma beklentisi içindeydiler oysa beklenenin aksine arazi, gerçek değerinin iki katına çıkabiliyordu.

Köylülerin araziden aldıkları hisse fazla geniş değildi hatta bazen aileleri için ekilmek üzere tahsis edilen topraktan bile daha küçüktü. Üstelik toprağı alan tek tek köylüler değil, köy topluluğuydu ve vergilerin ödenmesinden de bu topluluk sorumluydu, toprak hisselerini de ailelerin genişliğine göre yeniden dağıtıyordu.

Herhangi bir tasarruf güvencesi olmadığından köylü; toprağı en az mahsul kaybına yol açacak şekilde işliyor, yine de ürün, varlığını tehdit edecek kadar az çıkıyordu.

Çok geçmeden bütün reform bir hile olarak algılanmaya başlanmış, köylü umutsuz tartışmalar içine girmekten vazgeçerek, ekmeğini küçük sanatkarlık ve fabrika işçiliğiyle kazanmak amacıyla şehre göç etmişti. Şehirde kazandığı statü, reformun sağlayacağından az değildi. Küçük arazi sahiplerinin çoğu ise yaklaşık olarak mülk sahiplerinin onda dokuzu, kölelerini kaybetmiş ve işçilerinin paralarını ödeyecek durumları olmadığından mahvolmuşlardı. Büyük mülklere müdürlük veya hükümette memurluk gibi işler bulmaya çalışıyorlardı. Fakirleşen bu toprak sahiplerinin, devlet hizmetkarlarının ve öğretmenlerin çocukları, devlet memurluğundan başka bir işte gelecek görmediklerinden, mecburi koşulan diplomaları alabilmek için çılgınca çaba gösteriyorlardı. Artık toprak sahibinin oğlu, kölenin oğluyla kendisini aynı üniversite sırasında görebiliyor, farklı insanlardan oluşan bu kalabalık, kendilerinden önceki gençliğin oldukça ötesinde kıyaslar yapıyor, tecrübeler kazanıyordu.

Sosyal ufukları genişlemişti ve genç kuşağın daha aktif beyinleri arasındaki tatminsizlik oldukça büyük boyutlara ulaşmaktaydı. Yeni oluşan şartlar içerisinde bir mevki sahibi olmayı görev sayıyorlardı. Artık her şey potadaydı. Adalet ve herkes için tatmin edici bir hayata uzanan yolu arıyorlardı. Denetim altında ezilmişler, bu denetimi kendilerini düşünmekten ve araştırmaktan alıkoyan bir nevi zorbalık olarak görmeye başlamışlardı.

Görevlerinin yeni fikirlerle bilgilenmek ve ne pahası-

na olursa olsun, polis de karşı çıksa bu fikirleri izlemek olduğunu düşünüyorlardı. Yeni düşünceler yaşamları olmuştu. Köleliğin kaldırılmasının hemen ardından, şair Micheal Mikhailov kitabında şöyle sesleniyordu; "*Genç kuşağa*", "*Size yaklaşıyoruz çünkü, içinizde herkesin iyiliği adına bütün kişisel değerlerini feda etmeye hazır adamları görüyoruz. Size yaklaşıyoruz çünkü içinizde Rusya'yı kurtaracak en uygun adamları görüyoruz. Siz Rusya'nın gerçek gücüsünüz. Siz halkın liderisiniz çünkü siz insanlara ve askerlere Çarlık rejiminin bizlere çektirdiği kötülükleri anlatabilirsiniz.*"

Mikhailov Sibirya'ya sürülmüştü fakat mesaji gençlik tarafından alınmıştı. İnsanlar açlık ve sefalet içinde sürünürken, kendilerine iyi bir kariyer edinmekten ziyade, herkesin iyiliği için çalışmayı görev algılıyorlardı.

Dimitri Pisarev şunu ileri sürüyordu: "*Bütün düşünen insanlar ve mücadele önümüze konulan problemlerin çözümüne yönelmelidir. Problem, çıplak ve aç insanların problemidir. Bu problemden başka dikkate alınacak bir şey yoktur. Problemin tek çözüm yolu, herkesin birikmiş borcunu insanlara ödemesi ve yazılarının öğrenciler tarafından kavranmasıdır. Herkes kendisini oluşturan toplumun bir ürünüdür ve bu borcun bir parçasını ödemekle yükümlüdür.*"

Ve Pisarev şöyle bir sonuç çıkarıyordu: "*Beynimin gücü diğer insanların başarısına dayanıyorsa, gücümü eğlenceye harcıyorsam, borcuna sadık olmayan bir borçluyumdur. Her şeyi borçlu olduğum insanların düşmanıyımdır.*"

Genç insanlar tuzak olduğu açıkça belli olan durumlardan kaçınmalıydılar. Herkes bütün doktrinlerin, kavramların ve inançların doğruluğunu soruşturmalı sosyal kurumların değerini, haklılığını gözden geçirmeliydi. Ancak bu yolla Pisarev'in bahsettiği "düşünen realist"lerden olmak mümkündü. Topçu okulundan bir profesör olan Lavrov, bu bağımsız beyinlerin; kişiliğin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimine bağlı ilerlemenin kıpırdayan gücü olduğunu düşünüyordu. Onlar, kendi

başlarına doğruyu ve sosyal adaleti kurabilirlerdi. Kendilerini insani değerler açısından geliştirmeli, bilgilerini tüm insanlığa sunabilmek için arttırmalıydılar. Ve o, inançlarına kendini feda etmekte hiç tereddüt etmemiş, düşüncelerini öğütlemekten vazgeçmektense Sibirya'ya sürülmeyi tercih etmişti.

Bu tip öğretiler ve kişisel örnekler 1860'ların gençlerinin dikkatini çekmiş, onlara toplumsal görev duygusu ve kendilerini adayabilecekleri bir amaç kazandırmıştı. Yeni ideallerle yaşamak, yeni yollarda hızla ilerlemek ve kişiliklerini geliştirmek tutkuları olmuştu.

Eski kuşağın önde gelen beyinleri Avrupa'ya uymuş liberal düşünürlerdi. Özgürlüğün gelişiminde reformlarla oluşmuş yavaş bir ilerleyişe inanıyorlardı ve düşüncelerinden dolayı zarar görebiliyorlardı. Bu özgürlüğün gelişiminin bu biçimde Rusya'da gerçekleşmesi başarısız olmuştu. Hayal kırıklığına uğramalarına rağmen ayrıca birde kendilerini bütün o geçmiş inançlarını geçersiz bulup gelecek günler üzerindeki tek hakim olarak gören bu coşkun gençler tarafından kenara itilmiş ve merhametsizce ıskartaya çıkartılmış hissediyorlardı. Yüksek derecede eğitimli, kültürlü ve asil sınıfa mensup insanlardı; şimdi ise farklı sınıflardan gelen kültürsüz ve bilgisiz bu genç kuşak, sevdikleri aziz tuttukları her şeyi acımasızca çiğneyip geçiyordu.

Bu yüzden gençler ve yaşlılar arasındaki husumet giderek büyümekteydi.

Kuşaklar arasındaki bu düşmanlığı ünlü yazar Ivan Turgenyev "*Babalar ve Oğullar*" adlı kitabında resmetmişti. Oğulları acımasız bir şekilde tarif edilmiş, herşeyi reddeden ve yok etmek isteyen Nihilistler olarak tanımlamıştı.

Siyasi Polis bu ele avuca sığmaz, düşünce ve isteklerinde aşırı coşkulu, bir şeyler yapmaya hevesli, yaygaracı gençler kitlesini karakterize ediyor, yayınladığı raporda ise şu ifadeleri kullanıyordu; "*Rus Nihilizmi, Batı ateistlerini, materyalistlerini, devrimcileri, sosyalistleri ve komünistleri birleştirir. Devlet düzeninin ve toplumumu-*

zun acımasız bir düşmanıdır, hükümeti tanımayı reddeder. Fakat bu genç kuşak eleştirilerle kolayca korkutulamaz ve Nihilist, ismini bir şeref ibaresi olarak kabul etmişlerdir."

Temelde onlar siyasi olmaktan çok ahlaki anlamda devrimcilerdi. Babalara özgürlüklerini ve liberal görüşü sağlayan imtiyazları ayıplıyorlardı. Bu çocuklar ahlaken ayıp saydıkları kurumların mirasçısı olmayı istemiyorlar, aksine fikir liderlerinden biri olan Nicola Mikhailovski'ninde ileri sürdüğü üzere, basitliğe dönmeyi, sıradan insanların yaşadığı gibi yaşamayı ve babalarının günahlarının kefaretini ödemeyi arzuluyorlardı. Şartlar, ne güzel kelimeleri ne de emelleri istiyordu, kişinin, laf adamı yerine kahramanlıkların adamı olduğunu kanıtlaması için, harekete geçmeyi gerektiriyordu.

Gençlerin kendilerine ne tür bir kahramanlık hazırladıkları ve tam olarak neyi amaçladıkları hakkında kimsenin en ufak bir fikri yoktu. Fakat, despotça züren egemen koşulları değiştirmek için bir şeyler yapılması gerektiğini herkes biliyordu.

Çok sonraları; tanınmış bir devrimci olan Vera Zasulich anılarında, taşradaki okul çocuklarının davaya yeminli gruplar oluşturduklarını ve bu davanın tam anlamıyla ne olduğunu anlamak için St. Petersburg'a gitmek istediklerini yazıyordu.

St. Petersburg taşrada, bir fikir laboratuarı, hareket, hayat ve aktivite merkezi olarak görülüyordu. Binbir güçlük ve fedakarlık sonucu başkete varabilen bir kaçı; aynı zihinsel karışıklığın orada da hakim olduğunu ve tek aktivitenin, yasaklanmış yazıları okumak üzere illegal şekilde toplanan radikal gruplara katılmak olduğunu görmüştü.

Vera Zasulich şunları yazıyordu: *"Sık sık öğrenciler bir şeyler yapmaya başlasa cümlesini duyuyordunuz!"*

Derken, 1868 sonbaharında, yılbaşı zamanı, yardım fonlarındaki suistimallerin, öğrenci yemekhanelerinin kötü koşullarının kınandığı öğrenci gösterileri ve büyük toplantılar düzenleneceğine aynı zamanda öğrenci hare-

ketinin bir diğer amacının da öğrencilerin bilgi alış verişi yapması ve en cesur, en girişken üyelerin bir araya getirileceği rehber bir grup kurmak olduğu yönünde söylentiler yayılmıştı. Oldukça açık bir biçimde olsa da, toplatılar aralık ayında aktif bir şekilde başlamıştı. Okullardaki herkes bir sonraki toplantının yerini ve saatini biliyordu, hatta gazeteler bile bunu belirtmekten kaçınmıyorlardı. Herkes davet ediliyordu. Bazen yaklaşık 200 insan katılıyor, binlerce öğrencinin büyük bir yüzdesi olmasa da katılımcıların iki veya üç odaya sıkıştırıldığı da oluyordu. Konuşmacılar sandalye üzerinde konuşuyorlar, oylamalar yapılıyor, dilekçeler için imza toplanıyordu. Bütün yaptıklarıda aslında bundan ibaretti. Doğal olarak polis de bütün olan bitenden haberdardı ancak toplantıları yasaklamak için herhangi bir gerekçesi yoktu. Toplantılara katılan öğrencilerin hangilerinin aynı fikirde olup olmadığını dahi biliyorlardı. Çoğunluk ve ılımlı kesim, herhangi bir özel izin olmadan müşfik bir fon kurulmasından yanaydı ve paralar edebi ya da müzikal performanslar yoluyla toplanırsa otoritelerin karşı çıkmayacağı fikrini savunuyorlardı. Radikaller ise ılımlıları korkaklık ve hilekârlık ile suçluyorlar, sadece toplu bir dilekçe değil, eğer dilekçe reddedilirse bir gösteri, hatta Çar'ın Kışlık Sarayı'na bir yürüyüş düzenlemeyi talep ediyorlardı. Açıkçası Radikaller öğrencilerin içinde bulunduğu durumu düzeltmek yanında başka şeylerlede ilgileniyorlardı, bu ilgileri öğrencileri illegal mücadeleye yönlendirmek ve radikal eylemler hazırlamaktı.

Bu nedenledir ki, Siyasi Polis, toplantıları yasaklamaktan daha çok bu örgütçülerin kim olduğu ve neyin peşinde olduklarıyla ilgileniyordu. Polis güçlerine katılımcıları izlemeleri, konuşmacıların kim olduğunu ve birbirleriyle anlaşma sağlayıp sağlayamadıklarını bildirmeleri emredilmişti.

Öyleyse, illegal toplantıların yapıldığı, sadece bir kaç üyenin girebildiği toplantı yerleri olmalıydı. 30 Ocak 1869'da polis, diğer bilgiler çerçevesinde, bir papaz okulunda din öğretmenliği yapan Sergey Nechaev'in evinde

gizli toplantılar düzenlendiğine dair bir ihbar almıştı.

Nechaev, öğretmenlik mesleğinin yanı sıra, üniversitede konferanslara katılıyor ve çeşitli toplantılarda göze çarpıyordu. Bazen, bizzat kendisi konuşuyor bazense imzalar topluyordu ve her koşulda en radikal grupların tarafında yer alıyordu. Polis onu sorguya almıştı. Gerçekte tutuklanıp tutuklanmadığı kesin değildi. Fakat, bir kaleye hapsedildiği yönünde dedikodular dolaşıyordu.

Vera Zasulich

O zamanlar Vera Zasulich 17'sinde, 19 yaşındaki Nechaev'le bazı toplantılara katılan genç bir kızdı ve iki parçadan oluşan bir mektup geçmişti eline. İlk kağıtta el yazısıyla şöyle yazıyordu:

"*Köprüde yürürken yanımdan siyah bir araba geçti. Camda bir el göründü ve 'eğer öğrenciysen bunu üzerinde yazılı adrese gönder' diyerek bir kağıt parçası fırlattı. Öğrenciydim ve bu ricayı yerine getirmeyi görev sayıyordum. Lütfen el yazımın beni ele vermemesi için mektubumu derhal yok edin!*"

Buruşturulmuş ikinci not Nechaev'dendi. Şöyle yazıyordu notta: "*Beni bir kaleye götürüyorlar, Hangisi olduğunu bilmiyorum, yoldaşlarımızı bilgilendirin. Benim için elinizden geleni yapın. Cesaretinizi kaybetmeyin. Yolumuzda ilerlemeye devàm edin. Bir daha birbirimizi görebilir miyiz, orasını tanrı bilir.*"

Nechaev'i tanıyan öğrenciler arasında çeşitli söylentiler yayılmaya başlamıştı. O, büyük bir gösterinin tam

anlamıyla öğrencileri harekete geçirecek en önemli eylem olduğunu belirterek en radikal eylemleri başlatmıştı ve bu durum diğer üniversite şehirlerinde de yankı bulmaktaydı.

Büyük gösterilerin ardından gösteriye katıldığı tesbit edilenler okullarından kovulmuş ve memleketlerine gönderilmişlerdi. Fakat bunun ardından taşra da sürekli olarak despot rejim aleyhine konuşan bir kesim doğuyor ve devrim ruhunu orada da yayıyorlardı. Nechaev, pek fazla açığa vurmasa da, hep bir devrimci topluluğun varlığından söz ediyor, yaklaşan devrimin sinyallerini veriyordu. Kişinin insanların yanında mı yoksa karşısında mı olacağına karar vermesinin gerekliliğinden bahsediyordu. Konuştuğu her toplantıda uzun konuşmalar yapıyordu. Sözleri ise çoğunlukla inandırıcı bulunmuyor, dinleyicilerden sadece bir kaçı devrimci bağlantıları olduğuna inanıyordu. Yine de, alıkoyulmuş ve bir kaleye atılmışsa, bu şüphelerin hepsi haksız çıkıyordu. Radikal öğrenciler, onun salıverilmesine yönelik bir talebin sunulup sunulmaması üzerinde düşünüyorlardı. Derken Nechaev'in öğretmenlik yaptığı okul yönetiminin serbest bırakılmasını sağlamak için girişimlerde bulunduğunu öğrendiler. Nechaev'in çalışkanlığı ve öğretmenlik yeteneği büyük memnuniyet uyandırmış, bunun üzerine okul, tutuklanması için geçerli bir sebep bulunmadığını ve daha fazla alıkonulmaması gerektiğini ileri sürmüştü.

St. Petersburg'a getirdiği, burada terzi olarak çalışmakta olan kız kardeşi Anna, abisinin kaybolmasından dolayı umutsuzluğa kapılmış ve bütün otoritelerin başının etini yemişti. Polis merkezlerine ve Peter-Paul kalesine gitmiş, abisini görmek için izin istemiş, fakat her yerden Nechaev'in orada tutulmadığı yanıtını almıştı.

Bu bilinmeyen, herkesi çileden çıkarıyordu; bir insanı hapsetmek, akrabalarının görmesine izin vermemek, bir de tüm bunlar yetmezmiş gibi alıkonulduğu gerçeğini reddetmek barbarca bir şeydi. Ve ansızın, kaleden firar etmeyi başardığı, yurtdışına kaçtığı yönünde

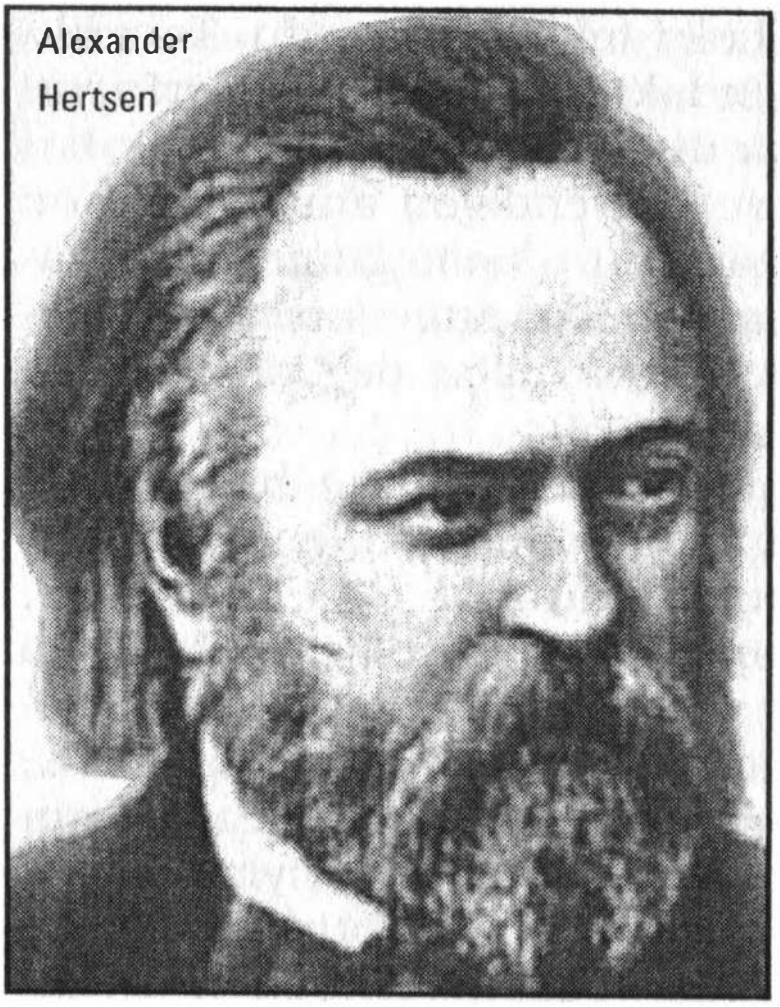
söylentiler çıkmıştı. Şüpheler tekrar artıyordu. Tanıdıklarından bazıları yurtdışındaki büyük devrimcileri ziyaret etmekten büyük gurur duyacağını düşünüyorlar, bazılarıysa aylardır Fransızca öğrendiğini anımsıyorlardı. Son günlerde bir arkadaşını, yurtdışına gitmesini sağlayacak bir pasaport ayarlaması için ikna etmişti. Göründüğü üzere, bu yolculuk ani bir kaçış değildi, önceden hazırlanmış olduğu ortadaydı.

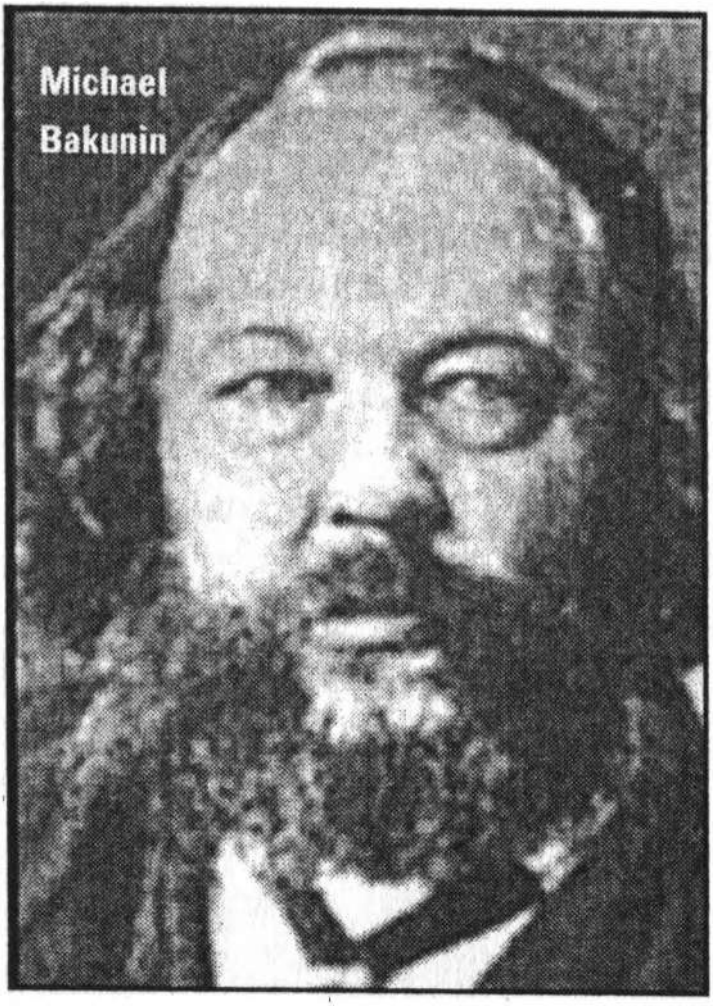
Radikal öğrenciler için ise, Nechaev'in hikayesinin doğru olup olmadığını düşünmekten çok, endişe uyandıracak daha önemli sorunlar vardı.

Pek çoğu halkın gözünde, konuşmalarıyla devrimci düşünceyi yayan idealist ve saf kışkırtıcılar olarak görülüyorlardı. Öğrenci hareketinin, manevi özgürlüğü Rusya'ya getirmeye yönelik bir kavga olduğunu anlatan broşürler dağıtılmış, öğrencilerin bu durumlarıyla geçmişteki eğitimli insanların sahip olduğu eğitim ve yaşam standartlarına dahi ulaşamayacağını söyleyen bir profesör tarafından, ders boykotu başlatılmıştı.

Bunun üzerine polis harekete geçmiş, yeteri kadar isim ve kanıt toplamış, göze çarpan herkes, bunun bedelini çok ağır ödemişti. Kimileri tutuklanmış, başkentten sürülmüş kimileriyse okullardan kovulmuş ve bir yıldan dört yıla kadar eğitim mahrumiyeti cezasına çarptırılmışlardı. Üniversitelerine ya da fakültelerine girememelerinin yanısıra az mitardaki burslarını da kaybetmişlerdi, bu ders almayı sürdürebilmek için umutsuz çabalar harcayacakları anlamına geliyordu. Yaklaşık yüz kadar öğrenci bu uygulamaya uğramıştı. Sonuç olarak bu yıldırma harekatının ardından bahara doğru huzursuzluktan eser kalmayacak gibi görünüyordu.

Polis, araştırmalarını, St. Petersburg'un ardından öğrencilerin eylemlere yöneldiği Moskova'ya çevirmişti. Fakat o sıralar, Nechaev'in yurtdışından gelen bildirileri her iki başkentte de dolaşmaktaydı.

Alexander
Hertsen

Michael
Bakunin

GURBETTE

Öğrenci olayları sırasında Sergey Nechaev yirmi bir yaşındaydı. Viladimir Hükümeti yönetiminde bir tekstil merkezi haline gelen, Moskova'nın 200 mil kadar kuzey doğusunda kalan Ivanovo'lu bir kölenin oğluydu. Babası ve dedesi, geçimlerini at arabalarına tahtadan koşum takımı ya da dükkânlara tabela yaparak temin ediyorlardı. Babası işsiz kaldığında bir meyhanede garsonluk yapıyor, annesi ise dikiş dikiyordu.

Nechaev, dokuz yaşına geldiğinde bir fabrikada ayak işlerine bakıyordu fakat orada fazla duramamış, bir yıl sonra boyacı atölyesinde dedesine yardım etmeye başlamıştı. Kölelerin azad edilmesi sırasında 13 yaşındaydı ve yeniden hademeliğe başlamıştı. Öğretmenin öğrencilerini odasında toplayıp ders verdiği çeşitli okullara gitmiş ve hademelikle geçen yıllarda okuma yazmayı öğrenmeye çalışmıştı. Bu zor süreçte tam anlamıyla okuma yazmayı onaltı yaşına geldiğinde öğrenebilmişti. Hemen diploma almak için uğraştıysa da resmi ders almadan diploma almak zordu ve diplomayı kolayca alamadı.

Nihayet, ondokuzunda, ilkokullarda din dersi vermesini sağlayacak sınavı geçmiş ve St. Petersburg'daki papaz okuluna atanmıştı.

Öğretmenliğinin yanı sıra aynı zamanda üniversitede de konferanslara katılıyor, radikal öğrenci gruplarıyla temaslar sağlıyor ve devrimci yazıların okunup tartışıldığı illegal toplantılarda yer alıyordu. Öğretmen olarak bir kölenin çocuğu olarak imtiyazlı bir pozisyona sahip olmuştu, sadece maaş almakla kalmıyordu. Okul binasındaki iki odanın kendisine tahsis edilmiş olması gibi bir rahatlığa da sahipti. Odaları genel toplantılar için kullanılmayacak kadar ufaktı belki ama bir sonraki toplantıda kimin konuşacağına, ne tür sloganların atılacağına vb. karar verilen küçük toplantılar için hizmet veriyordu.

Nechaev, her zaman hareketin kendisini belirli amaçlarla sınırlandırmaması, halkın dikkatini öğrencilerin yaşamak zorunda kaldıkları şartlara çekerek, daha genel bir politik karakter kazanması gerektiğini savunuyordu. Öte yandan, öğrencilere halkın durumunu ve köylülerin perişanlığını anlatmak için her şey yapılmalıydı.

Nechaev genel toplantılarda çok az konuşma fırsatı bulmuş ve etkisiz bir konuşmacı olduğu görülmüştü. Sıradan cümleler kurmuş ve cevaplayamayacağı tipte sorularla karşılaşınca şaşırmıştı. Sonunda konuşmacılığı bırakarak, tartışmalarda yer almaya başlamıştı. Çoğ zaman küçük toplantılarda bile hep sessiz kalıyor, sadece toplantının sonlarına doğru kendisine 2 veya 3 katılımcı buluyor, onlarla insanların sefaleti, yardım etmenin gerekliliği ve yoksulların kendilerinin yanında olmayanlardan çok fena intikam alacakları üzerine bol bol sahbet ediyordu. Konuşması genellikle dilekçelerin imzalanmasını rica etmekle, imza toplamakla, görevlendirmeyle ya da illegal bazı yazılarla bitiyordu. Birisi onun dediğini yapmayı kabul eder etmez Nechaev üslûbunu değiştiriyor, ikna etmekten vazgeçiyor, emirler yağdırıyordu. Eğer içlerinden birisi gönüllü olarak emirlerine uymazsa, devrimci örgütlerin hainleri nasıl cezalandırdığından bahsediyor, hatta polise ihbar edeceğini ima ediyordu. Köylüler ve ordu ile bağlantıları olduğundan bahsediyor, kendisini olabildiğince gizli bir örgütün gizli temsilcisi olarak gösteriyordu.

Fakat cümleleri, insanlardan büyük ilgi toplamasına rağmen, aydın kesim ve bütün olayın oluşumunu sağlayan gençler tarafından pek fazla ilgi görmüyordu. Devrimci bağlantıları olduğuna dair şeyler ortaya sürdüğünde çok az insan ona inanıyordu. Çünkü yöneltilen sorulara karşı etkisiz kalışı, eğitimsizliği ve öğrencilerin daha tecrübeli, daha bilgili olanları üzerinde iyi bir izlenim bırakamaması gözlerden kaçmıyordu.

Çok geçmeden, devrimci mücadeleye katıldığının bir kanıtını sunmalıydı. En büyük tutkusu yüksek öğrenim kurumlarında yetişmiş bütün muhalif grup ve kişileri birleştirmekti. Onları büyük bir örgütün çatısı altına topla-

mayı arzuluyordu. Kendisini böyle bir örgüt kurmak için yeterli görüyordu. Bütün yapması gereken, yanına çekeceği doğru insanları bulmak ve onları kendisine uymaktan başka alternatiflerinin olmayacağına inandırmaktı. Onları yıkıcı eylemlere sokacak, çok daha fazla yeni üyeler kazanacaktı. Amaç devrimin ilerlemekte olduğu ve insanların buna katılması gerektiği fikrini oluşturmaktı.

Fakat liderliğini empoze edebilmek, insanları etkileyebilmek ve razı edebilmek için, bir otoriteye ihtiyacı vardı. Bunun üzerine, öğrencilerden büyük saygı gören, yazılarının büyük bir bağlılıkla okunduğu sürgünlerle bağlantı kurmaya karar verdi. Kendisine hizmeti dikkat çekmeyecek bir üye aracılığıyla yurtdışı seyahati için bir pasaport temin etti. Bu pasaportu sürgündeki büyük devrimcilere ulaşmak için kullanacaktı. Tabiki sahte bir pasaport çevrelerine girmek ve güvenlerini kazanmak için yeterli değildi. Onlar tarafından henüz tanınmadığından, gerçek bir devrimci olduğunu ispatlamalıydı ve tam olarak istediği kanıt, bir polis sorgusuydu.

1917 devriminin ardından, Siyasi Polis arşivlerinde Sergey Nechaev'in Şubat 1869'da sorgulandığına ilişkin bir not bulunmuş fakat tutuklandığına ya da kaleye gönderildiğine dair herhangi bir kayıda rastlanmamıştı. Bu hikaye Nechaev tarafından, seyahatine politik bir kimlik kazandırmak amacıyla uydurulmuştu. Artık önemli bir devrimci olarak görülüyordu ve seyahati Rusya'da onun kurup sürdürdüğü, kendisini kurtarmak için çabuk ve başarılı bir eyleme girişen enerjik ve aktif bir devrimci örgütün varlığını kanıtlıyordu. Bu Rus sürgünler için oldukça iyi bir tanımdı.

Sürgün içerisinde manevi liderler olarak kabul edilen üç tane eski tüfek vardı. Bir tanesi **Alexander Hertsen**'di. Hertsen, gerici hükümete ve Rus despotizmine karşı acımasız eleştirileriyle ünlüydü fakat sosyalizmi yeni bir sosyal düzen kurmak için gönderilmiş Hıristiyanlığın modern şekli olarak gören bir idealistti. Bir reformcuydu. Bir keresinde öğrecencilerine "*insanlara gidin!*" sloganını öğretmişti. Devrimci olmaktan öte bir liberaldi, demokratik ku-

rumlar üzerine hayali bir inanç geliştirmiş ve şiddeti reddetmişti. Bir bireyselciydi, yüksek bir kültürün adamıydı, devrimci hareketin gençlik arasında yarattığı kişilik yapısı onu hayal kırıklığına uğratıyordu ve hiçbir iyi hal ve davranışı benimsemeyen, gelişim yerine devrim isteyen bu nihilist gençlikten tiksiniyordu. Genç kuşak ise misillemesini onun bireyci sistemiyle dalga geçerek yapıyordu. Komünist yaklaşım içinde dejenere olan sosyalizmin, politik özgürlüğü reddettiğine dair iddiasıyla dalga geçiliyor, bir zamanların özgürlük meşalesi olan ve Rusya'da yüksek çevrelerde gizlilik içinde okunan dergisi "The Bell" okuyucu yoksunluğundan yayınını kesmek zorunda kalıyordu.

Hertsen, Nechaev'in yardım ve cesaret beklediği adamlardan değildi. Hertsen'in Nicolas Ogarev adlı şair bir arkadaşı ve işbirlikçisi vardı. Varolan rejimin, kaçınılmaz kılacağı kan dökülmesini durdurmak adına orta sınıfın despotizme karşı köylülerle itifak kurmasını destekliyordu. Kölelerin azad edilmesinin hemen ardından Hertsen'in "The Bell" adlı dergisinde "İnsanların neye ihtiyacı var?" başlığıyla yer alan bir makale yayınlanmıştı. Bu makalede azad edilme, insanlar üzerine kurulu bir aldatmaca olarak tanımlanmış ve başlığın sorduğu soruya şöyle yanıt verilmişti.

"İnsanların toprak ve özgürlüğe ihtiyacı var." Bu sloganın ardından yeni devrimci grup "Toprak ve Özgürlük" ismini benimsemiş fakat hükümet bu örgütü daha aktivitelerine başlamadan dağıtmayı başarmıştı. Liderleri yakalanmış veya yurtdışına kaçmıştı. Böylelikle Ogarev'in yükselen orta sınıf ve köylü sınıfının zihninde büyük bir ilgi uyandıran programının da bir hayli gerçek dışı olduğu ortaya çıkmıştı.

Genç kuşaktan kimse bu insanlara orta sınıfın herhangi bir aktif destek vereceğine inanmıyordu. Bütün o sürgündeki devrimciler içinde, en radikal genç insanlar arasında dahi prestijini yitirmeyen tek isim **Michael Bakunin**'di. Hertsen'in arkadaşı ve ideolojik rakibi olan Bakunin asla şiddete dayalı bir devrimden usanmayan, fikirlerine devamlı taraftar toplayan devrimci bir anar-

şistti. 1848 Devrimlerinde aktif olarak yer almış, önce Saksonlar sonra da Avusturyalılar tarafından ölüm cezasına çarptırılmış, cezası sadece Rusya'ya geri verilmesi koşuluyla müebbet hapse çevrilmişti. Rusya'da önce Peter-Paul kalesinde sonra da Schuesselburg kalesinde hücre hapsine kapatılmıştı. Altı yıl süren çabalar sonunda Bakunin'in ailesi sarayla yaptığı görüşmeler sonucunda cezasını ömür boyu Sibirya'ya sürülmek olarak değiştirmeyi başarmıştı. Sibirya başgenerali ve ondan sonra gelenler Bakuninlerle akrabaydı ve Michael Bakunin güvenlerini kazanmayı başarmıştı. Böylesine rahat hareket edebildiğinden dört yıllık sürgünün ardından Sibirya'dan Japonya'ya kaçmayı başarmıştı.

Eski devrimcinin önce Birleşik Devletler sonra da Britanya'da ortaya çıkması Avrupa'da sansasyona neden olmuştu. Rusya'ya iadesinden sonra geçen on yılda dünya bir hayli değişmişti.

Devrimlere karşı oluşan karşı devrimci tepkiler her yerde zafer kazanıyor, zaman geçtikçe özgürlüğe yönelik demokratik umutlar boşa çıkıyordu, sadece Bakunin'in kendisi değişmemişti. Bu eski devrimciyi hiçbir şey yıldıramıyordu. Nitekim, çok geçmeden bütün devrimci komploların ve karışıklık girişimlerinin ruhu olmaya başlamıştı. Eğer sürgünler içinde Nechaev'in fikirlerini geliştirmek için yardım ve anlayış bekleyeceği biri varsa, o da Bakunin'di. Cenova'da yaşayan Bakunin'le tanışmalı ve kendi fikirlerinide paylaşmalıydı. Bu yüzden onu ziyaret etmişti ve çok doğru bir zaman seçmişti. Bakunin devrimci ajitatörler, propagandistler ve örgütçülerin yetiştirilmesi için bir tür işçi hareketi ekibi, uluslararası sosyal demokrat bir ittifak kurmaya çalışıyordu.

Gerçek olan, Bakunin'in, bu uluslararası devrimci ittifak çalışması daha tasarı aşamasındaydı. Taraftarlarından bir kaçı kendi çevrelerinde sayıları bir iki düzineyi aşmayan üyenin katıldığı tartışmalar yapmak ve hareketin Cenova'daki başlarıyla irtibatı sürdürmek amacıyla bir araya geldikleri "İttifak Bölümleri" düzenliyorlardı. Fakat Cenova'daki merkez örgüt sadece Bakunin ve bir-

kaç arkadaşından oluşuyordu. Bakunin bu durumdan memnun değildi çünkü ittifak, memur heyetiyle, merkez komitenin birleşmesinden doğan genel kadrodan başka birşey değildi. Topluluk Marksist Enternasyonal'in işçileriyle desteklenmeliydi. Bakunin Marks'ı hiç hesaba katmıyordu. İttifak oluşturma girişimleri Marks tarafından engellenmiş ve Bakunin taraftarlarının merkez heyeti dağılmış ve örgütlenmenin bölümleri Marksist Enternasyonal'in üyesi haline gelebilecek bağımsız bölgesel örgütlere dönüştürülmesiyle zaptedilmişti.

Fakat bütün bunlar, sıkıcı, emek isteyen ve ancak uzun yılar sonra meyve verecek işlerdi. Diğer taraftan Nechaev'in ani ortaya çıkışı Bakunin'e yeni ufuklar açmıştı. Yaşlı adam uzun yıllar Rusya'daki olaylardan uzak kalmıştı ve orada olup biteni özellikle de insanların devrimci durumunu merak ediyordu. Zamanla, Rusya'nın gerici rejimlerin en karasına nasıl battığını, insanların tamamen uyuşuklaştığını ve devrimci dirilişin en ufak umudu dahi kalmadığını duymuştu. Tüm bunların ardından ise ansızın, Peter-Paul kalesinden kaçan ve yaşlı adamın yüreğine su serpecek hikayeler anlatan bu adam çıkagelmişti. Nechaev ona Rus devrim heyeti tarafından delege olarak gönderilmişti. Çünkü Bakunin genç nesilden büyük saygı görüyordu. Rusya gizli topluluklarla doluydu ve bir ihtilalin eşiğindeydi. Bakunin ona, henüz tereddütlü olan ve karara bağlanmamış işleri halletmek için bir dizi ateşli bildiri yazma konusunda yardım etmeliydi. Nechaev Rusya'da en çılgın umutlarının dahi önüne geçmişti. Nihayet bütün hayatını adadığı devrim ciddi bir girişim olacaktı artık.

13 Nisan 1869 tarihli bir mektubu, coşkunluğunu gözler önüne seriyordu: "*Şu anda Rus olaylarına dalmış bulunmaktayım. Bizim gençliğimiz, muhtemelen kuramsal ve eylemsel açıdan dünyada en devrimci olandı, hükümeti Petersburg, Moskova ve Kazan'daki üniversite, fakülte ve birçok yüksek eğitim kurumunu kapatmaya zorlayan karışıklıklara sahne olmuştu. Burada şüphe ve korku nedir bilmeyen, hükümetin elinde çürüyüp gideceklerinin bilincinde, insanların durumunu düzeltmeden as-*

la yumuşamamaya kararlı ciddi gençlerle birlikteyim. Bu genç devrimciler bir harika. Her biri tanrısız inanan, ifadesiz kahramanlar."

4 Nisan günü erkenden Nechaev, Bakunin'le yaptığı toplantının hemen ardından Rusya'ya bir duyuruda bulunuyordu:

"Son hızla ilerlemekteyiz... Bütün Avrupa'nın boğazına takılacak bir maya hazırlanmaktadır. Oysa, saf, sulandırılmamış şarap sadece burada, Bakunin'de bulunabilir."

Bakunin'in planı, Marksist Enternasyonal'e gitmek, taraftarlarının gizli bağlılığına teşekkür etmek ve o sıralar halen çok zayıf durumda olan örgüte destek sağlamaktı. Nechaev'in fantazileri hâlâ gerçekten uzaktı. Ne kendisini destekleyecek bir örgütü ne de diğer örgütleri ele geçirme umudu vardı aslında. Bütün bu hevesli atılımlarının nedeni, çarlık rejiminin tüm güçlü görünme çabasına rağmen içten içe çürümüş olmasından başka birşey değildi, bütün ihtiyaç duyduğu Bakunin tarafından yapılacak duyuruydu. Jericho'nun duvarları yıkılmalı ve devrim başlamalıydı.

İki arkadaş işe koyulmuşlar, ateşli bildiriler yazmışlar ve Rusya'ya göndermişlerdi. Nechaev'in dağıtım için kullandığı yöntem çok basitti. Bildirileri tanıdıklarına yollamış ve onları tehlikeye yol açmayacak kadar çabuk dağıtmaları yönünde uyarmıştı. Bazıları bunun farklı yolları olabileceğini söylese de, Nechaev bu tip yolların her iki tarafın da yenilmesi anlamına geleceğini söylüyordu. Bildiriler dağıtılmaya devam ediliyordu ve eğer polis bir tanesini ele geçirirse, broşürlerin alıcının rızası olmadan dağıtıldığına asla inanmazdı. Devrimci örgüt ise hainlik yapandan nasıl intikam alacağını çok iyi biliyordu. Ne olursa olsun broşürler şimdilik Rusya'daydı ve Nechaev onlara ne olduğuyla ilgileniyordu. Rusya'ya döndükten sonra broşürlerin dağıtımında aktif görev almıştı. Şimdilik onun için önemli olan şeylerden biri de devrimci bağlantılarını kanıtlayan çok sayıda adres ile Bakunin'i etkilemekti. Öyle ki, bir belge Rusya'daki işi için kendisine yetki sağlayabilirdi. Ona, devrimci önemi açı-

sından yabancı örgütlerle sıkı bağlantıları olduğunu göstermeliydi. Fazla beklemek zorunda kalmamıştı, Bakunin, Nechaev'de ileride Rus "İttifakını" kuracacak doğru adamı gördüğünden, ona 12 Mayıs 1869 tarihli, "Alliance Revolutionnaire Européenne, Comité General" başlıklı bir sertifika verdi. Sertifikanın üzerinde yazan şuydu: "Bu sertifikanın hamili Uluslararası Devrimci Dünya Birliği Rus Bölümü'nün en itibarlı delegelerinden biridir." Ve bu birliğin önemini ve büyüklüğünü göstermek için Bakunin sertifikanın üzerine "2771" rakamını yazmıştı.

Buna yanında Nechaev, daha fazla şey arzuluyordu. Devrimci hareket para gerektiriyordu. Yanında getirdiği para çabucak tükenmiş, taraftarlarından birinin gönderdiği küçük bir miktar da broşürlerin basılması ve postalanmasına gitmişti. Delegesiymiş gibi davrandığı devrimci örgütün aktivitelerini çoğaltmak için sürgünlerden yardım alması gerektiğini iddia ediyordu.

Bakunin'in kendisi de aşırı bir fakirlik içinde yaşıyor, arkadaşlarının desteğine bel bağlıyordu. Fakat iyi bir önerisi vardı: "Aleksander Hertsen'e emanet edilen fon!"

On yıl kadar önce Bakhmetev adlı bir Rus asilzadesi Hertsen'e gelmiş ve "Çocuklarının kefaretini ödemek zorunda kaldığı, babaların insanlara ettiği kötülükler" düşüncesinden yola çıkarak kendisine miras kalan malikanesini sattığını ve başka topraklarda Komünist bir yerleşim kurmak için deniz ötesi yolculuğa çıkacağını söylemişti. Mülkün satışından elde edilen 800 sterlini de Rusya'daki devrimci amaçlarda kullanılmak üzere Hertsen'e vermişti. Hertsen, fonun sorumluluğunu tek başına üzerine almak istemediğinden parayı kendisinin ve Ogarev'in adına bir bankaya yatırmıştı. Propagandalar ve mültecilere yardım etmek için sadece faizi kullanılmıştı ve fon aynen duruyordu.

Bakunin, paranın Rus Devrim Örgütü'ne verilerek Bakhmatev'in istekleri doğrultusunda kullanılmasının mümkün olabileceğini düşünüyordu. Mayıs ayında Cenova'ya uğrayan ve bu vesileyle Nechaev'le tanışma fırsatı bulan Hertsen, Nechaev'e güvenmemişti. Bildirilerin

saçma olduğu, sadece zarar getireceğini düşünüyor ve Nechaev'e para vermeyi reddediyordu. Fakat Ogarev, Bakunin'in etkisi altındaydı ve Bakunin fonun bölünmesi, en azından Ogarev'in payının devrim amaçlı harcanması konusunda ısrar ediyordu. Uzun süren yazışmaların ardından, Nechaev çıkacak sonucu beklerken, işler birden onun aleyhine gelişmeye başladı.

Öğrenci olayları hakkında geniş bir bilgiye sahip yeni sürgünler, İsviçre'ye gelmişler ve Bakunin'i genç arkadaşının bir yalancı olduğu, Peter-Paul kalesinde hiç bulunmadığı yönünde uyarıyorlardı. Rusya'da dikkate alınacak bir örgütün olmadığını, ülkenin tam bir hissizlik içine battığını ve olgunlaşma yolunda bir devrimin bulunmadığını belirtiyorlardı.

Bunun üzerine Bakunin çareyi, Nechaev ve onu suçlayanları yüzleştirmekte buldu. Nechaev tutuklanmasının ve firarının uydurma olduğunu itiraf etmek zorunda kalmıştı. Ama yine de, gizli örgütlerin varolduğu ve kendisinin İsviçre'ye eski büyük devrimcileri yandaş edinmek için gönderildiği konusunda ısrar ediyordu.

Şimdiye kadar örgüt iki başkentle ve üniversitelerin bulunduğu şehirlerle sınırlandırılmıştı. Şimdilerde ise "insanlara ulaşmak" projesi hazır olmadığı iddialarına karşın Nechaev, devrimci planların bütün detaylarıyla hazırlandığını ve asıl patlamanın 19 Şubat 1870'de kölelerin azad edilmelerinin 9. yıldönümünde toprak sahiplerinin geçici mükellefiyetlerinin sona erdiği, köylülerin ilave toprak ekimi yapmak ya da ödeme yapabilmek için sorumluluklarına devam etmelerinin gerekeceği bir dönemde başlayacağını söylüyordu. Bu zaman zarfında, örgütün entelektüel grubu, devrimci mücadelenin hukuki yapısını ve devletin gelecekteki yapısı üzerine çalışmalar yapıyor olacaktı.

Bu son sözler, Bakunin'in güvenini kazanmak içindi. Çünkü Bakunin, her zaman tüzük, kurallar ve planlar üzerine çalışacak bir grup kurmayı düşünüyordu. Bu sebeple, Rus devrim örgütünün doğru yolda olduğu fikrine katılmak zorundaydı.

Hapsedilmesi ve firarıyla ilgili olarak Nechaev, bü-

tün bunları genç insanların gözünde devrimci bir üne kavuşmak ve onları cesurca olaylara sevkedebilmek için uydurduğunu söylüyordu. Böylesine kişinin kendisini ortaya sürebileceği bir hile, Bakunin'in inkar edemeyeceği, meşru bir devrim silahıydı. Kendiside Nechaev için, "Alliance Revolutionnaire" (devrimci ittifak) adlı, 2771 üye sayılı bir belge yazmıştı. Oysa, gerçekte ittifak hiç varolmamış ve resmen dağıtılmıştı.

Nechaev, Bakunin'in güvenini yeniden kazanmalıydı çünkü Hertsen, istemeye istemeye de olsa Ogarev'e fonun diğer yarısını vermişti. Bakunin ise, Ogarev'in Nechaev'e Rus Devrim Örgütü delegesi olarak parayı vermesini engelleyecek hiçbir girişimde bulunmamıştı. Bu, şüphesiz ki Nechaev'in seyahetinin kazandığı en büyük başarıydı. 5 ay önce İsviçre'ye geldiğinde bir hiçti, tanınmıyordu bile. Şimdi ise üzerinde kendisinin, Bakunin'in ve Ogarev'in imzaları olan, en az yedi tane, heyecan verici bildiri Rusya'da dolaşıyordu.

Ve yurtdışındaki devrimci örgütün itibar sahibi bir delegesi olarak Rusya'ya dönebilirdi. Böylece sürgün Rus devrimcileriyle kurduğu ilişki sayesinde eşsiz bir konuma ulaşabilirdi. Artık sadece bildiriler ve yazılarla değil, devrimin en azından temel ihtiyaçlarına harcayacak kadar çok parayla, geri dönmek üzereydi. Fakat, hâlâ çözülmesi gereken bir problem vardı. Bu yükü huduttan güvenli bir şekilde nasıl geçirecekti. Bakunin'i ziyaret eden Bulgar Delegeler Heyeti Nechaev'in bütün devrimci malzemesiyle birlikte Rusya'ya güvenle geçmesini sağlama görevini üstlenmişti. Karşılık olarak ise, Rusya'daki Bulgar öğrencilere bazı özel bildiriler götürmesini istiyorlardı.

Böylece Nechaev, Ağustos ayı başında Bulgarlarla birlikte İsviçre'den ayrılmış, önce Romanya ve Bucharest'e, sonrasında Rus sınırına yakın bir yer olan Braila'ya gitmişti. Burada, Osmanlı konsolosluğunda çalışan bir sekreterin kendisine Rusya'ya seyahet eden Sırp öğrencisi pasaportu getirmesini beklemişti. Pasaport ucuz sayılmazdı. 5 Napolyon atınına mal oluyordu. Ve Nechaev bu parayı ödeyebilecek güce sahipti.

KOMPLONUN KEŞFEDİLMESİ

Siyasi Polis, halen kış karışıklıklarının uzantılarını aramakla meşguldü. Bununla uğraşırlarken, kışkırtıcı yeni devrimci broşürlerin piyasaya çıktığı dikkatlerinden kaçmıyordu. Birkaçı Moskova'yı çıkış yeri olarak gösterse de, polis çok geçmeden hepsinin yurtdışı kaynaklı olduğunu tespit etmişti.

Bahar ve yaz ayları boyunca Nechaev'in mektuplarından bazıları ele geçirilmiş, gönderenler tespit edilmiş ve çok sayıda adres sahibi tutuklanmıştı. Sonbahar geldiğinde ise, şüpheler bir kitapçı üzerinde yoğunlaşıyordu.

29 Kasım 1869'da kitapçı ve dükkan sahibinin dairesi arandı. Sonuç Siyasi Polis için sürpriz niteliği taşıyordu. Önceden bilinen bildirilerin yanı sıra, yenileri de bulunmuş, bir de üzerine, etrafında "19 Şubat Halkın İntikamı Teşkilatı, 1870" yazan balta figürü yapıştırılmış not defterininde olduğu bir dizi not defteri ele geçirilmişti.

Not defterlerinden bir diğeri, "Uluslararası Devrimci Dünya Birliği Rus Bölümü" başlığını taşıyordu. Broşürlerden biri örgütün genel kurallarını anlatırken, diğeri alt bölümler ağının nasıl kurulacağını gösteren bir plan içermekteydi. Birinci not defterinde toplantıların zaman dilimleri bulunuyordu, ikincisinde isim ve adreslar vardı, üçüncü defter ise anlaşılmaz kelimelerle dolu şifreler içeriyordu. Polis ayrıca "Halkın intikamı 1869, No: 1" başlıklı bir de broşür bulmuştu ve broşürde şöyle yazıyordu:

"Gecikmeden, Çarlığın önemli şahsiyetlerini, parıldayan üniformaları insanların kanıyla kirlenmiş bu canavarları imha etmeye başlamalıyız. Genel isyandan önce bu soyguncular sürüsünü yok etmeliyiz."

Bu yazıyı, ilk etapta öldürülmesi hedeflenen, insan-

ların listesi takip ediyordu: İçişleri Bakanı, üst düzey memurlar, Siyasi Polis Amiri ve Siyasi Polis genaralleri ilk kurbanlar olarak gösteriliyordu.

Bulgular büyük heyecan yaratmıştı. Rusya'da; kendilerini *Halkın İntikamı* diye adlandıran, bütün örgütlenmesi tas tamam, geniş bir terör örgütünün varlığını açığa vuruyordu ve işin kötü tarafı polisin bundan en ufak bir haberi dahi olmamıştı.

Bir "Uluslararası Devrimci Dünya Birliği" söz konusuydu, bu birliğin bir "Rus Bölümü" vardı ve bölüm terörist teşkilatlarla bağlantı halindeydi. Hiçbir polis ajanı teşkilatın içine girmeyi başaramamıştı hatta kimse teşkilatın merkezinin neresi olduğunu bilmiyordu.

Bu suikastçiler genel bir isyan planlıyorlardı ve ilk olarak üst düzey memurlar öldürülecekti. Ne jandarmanın ne de Siyasi Polis'in, ilk kıvılcımın nereden çıkacağı, bu teşkilatın arkasındaki adamların kim olduğu ve ne tip araç gerece sahip oldukları hakkında en ufak bir fikri yoktu. Siyasi Polis'in şans eseri edindiği tek bilgi ise amirlerinin hayatının tehlikede olduğuydu.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi, polis bir şey daha keşfetti. Kitapçıdaki aramadan bir gün önce, Petrovsk Ziraat Fakültesi Parkı'nın ücra bir köşesinde yer alan havuzda, genç bir adamın cesedi bulunmuştu. Cesede tuğla bağlanmıştı ve havuza atılmadan önce acımasızca dövülmüş olmalıydı. Kafasındaki mermi izinin yanı sıra boğulduğunu gösteren izler de vardı. Öldürülen gencin, kimliği İvanov adlı bir akademi öğrencisi olarak açıklanıyordu. Cinayetin amacının soygun olmadığı ortadaydı. Cinayet yerinde, bir saat ve içinde bir miktar para bulunan maktulün cüzdanına rastlanmıştı. Cinayet, başka bir nedenden ötürü işlenmiş olmalıydı. Kitapçıdan elde ettiği bulguları inceleyen polis, isimler ve adresler arasından Ivanov'a ait olanı bulmuştu. Bir sonraki kurban olarak gösterilenler arasında üst düzey insanların da ismi vardı. Öyleyse zaman kaybedilmemeliydi. Araştırmalar tutuklamalar ve sorgular birbirini izledi. Fakat, bütün sorgulananlar, hapse atılanlar önemsiz kişilerdi. İç-

lerinde, Devrimci Dünya Birliğinin ya da bu birliğin Rus Bölümü'nün yerini, amaçlarının ne olduğunu, ve liderlerinin kimliğini gerçekten bilen hiç kimse yoktu. Hepsi bir eylemin çıkacağını, her şeyi bilen her yerde bağlantıları olan ve sorgusuz sualsiz itaat etmelerini isteyen güçlü bir devrimci teşkilatın var olduğunu söylüyordu. Oysa, hiç kimse bu teşkilatın nerede kurulmuş olduğunu ya da emirleri kimlerin verdiğini bilmiyordu. zaten bu tip şeyleri sorgulamak mümkün değildi, teşkilat içindeki herkes itaat etmek zorundaydı, itaatsizlik ölümle dahi cezalandırılabilirdi.

Nihayet polisin karşısına sürpriz de olsa bir isim çıkmıştı. St. Petersburg ve diğer şehirlerde tutuklanan insanların ifadeleri ve itirafları, emirleri veren eylemleri hazırlayan, üyeleri örgütleyen ve suça teşvik eden bir tek adamın ismi üzerinde yoğunlaşıyordu; Sergey Nechaev.

Üç ay kadar önce Nechaev, Uluslararası Devrimci Dünya Birliği'nin yetkili delegesi olarak Moskova'da ortaya çıkmıştı. O andan itibaren hareket, bir çığ gibi büyümeye başlamıştı. Nechaev, yeni üyeler kazandırmış, örgüt adına taleplerde bulunmuş, emirler vermiş, hiç durmadan çalışmıştı. Fakat bütün bunları asla kendi adına yapmamış, hep örgütün var olabilmesi için onun adına yapmıştı. Örgüte girişi ise kendi başına olmuştu. Sadece bir yönetici ve arabulucuydu, aynı zamanda da örgütün güvendiği birisiydi. Bu kuruluş hakkındaki her şeyi de biliyordu.

Siyasi Polis, tüm uğraşlarının ardından soruların sonuçlarıyla su yüzüne çıkan olaylar arasında bir bağlantı kurmuştu:

Nechaev, devrimci bir hareketin delegesi sıfatıyla, Rus bölümünü kurmak, daha doğrusu devrimcileri birleştirmek amacıyla geri dönmüştü. Zaten öncü bir örgüt birimi şimdiye kadar çoktan varolmuş olmalıydı. Fakat güvenlik nedenlerinden dolayı açıkça ortaya çıkması istenmiyordu. Örgüt, gizli yöntemler konusunda, alışılmışın dışında bir tecrübe kazanmıştı ve üyeleri arasındaki

disiplini nasıl sağlayacağını çok iyi biliyordu. Nechaev, hiç kimseyle hatta bütün belgeleri emanet ettiği, bazen evini karargah olarak kullandığı kitapçıya dahi özel bir yakınlık göstermiyordu.

Devrimci örgüt Moskova'yı merkez edinmeliydi. Nechaev kararlarını bir kaç gün içinde alacak ve bir sonraki toplantıda diğer üyelere de duyuracaktı. Fakat, devrimci örgütün çalışma amaçları neydi? Neden talepler sunuluyor, verilen emirler ne anlam taşıyordu? Bütün bunlar, henüz bir düzene girmemişti. Bu tip problemler, herhangi bir tartışmanın fikir ayrılıklarına ve devrimci şevkin kırılmasına neden olabileceği düşüncesiyle gündeme getirilmiyor, Nechaev'in içinde kalıyordu.

Güvenilmesi gereken insanlar, tecrübeli, eski devrimcilerdi. Bütün bağlantı ve bilgileri ellerinde bulunduruyorlardı, karar verdikleri her şey doğru çıkıyordu. Üyelere emirlerini kabul ettirebilirler, boşuboşuna gündeme getirilen eleştiri ve tartışmalarla zaman harcanmasını önleyebilirlerdi. O zamana kadar var olan mücadele yöntemleriyle sonuca gitmek mümkün değildi. Her şeyde herkesin eşitçe karşılandığı bir davranış biçimi hakimdi, örgüt içinde var olan tek şey, basit bir disiplin ve örgütlenme, biraz suikast talimi, bir de emre itaat çalışmasıydı. Üyelere düşen görev oldukça basitti; her biri mümkün olduğunca çok üye kazandıracaktı. Örgütün oluşturulması doğrultusunda yeni bir yöntem geliştirildi: Her devrimci, kendisinin lideri olacağı 5 kişilik bir grup kuracaktı. Her yeni üye de arkadaşları arasından bir ekip oluşturup, bu ekibin başına geçecekti. Bu yolla örgüt işleyen bir mekanizmaya kavuşacaktı. Sayıları bir hayli artmış olmasına rağmen, hiçbir devrimci kendi denetimindeki 4 adamdan başkasını tanımıyordu. Gruptan sadece bir kişi örgütlenmenin bir üst kategorisinde yer alabiliyordu. Ve kendi derecesinden 4 adam tanıyabiliyordu. Dahası, devrimciler, kendilerini üye yapan ve bütün devrimcileri tek tek tanıyan liderlerin dışındaki herkesi numarayla biliyordu.

Eğer 2 numaralı devrimci bir grup kurmuşsa, üye-

leri 21'den 24'e kadar numara alıyor, 23 numaralı devrimcinin grubu ise 231'den 234'e kadar olan rakamlarda numaralandırılıyordu. Böylelikle, verilen rakamlar örgütün gerçek gücünü kolayca anlamayı sağlıyordu.

Grup liderleri dürüst olmak ve örgütün bir üst basamağına kendi grubundaki her tür fikri kendisi karşı çıksada iletmek zorundaydılar. Yukarıdan gelen emri, örgütün diğer birimlerinin ne tür bir görev verildiğini öğrenmelerini önlemek amacıyla sadece kendi grubuna iletebilirdi ya da özel bir görev verilmişse bu görevi alan gruba iletebilirdi.

Siyasi Polis, bu devrimci yapılanmanın sadece ve sadece bireysel yerel bölümler üzerinde uygulandığı izlenimine sahipti, çünkü kitapçı gibi üst düzey bir adam bile yalnızca bir üstünün ismini biliyordu, Nechaev'in. Merkezde ise daha farklı bir kayıt sistemine başvuruluyordu, nitekim Nechaev, planlarının ortaya çıkmasından kısa bir süre önce, kitapçıya ve aynı rütbeye sahip birkaç güvenilir üyeye örgütün göndermiş olduğu, içinde 2771 numaralı grubun aktivitelerini öven sözler bulunan, St. Petersburg'daki örgütçülerin görevlerinde başarısız olduğunu anlatan ve oraya gidilerek örgütün 9. bölümünün yeniden canlandırılmasını, öğrenci olaylarında yer alan gençlerin üye kaydedilmesini emreden bir mektup göstermişti. Bu münasebetle Nechaev, kendi numarasını açıkça söylemiş bulunuyordu.

Nechaev'in örgüt üyelerine verdiği diğer görevler ise, devrimci davaya faydalı olabilecek insanlar bulmak ve bu insanlar hakkındaki her şeyi ama her şeyi, eğilimlerini, karakterlerini, ağzı sıkı mı yoksa konuşkan mı olduklarını, konforu mu yoksa tehlikeyi mi sevdiklerini, görkemli şeylerden hoşlanıp hoşlanmadıklarını, hırslı mı veya miskin mi olduklarını, öğrenmekti. Asıl amaç, insanların bir topluma girdiklerinde karşılaştıkları zorlukları analiz etmekti. Ayrıca herkes, edindiği birikim ve yetişme şartları çerçevesinde propaganda yapmalıydı. Bu amaçla, memur kıyafetinden, polis kıyafetine, işçi kıyafetinden, köylü kıyafetine kadar birçok elbise alınmış-

tı. Her biri değişik çevrelere gidecek ve şüphe uyandırmadan arkadaşlıklar kuracaktı. Bu sayede, çeşitli bahaneler bularak devrimci fona para temin edebileceklerdi.

Nedense kimse bu tip bir hizmet sunmamıştı. Yine de *Halkın İntikamı* örgütü bunu, kayıtsız itaat için gerekli görüyordu. Örgüt içindeki devrimciler birbirlerini denetlemek zorundaydılar ve herhangi bir itaatsizlik ya da kurallardan sapma derhal rapor edilmeliydi.

İşte bu sistem, **Ivanov**'un kaderini belirleyen en önemli etkendi. Ivanov üst gruba dahil olmasına karşın Nechaev'le inatlaşıyor, devamlı ona karşı çıkıyordu. Nechaev, Ivanov'un tutumu üzerine bir çok kez komisyona başvurmuştu. Komisyonun aldığı kararlar bazen, Ivanov'un aleyhine oluyordu. Nechaev, Ivanov'a bildirilerden bir tanesinin öğrenci yemekhanesinde dağıtılmasını söylemiş, Ivanov ise yemekhanenin kapatılabileceği ve öğrencilerin ucuz yemek haklarını kaybedecekleri gerekçesiyle, komisyon dahi emretmiş olsa bu emre uymayacağını belirtmişti. Nechaev'in emirlerinin saçma olduğunu, herkesin boşa zaman harcadığını ve komisyona güvenmediğini söylemeye başlamıştı. Ivanov için bir macera olarak başlayan serüven sürekli olarak bir iş yapma zorunluluğuna dönüşmüştü.

Bu durum, komisyonu bilgilendirmekle görevli Nechaev'e iletildi. St. Petesburg'a gidişi ani bir kararla ertelenmişti ve Nechaev diğer 4 üyeye, komisyonun Ivanov'u ihanet suçundan ölüme mahkum ettiğini duyurdu. 4 üyeyle birlikte Nechaev, infazı gerçekleştirmekle görevlendirildi. Devrimci örgütü tasfiye etmeye yönelik davranışların tolere edilmesi mümkün değildi, bu durum devam etmekteydi ve cezası ölümdü. 4 Kişiden hiçbiri, Ivanov'un tutumuna sıcak bakmıyordu, bu yüzden hiçbiri alınan karara karşı koymadı. Kendisine, bir mağaraya matbaa makinesi saklandığı ve onu getirip, kullanıma sokması gerektiği söylenerek Ivanov'un Petrovs Akademisi Parkı'nın ücra bir köşesine gelmesi sağlandı. Mağarada saldırıya uğradı, boğazı sıkıldı ve aşırı karşı koyması sonucu, ensesinden vurulmak suretiyle Nechaev

tarafından öldürüldü. Sonra ceset, yakındaki bir havuza kadar sürüklendi, tuğlalar birbirine bağlanarak ağırlaştırıldı ve suya atıldı.

Cinayetin ertesi günü Nechaev, organizasyonu kurmak üzere St. Petersburg'a hareket etmişti. 3 gün sonra ise Ivanov'un cesedi bulunmuş, hemen ardından kitapçıya baskın düzenlenmiş ve tutuklamalar başlamıştı.

Cinayet olayı ve hemen ardından gelişen kitapçı baskını bir tesadüf müydü? Bu Siyasi Polis'in o çok meşhur büyük bir suç işlenmeden operasyon düzenlememe tavrına çok uygundu. Ivanov'un öldürülmesine bağlı gelişen olaylar Siyasi Polis'in Halkın İntikamı örgütünden tamamen habersiz olmadığını da göstermekte. Siyasi Polis'i asıl şaşırtan Nachaev'in kurduğu örgütün yaygınlığı ve o güne kadar alışılmış biçimde açıkça herkesin bileceği biçimde örgütlenmemesiydi. Ivanov olayı Siyasi Polis'in bir komplosu muydu? Bu da zamanında Rus devrimci çevrelerinde çok tartışılan bir konuydu. Rus Siyasi Polisi'nin Halkın İntikamı örgütünde hiç ajanının olmadığı savı ise böylesi bir komplo iddiasını güçlendiren bir veriydi.

Siyasi Polis, Nechaev'in St. Petersburg'a gitmesinin ardından daha keskin davranışlar içine girdiğini, örgütün otoritesini koşulsuz kabul etmeyen insanları ölümle tehdit ettiğini ve bu amaç için daima bir silah taşıdığını öne sürüyordu. Moskova'dan aramaların yapıldığı ve tutuklamaların arttığına ilişkin haberler geldikçe Nechaev, eğer tutuklanırsa, suçlu olsun ya da olmasın, birçok insanın adını olaylara karıştıracağını açıklıyordu. Ona göre, ne kadar çok insan hapse atılırsa genel isyan duygusu o kadar güçlenirdi, devrim günü yaklaşmış olurdu.

St. Petersburg'da geçirdiği bir haftanın ardından, polisin orada da insanları tutuklamaya başlaması üzerine Moskova'ya dönmüştü. Burada örgütün bütün tanınmış üyelerinin tutuklandığı ve bütün bilinen adreslerin gözetlendiği haberini aldı. Bu yüzden hemen ortadan kaybolması gerekiyordu.

Siyasi Polis, Halkın İntikamı'nın Nechaev'i tutuklanmaktan kurtarmak amacıyla, var gücüyle saklayacağını düşünüyordu. Çünkü, örgüt hakkındaki bilgilerin alınması ve bu oluşumun arkasındaki adamların ele geçirilmesi ancak onun yakalanması ile mümkün olabilirdi. Bir arama emri çıkarılarak bütün jandarma ve polis ekiplerine gönderildi. Demiryolu ve sınır ekipleri alarma geçirildi. Fakat, bütün çabalar boşunaydı. Halkın İntikamı'nın bütün sırlarını bilen ve çoğu bağlantıyı elinde bulunduran Nechaev, bulunamıyordu.

Yılbaşından kısa bir süre önce, Koenigsberg'den gelen ve Nechaev'in göndermiş olabileceği düşünülen bir telgraf ele geçirilmişti.

Yurt dışına kaçmayı başarmış olabilir miydi? Siyasi Polis, nerede olursa olsun onu bulmaya kararlıydı. Bazı Avrupa ülkelerinde politik suçlular iade edilmiyor, koruma altına alınıyordu, ancak cinayet suçluları bu kapsama girmiyordu. İşlenen bir Ivanov cinayeti söz konusuydu gerçi Ivanov'un hiçbir eşyası çalınmamıştı ama bu o kadar önemli değildi. Cinayet, soygun amaçlı ya da kişisel intikam uğruna işlenmiş bir suç olarak gösterilebilir, yabancı hükümetlerden Nechaev'in tutuklanarak iade edilmesi istenebilirdi.

Gözaltında bulunan birçok şahsın ifadesi, Siyasi Polis'in Nechaev'i demir parmaklıklar ardında tutulması gereken tehlikeli bir tahrikçi olarak resmetmesini sağlıyordu. Nechaev, belli bir fikri ya da görüşü olmayan, fanatik gayelerinin peşinden pervasızca koşarak entelektüel kişiliğini kaybetmiş, terörist teşkilatın bilinmeyen liderlerinin elinde ideal bir oyuncak haline gelmiş bir adam olarak görülüyordu. İyi eğitimli ve entelektüel açıdan üstün insanlar üzerinde kurduğu etki, sadece ustalıkla sergilediği devrimci harekete olan bağlılığın değil, aynı zamanda gösterdiği muazzam enerjinin de bir getirisiydi. Onları sırça düşünce kürelerinden alıyor ve henüz hareketin anlamını, faydalarını düşünecek zamanı bulamadan, ateşli bir aktivitenin girdabına sokuyordu. Nechaev'in kendi başına başardığı şeyler şaşılacak ölçü-

deydi. Ne zaman iki üç günlüğüne ortalıktan kaybolsa, hayatının tek anlamı olarak gördüğü hareketin diğer şehir ya da köylerindeki başarısına ilişkin haberlerle dönüyordu. Görünüş olarak ise, hafif kıvırcık saçları ve kalın dudaklarıyla, az çok şehir terbiyesi görmüş tipik yoksul Rus köylülerini andırıyordu. Yurtdışından dönmesinden sonra giydiği, gösterişli takım elbisenin içinde dahi, bir entelektüelden ziyade yoksul bir köylü genci gibi duruyordu. Bu görünüşü, "halkın adamı" izlenimi uyandırıyordu. Fiziksel görünüşünün iddiasız ve özensiz oluşu ve görünüşüyle ilgili hemen hemen hiçbir sorunlu tavrı olmaması ona büyük avantajlar sağlıyor, aydın sınıfın en iyi propagandacısı olmasını kolaylaştırıyordu. Ve o, bu fiziksel görünüşe önem vermeme eğilimiyle içinde bulunduğu toplumun insanlarının görünüşleri için harcadıkları uzun zaman ve enerjiyle dalga geçer bir duruma geçiyordu. Bu hali eğitimleriyle ve kılık kıyafetleriyle gurur duymaya şartlandırılmış öğrenciler üzerinde önemli bir etki bırakıyordu. Öğrencileri eğitimlerini tekrar gözden geçirmeye çağırıyordu:

"*Öğrenmede bir gelişme yok, kitaplar bizi geliştirmiyor, sadece yalnış yollara sevkediyor. Artık özgürlük ve toplum yaşamı hakkında da doğru dürüst bir fikre sahip değiliz fakat köylü hiçbir kitabı açıp okumamasına rağmen, çoğunluğun sırtına yaslanılarak, azınlığa sunulan imtiyazlardan faydalanamamasına rağmen bizim sahip olmak isteyip olamadığımız düşüncelerin hepsine sahip.*"

Köylülerin gönlünü ise, topraklarının gerçekten serbest olması gerektiğini ve bunun gerçekleştirilebilmesi için de, bazı düşmanların başının ezilmesinin şart olduğunu söyleyerek fethediyordu.

Bildirilerinde de bazı öğütler vermekten çekinmiyordu:

"*Hiçbir bilimsel düşünceyi kabul etmeyin. Bilim adı altında, sizleri durdurmaya ve zayıflatmaya çalışıyorlar. Bu bilim denilen şey, temsil ettiği dünya ile birlikte yok olmalı. O yok edilince, özgür bir toplumdan, yaşayan bir bilim çıkacaktır. Sizi halktan koparmaya çalıştıkları yerlerden, üniversitelerden, akademilerden ve liselerden çıkın.*

Halka geri dönün çünkü halkın içinde, mücadele alanınız, biliminiz ve yaşamınızın en önemli anlamı saklı."

Nechaev'e göre öğrencinin asıl görevi, diploma almak ya da güvenli, rahat bir konuma sahip olmak için uğraşmak değildi. Aksine ezilen insanlar için yaşamak ve ezilen insanların iyiliği için savaşmaktı. Öğrenciler; köylünün, elinden alınan ekmeğiyle mi beslenecekler, kendilerinden önceki neslin yaptığı gibi onurlarını satıp, bu zorbalar sınıfına mı katılacaklardı?

Onlardan yapmalarını istediği şey çok basitti: "*Ezilen köylüye emeğini kimin çaldığını gösterin, çünkü o; savaşa, kendisini kimin ezdiğini bilmeden, gerçek düşmanın nerede olduğundan bi haber, adeta gözlerini kapatıp giriyor.*

Bizler; bu ezilen emekçilerin evlatları, babalarını, abilerini, ablalarını, bir deri bir kemik kalmış, eski püskü elbiseleri olan, aç biçare, binlerce insan arasından bulabilen bizler, ışıltılı zenginlik hayalleriyle bizi kandıran ve hizmetlerine sokmaya çalışan karanlık güçlerin farkındayız. İnsanlara neden aç olduklarını, neden sefil kaldıklarını ve neden emeklerinin karşılığını alamadan sabahtan akşama kadar çalıştırıldıklarını etkili ve sağlıklı bir biçimde izah etmeliyiz."

Aynı anlatım biçimiyle, öğrencilere de sesleniyor, onları da merhametli olmaya çağırıyordu:

"*Elbise yerine kirli paçavralar giyiyorlar, ev yerine iğrenç kulübelerde yaşıyorlar. Ve bunu elde edebilenler, içlerindeki işsiz olmayanlar.*"

Devrimci mücadeleye inanmayıp karşı koyanları ise sindirmeye çalışıyordu:

"*Bu göreve sadık olmayan herkes, yoldaşlarından hain damgası yiyecektir.*" Söyledikleri zaman zaman çelişmesine rağmen Nechaev devrimci mücadelenin belirgin bir hattında yürümüyor, aksine kendisi, belirsiz yolun haritasını çıkardığını düşünüyordu.

İnsanların istediği ne bir konuşmacı ne de cüppeli bir vaizdi. Onlar hapse tıkılmaktan ve işkence görmekten korkmayan, kendisini göreve adayabilecek eylem

adamları istiyorlardı. Nechaev'in kullanmaktan hoşlandığı bir diğer ifade ise şuydu:

"İnsanları sevmek, onları ateş hattına sürüklemektir. Bütün mesele, dağınık ve faydasız ayaklanmaları birleştirmek ve bu dağınık patlamalardan büyük bir devrim yaratmaktır."

Üye yaptığı insanlara devrimci örnekler sunabilmek için, bir "Nechaev Masalı" uydurmuştu. Topladığı elbiseleri, çeşitli gruplara farklı giysiler içinde, Petrov, Pavlov gibi sahte isimlerle hitap etmek ve sorgu altındaki üyeler tarafından tanınmamak için kullanıyordu. Hata bu takma isimleri, Nechaev'in cesaretini, akıllılığını, hilelerini, polisi nasıl altettiğini, hapisten nasıl kaçtığını, yurtdışına giderek yasak belgelerle nasıl geri döndüğünü anlatmak için kullanıyordu. Şayet Siyasi Polis bu duruma el koymamış olsaydı, Nechaev efsanesi örgütün mücadelesini sürdürdüğünü anlatmakla kalmayıp, taze bilgiler sunmaya da devam edecekti.

Örgüt yurtdışında da Nechaev gibi bir enerjik bir adam kazanmıştı ve bütün o büyük şahsiyetlerin hayatının tehlikede olduğu "Halkın İntikamı"nda açıkça ifade ediliyordu. Nechaev, eğer çalışmalarına yurtdışında da devam ediyorsa tehlikenin boyutları daha da büyük demekti. Çar Aleksander, Nisan ayı içerisinde tedavi için yurtdışına gidecekti. Böyle bir seyahete çıkması güvenli miydi? Avrupa'daki bütün Rus elçilikleri alarma geçirilmişti. Bismarck'ın Rus büyük elçisine sunduğu, Koenigsberg'ten gelen mektup dolayısıyla Prusya polisine Nechaev'i arama ve tutuklama emri verilmişti. Fakat Nechaev Prusya'da bulunmamış, yurtdışındaki bütün Rus ajanları seferber edilmişti. Londra, Cenova, Zürih, Paris, Lyon ve Viyana'daki özel birliklere acil durum talimatı veriliyordu. Sürgünler tarafından henüz tanınmayan, yeni ajanlar, politik mültecilerin arasına sızmak, güvenlerini kazanmak ve Nechaev'in yerini öğrenmekle görevlendirilmişti.

1917 Ekim Devrimi'nin ardından, Siyasi Polis kayıtlarında böyle bir ajandan bahsediliyordu. Bu ajan, hü-

kümete, yurtdışında Çar'ın hayatına zarar verebilecek hiçbir terörist teşkilatın bulunmadığının garantisini vermişti. Çok geçmeden Nechaev'in izini bulacağından da ümitliydi ve doğru yolda olduğunu düşünüyordu. İsviçre'ye gitmiş, Bakunin'in çevresine girmeyi başarmıştı. Borç vererek ve mektuplarının Rusya'ya ulaşmasını sağlayarak güvenini de kazanmıştı. Rapor vermek için St. Petersburg'a dönmek zorundaydı ve Bakunin'in kendisine St. Petersburg'daki akrabalarını ziyaret ederek, aile mirasından yaşlı devrimciye düşen payı alma görevini vermişti. Hatta ajan, Siyasi Polis'in izniyle, paranın bir kısmını İsviçre'ye götürmüştü bile, fakat Nechaev'in izine rastlayamamıştı. Ajanın talihsizliği, Bakunin'le kurduğu ilişkinin Bakunin ve Nechaev'in birarada olmadıkları bir zamana denk gelmesiydi. Nechaev artık İsviçe'de değildi ve adının anılması dahi Bakunin'in kanını kaynatmaya yetiyordu.

SÜRGÜNDE

Nechaev'in Ağustos 1869'da Romanya üzerinden Rusya'ya gelmesinden önce, Bakunin amacına ulaşmıştı. Genova Bölümü Marksist Enternasyonal'e alınmıştı. Enternasyonal'in Eylül'de Basle'de düzenlenmesi beklenen 4. Kongresi'nde Bakunin, Marks'ın kabul edilmiş otoritesine savaş açan biri olarak görülmeyi amaçlıyordu. Değişik ülkelerden gelen 75 delegenin sadece 6'da biri Bakunin taraftarıydı fakat Bakunin kongreyi öyle bir hale getirmişti ki, Genel Konsey çözümü Marks'ın otoritesini reddetmekte buluyordu. Mesele aslında çok önemli değildi. Ancak, bütün delegelerin bir liderlik sorunu üzerine yoğunlaştığı görülüyordu.

Bakunin, Enternasyonal'in saflarında boy gösteriyor, Marks'ın otoritesine meydan okuyor ve bütün harekete yeni bir yön vermeye çalışıyordu. Birbirine düşman olan bu iki insan, Bakunin ve Marks, bu çekişmenin aslında anarşizm ile bilimsel sosyalizm arasında olduğunun farkındaydılar.

Marks, Engels'e yazdığı mektupta; "*Bu Rus, Avrupalı Emekçi Hareketinin diktatörü olmaya can atıyor. Dikkatli olsa iyi olur yoksa kendisini kovduracak*" ifadelerine yer veriyordu.

Bakunin ise Marks'ın faydasız olduğunu, burjuva eğilimlerinin fikirlerinin kavranmasını engellediğini bütün Enternasyonal'e kabul ettirmeye çalışmıştı. Ve Hertsen'e şöyle yazıyordu:

"*Olabilir ve büyük ihtimalle de olacak. Onunla çatışacağım. Ve bu çatışma kişisel nedenlerden dolayı olmayacak. Komünizm meselesi üzerine tartışacağız. Sonrasında da kavga çıkacak.*"

Bahsedilen anarşizm ile bilimsel sosyalizm arasındaki politik tartışma geleceğe kalmıştı ve Bakunin tartışmalarla uğraşmak yerine geçimini temin etmenin yol-

larını aramaya başlamıştı. Hiçbir varlığı kalmamıştı. Arkadaşları ona borç vermekten ve verdikleri paraları geri alamamaktan bıkmışlardı. Borcuna sadık olamıyordu belki ama ailesinin geçimini sağlamaya çalışıyordu. Arkadaşlarına çeviri bulmaları için ricada bulunmuş, içlerinden biri Marks'ın "Kapital"ini Rusça'ya çevirmesini önermişti. Bu işin Bakunin'in hoşlanacağı türden olmadığı kesindi fakat 300 ruble kadar avans almıştı. Ve bu para Cenova'daki boçlarını ödemesine eşyalarını, hayatın daha ucuz olduğu Lecarno'ya götürmesine yetecek ölçüdeydi.

Bakunin, Ekim ayında Locarno'ya taşınarak, çeviri üzerinde çalışmaya başladı. İki ay sonra, Rusya'da toplu tutuklamaların başladığı, Nechaev'in aranmakta olduğu haberleri geldi. Ocak ayı içinde Bakunin Ogarev'den Nechaev'in Cenova'ya döndüğünü belirten bir mesaj aldı. Bunun üzerine Ocak'ın 12'sinde cevap yazdı, Nechaev'in Locarno'ya gelmesi halinde güvende olacağını belitiyordu:

"Bunların hepsi tam anlamıyla uydurma. Buradaki herkes kendini bana adamış durumda, kimsenin dedikodu yaptığı falan da yok. Yanımda Fransız, İtalyan ve İspanyol olanlar bile var. Kimse onlara dikkat etmiyor."

Nechaev fazla tereddüt etmeden söyleneni yaptı. Yaşlı devrimciye anlatacağı hikayelerin ne tür şeyler olabileceği, Bakunin'in bir Fransız arkadaşına yazdığı 7 Şubat tarihli mektupta açıkça görülüyordu:

"Bu gençler orada nasıl çalışıyorlar! Ne tür bir disiplin, nasıl sıkı bir teşkilatlanmaya sahipler ve bütün kişisel duyguların bir tarafa bırakıldığı bu kollektif aktivitenin ardında ne tür bir güç var? Kendi isimlerinden, kişisel arzularından, hatta şöhret olma tutkularından bile vazgeçmişler. Sadece risk, tehlike ve sıkıntıların en büyüğünü yük edinmişler kendilerine. Temsil ettikleri gücün farkındalar ve ona göre davranıyorlar!...

Genç, vahşi adamı unutmadınız değil mi? Bir şeyler yapmaya kalkışmış, tutuklanmış ve çok kötü zarar görmüştü. Öldüresiye dövülmüş, sonra serbest bırakılmış ve

her şeye yeniden başlamıştı. İşte bu gençlerin hepsi aynı yeteneğe sahip. Birey hesabı bitti ve bireyin yerini görünmez, bilinmez, aynı anda her yerde olabilen, her zaman görevinin başında bulunan, günlük ölen ve günlük dirilen bir lejyon aldı. Düzinelercesi tutuklandı fakat onların yerini yüzlercesi aldı. Şahıslar yok olabilir ama lejyon ölümsüzdür, gün geçtikçe daha da güçlenmektedir...

Hayalini kurduğum örgüt işte bu. Hâlâ hayalini kuruyorum, hep de kuracağım ve onu burada aramızda görene kadar yaşamak benim tek umudum."

Nechaev artık, eski devrimcilerin dizleri dibinde oturmak ve önerilerin peşinde koşmak için İsviçre'ye giden bir "çırak" olmaktan çıkmıştı. Birinci dereceden bir devrimci olmuştu, en çok aranan adam oydu ve ne istediğini iyi biliyordu. Aldıkları güvenlik önlemleri sayesinde polis hiçbir önemli devrimciyi ele geçirememişti. Kurulan örgüt tam gücüne ulaşma yolundaydı ve mevcut olan kötü şartlar dolayısıyla hareket riske edilmemeliydi. Bir süreliğine daha gizli kalması doğru olurdu. Siyasi Polis'in yaptığı büyük operasyonun üzerinden çok geçmemişti ki, hareket çalışmalarına yeniden başlamıştı. Bu arada işlerin ihmal edilmemesi ve faaliyetlerin yurtdışında da yürütülmesi gerekiyordu. Bir dergi çıkarılmalı, yeni bildiriler yazılmalı ve Rusya'ya dağıtılmalıydı.

Artık Nechaev, örgütün yurtdışı temsilcisiydi, bütün gücünü kavganın sürmesine adayacaktı. Bakunin'den beklenen de aynı özveriyi göstermesiydi. Tabii ki eylem, para gerektiriyordu ve örgütün sürgünlerinden maddi destek beklemesi oldukça doğaldı.

Gerekli olan para Bakhmetev fonunun diğer yarısında mevcuttu. Nechaev, Cenova'dayken, Aleksander Hertsen'in öldüğünü duymuştu. Artık fonu kullanma yetkisini elinden bulunduran tek adam, Ogarev'di. Parayı devrime yönelik her şeye büyük bir nefret besleyen Hertsen varislerinden almalı ve en kısa zamanda örgütün hizmetine sunmalıydı. Fakat Nechaev'in, aktif göreve başlamadan önce ihtiyaç duyduğu en acil şey, İsviçre polisini yanıltacak sahte bir iz bırakmaktı. Stephan

Grazdanov adına düzenlenmiş bir Sırp pasaportuyla seyahat ediyordu. Rus hükümetinin Nechaev'in yakalanması için uyguladığı uluslararası baskılar sonucunda denetimler artırılmış, yabancılar özel bir incelemeye alınmaya başlanmıştı. İsviçre otoritelerini kandırmak ve önlemleri zayıflatmak amacıyla Nechaev, Rusya'dan gönderilmiş süsü verdiği bir mektubu, Bakunin taraftarlarının kalesi olarak bilinen Le Locle şehrindeki "gelişim" dergisine yollamıştı.

Bu mektupta Nechaev, yoldaşlardan birinin dikkatsizliği sonucu Tambov'da tutuklandığını, dövüldüğünü, işkenceye maruz kaldığını, Sibirya'ya gönderildiğini ve yolculuk sırasında öldürümesi için gizli bir emir verildiğini bunun üzerine arkadaşları tarafından kurtarıldığını ve Rusya'da saklanmakta olduğunu da yazmıştı. Aynı zamanda Bakunin bu dergiye İsviçre polisiyle St. Petersburg'daki "Efendilerinin hizmetkarları" ifadesi kullanarak dalga geçen ve bütün Rus ya da Polonyalı haydutların başı gibi görünün Nechaev'i aradıklarını belirten bir makale yazmıştı. Makalesinde, bazı sorular yöneltiyordu.

"*Bu Nechaev kocaman bir uydurmadan ibaret değil mi?*"

Bir ayı aşkın bir süredir bütün Avrupa gazeteleri onun adını duyuruyorlar, Moskova ve Petersburg gazeteleri dahi Nechaev'in geniş bir devrim hareketinin başında olduğuna inanıyorlardı. Mücadelesini yeniden canlandırmakta olduğu gerçeği, Çarlık hükümetini durdurak bilinmeyen çalkantıların içine sürüklüyordu. Önceleri Nechaev'in öldüğü haberi gelmiş, sonra da yeniden canlandığı söylenmiş ve aranmaya başlanmıştı. Yaşıyor gibi görülüyordu, fakat Ruslar, Nechaev'i aradıklarını söylerken arsızca bir yol izliyorlardı. Çünkü uzun zaman Nechaev bir tahrikçi ve siyasi suçlar işleyen bir kişi olarak aranırken Bir anda bu durum değişmişti. Nasıl olmuşta Nechaev, bir hırsız ve katil olarak aranmaya başlanmıştı?

Her iki mektupta, derginin aynı sayısında yer aldı. Fransa'da Almanya ve Belçika gazetelerinde tekrar tek-

rar yayınlandı. Nechaev neredeyse bir efsane oluyordu. Bu arada Bakunin, arkadaşları aracılığıyla, Nechaev'in yakalanması durumunda İsviçre tarafından iade edilip edilmeyeceğini araştırıyordu. Eğer iade edilecekse birileri toplantılar düzenlemeli, İsviçre Cumhuriyet mercilerine başvurmalı ve Berne'deki, özellikle Alymanya sınırında yer alan radikal gazeteleri Wilhelm Tell'in de tahrikçilik ve cinayet suçlarından yargılandığı yönünde makaleler yazmaya ikna etmeli, İsviçre halkının düşüncesini etkilemeliydi. Bu kampanya sürerken Nechaev, karşısına çıkan engelleri ustalıkla aşarak serbestçe dolaşıyor hatta iki önemli iş görüşmesi yapmak üzere Cenova'ya seyahat ediyordu. Bakunin'e, bütün gücünü Rus meselesine adamasını söylemiş fakat Bakunin, çeviri üzerine yoğunlaşması gerektiğini, avansı karşılayacak kadar iş yapmadığını ve yayıncının kendisine baskı yaptığını belirtmişti. Nechaev ise bu konuda canını sıkmaması gerektiğini, örgütün meseleyle yakından ilgileneceğini ifade etmişti.

Cenova'dan bir mektup yollamıştı yayıncıya. Mektup, balta figürlü kağıda "Halkın İntikamı" adıyla yazılmış, yayıncıyı Bakunin'i sıkıştırmaması yönünde uyaran, kendisinin daha önemli işlere zaman ayırması gerektiğini belirten bir tehdit mektubuydu. Bakunin, telafisi olmayan ve kendisini yeni çeviriler alma şansından mahrum bırakan bu mektubu aylar sonra öğrenmişti. Mektup haberi sürgünler arasında da yayılmıştı. Bakunin'in hasımları, kendisinin bilgisi dışında yazıldığına inanmıyorlardı ve iki yıl kadar sonra Marks, mektubu yayıncıdan alarak, Hague kongresinde, Bakunin'in Enternasyonal'den ihraç edilmesi için kullanıyordu.

Nechaev için ise diğer işler daha büyük önem taşımaktaydı. Aleksander Hertsen'in çocukları, Bahkmetev fonunun diğer yarısını Ogarev'e vermek üzere Cenova'ya geliyorlardı. Onların huzurunda Ogarev, Rus Devrim Örgütü delegesi olarak Nechaev'e parayı takdim etmişti. Bu sayede Nechaev, büyük devrimcinin kızı Natali Hertsen ile tanışmış ve onu örgütün üyesi yapabilmek için her yola başvurmuştu.

Örgüte koşulsuz bağlı olacağına dair söz verilmesi istenince Natalie, öncelikle örgütün amaçlarını, kendisinden neler beklediğini ve ne tür sorumluluklar altına gireceğini öğrenmek istemişti. Nechaev, Halkın İntikamı örgütünü anlatmış, örgütün istisnasız herkesi kabul etmediğini belirli kuralları olduğunu söylemişti. Örgütteki herkesin liderlerine güvenmesi gerektiğini anlatmaya çalıştıysa da; Natalie, babasının kızı değildi. Ve böyle yaklaşımlara eğilim duyması pek kolay görülmüyordu. Nechaev onunla bir dizi konuşma yapmış, Natalie'yi ikna etmek için bütün çareleri denemişti. Kendisiyle Crinoline içinde bir hanımefendi diye dalga geçiyordu.

Her ne kadar onu bağlamayı başaramamışsa da, babasının devrimci dergisi "The Bell" in kendi editörlüğünde çıkarılması konusunda ikna etmişti.

Bu süre zarfında, sürgünleri, örgütün hâlâ mücadele içinde olduğuna ikna etmeyi amaçlayan bir broşür yayınlandı. Broşürün ismi "Halkın İntikamı No:2"ydi ve bazı uyarılar içeriyordu. "Halkın intikamı" yazılı kağıtların, mühürlerin ve örgütün Moskova'da kurulan tüzüğünün yanlış kullanılmamasına dikkat çeken bir mektuptan oluşuyordu. Amaç, şüphe duyan insanlara sadece örgütün varolduğunu göstermek değil, aynı zamanda suçluları cezalandırabilecek güce de sahip olduğunu ispatlamaktı.

Broşürde, öğrenci olayları sırasında tutuklanıp, bir yıldan fazla bir süredir hapiste tutulan şahısların isim listesi vardı. Nechaev meselesi yüzünden tutklananların isim listesine yer verilmişti ve bu liste Perm Valisi'nden geldiği iddia edilen; Siyasi Polis'i, politik bir suçlunun Nerchinsk madenlerine götürülürken yolda öldüğü yönünde bilgilendiren bir telgrafı da yayınlayarak, Nechaev'in akıbeti hakkında şüphelere yeni bir boyut kazandırıyordu.

Bu tip şeyleri öne sürerek örgüt, hâlâ varolduğu izlenimi veriyor, çalışmalarına devam ettiğini gösteriyor ve polis güçlerinin bile yok edemeyeceği geniş bir organizasyon olduğunu yansıtmaya çalışıyordu. Nechaev'in öl-

düğüne yönelik haberler ise, kimseyi kandıramayacak kadar acemiceydi. Siyasi Polis tutuklanmadığını ve sürgüne gönderilmediğini biliyordu. Ajanlar, diğer ülkelerin de desteğini alarak, çalışmalarını sürdürmeyi amaçlıyordu. Kısacası uydurulan bütün hikayeler boşu boşuna ymışcasına gibi görünüyordu. Sadece dergide yayınlanan haberler üzerinde şüpheler uyanıyordu. Fakat Nechaev durumu henüz kavrayamamıştı. Her şeyi tiyatral bir şekilde devam ettirmeye çalışıyor ve Perm valisinden gelen telgrafın ardından, Siyasi Polis başkanına gönderilen şu mesajı da yayınlayacak kadar ileri gidiyordu: "*Ekselanslarının emirleri yerine getirilmiştir*" Jandarma komutanının bu haberlerden duyduğu memnuniyeti tarif etmeyi de ihmal etmiyordu.

Nechaev, durumu yanlış değerlendiriyor ve hâlâ Moskova'da gösterdiği tutumla yeni üyeler kazanacağına inanıyordu. Nechaev kendi masalını yazmaya devam ediyor, kararsız kalan ve tereddüt eden insanları ayıplıyor, bütün makalelerini ölen kahraman Nechaev'in yaptıklarıyla dolduruyordu. Polisi her seferinde nasıl atlattığından, onların pençesinden nasıl kurtulduğundan ve tereddüt içindeki bir liberalin münasebetsizliği yüzünden nasıl yakalandığından, nasıl öldüğünden bahsediyordu.

Liberallerin, devrimcilere katılmasının gerekliliğine dikkat çekiyor ve bir sonraki makalesinde Marksistleri kazanmaya çalışıyordu.

Komünist manifesto'yu ilk defa Rusça yayınlayan oydu ve manifesto'dan devrimci örgütlenmenin görüşlerinin kuramsal temeli olarak bahsediyordu. Yalnız bu söylemi onun geleceğe yönelik kafasında kurduğu topluma bir temel oluşturmuyordu. Nechaev Komünist Manifesto'yu çığır açıcı bir çağrı olarak algılamış ancak onun ruhuna uyum sağlamakta zorluk çekmişti.

"Halkın İntikamı"nın ikinci sayısında ve "Topluluk"adlı bir başka yayında, komünist toplumu örgütün liderleri tarafından yönetilen bir topluluk olarak resmediyordu.

"Mevcut kanunlar ve özel mülkiyet yürürlükten kaldırılacak. Her şey, kamu mülkiyeti ilan edilecek. Herkes aynı mutfağı ve aynı ikmetgahı kullanacak. Çocuklar, kuramsal bilginin yanısıra pratik bilgiyi de alabilecekleri okullarda eğitim görecek. Liderler, bir işçi sendikasının kurulmasını emredecek ve herkesin sendikaya katılmak zorunda olduğu kesin bir tarih belirlenecek. Katılmayanlar, halk için ayrılan stoktan pay alma hakkını kaybedecekler. Bu tip insanlar yaşamları için gerekli olan şeylerden mahrum bırakılacak ve önlerine iki alternatif sunulacak: çalış ya da öl!

Her sendikanın, işleri yürütmek, üretimi düzenlemek ve üye ihtiyaçlarını karşılamakla görevli bir yöneticisi olacak. Sendikalardan gelen raporlar; işleri, üretimi, paylaşımı ve tüketimi, diğer bir deyişle devletin bütün işlerini kontrol edecek bir sayım kurumuna gidecek. Başta ise, herşeyi düzenleyen, herşeye karar veren ve belirleyici güce sahip bir heyet olacak ve insanlar ona memnuniyetle uyacak çünkü onlar bu heyetin sağduyusu, ihtiyatı ve enerjisidir. Emirlerinin geçerliliğine ve disiplinin gerekliliğine inanıyorlar."

1870 Devrimcileri böyle bir hayat şeklini tanımlamıyorlar, onu sadece arzu edilebilir kılmakla yetiniyorlardı. Geleceğin toplumu geleceğin insanlarının elindeydi ve Nechaev buna karşıt bir girişimde bulunuyordu aslında. Nechaev'in fikirleri onlara, hastalıklı bir beynin halisünasyonları gibi geliyordu. Derken, Nisan ayı başlarında Nechaev, "The Bell"i yayınlamaya başladı. Dergi sayfalarını "Nechaev" meselesinin çarpıcı hikayeleriyle dolduruyor, Çarlık hükümetinden bunalan partileri birlik olmaya çağıran makaleler yazıyordu. Bu çabalar Nechaev'in farkına varmadığı toplumsal bir değişim karşısında aslında bir işe yaramaz hale gelmişti. Sürgünler, yani inançları uğruna sürgün edilmiş bu insanlar böyle belirsiz yollarla kazanılmazdı.

"Radikal fikirlerin doğruluğu ya da yanlışlığı üzerine yapılan tartışmalar bir yana bırakılsın ve Çarlık hükümetini düşürmek için kollar sıvansın" Bu sözler; uğruna sı-

kıntılar çekip, perişan oldukları fikirleri hakkında hiçbir şey bilmeyen bir cahilin laflarını andırıyordu.

Nechaev'in, Rus despotizminin çöküşüne dair sunduğu yaklaşım atılan ilk önemli adımdı ve daha çok Bakunin'le ilgiliydi.

Bakunin, Nechaev'e mücadele gücü olarak bir koalisyon kurulması gerektiğini söylüyor ve bu koalisyonun kurulması halinde herkesin fikirlerini açıkça ifade etmesinin şart olduğunu belirtiyordu. Kazanılacak bir zafer sonucunda muhalif fikirlerin çıkabileceğine de dikkat çekiyordu. Fakat Nechaev hâlâ örgütün talimatları doğrultusunda çalışıyormuş gibi davranıyordu ve bir makaleside egoist fikirlere sahip bazı insanların, sudan bahaneler bularak davadan uzak durduklarını açıklıyordu. Bu tutumu, diğer insanların fikirlerini dikkate aldığı anlamına gelmiyordu. Çünkü Nechaev sözlerine şöyle devam ediyordu. "*Kazanacağımız zaferin ardından, korkakça bir fikir olan liberalizm'in ve diğer fikirlerin ütopik bir karaktere sahip oldukları ortaya çıkacak.*"

Bütün söylemek istediği, radikallerin ve devrimcilerin, Korkaklık ve ütopya olarak yargıladığı düşüncelerini bir yana bırakarak zafer kazanılana kadar onun liderliğini kabul etmeleriydi. Aksi takdirde, sivil savaş için gereken bütün sebepleri sunmuş olacaklardı Bu şu anlama geliyordu, fikirlerinin duyurulmaya çalışılması halinde, sivil savaş içinde yok edileceklerdi.

Bu ruh halinde bir adamın, sürgünlerin çevresine dahil edilmesi mümkün değildi ve "The Bell" okur bulamaması yüzünden yayınlanmasından altı hafta sonra yayınını kesmek zorunda kaldı. Fakat Nechaev yenilgiyi kabul edecek bir adam değildi. Eğer insanlar onun peşinden gitmeyi reddediyorsa ve kendisine ait bir devrimci örgüt kuramıyorsa, isteklerini kabul ettirebileceği gruplar bulmalıydı.

İsviçre'de Marksist Enternasyonal'in bir bölümü kurulmuştu. (Rus Bölümü) ve Nechaev, Bakunin'i kullanmaya çalışıyor, ona taraftarlarının bu bölüm içindeki üyeliklerini arttırmaları gerektiğini, bunun liderliği ele

geçirmek için şart olduğunu söylüyordu. Fakat Marksistler savunmadaydı. Bölümün başkanı Utin'den Marks'a Bakunin ve Nechaev'in dalaverelerini anlatan bir mektup gelmişti. Bakunin ve Nechaev bölümün çıkartmakta olduğu "Halkın Davası" adlı derginin editörlüğünün kendilerine verilmesini talep etmişler, Rusya'daki şartları daha iyi bildiklerini ve dergi çıkartmak için gerekli olan teçhizata sahip olduklarını söylemişlerdi. Derginin Marksist gruba ait olduğu cevabını alınca da Marksistlere "Devrimi yapmak yerine, sahip oldukları şeyleri korumayı tercih eden burjuvalar" diyerek, hakarette bulunmuşlardı.

Anarşizmin ütopyacılığı ile marksizmin bilimsel sosyalizminin gerçekçiliği bir çatışma içindeydi.

Bütün bu yenilgilerin üstüne, Nechaev'i bekleyen zorluklar çoğalıyordu. Kendisiyle Moskova ve St. Petersburg'ta görüşen, sürgünler dönmüş, geniş bir örgüt ve devrimci komiteler üzerine söylediği herşeyin yalan olduğunu iddia ediyorlardı. Kendisinin hiç tutuklanmamış olduğunu ve Sibirya'ya götürülürken kaçmadığını açığa vuruyorlardı.

Diğer taraftan Rus Hükümeti tutuklanmasını ve katil olarak iade edilmesini ısrarla istiyordu. İsviçre ajanlarla doluydu ve İsviçre polisi onun peşindeydi. Ülkenin bir yerlerinde sahte bir isimle yaşadığı biliniyordu. Bir başka sürgün, Nechaev olabileceği ihtimali göz önünde bulundurularak tutuklanmış, kimliğini zar zor kanıtlayabilmişti. Şahsını ve diğer devrimcileri tehlikeye atmaması için Nechaev'in İsviçre'yi terk etmesi gerekiyordu. Ona hâlâ sadık olan Bakunin, Nechaev'i Londra'daki arkadaşlarına yazdığı tavsiye mektuplarıyla donatmıştı.

Bir süre sonra Bakunin, Ogarev, Natalie Hertsen, kısacası Nechaev'i bir dost olarak evine kabul eden herkes, özel mektuplarının okunduğunu, kişisel yazışmalarının karıştırıldığını ve kendilerini sıkıntıya sokabilecek bazı dökümanların kaybolduğunu farketti. Şüpheler Nechaev'in üzerinde yoğunlaşıyordu. Herkes onu suçluyordu ve o suçlamaları reddetmeyi dahi gerek görmüyor,

bunun anarşist sistemin bir parçası olduğunu söylüyordu. Kendisini bedenen ve ruhen devrime adamayan herkesin potansiyel düşman olduğunu ileri sürüyor, Bakunin ve arkadaşlarının örgüte koşulsuz uymayı reddettiklerini, onlara karşı suçlayıcı nitelikte materyaller toplamanın kendisinin görevi olduğunu ifade ediyordu.

Bakunin, bu hilenin, bu yalanın ve bu komplonun, hatta hırsızlığın bile devrim düşmanlarına karşı kullanılacak meşru silahlar olduğunu düşünüyordu. Fakat devrimci hareketin kutsal bir merkezi vardı ve bu merkezde karşılıklı güven ve bağlılık hüküm sürmeliydi. Ancak bu sayede grubun her şartta beraber hareket etmesi sağlanabilirdi. Bakunin'in en son başvuracak yöntem olarak gördüğü şeyler, Nechaev'e göre her gün ve herkese karşı kullanılabilecek pratik araçlardı. Nechaev, örgütten tam güven isterken bile yalan söylüyor, başarılı olmak için rolünü ihtiyatla oynaması gerektiğine inanıyordu.

Evvelce "Halkın İntikamı No:2"de şöyle yazmıştı:

"Bu alçak dünyada, namussuzluk, kalpsizlik, ahlaki ya da sosyal zorunluluk gibi ifadeler duyarken küçük düşürücü bir gülüş, yoldaşlarımızı hor görüyor. Bu kavaramların hepsine karşı olduğumuzu açıkça ifade ederiz ve bu berbat sosyal düzenin taraftarlarının bizleri ayıplamasından gurur duyarız. Haklı olduğumuzun bilgisi ve kesinliği dünyayla, bizim gibi olmayan ve asla olamayacak olan insanlarla kurduğumuz ilişkilerde rehber edindiğimiz esastır. Bu yüzden parolamız şudur: "yanımızda olmayan herkes karşımızdadır"

Nechaev'in yaptıkları söylediklerine uyuyordu. İnsanlara yakın olmaktansa, onların ellerini kollarını türlü entrikalarla bağlamaya uğraşıyor, bu sayede hakkındaki gerçekleri öğrendiği insanları korkutmuş oluyordu.

Bakunin ve çevresine karşı kullandığı silahta aynıydı. Bakunin Nechaev'in planladığı şeyleri farketmişti fakat yapacak bir şeyi yoktu çünkü Nechaev Bakunin'i suçlayacak bir kısım dökümanları elinde bulunduruyordu.

Natalie Hertsen hâlâ Nechaev üzerinde etkiye sahip olduğunu düşünüyordu ve onu çalınan dökümanları geri vermeye ikna etmek amacıyla, saklanma yerine, Jura'daki kücük kasabaya gitti. Nechaev'in eline koz geçmişti bir kere, vazgeçmeye de pek niyeti yoktu. Londra'ya giderken yanına, şimdiye kadar kendisine hep yardım eden dostlarının aleyhine kullanabileceğini düşündüğü dökümanları, mektupları ve Bakunin'in tavsiye mektuplarını almıştı.

Bakunin'in Londra'daki arkadaşlarına yazdığı mektuptan bazı alıntılar sunmak faydalı olacaktır. İşte Nechaev'e emanet edilen mektup:

"Nechaev'in Rus hükümeti tarafından aranan bir adam olduğu doğrudur. Onu yakalamak için bütün Avrupa'yı bir casus ağıyla çevrelediler. Her yerde onu arıyorlar...

Nechaev'in tanıdığım en aktif ve enerjik adam olduğu da doğru. "Dava" olarak adlandırdığı şeye öylesine bağlı ki, soru, şüphe ya da korku nedir bilmiyor.

... O, kendisini davasına adamış bir fanatik ancak onunla kurulacak herhangi bir ittifak sadece tehlike getirir. Eskiden, Rusya'da gerçekten varolan devrimci bir örgüte mensuptu.

Bütün üyeleri tutuklanan bu örgüt artık yok. Nechaev yalnız kaldı ve örgütünü tek başına temsil ediyor... Devrimci örgüt Rusya'da yok oldu. O şimdi yurtdışında bir tane daha kurmaya çalışıyor. Bunu yapmaya doğal olarak hakkı var ama amacına ulaşmak için kullandığı yöntemler ayıplanacak türden. Aktif ve yok edilemez bir örgütün kurulması için Machiavelli politikalarının kullanılmasının gerekli olduğuna ve Cizvit papazı metodlarının uygulanmasının şart olduğuna inanmış. Ne mi bu metodlar? Vücut için şiddet, akıl için dalavere.

Çevrenize girer girmez ne yapacak biliyor musunuz?

Öncelik güveninizi kazanmak için kucak dolusu yalan sunacak. Fakat bu onu tatmin etmez. Aktivitelerinin sadece bir kısmını devrime adayan ve aşk, arkadaşlık, aile, sosyal yükümlülükler gibi ilgilerine devam eden in-

sanların bölünmüş sempatisi onun için tatminkar değildir. "Dava" adı altında, siz farkına varmadan bütün kişisel gücünüzü kazanmaya çalışacaktır. Dışarıya çıktığınızda, çekmece ve kutularınızı açacak, mektuplarınızı okuyacak, sizi veya arkadaşlarınızı sıkıntıya sokacak herhangi birşey bulursa, çalıp saklayacak, size karşı kullanacaktır. Bu bize ve arkadaşlarımıza yaptığı şeyin ta kendisidir. Maskesini düşürdüğümüzde, "Evet bu bizim sistemimiz. Tam anlamıyla yanımızda olmayan insanları düşmanımız sayarız, onları aldatmaya ve batırmaya mecburuz." cevabını verecek kadar da gözüpektir. Onu bir arkadaşınızla tanıştırdığınızda yapacağı ilk şey, dedikodu ve entirikalarla aranıza nifak sokmak olacaktır. Eğer arkadaşınızın bir karısı veya kızı varsa, sosyal adetlere bir tepki olarak, onları geleneksel ahlaki değerlerin dışına çıkartmak için ayartmaya ve hamile bırakmaya çalışacaktır.

...Bütün kişisel ilişkiler, bütün dostluk duyguları doğanın sağladığı bütün bağlar, onun için yokedilmesi gereken birer kötülük, çünkü o bütün bunları devrimci örgütün kontrolü dışında gelişen, üzerinizdeki etkisini azaltan güçler olarak algılıyor.

'Bu bir abartı!' demeyin. Bana bu anlayışını bütün detaylarıyla açıkladı. Hepimizin güvenini kötüye kullandı, mektuplarımızı çaldı ve bizleri tehlikeye attı. Tek kelimeyle tam bir alçak gibi davrandı. Tek mazereti ise inanmışlığı. Kendini bilmeyecek kadar hırslı, mesela devrimci hareketi kendi kişiliğiyle özdeşleştiriyor. Tam anlamıyla bir egoist değil, kendisini korkunç bir şekilde riske ediyor ve sıkıntılarla dolu bir hayat sürüyor. O bir fanatik ve fanatizm bazen bir Cizvit Papazı bazense bir soytarı yapıyor onu. Diğer insanlar devrimci fikirlere meraklıyken o, cizvitliğe merak sarıyor. Bu göreli saflığına rağmen çok tehlikeli. Güveninizi anında kötüye kullanır ve size ihanet eder. Şüphesiz ki bir insanın, böyle bir hareketi düşünemezken bile savunmaya geçmesi çok daha zordur.

Nechaev aynı zamanda, inanılmaz enerjisiyle bir güçtür. Onunla arkadaşlığı üzülerek kestim. Çünkü bizim

davamız büyük enerji gerektirir ve onun sahip olduğu enerjiye ulaşacak insan sayısı cok az. Herşeyi enine boyuna düşündüm ve bağlantımı kestim.

Onun son planladığı şey, devrime para sağlamak amacıyla İsviçre'de bir hırsız ve soyguncu çetesi kurmaktı. Belki de, onu ülkeyi terketmeye zorlamamla kurtarmış oldum. Kendisine ve bize sadece felakat getirecekti."

Ve Bakunin, mektubuna, Nechaev'e kapının gösterilmesini tavsiye ederek son veriyordu Fakat Nechaev'e her hangi bir neden sunulmamalıydı. Bakunin önce mektuplarını geri almalıydı. Bu mektuplar çok sıkıntı vereceğe benziyordu. Bakunin uyarı mektuplarını gönderdiği gün, Londra'daki diğer bir arkadaşından ricada bulunmuştu:

"Nechaev'den, çaldığı mektupları geri almayı başarırsan, davamıza büyük bir hizmette bulunursun."

Bu uyarılara rağmen Nechaev, Londra'daki sürgünlerin çevresinde iyice sivriliyor, bununla da kalmayıp Bakunin'in itibarını da zedeliyordu. Birkaç hafta sonra Bakunin bir mektup daha yazmayı gerekli görmüştü:

"Nechaev'in size geldiğini ve ona dostlarımızın adreslerini verdiğinizi duydum. Sadece, benim ve Ogarev'in sizleri uyardığı mektupların elinize geç vardığını düşünüyorum. Durumun ciddi olduğunu söylerken abartmıyorum.

Size Nechaev hakkında yazdığım şeyler abartıdan çok uzak hatta gerçeğin ta kendisi. Bize ihanet etti, hem de ona her şeyimizi verdiğimiz, kayıtsız şartsız yanında yeraldığımız bir anda. Bir yıl kadar önce mektuplarımızı çaldı. Evet! Bilgimiz dışında, iznimiz olmadan bizim adımıza hareket etti ve tehlikeye attı hepimizi. Utanmadan yalan söyledi bize Bunu, Orgarev, Natalie Hertsen ve diğerlerinin huzurunda kanıtladım, sunduğum delilleri inkar edeceğine ne cevap verdi biliyor musunuz?

"Bizim için yaptığınız her şeye minnettarız fakat siz-ler, kendi tanımlamanızla uluslararası zorunluluklar yüzünden, her koşulda bize bağlı olmayı reddettiniz. Biz de her olasılığa karşı tedbir almak zorundaydık. Bu neden-

le, mektuplarınızı çalmakta haklı olduğumuzu dşünüyorum ve aranızda anlaşmazlık yaymaya mecburdum çünkü çevremizin dışında oluşacak böylesine güçlü bir bağ bize zarar verir."

Ve Mrochkovsky böyle bir adamı radikal bir İngiliz politikacıyla tanıştırıyordu.

"Sadece bana inanmanızı ve onu kapının önüne koymanızı umuyorum dostlarım ve bunu sizin iyiliğiniz ve huzurunuz için istiyorum."

Bütün bu olanlara rağmen Nechaev, Londra'da çalışmalarını yürütebileceği uygun bir zemin bulmuş gibi görünüyordu. Hatta 'Topluluk' adında yeni bir dergi yayınlayacak kadar da para temin etmişti. Derginin ilk sayısını ise eski devrimcilerle olan hikayelerine ayırmıştı. Aleksander Hertsen'in de dahil olduğu kuşağın, liberal centilmenlerin son örnekleri olduğunu söylüyordu. Ona göre; Hertsen'in kuramsal radikalizmi, güvenli yaşam standartlarının suni sıcaklığında görkemli bir şekilde açan, gerçekliğin ilk soğuk havası değdiğinde ise çabucak solan limon çiçeğinden başka bir şey değildi. Bu centilmenler var olan rejimi eleştiriyorlar, ince ve politik bir dille dalga geçiyorlardı. Eleştiri yapma onları eğlendiriyordu ve oynadıkları bu rolle tatmin oluyorlardı. Sosyal inançları, Çarlık rejiminin destekçisi olmalarını engelliyordu fakat kimseyi bu rejime karşı çıkmaya yönlendirmiyorlardı. Çünkü devrimci düşüncelerinin zıtlığı ve aristokrat hayat tarzları Aleksander Hertsen gibi büyük şahsiyetleri umutsuz şüphecilikten ve verimsiz düş kırıklığından fazlasına götürmüyordu.

Bu ayrıcalıklı sınıftan gelen kuşağın aksine, onun kuşağı halkın çocuklarıydı ve her biri kavga ruhuyla doluydu: *"Kendimizi eğlendirecek durumumuz yok"* diyordu Nechaev. Ve şöyle devam ediyordu: *"Sosyal geri kalmışlığın atmosferinde sıkışmış durumdayız. Bu amatörler tarafından yönetilmek bize hiçbir şey kazandırmıyor. Onlara yüz çevirmeliyiz. Gözümüzün önünde kardeşlerimiz açlıktan öldü, kulaklarımız babalarımızın dövüldüğü kırbacın çatlak sesiyle ve anneleri tarafından bir parça ek-*

mek uğruna satılan kızkardeşlerimizin çığlıklarıyla dolu. İsyan ateşi kanımızda dolaşıyor. Beynimiz kaçış yolu arıyor, yeni bir hayata giden yolun peşindeyiz..."

Kendilerini devrimci diye adlandıran sürgünler için hissettikleri ise "Hor görme"den ibaretti. "*Onlar mızmız birer geveze ve halkın davasının savaşçıları değiller. Birbirleriyle tartışırlar, kendi içlerindeki ayrılıklar yüzünden küçük ve zayıf zıtlıklara bölünürler. Acı çeken bir işçinin hayatını sadece kulaktan dolma bilirler*" İsviçre'de, Bakunin taraftarları arasında tanıdığı zanaatkarlara da güvenmiyordu. "*Elmas yapanlar, saatçılar, teknik ressamlar ve mevcut sosal düzenin doyuma ulaşmış, avare miraslarına lüks sağlayan herkes gerçekçi bir savaşçı olamaz. İçinde bulunduğumuz çekilmez duruma son verecek güce sahip değiller. Aktif becerikli devrim hareketi onları ürkütüyor, hepsine yabancı geliyor ve güçlerinin ötesine geçiyor. Onların gücü buna dayanamaz.*"

Nechaev Rusya'da edindiği tecrübeler çerçevesinde, Avrupalı işçiler ve gerçek devrimciler arasındaki farkı vurgulamayı da ihmal etmiyordu. Bakunin, Ogarev ve onların çevresine düşman olmuştu. Bu insanlara ironik övgülerde yağdırıyordu: "*Önceleri gerçekten uyuşmazlık gibi görünen, sadece kurumsal radikalizmin değil uyumlu çalışmalarında arzu edildiği politik yol ve amaçlardaki fikir ayrılılarımıza rağmen sizi başarısızlıkları ve yapmadan bıraktıkları vazifeleriyle tarihe geçen bir neslin en iyi temsilcileri olarak anmaktan vazgeçmeyeceğim.*" Daha sonraları ise onlarla artık politik ilişkiye girmeyi reddettiğini açıklıyor ve onları alaylı bir şekilde bertaraf ediyordu: "*Rus devriminde asla aktif bir güce sahip olamayacağınızı biliyorum. Bu yüzden aramızda artık fikir ayrılıkları olamaz.*" Onları açıkça reddettiği gerçeği pek fazla önem taşımıyordu. Çünkü artık onlardan bir şey beklemiyordu.

İsviçre'ye seyahati esnasında, Rusya'da kuracağı devrimci örgüt için Bakhmetev Fonu'nun yarısını almıştı. Diğer yarısını ise hâlâ var olamayan örgütü için almış, Orgarev makbuz istediğinde ise örgütün asla mak-

buz vermeyeceğini söyleyerek talebini reddetmişti. Sonra, Bakhmetev'in parayı vermesinin ardından geçen on yıl içinde faizin birikmiş olması gerektiğini düşündü. Hertsen ve Ogarev'in faizi devrimci amaçlar için kullanmış olabileceği ihtimalini hesaba dahi katmıyordu. Ona göre tek gerçek devrimci kendisiydi ve faizi de almalıydı. Bu nedenle, aldattığı, ihanete uğrattığı ve şerefini iki paralık ettiği Bakunin ile Ogarev'e kati bir talepte bulundu: "*Yakın gelecekte kişisel olarak bir araya geleceğimize ihtimal vermiyorum. Bu yüzden Hertsen hayatteyken bir kısmını ve son zamanlarda "Topluluk"un yayını için birazını aldığım fonun geri kalanını gönderin.*"

Onlara karşı kin beslemediğini göstermek için sözlerine şöyle devam ediyordu: "*Sizlere sadece gerçek işbirlikçileri olduğunuzdan değil, en azından ortak bir davaya inandığımızdan dolayı saygı duyuyorum. Sizlere, düşmanlarımızla olan ilişkilerimizden farklı bir içtenlik ve samimiyetle davranmayı görev sayıyorum. Şuna inanıyorum ki politik görüşlerinizin enginliği sizleri, en az sizin kadar benim de nefret ettiğim Rus hükümetini memnun etmeye yarayacak kişisel kırgınlıklara ve anlık öfkelere kapılmaktan koruyacaktır. Son kavgamızın ardından size bir dost olarak elimi uzatıyorum.*"

Onlara karşı kullanabileceği kozları olduğunu da hatırlatıyordu: "*Umarım başka yollara başvurmak zorunda kalmam.*"

"Topluluk"un ilk sayısı Eylül 1870'de Bakunin'in daha önemli sorunlarla uğraştığı bir sırada Londra'da çıktı. 16 Temmuz'da Almanya Fransa savaşı başlamış, 1 Eylül'de II. Naolyon Serdan'da hapse atılmıştı, Fransa, Cumhuriyeti ilan etmiş ve Lyons'da kısmen Bakunin'in arkadaşlarından oluşan devrimci bir hükümet kurulmuştu. Yaşlı devrimci bütün hayatı boyunca hayalini kurduğu büyük devrime şahit olmak umuduyla borç almış ve Lyons'a gitmişti. Fakat oraya vardığında Nechaev'in çoktan gelip, Londra'ya geri döndüğünü öğrendi. Kendisi için bir broşür bırakmıştı. Bu broşür 'Topluluk'tu. Bakunin bu dergi üzerinde uzun boylu düşüne-

cek durumda değildi, olaylara balıklama dalmıştı ve tüm enerjinin vakfedilmesi gereken bir devrim vardı. Nechaev gibi o da, Lyons isyanının geçiciliğinin farkındaydı ancak bu durum devrime yapılacak katkının azami olarak yapılmasının önünde bir engel değildi ve kendisini hem bedenen hem de ruhen devrimci savaşımın içine atmış, Fransa'nın kurtuluşu için çalışan Federal Teşkilatın Eylül sonundaki çöküşüne kadar, kitapçıklar hazırlamış, muhalefet oluşturmuştu. Devrimin yenilmesinin ardından Marsilya'ya kaçmak zorunda kalmış ve Ekim ayında kılık değiştirerek Cenova üzerinden Locarno'ya deniz seyahati yapmıştı.

Bu yenilgi sürecinin ardından, Nechaev'in broşürüne duyduğu öfkenin de anlamsız olduğunu görmüş ve üzerinde düşünecek zamanı bulduğunda, bu broşürün yazarının artık merak edilecek kadar önemli olmadığını farketmişti.

'Açık Mektup'la Nechaev, Bakunin'in devrimci kişiliğine bir son vermeyi düşünmüş, fakat bu ayrılıktan dolayı bütün değerini kaybeden Bakunin değil, kendisi olmuştu. Sürgünlerden hiçbiri artık ne ona ne de örgütüne inanıyordu, yeni kitapçıklar basacak para da gelmiyordu ve o, bütün zorlukları, sürgün hayatının getirebileceği bütün terkedilmişlik ve unutulmuşluk duygularını en ağır biçimiyle yaşıyordu. Bunun yanısıra, hâlâ polis tarafından aranıyordu. Artık, güçsüz ve yalnız kalmış bir devrimciydi, bu durumuna rağmen Avrupa'daki en despot hükümetçe kurulan ve tek amacı onu yakalamak olan ajan ordusu, Nechaev'i hâlâ ısrarlı bir biçimde arıyor, bu durum kendisini tehlikeli ve önemli bulmasını körüklüyordu. Özgüvenini korumalı ve enerjisini devam ettirmeliydi. Saklambaç oyunu devam ediyordu. Ve Nechaev birbuçuk yıldır ele geçirilememişti. Dolayısıyla Rus hükümeti Nechaevist'lerin davasını onsuz görmeye karar verdi.

DURUŞMA

Hükümetin, Nechaevist'lerin davasını başlatmaya karar verişi, Rusya kamuoyunda uzun zamandır duyulan ilk politik haberdi. Nechaev, bütün Avrupa'da aranırken, taraftarları mevcut sosyal düzeni yıkmaya çalışmak suçundan yargılanıyorlardı. Hükümetin amacı, devrimcileri karalamaktı ve toplum düşmünü insanların birleşerek devlete başkaldırmış olduğunu, niyetlerini ve kullandıkları yöntemleri tüm Rusya'ya göstermekti. Kamuoyunda oturumlar düzenlemekle kalınmamalı, toplantı tutanaklarının Stenografik raporları tutulmalı, bu raporların resmi gazetede yayınlanmasına izin verilmeliydi. Rusya hükümeti devrimcilere karşı tarihinde ilk defa tam bir karalama kampanyası başlatıyordu.

Adalet bakanı ve Siyasi Polis; devrimci davaya, soruşturma sonucu elde edilen materyallerin özgürce ve tarafsızca yayınlanmasından daha fazla hiçbir şeyin zarar veremeyeceği görüşünde hem fikirdi. Daima devrimcilere duydukları sempatiyle bilinen orta sınıfın liberal zümresinin duygularına, bu sözde devrimcilerin haince ve suça yönelik amaçlarının halk önünde ifşa edilmesinden başka hiçbir şey böylesine ağır bir darbe vuramazdı.

Petersburg mahkemesindeki duruşmalar 1 Temmuz 1871'de başladı. Nechaev'in eylemleriyle bağlantılı olan 152 kişinin, çoğu yirmisinde, hatta bazıları daha da genç adamlardan, genç kızlardan ve biraz daha yaşlı adamlardan, zamanın ağırlığını ellerinde bulunduran bazı kadınlardan oluşan 79'u hakim önüne çıkarıldı.

Duruşmadan çok önce; bir gazetede, soruşturmanın, Nechaev'in işbirlikçilerinin içlerinden buldukları sosyal kesimlere ulaşmaları halinde başarılı olabilecekleri yazılmıştı.

Ivanov cinayeti hariç, bu tip olaylar genelde önemsiz görülüyordu. Yine de, en iyi avukatların politik dava sa-

nıklarını savunması, Rusya'da görülen tipik bir durumdu. Böyle bir kamu davası, onlara, alacakları ücretin daha da üzerinde bir tanınma sağlardı. Aynı şekilde, suçluların, basının kendilerini önemsiz görmesinden yakınması da tipik bir olaydı ve avukatları ise, sanıkların, ne konumunun, ne de alt yapısının böyle bir isyanı gerçekleştirmeye uygun olmadığını savunarak, ılımlı bir yaklaşım içine girmeye çalışıyorlardı.

İddianame, "Hükümeti yıkmaya yönelik, kompo kurma"dan söz ediyordu fakat kastedilen komplo ne anlama geliyordu? Kim di bu komplocular?

Öğrencilerden biri, zaten zamanının çoğunu beraber geçirdiği 4 tane oda arkadaşıyla bir grup kurmuştu. Bu beş gencin tek yaptığı, haftada iki kez toplantı düzenlemek ve bir sonraki beş kişiye üzerinde tartıştıkları konuyu içeren bir rapor yazmaktı. Kızlardan bir tanesi, iki ağabeyinden ve onların iki arkadaşından oluşan bir grup kurmuş, bu grubun lideri olmuştu.

Komploculara, arkadaş çevrelerinden, teşkilat için birikim sağlamaları emredilmemiş miydi? Çoğu, kimseyi tanımıyordu. İş çevrelerinden yardım toplaması emredilen bir öğrenci, varlıklı bir aileden geldiği için, kendi cebinden birkaç yüz ruble vermişti.

Peki bu para ne için kullanılıyordu? Birazı, komploculuğun kılık değiştirmede kullanıldığı, işçi üniforması ve köylü kıyafetine harcanmıştı.

Yeni üyeler kazanıyorlar mıydı? Birkaç gence hırsızlar ve fahişeler arasından yeni üyeler bulma görevi verimişti fakat, yeraltı dünyasının dadandığı yerlere gittiklerinde, içlerinden biri adres sorarken, diğeri yemek ısmarladığı bir fahişe tarafından saldırıya uğrayabilecekleri ve soyulabilecekleri yönünde de uyarılmıştı. Bunun üzerine her ikisi de, daha fazla faaliyete girmekten vazgeçmişti.

Kanuna karşı suç işlemişler miydi?

İçlerinden iki tanesi polis kılığına girmiş, kendi arkadaşlarından birinin evine illegal kitaplar bıraktığı bir tanıdığını tutuklamışlar ve rüşvet vermesi koşuluyla serbet bırakmışlardı Rüşvet aldıkları çeki bozdurmadan

tutuklanmışlardı. Her şey bir öğrenci yaramazlığıydı, politik bir suç değildi. Sanıklardan bir tanesi Nechaev'i St. Petersburg'taki evinde misafir etmişti, bir kadın evini illegal toplantılar için açmıştı, diğerleri de kışkırtıcı broşürler dağıtmışlardı.

Onların Nechaev'in emirlerine şevkle uyması ve onun icad ettiği bir kompo oyununa katılmaları şaşılacak şeydi. Pek çoğu son olaylardan dolayı üniversiteden kovulmuştu ve Nechaev iş, yardım ve para sözü verirken; onlar, çaresiz işsiz ve açtı. Sözde, birikimler onların yararına kullanılacaktı.

Ve beklenen oldu, körpelikleri ve beceriksizlikleri tüm çıplaklığıyla bütün dünyanın gözleri önüne serilen bu genç adamlar ve kızlar, kendi avukatlarının savunmalarına karşı çıkarcasına rejimin yıkılması için çalıştıklarını peş peşe iddia ettiler. Bu gizli örgüt çalışmasında yer almışlardı. Örgütü ve amaçlarını biliyorlar, devrimci gelişmenin sağlanacağına inanıyorlardı, eğer düşündükleri gerçekleşmezse aldanmış olacaklardı. Ülkede bir gelişme ve özgürleşme için devrim istiyorlardı, çünkü hükümetin adaletsizliğinden, zulmünden tüm Rusya zarar görmüştü. Kendileri olmasa bile, akrabaları veya arkadaşları kovulmuş, sürülmüş ve eğitim haklarından mahrum bırakılmışlardı. Öğrencilerin biçare hayatlarından, hükümet ve okul idarelerinin baskılarından bahsediyorlardı. Üniversitelerde ve sokaklarda broşürler dağıtarak halkın dikkatini öğrencilerin durumuna çekmeye çalışıyorlar ve bazı taleplerinin yerine getirilmesini istiyorlardı: Öğrenciler için harcama yapan hayır fonlarına sahip olma hakkı, okullarda genel problemleri tartışmak için özgür toplantılar düzenleme hakkı ve en önemlisi polisin keyfi idaresinin kaldırılması.

Savunma bildirileri şu beyantla bitiriyordu:

"*Protestomuz kesin ve ortaklaşadır. Üniversitelerimizde ve fakültelerimizde ahlaki yönden aciz bırakılmaktan, zihinsel olarak baskı altında kalmaktansa Sibirya'da veya hapiste çürümeyi tercih ederiz.*" Ve bu sözlerinin boş olmadığını kanıtlamaya çalışıyorlardı. İçlerinden öğren-

ci olmayanlar, isteklerini daha geniş bir temele yayıyorlardı: kadınlar için eşit haklar, medeni evliliğin kabulü, sosyal reform ve toplumsal örgütlenme talebinde bulunuyorlardı. Soruşturma raporlarının Siyasi Polis'e gösterdiği üzere, mahkemedeki bütün durum değişmişti. Bu insanlar, kendilerini savunmakla yükümlü suçlular gibi hareket etmiyorlar, mevcut sosyal düzenin değiştirilmesi gerektiğini söyleyerek, rejimi suçluyorlardı.

Siyasi Polis ajanları bu konuda şunları yazmıştı: "*Roller tersine döndü. Devlet ve toplum artık davacı değil, sanık oldu çıktı. Taraftarlarını acı çekiyormuş gibi gösteren fanatik bir inanç karşısında suçlu duruma düşürüldü.*" Raporlar tamamıyla, duruşmanın toplum üzerinde uyandırdığı izlenimle ilgileniyordu.

"*Sanıkların, toplum huzurunda sergiledikleri onur ve cesaret, kurdukları örgütsel prensipler, gençler üzerinde tehlikeli bir etki oluşturabilir. İnançları uğruna acı çekmeye hazır oluşları, toplumun sempatisini kazanmalarına yol açmıştır. Bu tip örnekler onlara taraftar kazandırıyor.*"

Fakat soruşturmayı yürütenlerin güvendiği iki tane koz vardı. İlk kez, bir öğrenci ve devrimci olan, arkadaşça sözlerle bir mağaraya getirilen, orada güvendiği beş adam tarafından acımasızca öldürülen Ivanov'un cinayetiydi. Bu, halkın onlara duyduğu sempatiyi öldürebilirdi. İkinci koz ise, kitapçının aranması sırasında ele geçirilen, Nechaev'in örgütün merkez komitesine dahil olduğunu göstermek için delil olarak kullanılan şifreli kitapçıktı. Nechaev, bu kitapçığın içeriğini öğrenmek isteyenin çok hırslı, gerçek bir devrimci olması gerektiğini ileri sürüyordu. Siyasi Polis, kitapçığı deşifre etmiş ve kitapçık mahkemede okunmuştu. Böylelikle halk, devrimcilerin sıkça bahsettikleri "Özeleştiri" veya "**Catechizim**" in içeriğini duymuştu. Gerçek yazarının kim olduğu şimdiye kadar kesinlik kazanmamıştı. Bazı tarihçiler Bakunin'e mal ediyorlardı çünkü kitaptaki birçok fikir ve ifade onunkilerle uyuşuyordu fakat Bakunin, kitabın yazarı olduğunu kati suretle reddediyordu. Bunun yanısıra Catechizim'de tarif edilen devrimci tipi, Nechaev'le

benzerlik gösteriyordu ve Nechaev hayatı boyunca, kitapta belirtilen özelliklere sahip olmak için uğraşmış, kendisiyle, devrimcilerle, toplumla ve insanlarla olan ilişkilerinde kitaptaki devrimci gibi olmayı istemişti.

Catechizm, 1869 baharında; Nechaev, örgütünün genel hatları üzerine çalışırken, bu iki adam arasındaki işbirliğinin hat safhada olduğu bir sırada yazılmıştı. Sadece şifre halindeki kopyası mevcuttu ve Siyasi Polis sayesinde herkes, komplocu örgütün gizli amaçlarını öğrenmişti.

(Catechizm'den bir bölüm)

"Devrimci yeni bir insandır. Kişisel ilgileri, duyguları, sevgi bağları ya da kendisine ait malı mülkü hatta bir ismi dahi yoktur. Sahip olduğu her şey, bir tek ilgiyle, tek bir düşünceyle ve tek bir tutkuyla sınırlıdır; DEVRİM'le.

Kendi iç dünyasında; sadece lafta değil yaptıklarıyla da despotik toplumla, medeni olduğunu iddia eden vahşet dünyasıyla ve bu dünyanın kanunları, gelenekleri, adetleri, ahlaki değerleri ile olan bağlantılarını koparmalıdır. Şayet, bu dünya içinde yaşamaya devam ederse, amacı, onu yok etmek olmalıdır. Bütün karşı-devrimci doktrinleri hor görür, karşı-devrimci kültürü ve öğrenmeyi reddeder, gelecek nesillere kendi birikimini bırakır. Sadece bir tek bilim tanımalıdır, 'yıkma bilimi.' Bu bilime hakim olmak için, fizik, kimya ve tıp çalışmalıdır. Aynı amaçla, gecesini gündüzüne katarak, insanoğlunun temel bilimlerini, alışkanlıklarını, oynamak istediği rolleri, sosyal davranışların bu iğrenç dünya düzenindeki etkileşmelerini yakından takip etmelidir. Halka mal olmuş gerici yaklaşımları küçümsemeli, sahte ahlaki değerlerin her türlüsünü reddetmeli ve bu değerlerden nefret etmelidir. Devrime yoldaşlık eden her şey onun için ahlaki, karşı çıkan her şey ise ahlaksızca ve canicedir. Çarlık'a ve diğer despotik yapılanmalara karşı acımasız olmalı, onlardan merhamet beklememelidir. Onlarla arasında, ölümüne bir savaş vardır. Ve o; eziyetlere karşı koyabilecek kadar metanetli olabilmelidir. Kendisine karşı ne kadar katıysa, diğer insanlara karşı da öyle katı olmalıdır. Onu yumuşatabilecek bütün akrabalık, aşk, minnettarlık hat-

ta onur gibi duygular devrim adına bastırılmalıdır. Onun için sadece bir tane zevk, bir tane ödül, sadece bir tane tatmin edici şey olabilir, o da devrimin kazanacağı başarıdır. Acımasız yıkamların peşinden koşarken ölüme karşı hazırlıklı olmalı, devrimin yoluna çıkan her şeyi kendi elleriyle yok etmelidir. Gerçek devrimcinin doğasında; coşkunluğa, heyecana ve kendinden geçmeye karşı bir bağışıklık vardır. Yine de kişisel nefret ve intikam yasaklanmışır. Devrim kişisel hırların aracı olamaz. Devrimci şevk, onun günlük alışkanlığı haline gelse de, bu her zaman soğukkanlılıkla bağlantılı olmalıdır. Her zaman ve her yerde devrimin gerektirdiği şeyleri yapmalı, kendi kişisel eğilimlerine aldırış etmemelidir."

Bu tür bir devrimci, zamanın bütün görüşlerine tersti. Rusya'daki devrimci görüş, ahlaki değerler üzerine kurulu daha iyi ve daha özgür bir toplum isteyen aristokrasi sayesinde büyük bir coşkunluk kazanmıştı. Gerçekleşmeyen umutlar ve polis rejiminin baskıları, aydın kesimin boşa çıkan tutkularıyla birleşmiş, alt sınıfında katılımıyla, devrimci hareketin karakteri büyük ölçüde değişmişti. Toplumun, aşamalı liberalleşme umudu, bu yeni kuşak idealizmi reddetse de, mevcut düzenin yıkılması fikrini gündeme getirmişti. İnsanların acılarıyla ve öğencilerin ihtiyaçlarıyla ilgilenmekten gurur duyuyorlardı. Onlar, devrimciyi taşkın ve coşkulu bir kalbe sahip, diğer insanlara iyi bir dünya bırakabilmek için kendini feda etmeye hazır bir adam olarak görüyorlardı.

Ve aniden karşılarına soğukkanlı, hedefine varmaya odaklanmış, yenilgiye mahkum olmadığını ve kazanabileceğini düşünen, kazanmak için yıkıp dökmekten çekinmeyen, hiçbir burjuva değeri kutsal ya da korunmaya değer görmeyen bir insan portresi çıkıvermişti.

Nechaev'in yurtdışına yaptığı ilk seyahatten önce tutuklandığına dair notları verdiği Vera Zasulich, onunla olan ilişkisi neticesinde bu davaya başlamıştı ve daha sonraları Nechaev'in onların gözünde oluşturduğu izlenimi tarif ediyordu: "*Nechaev bize, başka bir dünyadan gelen, başka bir çağa ait bir adam gibi gelmişti. Bizim düşünce tarzı-*

mıza uyan hiçbir yanı yoktu, aksine yabancıydı. Çernişevski'nin Nasıl Yapmalı romanındaki Rahmetov'a benziyordu."

Sanıklardan bir kaçı, en azından üst düzey olanları örgütün kurallarını biliyorlardı. Bir grubun aktivitesinin diğer gruptan saklanması gerektiğinden haberdarlardı. Kendilerine bir görev verildiğinde, yerine getirilecek görevden fazlasını diğer her üye gibi bilmiyorlar, hareketin genel amacını biliyorlardı. Çabalarını en üst seviyeye çıkarmak için böylesine genel bir devrim amacı yeterliydi. Onlar bu gizlilik kurallarını, mücadelenin yaşama geçirilmesi ve başarının kazanılması için gerekli görüyorlardı.

Fakat şimdi, "Catechizm"de yazılanlarla aslında onlara aldatılmış oldukları söyleniyordu:

"Bir devrimciye duyulan arkadaşlığın ve fedakarlığın derecesi, sadece onun devrimci amaca sağladığı faydayla ölçülebilir. Her yoldaş, ikinci veya üçüncü dereceye mensup bazı devrimcileri komuta ediyor, onların hepsi, onun payına düşen devrimci ana paranın parçaları olarak düşünülmeli. O bu parayı, idareli bir şekilde harcamalı ve azami derecede kâr elde etmeyi başarmalıdır. Eğer bir yoldaş yakalanırsa, onun kurtarılıp kurtarılmayacağına beraber karar verilmelidir. Devrimci, kişisel duygularla hareket etmemeli, sadece devrimci hareketin çıkarlarını düşünmelidir. Yoldaşın sağlayacağı faydalar, kurtarılması için gerekli olan kayıplarla ve risklerle karşılaştırılmalı ve karar ona göre verilmelidir. Eğer o, bu dünyada akrabalık, arkadaşlık ya da aşk gibi bağlara sahipse durum kötü demektir. Herhangi bir şeyin yoluna çıkmasına izin veriyorsa, devrimci olamaz."

Sanıklara, Nechaev'in soğuk ve içten pazarlıklı bir adam olduğu ve kâr amaçlı kullanılan birer madde muamelesi gördükleri aktarılıyordu. "Catechism" Nechaev tarafından nasıl algılandıklarını açıklıyor ve onlara toplum içinde gizli kalmaları gerektiğini öğütlüyordu. Devrim için yapılması gereken "Ben devrimciyim" diye açık açık ortaya çıkıp bağırmak değil aksine gizli çalışmayı gerektiriyordu:

"Acımasız bir yıkım amacı taşıyan devrimci, toplum içinde, gerçek kişiliğinden tamamıyla farklı bir insan ol-

malı her zümreye girebilmelidir. Bütün yüksek ve orta sınıf insanlarının içine, iş dünyasına, saraylara, bürokrasiye, askeriyeye, edebiyat dünyasına, hatta Siyasi Polis'in ve Çar'ın Kışlık Sarayı'nın içine sızabilmelidir."

"Catechism" devrimcinin yapması gerekenleri detalarıyla açıklıyordu.

"Bütün bu uğursuz toplum, belli başlı kategorilere ayrılmalıdır. İlk kategori, acilen öldürülecek olanların kategorisidir. Bir insanın iğrençliği ya da kötülüğü, onun listedeki yerini belirleyemez. Haksızlıkları ve uyandırdığı düşmanlık, insanlığı isyana teşvik ettiği sürece faydalı olabilir."

Hükümet, davanın girdiği bu yeni seyrin uyandırdığı izlenimden yeterince tatmin olmuştu. Fakat, halkın Nechaev'i ve duruşmadaki sanıkları kesin bir çizgiyle ayırmasının da önüne geçememişti. Halk ve jüri sanıkların, bu meselede, kurban olduklarını düşünüyordu. Doğasını ve geçmişini kavrayamadıkları bir dava yüzünden yakalanmışlardı. Halk, onlara her türlü affedici ve hafifletici durumun sağlanmasından yanaydı. Asıl suçlunun aydın kesimin içinde bulunduğu şartlar olduğunu söyleyen bir sanık büyük sempati toplamıştı.

Duke Urusov adlı bir avukat şu açıklamada bulunuyordu:

"Bu örgütü ortaya çıkaran altyapı, bir tek isimle açıklanabilir; 'Rus entelektüel Emekçi Sınıfı', suçluları nasıl bir gelir düzeyine sahip olurlarsa olsunlar, toplumun iyi eğitim almış, bilimin ve Avrupalı fikirlerin nimetlerinden faydalanmış, fakat yaşamla uyumlu bir yer edinmeyi reddeden kesimini oluşturuyorlar. Geçimlerini çok iyi sağlayabilirler belki ama hiçbir hakları gelenekleri ve hiçbir güvenlikleri olamaz, bu nedenledir ki, yeni fikirlerin kök bulduğu ve hızla geliştiği bir zemin bulmaları çok doğal."

Diğer avukat **Spasovich**, daha açık bir gerekçe sunuyordu: *"Bir Polonyalı, kalbini hızla çarptırmaya yetecek zenginliklerle dolu geçmişine bakabilir. Bu altın ve hazine içindeki geçmişinin büyüleyici yönlerini düşününce, coşkun bir milliyetçilik duygusuyla, demokratik arzularını tatmin edebileceği bir dünyaya girebilir. Rusya'yı*

ele alırsak, geçmişi fakirdir, bugünü ise devamlı kuruyan ve hiç yeşermeyen bir bozkır kadar kurak, çorak ve çıplaktır. Devrimcilik, gençliğimizin en belirgin özelliği, çünkü tutunacak, dayanacak hiçbir şeyleri yok. Bütün bunlar geleneksel kültür yoksunluğunun bir göstergesi."

Tüm dava boyunca sadece ve sadece Ivanov cinayetinin savunulacak bir yanı yoktu. Ne suç ortaklarından birisinin Ivanov cinayetini işlemek için azmettirildiklerini söylemesi ve Ivanov'un tıpkı vücudu kurtarmak için hastalıklı uzvun kesilmesi gibi örgütü kurtarmak için öldürüldüğünü açıklaması, ne de diğer sanıkların emirlere uymamaları halinde ölümle cezalandırılacak olmalarını ifade etmesi, suçu meşru kılmıyordu.

Bu suç, acımasızca işlenmiş bir cinayetti; Ivanov saldırganları savurup kaçmayı başarınca, kendisine yeniden saldırılıp yakalanmış, yere yatırılmak suretiyle dövülmüş, boğulmaya çalışılmıştı. 'Neden beni dövüyorsunuz? Ben size ne yaptım?' diye bağırmış, yarı ölü bir vaziyette sadece inleyebilmişti. Ve sonunda Nechaev tarafından, ensesinden bir kurşunla öldürülmüştü.

Vera Figner

Sanıkların hepsi öyle ya da böyle, bu cinayette pay sahibiydi...

Tanınmış bir devrimci olan, daha sonraları terörist saldırılarda da yer alan **Vera Figner** duruşma sırasında 19 yaşındaydı ve anılarında şöyle yazıyordu: *"Bütün duruşma boyunca sadece bütün trajik detaylarıyla anlatılan Ivanov cinayeti beni çok ekiledi. Di-*

ğer şeylerin hiçbiri dokunmadı, fakat akademinin mağarasındaki kanlı eylem, ahlaki bir yıkıma uğrattı hepimizi."

Bu suçun affı olamazdı ve cinayeti işleyen dört kişi Sibirya madenlerinde 7 yıldan 15 yıla kadar ağır kürek cezasına çarptırıldı. Geri kalan 27 tanesi hafif cezalar aldılar, bazıları sürüldü ya da memleketlerine gönderilerek polis gözetimi altına alındı. Diğer sanıklar ise *Duke Urusov*'un Juriyi etkileyen sözleri sayesinde beraat etti:

"Teşkilatın tek sahip olduğu silah bir tabancadır ve en şaşaalı dönemlerindeki bütçeleri 300 rubleyi geçememektedir Üçyüz ruble ve bir adet tabanca ile, çoğu daha olgunluk seviyesine erişmemiş bu gençlerin karışıklıklara neden olduğu söyleniyor. Varoluşlarının üzerinden sadece ikibuçuk ay geçmişken, yani Eylül ve kasım ayları arasında, devleti tehdit eden, korkulu bir rüya gibi yansıtılan ve bizlere korkunç bir canavar gibi gösterilen bir komplo kurdukları ifade ediliyor!"

Sanıklar arasında, en kötü izlenimi bırakmış olan Nechaev'di. Bütün yoldaşlarının başına belalar açmış, kendisi yurtdışına kaçarken onları, acımasızca kaderlerine terk etmişti. Zamanın anti-Nechaevist devrimcilerinden biri, bu konuyla ilgili şu sözleri sarfediyordu:

"Yoldaşlarını kandıran, onları adalet önünde suçlu duruma düşüren, sonra da hapse atılmalarına neden olan (ki bu hapis cezaları kimisinin sağlığına, kimisinin de hayatına mal olmuştur) böyle bir adamın alçaklığını ifade edecek söz bulamıyorum."

Nechaevizm; bu davayla birlikte yanlışlığın, politik palavraların ve yoldaşlarının sistematik aldatılmasına dayalı merkezi bir despotluğun simgesi haline geliyordu. Bir çok insan, son konuşmasında Nechaev problemini ele alan ve onu bulunamayan gerçek suçlu olarak gösteren Avukat Spasovich'in sözlerine inanmak istiyordu. Avukat, sanıklardan hiçbirinin bilmediği ve hiçbir ciddi devrimcinin o zamana kadar savunmadığı 'Catechizm'i analiz ediyor, bunu yaparken de, Nechaev'in devrimcinin tıpkı zor günler için saklanan, sıkıntıya düşülünce kimseden yardım beklenmeden harcanan para gibi ol-

ması gerektiğini söylemesinden ve masum insanları, sırf bağlantıları paralı ve itibarları var diye kulanan bir adam olmasından yola çıkıyordu.

İşte böylesine hafif siklet bir yük haline gelmişti bu insanlar Rusya'ya, yalnızlardı. Ne paraları, ne bağlantıları ne de herhangi bir çevreden gördükleri destek vardı. Tek varlıkları, devrim yapma fikriydi. Girişimlerinin çılgınca olduğu gün gibi ortadaydı. Avukat, şu sonucu çıkarıyordu:

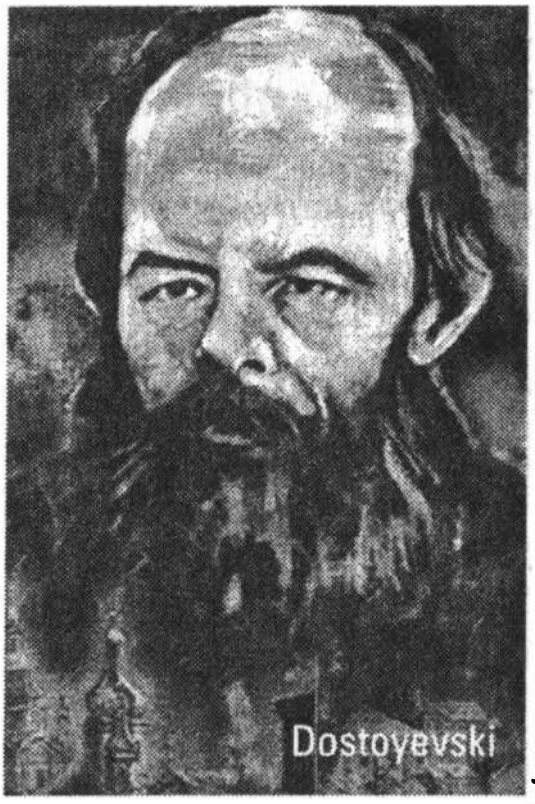
"*Eğer bir polis ajanı mümkün olduğunca çok devrimci yakalamayı planlıyorsa, yapacağı iş Nechaev'in yaptığını yapmaktan farksız olacaktır.*"

Halbuki Siyasi Polis, tarafından komplonun tasarlanmış bir girişim olarak göterilmesinin Rus toplumundaki düşünsel karışıklığın farkında olan insanlar için pek tatminkar olduğu söylenemezdi. Duruşmanın etkisi altında kalarak, Nechaev'in genç entelektüeller tarafından nasıl kabul gördüğü problemini "*Ecinniler*" adlı kitabında çözümlemeye çalışan Dostoyevski'den başkası değildi. Rus toplumunun bütün ilginç yönlerini aşırı duyarlılığını ve gayesiz kinizmini keskin bir dille resmetmişti. Eskitoprak liberallere aşağılık egoistler diye seslenmiş, insanları mutlu etmek adına boş sözler sarfettiklerini dile getirmiş, onları Rus insanını seviyormuş gibi davranmakla ve gerçekte bu insanların kendilerinden ayrı olduklarını söylemekle suçlamıştı:

"*Tanımadığınız birşeyi sevemezsiniz.*"

Onlar, yeni neslin yetiştirdiği topraktılar, genç kuşak çoğunlukla halktan, kölelerin ve alt düzey memurların çocuklarından oluşuyordu. Rusya'yı değiştirmeyi istiyorlardı. Fakat Rusya birden inanılmaz ölçüde zengin ve mutlu bir ülke olursa, onlar daha da mutsuz olacaklardı çünkü nefret edecekleri, küçümseyecekleri ve kınayacakları birşey kalmayacaktı. Dostoyevski aristokrat liberallerin, insanların mutluluğu adına söyledikleri her şeyin yalan olduğunu söylüyor ve buna rağmen propagandalarının başarılı olabileceği uyarısında bulunuyordu:

"*Kutsal Rusya fakir, tehliklerle dolu ve çok sayıda dilencinin ikamet ettiği bir ülkedir. Gözü yükseklerde olan*

Dostoyevski

dilenciler, yüksek mevkileri zaptetmişler. Geri kalan dilencilerin çoğu ise, kötü ve bayağı kulübelerinde yaşıyor. Hiçbir toplum, bu tip sorunlarla sadece polisin yardımıyla başa çıkamaz, fakat Rusya'da herkes kendisini koruyacak özel bir polis istiyor. Sadece hükümet bir direniş gösteriyor, o da sopasını karanlığa sallayarak, kendi adamlarına vuruyor. Burada her şey kasvetli bir hal almış ve yıkılmak üzere... Komploculuğun manifestoları durumu gözler önüne seriyor. Herkesin sessiz kalmayı tercih ettiği bir anda onlar, yüksek sesle konuşuyorlar. Şimdiye kadar görülmemiş bir cesaretle, gerçekleri insanların yüzüne vuruyorlar ve insanlar onlardan etkileniyor çünkü herkes söylediği şeyden korkar olmuş bu ülkede."

Dostoyevski, Avukat Spasovich'in ele aldığı Batı kıyaslamasını genişletiyordu:

"Avrupa, kişinin düşüncelerine destek bulabileceği, büyük taşlardan oluşan bir krallık. Eğer çökmüş olsaydı, çöküşü, büyük ses çıkaran bir felaket olurdu. Rusya'ya göre konuşursak, yıkılacak hiçbir şey yok. Bu ülkede, büyük sesler çıkartacak taşlar bulunmuyor, herşey parçalanmış, çamur olmuş. İnsanlar, uzun zamandır sonlarının yaklaştığını düşünüyorlar."

Dostoyevski, aynı zamanda, Nechaev'in kullandığı sistemden, yetmişli yılların başındaki Rusya'yı büyük bir kehanetle resmeden gerçekçi bir plan diye bahsediyor, bir nebze olsun yaklaşan toplumsal felaketin ötesine bakmaya çalışıyordu. Bu durum, sovyetler kurulduktan sonra da, uzun yıllar boyu, Ecinniler romanının çok tartışılan bir yapıt olmasını sağlamıştı.

Romanında kullandığı karakterlerden **Shigarev**, Nechaev'in gizli merkez komitesinin liderlerinden birini canlandırıyordu. Ve şu itirafta bulunuyordu:

"Ulaştığım sonuç ile savunduğum fikir birbirine taban tabana zıt. Sınırsız özgürlükten yola çıkarak, buna varmak için sınırsız bir kısıtlamanın gerektiği sonucuna ulaştım. Şunu eklemeliyim ki; sosyal problemin bir çözümü olmasa da benim problemin bir çözümü var...

Düşündüğüm şey, cennet. Dünyevi bir cennet ve bu cennetin dünya üzerinde bir benzeri daha olmayacak."

Romandaki karakterin yapmak istediği şey, insanoğlunu iki farklı bölüme ayırmaktı. İnasanlığın onda biri, geri kalan onda dokuzunun aksine, tam özgürlük, hiçbir şeye bağlı olmayan bir güç isteyecekti. Diğerleri ise, bütün kişilik özelliklerinden vazgeçerek, itaat eden sürüler olacaklar, bu itaat ve yeniden varoluş sayesinde Adem'in Bahçesi gibi ilkel bir masumiyet devleti kurulacaktı.

Tabiki insanlar, çalışmak zorunda da kalacaklardı. İnsanlığın onda dokuzunu özgür iradelerinden mahrum bırakmak, onları eğitim yoluyla bir sürü haline getirmek fikri, tamamıyla doğanın gerçeklerine dayanıyordu ve oldukça mantıklıydı.

Dostoyevski'nin diğer kahramanı **Verkhovenski** ise Nechaev'i temsil ediyordu ve bu sistemden memnundu:

"Shigalev bir dahi!... Eşitliği icad etti! Not defterinde her şey var. Casusluk sistemini o temsil ediyor. Toplumun her üyesi birbirlerini ispiyonlamalı, bu bir görevdir. Birey topluma, toplumda bireye aittir. Her birey bir köledir ve herkesin köleliği birbiriyle aynıdır. Kişi bazen, iftirayı ve cinayeti savunur.

Fakat asıl olan eşitliktir. Köleler eşit olmak zorundadır. Despotizm olmadan ne özgürlük ne de eşitlik varolabilir. Sürüdekiler eşitliğe sahiptir. Ve bu eşitlik Shigalevizm'dir... Dünyada istenilen tek şey itaat olmalıdır. Aile veya aşk gibi bağlar, beraberinde mal mülk sahibi olma isteğini de getirebilir. Biz bu hisleri yok ediyoruz, her şeyi tek bir paydaya indirgiyoruz: Tam eşitlik, tam itaat ve bireyselliğin tam olarak ortadan kaldırılması. Sadece gerekli olan gereklidir. Bu laf, bütün dünya için bir slogandır.

Şok da gereklidir bazen; biz kural koyucular onu da dikkate alıyoruz. Shigalev otuz yılda bir kere insanlara

şok yaşatır, herkes birbirini yok etmeye çalışır. Can sıkıntısı sadece aristokratça bir duygudur. Shigalevizm'de arzu diye bir şey yoktur. Shigalevizm bir ülküdür, geleceğe yöneliktir. Ben henüz ilk adımdayım ve adımların gerisinin nasıl geleceğini bilmiyorum."

Dostoyevski, bu karaktere; sistemin başarı getirecek çekici yönlerini de sıralatıyordu:

"Özellikle bazı vazifeler ve ünvanlar üzerinde düşünüyorum. Sekreterlerim, gizli ajanlarım, kasiyerlerim, başkanlarım, sicil memurlarım ve onların asistanları var. Bütün bunlar bana memnuniyet veriyor. Diğer bir etkin güç ise duyarlılık. Sosyalizm başarısını, bizim duyarlılığımız sayesinde kazandı. Peki sosyalizmin içinde ne var?

Sosyalizm, bütün eski fikirleri yıktı ve yerine yenilerini getirmedi. Ben bir dolandırıcıyım, sosyalist değilim. Bir de asıl güç, yani diğer tabirle gerçek yapı malzemesi var.

Bu güç, insanın kendi fikrine sahip olma korkusu. Evet, bunun bir güç olduğunu söylüyorum. Öyleyse kim bu, bütün zemini hazırlayan, kimsenin kendine ait bir fikri yokken bütün bu fikirlerle uğraşarak bir çok sorun yaşan nazik adam? İnsanlar, bağımsız düşüncelere sahip olmaktan utanıyorlar. Biliyor musunuz kaç tane basmakalıp fikirden döndük? Bizimkiler; sadece yakıp yıkan, geleneksel bir tavırla öldüren ve silahlarını ateşleyen insanlar değil, onlar sadece bir engel. Disiplinsiz hiçbir şeyi kabul etmiyorum. Hepsini özetleyeceğim şimdi. Çocuklarıyla ve kundaktaki bebekleriyle birlikte tanrıyı her gören öğretmende bizim, sadece olayın vereceği heyecanı yaşamak uğruna bir köylüyü öldüren gençlikte bizim. Bütün suçluları aklayan jürilerde, mahkemede korkusundan titreyen avukatta bizim. Evet bizim. Müdürler, yazarlar, bizden olan bir sürü ama bir sürü insan var ve bunun farkında değiller. İnsanlar ne istediğimizi bildiğimize inanmalılar. İstediğimiz şeyin, imha etmek olduğunu açıkça söylüyoruz. Neden peki? Neden bu fikir böylesine bir cazibeye sahip? Biraz alıştırma yapmaya ihtiyacımız var, evet yapmalıyız. Bir şeyleri ateşe vereceğiz... Bir devrim olacak!... Dünyanın şimdiye kadar görmediği bir ye-

nilgi yaşanacak... Bir efsane yaratacağız... Yeni bir güç geliyor! Bu, insanların hasretini çektiği şey. Bütün dünya şu çığlıkla yankılanacak yeni bir adalet geliyor. Bütün panayır gösterileri çökecek ve sonra, nasıl muazzam bir bina dikeceğimize karar vereceğiz..."

Dostoyevski'nin bütün saçmalıklarıyla gözler önüne serdiği, hareketin, gelecekte neden olabileceği yeni durumları ve oluşumları ima etmesi yaşıtları tarafından kavranamamıştı. Kavranamaması çok doğaldı. Çünkü kitabı bir roman gibi okumuşlardı.

Duruşmanın, kamuoyunda uyandırdığı izlenim, otoriteleri bir hayli memnun etmişti. Sadece, soruşturmalarda yer alan Siyasi Polis ajanları, bu konuyla ilgili endişeliydiler ve endişelerini şöyle ifade ediyorlardı. "*Duruşma, Rus insanının hayatında büyük bir dönüm noktasıdır.*"

Ve içlerinden biri konuyla ilgili raporunu sunuyordu: "*Şu anda, sadece bütün dikkatlerini insanların sefaleti ve bu sefaletin sorumlularını anlatan konuşmalara çevirmiş eğitimsiz kesimlerde Nechaev'in bildirileri okunmuyor. Eğitimli insanlarda Nechaev'in bildirilerini okuyor ve kendisini baskı altında hisseden eğitimsiz insanın; onu koruyacağını söyleyen ve ilgilerini dikkate alıyormuş gibi görünen insanlara sempati duymayacağına inanan kişi basiretsiz olmalı.*"

Bu ajanın düşüncesine göre, kamu takibatlarının hükümetin prestijine verdiği zarar, mahkeme belgelerinin ilan edilmesiyle sınırlı değildi, aksine bu zarar, sanıkların ve davacıların konuşmalarıyla da açığa çıkmış oluyordu. Avukatlar sanıklara övgüler yağdırmış, ve onları, haklı bir dava uğruna acı çeken insanlar olarak göstermişlerdi. Hakim ise sanıkları ve savunmalarını iddianame çerçevesinde ele alırken adil davranmamış, genel durumlarını uzunca açıklamalarına ve teorilerini savunmalarına göz yummuştu. "*Duruşma, politikayla ilgisi olmayan insanlar arasında dahi, tartışmalara neden olmuştur ve bu insanların çoğu, gençliğimize uygulanan kanun ile nizamın, sosyal teorilere ne denli karşıt olduğunu*

görmüştür. Bütün gazeteler davanın detaylı raporunu yayınlamışlar fakat hiçbiri mahkemede sunulan teorilerin yanlışlığı üzerine bir yorum yapmayı ya da yol gösterici bir makale yazmayı gerekli görmemiştir. Hatta hakim ve davacı heyeti bile iddia edilen reformların mevcut düzene zararlı olduğunu gösterecek hiçbir şey yapmamıştır."

Ajan, otoriteleri yeteneksizlikle suçluyordu; hükümetin isteklerini asaletle temsil eden bu otoriteler, politik bir davayı ilk kez halkın önüne çıkararak büyük bir kişisel kariyer kazanmış olmalıydılar. Ancak Hükümetin durumunu sarsmışlardı.

Derken, şu soru yöneltiliyordu: "*Nasıl oluyor da hükümet, böylesine yetkili mahkeme kürsüsünün, sanıkların avukatı olmasını kabul ediyor?*

Spasovich, kendi başına, bütün mahkeme heyetinden ve davayı yürütenlerden daha çok zekâya ve hukuki bilgiye sahip. Gelecekten de bir hayli endişe duyuyor, çünkü genç insanlar eğer sanıkların davranışlarından ve cesaretlerinden etkilenirlerse, bir araya gelmenin, hükümete karşı ayaklanmanın yollarını arayacaklar. Bunun için de, sanıkların, mahkemeye sunulan bütün belgelerinin yer aldığı, devrimcinin el kitabı haline gelmiş, resmi gazeteri okumaları yeterli. Resmi gezetede, komplo organizasyonlarının kurallarını, devrimcinin 'Catechism'i ve hükümete karşı çıkan bütün bildirileri bulmak mümkün.

Şimdiye kadar, böylesi öğretiler hep gizli tutuluyordu ve bildiri dağıtmak bir suçtu. Şimdi ise hepsi, Rusya'ya, onbinlerce resmi gazete aracılığıyla dağıtılan gündelik birer bilgi olup çıktı."

Bu nedenlerden dolayı, siyasi polis, Nechaev'in psikolojik yönlerine ve kullandığı yöntemlere eğilmeden, devrimci komplo tehlikesinin nedenlerini sorguluyordu çünkü artık halk bilgilenmişti.

Ajan, sözlerini aklı başında kesimin bütün bu aktivitelerden nefretle uzaklaşacağını söyleyerek tamamlıyordu: "*Fakat aklı başında insanlar ilgisiz bir çoğunluğa sahip. Devrimler ise hep sistematik baskıyla güçlenen azınlıklar tarafından yapılır.*"

TUTUKLANMASI VE İADESİ

Duruşmanın bir diğer önemli tarafı da, Nechaev'in Rus sürgünleri arasında tutunacak yerinin kalmamasıydı. Bütün devrimci dünyanın gözünde, bir dolandırıcı ve sahtekar olarak görülüyordu.

Bakunin Ogarev'e şöyle yazmıştı:

"Nechaev'in yalanlarına inanarak, kendimizi komik duruma düşürdük. Hertsen hayatta olsaydı bize çok gülerdi. Eğer gülünecek haldeysek, bu bize müstehaktır."

Rusya'daki genç kuşağın aksine sürgünler, Nechaev'in ülkeden kaçmasına karşı değillerdi, kendisini feda etmesinin bir faydası olmayacağını düşünüyorlardı. Onu, sosyalist, devrimci esasların itibarını zedelemek ve ahlaki değerleri alçaltmakla suçluyorlardı. Dini öğretiye benzeyen Catechizm'in kural ve fikirleri üzerinde durmuşlardı. Catechizm'in Cizvit papazlarının öğretilerine benzediği ve temelde komplocu bir yapıda olduğunu belirtip öfkeyle reddetmişlerdi. Fakat, sırf önemli bir devrimci olarak tanınmak için, bu adamın her türlü devrimci değerleri ayaklar altına almasını ve namussuzca yöntemler kullanmasını daha büyük bir öfkeyle kınıyorlardı. İki yıl önce kovulan bir grup öğrenci Zürih'e, eğitim almak için gelmişlerdi ve onlar Nechaev ismini toplumsal bir leke olarak görüyorlardı.

Rus hükümeti, her ülkede onu aramaya devam ediyordu ancak herkes tarafından kışkırtıcı bir ajan olarak olarak tanınıyor ve ondan çekiniliyordu. O ise acınılacak bir durumdaydı. Yaptıklarını fazlasıyla ödüyordu. Diğer sürgünler, bulundukları ülkenin koruması altında yaşamlarını sürdürürken, o, sığınacak bir yer bulamıyordu. Yoksulluk ve açlık içinde yüzüyordu, bir yerden bir yere bir ülkeden diğerine gitmek zorunda kalıyor, nerede olduğunu herkesten saklıyordu. En iyi niyetli yoldaşı bile ilk fırsatta kendisine ihanet edebilirdi. Hiçbir yer-

de güvende değildi ve avlanmayı bekleyen aciz bir hayvan gibi yaşıyordu. Tüm bunlara rağmen Catechizm'de tarif edilen devrimci gibi yaşamaya ara vermiyordu. Tutunacak dalı, hiçbir varlığı, hatta ismi bile olmayan bir adamdı. Sürgündeki gruplardan hiçbiri ona yardım etmeyi ya da yeteneklerini propaganda amaçlı kullanmayı istemiyordu, hepsi ama hepsi, Nechaev sorununun bir an önce unutulmasından yanaydı. Bu sorunu, devrimci hareket ve devrimci düşünce için yüz kızartıcı görüyorlardı. Sadece Nechaev, unutulmaya terkedildiğinin farkında değildi. Halkın gözünde, bir dolandırıcı ve sahtekardı. Yenilgiyi kabullenmeyi reddediyor ve çok geçmeden eski dalaverelerine başlıyordu. Daha da ileri giderek "Halkın İntikamı"nda, örgütünün sadece Rusya'da çalışmalarını sürdürmekle kalmayıp artık yurtdışında da faaliyet gösterdiğini yazıyordu.

Rusya'dan tanıdığı genç bir devrimci, Zürih'te olduğunu öğrenmişti ve dostlarla görüşmenin kendisine mutluluk vereceğini belirterek Nechaev'in birkaç günde olsa yanında kalmasını istiyordu. Zürih, birçok ülkeden gelen siyasi sürgünlerin merkeziydi ve Nechaev'in geçimini sağlayacak kadar iş bulmayı ümid ettiği tek yerdi. Bu genç devrimci, Bakunin'in taraftarıydı ve Bakunin ona, Nechaev'i İsviçre'nin ajanlarla dolu olduğu yönünde uyarmasını söylemişti.

Nechaev bu uyarıya dudak büküyor ve: "*Bakunin ve arkadaşları beni İsviçre'den uzaklaştırmaya çalışıyorlar.*" diyordu.

Zürih'e gitti. Burada herhangi bir ilişki kuramamıştı fakat başka bir yere gidecek parası da yoktu, daha önceleri İsviçre'de kaldığı sıralar, birkaç gizlenme yeri bulduğu La Chaux de Fonds'da kalıyordu. Ağustos ayı başlarında tekrar Zürih'e hareket etmişti, giderken, sahip olduğu en değerli şeyleri, Bakunin ve çevresini suçlayan dökümanların bulunduğu çantayı, evsahibine ödenmemiş kira terminatı olarak bıraktı.

Bu sefer şans onunla gibi görünüyordu. Kendisine yardım etmeye hazır olduğunu söyleyen ve onu Zürih'in

varoşlarında Hettingen adlı bir birahaneye götürmek suretiyle, kendisine iş ve para temin edebilecek sürgünlerle tanıştıran bir Slovak bölümü sekreteriyle karşılaşmıştı.

Sekreter, gerçekte Rus hükümetinin bir ajanıydı ve birahanede Nechaev'i yakalamak için epey kalabalık bir sivil polis grubuyla kumpas kurmuştu. Çok ciddi bir kavganın ardından kıskıvrak yakaladılar onu ve kelepçeyi taktılar. İsviçreli işçiler kolları kelepçeli bir adamın yaka paça kavga dövüş götürüldüğünü görmüşlerdi ve adam onlara şöyle sesleniyordu: "Ruslara Liders'in tutuklandığını söyleyin."

Çok geçmeden sürgünler Liders'in kim olduğunu öğrenmişlerdi ve Nechaev hakkındaki fikirleri ne olursa olsun, Çarlığın işkencecilerine karşı, devrimci yoldaş duyguları ön plandaydı. Politik bir mülteciydi ve iadesi sağlanmalıydı. Fakat bu durum yeni bir tehlikeyide gündeme getiriyordu. Şayet Rus hükümeti iadesini sağlamak amacıyla Nechaev'i cani gibi göstermeye kalkışırsa, sürgünlerin hepsi aynı muameleyi görecekti ve hiçbiri güvende olmayacaktı. Ve gazetelerde makaleler baş göstermeye başladı. Yerel yayınlar konuyu etraflıca ele alıyor, Zürih'teki işçiler protesto mitingleri düzenliyordu. Geri iade sorunu öyle bir telaş yaratmıştı ki; Marks bile Enternasyonal'in Rusya bölümündeki arkadaşlarından Nechaev hakkında daha çok bilgi vermelerini istiyordu.

Marks, Hague Kongresi'nde, Nechaev'in tehdit mektubunu "Halkın İntikamı"nda yayınlanmasını gerekçe göstererek Bakuṇin'in Enternasyonal'den kovulmasını sağlamıştı.

Bunun üzerine Bakunin taraftarları Jura'daki St. Lmier'de, karşıt bir kongre düzenlenmişlerdi ve bu kongre Marks'ın Nechaev'in Rus devrimcileri arasındaki etkinliğini net bir biçimde öğrenmesi açısından büyük önem taşıyordu.

İki yıl kadar önce Nechaev'in Enternasyonal'in Rus bölümü dergisini basmaya yönelik çabalarını boşa çıka-

ran Rus Bölümü Başkanı Utin, Marks'a St. Lmier'deki herkesin Nechaev'in bitmez tükenmez enerjisini övdüğünü, yalanlarını ve vicdansız dalaverelerini de kabul ettiğini yazıyordu:

"Nechaev'i bir kahraman olarak göstermek ciddi bir hatadır. O, tam bir delidir ve yapılacak en doğru şey, onu olduğu gibi görmek ve göstermektir. Onunla siyasi anlamda dalga geçmektir. Aksi takdirde, geri kalmış, eğitimsiz Rus gençliği üzerinde zarar verici bir etki kurmaya devam edecektir...

Herkes bu sahte kahramanla alay etmeli çünkü zavallı Nechaev, Bakunin'in elinde sadece bir kukladır." Söyledikleri doğruya yakındı ve soruna böyle yaklaşmak Marksistler ile anarşistler arasında devrimci insan nasıl olmalı sorusuna verilecek yanıtı netleştirecekti. Nechaev'in kişilik yapısı bu durumda anarşizmin ve dolayısıyla Bakunin'in üzerine yıkılıyordu. Nechaev'i oluşturan siyasi anlayışın açığa çıkarılması gerekiyordu.

Bu süre içerisindeyse Zürih'teki otoriteler, Nechaev sorununu mümkün olduğunca çabuk halletmeye çalışıyorlardı. Üç'e karşı dört oyla heyet, Nechaev'in hakim karşısına siyasi bir suçlu değil de, sıradan bir adli suçlu olarak çıkması koşuluyla Rusya'ya iadesini kabul etmişti.

Genç siyasi sürgünler, serbest bırakılmasını sağlamak için o zamana kadar görülmeyen bir biçimde kahramanca bir girişimde bulunmuşlardı. Hapishaneye götürülürken nakliye aracına saldırarak Nechaev'i jandarmaların elinden almayı başarmışlardı. Fakat, adaletin savunucularına saldırılması, Zürih caddelerindeki asayişin bozulması ve suçlunun kaçırılması İsviçrelilerin tahammül sınırlarını zorluyordu... Zürih cadde ve sokaklarında tam bir kovalamaca ile kavgalar yaşanmış, jandarma ve jandarmaya yardımcı olan çevre esnafı isyancı grubun etrafını sarmış, büyük kavgalar sonucu Nechaev ve arkadaşları kısa zamanda yakalanmıştı.

Artık Nechaev'in kaderi tayin edilmişti. Barbrian sınırına götürüldü ve burada Alman polisi nezaretinde

Rus ajanlarına teslim edildi. 2 Kasım 1872'de Bakunin Ogarev'e şöyle yazıyordu: "*Dostum, imkansız olan gerçekleşti. İsviçre hükümeti, bahtsız Nechaev'i iade etti. En acı olansa, Rus Hükümeti'nin Nechaev davasını yeniden bir panayır gösterisine çevirecek olması. Fakat içimden bir ses diyor ki; telafisi olmayacak şeklinde yitip giden Nechaev; karışık, entrikalarla dolu ama asla değersiz olmayan iç dünyasında o doğuştan gelen olaganüstü enerjisini ve metanetini yine toplayacak. Bu sefer kimseye ihanet etmeyecek ve bir kahraman olarak ölecek. Çok geçmeden haklı olduğunu göreceğiz. Senin neler hissettiğini bilmiyorum ama ben onun için üzülüyorum. Bana verdiği zararı şimdiye kadar kimse vermedi ama yine de onun için üzülüyorum.*"

Duyguları ne olursa olsun, bu yaşlı devrimci önce davasını düşünmek zorundaydı. Enternasyonal'den kovulmasından sonra ona ters gelen hiçbir şeyi halkın bilgisine sunamamıştı ve arkadaşları Nechaev'in La Chaux de Fonds'da rehin bıraktığı çantasını ele geçirmiş, içindeki bütün belgeleri geri almışlardı.

CİNAYETTEN HÜKÜM GİYMESİ

Nechaev 'adli suçlu' muamelesi görmesi koşuluyla Rusya'ya iade edilmişti ve hükümet sözünü tutuyordu. Cinayet suçuyla yargılanıyordu. Üstelik hükümet, sekiz ay önce Nechaevist'lerin hakkında açılan diğer davaları, uyandırdıkları geniş ilgiyi, savunma için yaptıkları görkemli konuşmaları, sanıkların halkın gözünde, cesaretleri ve inançları uğruna işkenceyi dahi kabul etmeye gönüllü oluşlarıyla bıraktıkları izlenimi anımsıyordu.

Artık Nechaev işlediği cinayet ile kürsüdeydi. Moskova'da, cinayet yeri ve olay hakkındaki davanın hemen başlatıldığına dair haberler geliyordu. Bu ilginç cinayet davasının başlaması fazla sürmemişti.

19 Ekim 1872'de Nechaev, St. Petersburg'a götürüldü ve duruşmalarını bekleyen siyasi suçlular için hizmet veren Peter-Paul kalesi Trubestkoy hücresine atıldı. Hücresinin kapısına özel bir gardiyan yerleştirildi.

Bir jandarma komutanı Nechaev'e temsilcisi olduğu devrimci örgüt hakkında bilgi vermesi, bu örgütte yer alan kişilerin kimler olduğu, üyeliği ve aktivitelerini Siyasi Polis'e rapor etmesi halinde kurtulabileceğini söylüyordu. Nechaev bu ajanlık teklifini kesin bir dille reddedince komutan ona şu cevabı verdi: "*Senin için daha kötü olacak, bir cinayet suçlusu olarak yargılanacaksın.*" Nechaev'in raporlara geçen cevabı ise "*Bir hain olmanın onursuzluğunun yanında hiç önemli değil*"

19 Aralık'ta, iki aylık hücre hapsinin ardından Nechaev, Moskova'ya götürüldü. Bir binbaşı, teğmen, onbaşı ve on jandarmadan oluşan bir ekip bu cinayet suçlusunun sevkiyatını gerçekleştirme ve Moskova'daki güvenliğini sağlama görevini almıştı. Binbaşıya, Siyasi Polis'e günlük yazılı rapor vermesi emredilmişti.

Moskova'da iddianamenin savcılık tarafından ele alınması üzerine Nechaev, suçlamaları kabul etmediği-

ni, otoritelerin çıkarımlarının kendisini ilgilendirmediğini ve Rus despotizminin kanunlarının onu bağlamadığını ifade ediyordu. Ya avukatın kendisini savunmasını kabul edecek ya da kendi savunmasını kendisi yapacaktı ve Nechaev avukatı kabul etmiyordu.

Duruşma, ani bir kararla 8 Şubat 1873'de Moskova bölge mahkemesinde başladı. Duruşmadan önceki gece Nechaev, hapishaneden alınarak, olası bir aksiliği önlemek amacıyla, geniş güvenlik önlemleri altında mahkemeye getirildi. Halktan duruşmaya katılanlar dikkatli bir incelemeden geçirildi.

Sanık kürsüye çağrıldığında, bir gazetecinin de yazdığı gibi, iki jandarmanın arasında savaş için kılıcını çekmiş küçük, zayıf biri gibi duruyordu. Mahkeme salonuna, tutukluluk süresince karşılaştığı eziyetlerin üzerindeki izlerini bir onur gibi taşıyarak, elleri cebinde, başı dik girmişti. Doğrudan kürsüye yürüdü, oturdu ve mahkemeyi aşağıladığını açıkça belli eden bir ifadeyle etrafı süzmeye başladı. Gazeteciye göre, sanık, geriye taralı kahverengi saçları, uçları düzeltilmiş ince bıyığı, seyrek favorileriyle birleşmiş kirli sakalıyla entelektüel olmaya özenen bir varoş çocuğunu andırıyordu. Çekik, çukur gözleri, yorgun ancak alev alev parlayan bakışları hemen farkediliyordu. Geniş anlı, çıkık elmacık kemikleri yüzünü kare gibi gösteriyor, ona kaba ve inatçı bir ifade veriyordu.

Hakim Nechaev'e şahsi sorular yönelttiğinde o, şöyle cevap veriyordu:

"Ben bu mahkemeyi tanımıyorum, ben bir siyasi mülteciyim ve Rus İmparatorluğu tüm uluslararası kanunları çiğneyerek beni kaçırdı. Bu yüzden uluslararası kanunları çiğneyen Rus İmparatorluğu'nun kanunlarını da kabul etmiyorum..."

Sözü hakim tarafından kesiliyordu fakat o, sesini yükselterek konuşmaya devam ediyordu. Bunun üzerine hakim duruşma salonunu terk etmesini istemişti. Nechaev jandarmalara karşı direnmişti fakat, yaka paça dövüle dövüle mahkeme salonundan çıkarılmasına engel olamamıştı. Bu arada mahkeme salonu karışmış, onu

dışarı atın sesleri ile Nechaev'in sürüklenmesini protesto eden sesler yükseliyordu ve hakim, gösteri yapmamalarını, aksi taktirde salonu boşaltacağını söylemişti.

Duruşma sanıksız devam etti, ona ihtiyaç olduğunda içeri alınıyor, her seferinde "*Bu ülkenin kanunları beni bağlamıyor!... Bir Rus mahkemesinin beni yargılamaya hakkı yok!*" diye bağırarak ortalığı karıştırıyor ve tekrar dışarı atılıyordu.

Hakim, Ivanov cinayetini işlediğini kabul edip etmediğini sordu; Nechaev, sorguya çekildiği suçun siyasi bir suç ve Petersburg'ta yürütülen davanın bir parçası olduğunu söylüyordu:

"*Eğer mahkeme bu ifademin nedenlerini öğrenmek istiyorsa sunmaya hazırım.*"

Fakat hakim konuşmasını kesti ve tanıkların cinayet hakkındaki ifadelerinin okunmasını istedi. Bu esnada Nechaev hakime arkasını dönmüş, bıyığını büküyor, meydan okurcasına ellerini kürsüye vuruyor ve mahkemeyi izlemeye gelenleri gözlüyordu. Dava hakkındaki hakimin konuşmasının ardından şunları söyledi: "*Böyle bir konuşmaya yanıt vermek beni küçük düşürür. Despotluğunuzun kölesi olamam. Petersburg'taki müfettişe de söylediğim gibi, canımı alabilirsiniz ama onurumu asla!*"

Jürinin karara ilişkin görüşmesi sadece 5 dakika sürmüştü. Nechaev, Petrovsk Akademisi öğrencisi Ivan Ivanov'u öldürmekten suçlu bulundu. Neden kişiseldi ve bütün sosyal hakları elinden alınarak, Sibirya madenlerinde 20 yıl kürek cezasına çarptırıldı. Ömür boyu Sibirya'da yaşamaya da mahkum edilmişti.

Jüri kararını duyar duymaz Nechaev, "*Halkın meclisi çok yaşa! Kahrolsun despotizm*" diye bağırmaya başladı ve alel acele dışarı çıkarıldı. Fakat günün geri kalanını mahkeme binasında geçirmek zorundaydı. Gece olduğunda, aynı güvenlik önlemleri altında hapishaneye götürüldü.

Mahkum edilen kişi, iki hafta içinde karara itiraz etme hakkına sahipti ancak otoriteler Nechaev'e kararın bir örneğini ya da itiraz dilekçesi yazmak için kağıt ve

mürekkep vermeye gerek görmemişti. 14 gün geçtikten sonra, medeni haklarının geri alınması, sembolik bir uygulamayla halkın önünde gerçekleştirildi ve mümkün olduğunca bu toplantıya az katılım sağlamak için herşey yapıldı.

Suçlunun teşhir edildiği yer Konny Meydanı'ydı. Bir gece önce Nechaev en yakın polis merkezine götürülmüştü. Sabahın erken saatlerinde, Moskova sokakları bomboşken, üzerinde büyükçe bir 'cinayet suçlusu' tabelası bulunan bir arabaya konuldu. Jandarmaların ve üç davulcunun eşliğinde araç, meydana götürüldü. Yol boyunca sabahın erken saatlerinin sessizliğinde Nechaev, yoldan geçenlere sesini duyurmak ve davulların sesini bastırmak için sesinin tüm gücüyle bağırıyordu:

"*Kahrolsun Çar!... Despotun köleleri, boyunduruklarınızdan kurtulun! Siz özgür Rus halkısınız!...*"

Teşhir direği etrafında halk, geniş bir boşluk bırakılarak alana yayılmıştı. Amaç, ona ulaşılmasını engellemekti.

Nechaev direğe bağlandı, karar okundu. Bu esnada olanca gücüyle bağırıyordu:

"*Yakında burada bir giyotin olacak. Üç yıl geçmeden, aynı yerde ilk Rus giyotiniyle despotların kesilen başları yuvarlanacak.*"

Diğer sözlerini davulların gürültüsü bastırmıştı. On dakika bağlı kaldıktan sonra çözüldü ve bir görevli ile iki de jandarma eşliğinde, en kısa yoldan hapishaneye götürüldü. Sonraki gece, Vilna treninin, Sibirya'da kürek cezasına çarptırılan mahkumlar için ayrılan özel vagonuna konuldu. Hükümetin düşüncesi, Nechaev'in ve Nechaevizm'in sonunun geldiği yönündeydi. Fakat kamuoyundan gelecek tepkiler hesaba katılmamıştı.

Sekiz ay önceki Nechaevistler davasında yargılananlar, Nechaev'in oyununda kukla olarak kullanıldığı düşünülen idealistler, halk arasında büyük bir sempati toplamıştı. Hükümet baş rol oyuncusunu elinde bulunduruyordu ve herkes olacakları sabırsızlıkla bekliyordu. Sadece bir gün süren, hükümetin devrimci komplonun

açığa çıkmasını önlemek için suçlunun devlet aleyhtarı faaliyetlerini ilan etmesine fırsat vermediği bir duruşma komedisi vardı ortada. İnsanlar kendilerine bazı sorular soruyorlardı. Bu adam ve devrimci örgütü hakkındaki gerçek neydi? Hepsi bir yalan mıydı yoksa?

Örgüt gerçekten varoluş muydu ya da hâlâ faaliyette miydi? Eğer böyle bir örgüt yoksa, bu sıradışı önlemler nedendi?

Nechaev'in birçok insanı kışkırtan bir cesarete sahip oluşu belki de kişisel durumunu daha da kötüye götürüyordu. Görevlilere, jandarmalara savurduğu tehditler, mahkemeyi küçümsemesi, bütün bunlar bir şeyler bildiğinin kanıtı mıydı, yoksa çaresizliğinin bir göstergesi miydi?

Davranışları meydan okumadan başka birşey değildi ve bütün hükümet birimleri alarma geçmişti. Devrimin patlak vermesinden ya da mahkumla aynı yeteneklere sahip kişilerce yapılacak bir kurtarma girişiminden mi korkuyorlardı?

Yine de örgüt faaliyetteydi. Merkez komitesi başkentte bir yerlerdeydi ve hâlâ güçlüydü. Bu, Nechaev'in sadece bir şarlatan olmadığını, orjinal fikirlerinin bir çok devrimci tarafından paylaşıldığını kanıtlıyordu. Catechizm'de de açıklandığı üzere, davranışları, ne olursa olsun fikirlerinden dönmeyeceğini gösteriyordu.

Gençler Nechaev'e karşı aslında ilgisizdiler. Gerçekte Sibirya'ya götürülmediğiyle, politik sürgünlerden gelen mektupların hiçbirinde onunla görüştüklerine dair bir işaret olmamasıyla, hatta mahkum nakillerinde yer almadığıyla dahi pek ilgilenmiyorlardı. Belki de yolda, Siyasi Polis'in emriyle yok edilmişti. Bu kimseyi endişelendirmemişti. Adamları artık ilgilenmiyordu ve sadece cinayeti ele alan bir günlük dava, diğer davaların uyandırdığı kuşkuyu uyandırmıyor, Rusya'da tartışmalar çıkarmıyordu. Nechaev'in kişisel durumuna ilgisizliğin tam tersine ise entelektüel kesim ve gençler, Nechaev'in düşünceleri hakkındaki görüşlerini yeniden değerlendirmeleri gerektiğini düşünüyorlardı.

İlk duruşmadan sonra yazdığı Ecinniler adlı romanında Nechaev'i ve Nechaevizm'i hiç ayıplamayan Dostoyevski bile 1873'de yazdığı "Bir yazarın günlüğü" adlı eserinde şu sözlere yer veriyordu:

"Benim Nechaev figürümle gerçek Nechaev arasında hiç benzerlik yok. Hayret verici ve devamlı değişim içinde olan toplumumuzda, sadece bir Nechaev yetiştirmekle kalmayıp, genel anlamda herkesin nasıl onun gibi olabileceği sorusu üzerine çalıştım ve bu Nechaev'lerin nasıl yeni üyeler kazanacağını araştırdım. Ben de bu işin iskeletinde yer alan, eski bir Nechaevisttim."

Romanındaki Nechaev'lerden biri der ki:

"Ben bir dolandırıcıyım, sosyalist değilim." Fakat bu dolandırıcılar çok akıllıdır ve insan ruhunun, özellikle de bir delikanlının ruhunun genel yönlerini, onu bir müzik aleti gibi çalabilmek için çalışmışlardır...

Muhtemelen hiçbir zaman bir Nechaev olamadım. Çünkü bu doğamda yok. Ama bir Nechaevist'dim. Kesin olarak söyleyemesem de, sanıyorum gençlik yıllarımdı."

Eski bir devrimci, V.I. Debagory Mokrievich de radikal bir bakış açısı sunuyordu ve "Anılarım" adlı kitabında Nechaevist'lerden şöyle bahsediyordu:

"İnançlarına uygun bir şekilde davrandılar ve inandıkları dava uğruna hayatlarını feda etmekte bir an bile tereddüt etmediler. Düşündükleri bir şeye kendilerini adamaları çok doğru. Kendini feda etme, Nechaevizm'in pozitif yanlarından biri ve doğal olarak bir çoğu bunu örnek ediniyor...

Enine boyuna düşündükten sonra, şu sonuca varıyoruz: sona yaklaştığını anladıysan, her yol mübahtır."

1870'lerdeki devrimci aktivite üzerine yaptığı araştırmada, **Kovalenksy**'ninde belirttiği gibi, her ne kadar zamanın bütün devrimcileri mücadelelerine Nechaev'i kötüleyerek başlamış olsalar da, onu inkar etmek devrimci mücadeleden çekilmek anlamına gelmiyordu. Sadece mücadele başka bir yöne kanalize oluyordu. 'Halka gitmek', sloganı bir kez daha zihinlerde canlanmıştı.

Rus köylülerinin sosyalizme doğuştan bir eğilim

gösterdikleri ve köy halkının komünal bir yapıya sahip olduğu inancı, aydın kesime ilham vermeye devam ediyordu. Bütün yapmaları gereken; halka karşı görevlerini yerine getirmek, doğuştan sahip oldukları imtiyazlardan ve servetlerden feragat etmek, kendilerini halkın iyiliğine adamaktı. Çoğu ülkenin ve insanlığın iyiliği adına hizmet vermeye hazırdı.

Böylelikle, aralarından, Nechaev'in baskın ve komplocu metodlarına karışmamış bir grup, kendiliğinden çıkıverdi.

Aydın kesime, kendilerini deneme fırsatı veren aslında hükümettin uygulamalarıydı. 1873'te yayınlanan bir kararname, yurt dışına okumaya giden gençlere geri dönmeleri çağrısında bulunuyordu. Gençler, kitleler halinde geri dönmüş, devrimci hareket yeni bir güç kazanmıştı.

1874 baharında, yaklaşık 2 bin kadar genç, köylülerle yaşamak ve onlara sosyalizmi anlatabilmek için, esnaf, teknisyen ve rençber gibi giyinerek kasabalara ve köylere gitmişti. Örgütsüzdüler, ne bir silahları ne de hazır bir planları vardı. Sadece inançlarının heyecan verici gücüyle çıkmışlardı yola. Hareket, devrimci bir operasyondan ziyade, bir Haçlı seferini andırıyordu. Bu Haçlı seferi sadece gençleri değil, iyi bir konuma sahip yetişkinleri, subayları, memurları, doktorları, gençleri destekleyen ve cesaretlendiren bütün eğitimli kesimi etkisi altına almıştı. Resmi bir rapor, 54 vilayetten en az 37'sinin bu hareketten etkilendiğini yazıyordu.

Gerçekle ilk yüzleşmeleri, bu genç idealistleri hayal kırıklığına uğratmıştı. Toprağın dağıtılması taraftarı olduklarından ve toprak sahiplerinin karşısında yer aldıklarından, köylüler onları dinlemekten memnuniyet duyuyordu fakat henüz konuşmalarının başlarında, sosyalizm ve ortaklaşa tarım sisteminin avantajlarından bahsetmeye başlamaları güvensizlikle karşılanmıştı. Çünkü bu ortaklaşa tarım yöntemi, köylülerin köle olarak çalışmak zorunda kaldıkları işlere çok benziyordu. Bazen köylüler bu kişileri kendi elleriyle yakalıyor ve polise teslim ediyorlardı. Kısa bir süre sonra, genç devrimciler, insanların

içinde bulundukları durumu yanlış değerlendirdiklerini, köylülerin yaşam tarzlarını ve düşüncelerini bilmediklerini, farklı bir dil konuştuklarını farketmişlerdi.

Propagandaları etkin kılmak, devrimcileri eğitmek ve etkilenen bölgeleri temizlemeye başlamış olan hükümete karşı yürütülen mücadeleyi kazanmak için, bir örgütlenmeye ihtiyaç vardı. Ve 1876'da, eski isimleri "Toprak ve Özgürlük" adı altında yeni bir topluluk oluşturuldu. Liderlikleri her yerde Merkez Komite olarak biliniyordu. Merkez Komite'ye göre; topluluğun amacı, organizasyon ve propaganda yoluyla katılım sağlamaktı. Fakat bu sadece lafta kalıyordu, propaganda hep başarısızlığa uğramış, propagandistler tutulanmıştı.

50'sinin ve 193'ünün yargılandığı iki büyük dava, mahkemeye çıkanların sadece küçük bir bölümünü oluşturuyordu. Devrimci kavga, Nechaev'in yaptığı gibi, sadece komploculukla mı yürütülebilirdi?

Polis ve jandarmanın gaddarlıkları, mahkumlara kötü muamele yapılması ve siyasi suçlular için ağır cezalar içeren kararnamenin çıkarılması Rus gençliğinde büyük bir kin uyanmasına neden olmuştu.

Petersburg Polis Şefi Trefov'un, siyasi bir suçluya, kendisinin hapishaneyi ziyareti sırasında şapkasını çıkartmayı reddetmesi üzerine, işkence edilmesini emrettiği haberleri gelmişti. Bu yüzden isyan çıkmış, mahkumlar Trepov'u yuhâlâmaya ve feryat etmeye başlamışlar, camlar kırılmış, polis güçleri çağrılmıştı. Emir geri alındığında ise mahkumları, daha kötü muameleler bekliyordu.

Öğrenciler, General Trepov'un yaptığını sadece adil olmayan, keyfi bir davranış olarak görmüyor, aynı zamanda siyasi mahkumların dokunulmazlığı yasasına da aykırı buluyorlardı. Fakat kimse bu duruma nasıl karşılık vereceğini bilmiyordu, aylar geçip gitmişti. Hiç bir gazetenin bu konu hakkında yazmasına izin verilmemişti.

Bu arada, 193 kişinin davası, tıpkı Nechaevistlerin 6 yıl önceki davası gibi halkın sempatisini kazanıyor, sanıklar, devrimci güçlere karşı entrikalarla ve işkencelerle zafer kazanan bir rejimin kurbanları olarak görülüyorlardı.

İntikam zamanı geldiğinde, dava henüz yeni bitmişti. Nechaevistlerin davasında, önce sürgün edilme, daha sonra da Kharkov'da polis gözetiminde yaşama cezasına çarptırılan Vera Zasulich adlı genç kız, St. Petersbug'a gitmişti. Burada, General Trepov'un şikayetlerini dinlemek üzere makamına kabul edeceği insanların arasına karışmış, general geldiğinde tabancasını çekmiş, ateş etmiş ve generali yaralamıştı. Yaptığının ardında ne bir komplo, ne gizli bir örgüt, ne de bir suç ortağı vardı. Genç kız, kendi başına hareket etmiş ve komplo suçlusu olarak cezalandırılma riskini göze almıştı.

"*Sizi general Trepov'u vurmaya iten neden neydi?*" diye sordu hakim.

"*İnsan onurunu küçük düşürücü hiçbir davranışın cezasız kalmasına dayanamam*" Cevabını veriyordu Vera Zasulich. Avukatı hafifletici nedenleri sunmuş, Nechaev'le tanışmaktan başka bir suç işlemediği halde yıllarca sürgünde yaşamasının üzerinde oluşturduğu gerginlikten bahsetmişti. Jüri, mazeretini göz önünde bulundurarak, genç kızı aklamıştı. Bütün mahkeme, jüriyi takdir etmiş ve Vera Zasulich'e şimidiye kadar görülmemiş bir sempati göstermişti.

Kimse bu sonucu beklemiyordu. İlk süprizi, jandarmaların, mahkeme binasından çıkar çıkmaz genç kızı yeniden tutuklamak ve keyfi olarak Sibirya'ya sürgün etmek için gönderilmesi izledi. Bir başka sürpriz de "Toprak ve Özgürlük" örgütünün onlardan önce davranmasıydı. Dışarıda bir araç bekliyordu, silahlı devrimciler onu korumuşlar, içlerinden biri vurulsa da Vera Zasulich'i oradan uzaklaştırmayı başarmışlardı. Bir süre saklandıktan sonra da gizlice ülke dışına çıkmışlardı. Onun bu yaptığı ve mahkeme ile halk üzerinde bıraktığı etki, siyasi suçların yargılanmasının, idari mahkemelerden alınarak, ölüm cezası uygulamaktan çekinmemesi emredilen askeri mahkemelere verilmesine yol açmıştı. Öte yandan, kişisel bir cesaret, korkusuzluk ve girişimcilik örneği olan bu olay, Rus gençliğine yol gösteriyordu. "Toprak ve Özgürlük" hükümete savaş açtığını

ilan etmiş, devrimci savaş sloganları atmaya başlamıştı: "İşkenceye karşı ölüm! Ölüme karşı ölüm!"

Devrimcilere verilen bir ölüm cezasının ardından jandarma komutanı General Mestenev, St. Petersburg'un ana caddelerinden birinde öldürülmüştü. Üstelik cinayet, silahla değil, klasik trajedilerdeki gibi hançerle işlenmişti.

Ortadan kaybolup, yurtdışına kaçmadan önce bir çok caddede gezen saldırgan, bir arabacı ve onun mükemmel atı tarafından beklenmekteydi.

Askeri mahkemeler, güneyde faaliyet göstermeye başlayınca, bir savcının hayatına kastedilmiş, bir jandarma subayı öldürülmüş, ve son olarak da Kharkov valisi, ölüm cezalarının bedelini, hayatıyla ödemişti. İki hafta sonra, Petersburg Bulvarı'nda arabayla gezinti yapan, Mesentsev'in vekilliği görevini yürüten General Drenteln'e, at üstündeki iyi giyimli bir kişi ateş etmişti.

"Toprak ve Özgürlük" tarafından, şiddetin sadece meşru bir savunma yöntemi olmakla kalmayıp, bunun yanısıra yoldaşların idam edilmesi üzerine yapılan bir misilleme ve hükümeti, kaynağı bilinmeyen, görünmez tehlikelere karşı savunmasız kaldığını itiraf etmeye zorlayan devrimci bir silah olduğunu da ifade eden broşürler basılmıştı. Tehlikenin büyüklüğünü göstermek için, Samara'da ilkokul öğretmenliği yapan bir üye, St. Petersburg'a bin kilometre uzaktaki bu şehirden gelerek, Çar'a suikast girişiminde bulunmuştu.

Terörün bir siyasi savaş metodu olarak kullanılması, merkez komite adıyla cinayetler işleyen, suikastler düzenleyen "Halkın İradesi" isimli radikal bir grubun varlığı, örgüt içinde bölünmelere neden oluyordu. Ilımlı bir yapıya sahip olanlar; 'Toprak ve Özgürlük'ün sadece sosyalist fikirlerin porpagandası üzerinde çalışmasından yanaydı.

1879 Haziran'ında düzenlenen kongre, örgütün çizgisini ve amaçlarını belirlemeyi hedefliyordu. Ancak şiddet yanlıları, daha örgütlü ve güçlüydüler, kongre kararları istedikleri doğrultuda oluştu. Bu yüzden, şiddet

karşıtları örgütten ayrılarak, yurtdışına göç etti.

Yurt dışında, genç **Plekhanov**, **Akselrod** ve teröre karşı olduğunu söyleyen **Vera Zasulich** tarafından yeni bir örgüt kuruldu. Bu örgütün içinden de, sosyal demokrat teoriler geliştiren ilk Rus grubu, 'Emeğin Kurtuluşu' grubu çıktı.

Plekhanov

Şiddet yanlıları Rusya'da kaldılar ve bütün örgütü 'Halkın İradesi' adı altında topladılar. Bir broşür aracılığıyla da politikalarını duyurdular: 'Şiddet ve komplolar çıkarma yoluyla devrim yapmak' ve merkez komite Çar'a bir ultimatom verdi: Çar, politik özgürlüğü yerine getirmeli ve bu özgürlüğün garantisi olarak da parlamenter bir sistem kurmalıydı. Yoksa kendisine suikast düzenlenecekti.

Örgüt, Nechaev'in ilkeleri model alınarak kurulmuştu. 'Halkın İradesi', üyelerinin kimliğini kimsenin bilmediği bir merkez komite tarafından yönetiliyordu. Gerçekte bu örgüt, Nechaev'in 'Halkın İntikamı' adlı örgütünden pek fazla büyük değildi. Temelinde 28 üyesi vardı ve bu üyeler aynı zamanda merkez komiteyi oluşturuyordu.

Aktivitelerinin ikinci yılında, sayları 37 kişiye ulaşmıştı ancak, bu üye sayısını fazla koruyamamışlardı. Yeni üyelerin katılımı, hapse atılanların veya idam edilenlerin yerini dolduracak ölçüde değildi. Tutuklanan bütün üyeler, emirle çalışan üyeler olduklarını, emirlerin nereden geldiğini bilmediklerini, kendilerinin haricinde, örgüte para ve saklanma yeri sağlayan birkaç sempatizan bulunduğunu söylüyorlardı. Çarlığa karşı savaş açan bu küçük gruptu ve muazzam bir plan kur-

muşlardı. Ayaklanma çıkartabilecek, merkeze bağlı bir örgüt hazırlanacak, ayaklanmayı körükleyecek devrimci gruplar kurulacak, orduyu, aydın kesimi ve kamuoyunu yanlarına çekmek için kargaşa çıkarılacaktı. Ulaştıkları sonuç şuydu:

Bu küçük grup halka, geniş, güçlü ve sağlam merkezli bir örgüt izlenimi vermişti. Lenin 20 yıl sonra onları değerlendirirken, mücadele azimlerini ve mücadeledeki ciddiyetlerini övüyor ve kendi örgütlenme anlayışını oluştururken sistemlerini ve disiplinlerini gözönünde bulunduruyordu.

Nechaevistlerin davasından sonraki sekiz yılda, Siyasi Polis ajanının korkuları doğru çıkıyor, Nechaev'in kuralları ve yöntemleri taklit ediliyordu. Bu yeni örgüt, Nechaev'in devrimcilerin her çevreye girmesini öngören taktiklerini uyguluyordu. St. Petersburg Valisi'nin kızı en önemli üyeleriydi, polisin her türlü hareketini kendilerine duyuran, Siyasi Polis içinde de bir ajanları vardı. Artık, üst düzey bürokratlara suikast düzenlemekle kalmıyorlar, doğrudan Çar'ın hayatını hedef alıyorlardı. Artık tabanca gibi ateşli silahlar yerine, dinamit ve bomba kullanıyorlardı.

İlk planları, Çar'ı, Crimca'dan St. Petersburg'a getiren treni havaya uçurmaktı. Rayın altına üç tane mayın döşemişlerdi: bir tanesi Odessa'da bir tanesi Aleksandrowsk'da diğeri de Moskova yakınlarındaydı. Fakat beklenenin aksine Çar, St. Petersburg'a Odessa üzerinden gitmemişti. Aleksandrowsk yakınlarındaki mayın patlamamıştı ve trenler son anda güzergah değiştirdiği için Moskova'daki mayın Çar'ın adamlarını taşıyan treni havaya uçurmuştu. Geniş güvenlik önlemleri, saldırıda doğrudan rol alan, bir kaç devrimcinin yakalanmasını sağlamıştı.

Örgüt çalışmalarına devam edebilirdi ve çok geçmeden daha korkusuzca bir plana girişildi: Çar Kışlık Sarayı'nda havaya uçurulacaktı. Dolap imalatçısı olan Khalturin adlı bir üye, Kışlık Sarayı'nda usta olarak işe başlamayı başarmıştı. Bodrum katındaki odası, güvenlik odasının tam altındaydı. Güvenlik odasının üstünde ise

Çar'ın yemek salonu vardı. Yeterli ölçüde dinamit kullanılması halinde güvenlik odası ve Çar'ın yemek salonu havaya uçurulabilirdi. Khalturin, küçük paketler halinde dinamitler hazırladı ve bunları ceplerine saklayarak Kışlık Sarayı'na soktu. Sonra da yastığının altına gizledi. Bu süreç bir ay kadar sürmüş, bu arada ise örgütün üst düzeyinde yer alan biri yakalanmış, cebinde Çar'ın yemek salonunun işaretlendiği sarayın kaba taslak planı bulunmuştu. Saray aranmış fakat dinamitler ele geçirilememişti. Yine de güvenlik önlemleri arttırılmış, güvenlik noktası olarak kullanılmaya elverişli görülen Khalturin'in odasına bir polis yerleştirilmişti. Bu polis genç zanaatkarı çok sevmiş hatta damadı olabileceğini dahi düşünmüştü. Bu dostluk ve suikast girişiminin ertelenmesi içinde olunan hali daha da tehlikeli bir hale sokuyordu. Dinamitler bir an önce yerleştirilmeliydi. Saraya sokulan her paket, Khalturin için, foyasını ortaya çıkarma riski taşıyordu.

Nihayet, 5 Şubat 1880'de herşey hazırlanmıştı. Khalturin dinamitleri ateşleyerek sarayı terk etti. Patlama dehşet vericiydi. Yemek salonu ve güvenlik odası yerle bir olmuş, on güvenlikçi ölmüş, otuzun üzerinden insan yaralanmıştı. Fakat bu esnada Çar, yemek salonunda değildi, Battenberg prensi Aleksander'ı bekliyordu ve misafiri gecikmişti.

Eylemin ardından Tutuklamalar başlatıldı. Polis yüzlerce genci tutukladı, her şüpheli şahsı göz altına aldı. Yine de olayın gerçek sorumlularını yakalayıp yakalayamadığından emin değildi. Teröristlerin en büyük güvencesi, kimsenin şüphelenmeyeceği kadar az sayıda olmalarıydı. Giyim kuşamlarıyla radikal fikirlerini açığa vuran (erkekler uzun saçlı, kızlar kısa saçlı, koyu gözlüklü, farklı giyimli) aydın kesimin aksine, işçi gibi giyiniyorlar veya mütevazi bir orta sınıf insanı görünümüne bürünüyorlardı.

Buna rağmen, tutklananların ve hapse atılanların içinde, merkez komite liderliği yapan Jeliabin gibi önemli isimler de vardı. Jeliabin, adeta bir Catechism ruhuyla, kurnazca bir çağrıda bulunuyordu: 'Sermayeyi bitiriyoruz'

Merkez komitenin verdiği bu kayıplara rağmen, Çar'ı demokratik yollarla seçilmiş bir meclis kurmaya ve ulusal hayatın özgür gelişimine engel teşkil eden rejimi değiştirmeye çağıran bir bildiri yayınlanmıştı. Komite, bu değişikliklerin hayata geçirilmesi için, her türlü yaptırımı uygulayacaktı. Bu küçük devrim grubu, son güçlerini de savaşa sürdüğünün farkındaydı ve bu adamların her biri yeri kolay kolay doldurulamayacak insanlardı.

Polisin dikkatinden kaçacak şekilde, sadece önemli bir durum söz konusu olduğu zaman toplanıyorlardı. Yapmaları gerekeni bildiklerinden, sadece bir kaçının bir araya gelmesi yeterliydi.

Şimdiki plan, Çar'ı düzenli olarak yaptığı gezilerden biri sırasında öldürmekti. Bu sefer hata olmamalıydı. Devamlı geçtiği sokakların iki noktasına mayın yerleştirilecekti. Kışlık Sarayı'na giden her yolda suikastciler, ellerinde bombalarla bekleyecekti. Plan, uzunca bir hazırlık gerektiriyordu. Mayınları yerleştirmek ve bomba imal etmek için kullanılacak materyalin toplanması, mayınların döşeneceği stratejik noktaların belirlenmesi, Çar'ın gezintiye çıktığı zamanların ve kullandığı güzergahın tespit edilmesi, kısacası her detay dikkatlice tasarlanmalıydı.

1880, Aralık ayı başlarında örgütün merkezinde yer alanlar bir araya gelerek, bir toplantı düzenlemişlerdi. Liderlerden biri toplantının yapıldığı salona girmiş, şifrelerin yazılı olduğu birçok parçadan oluşan kağıtları masanın üzerine bırakarak, şöyle demişti: "*Nechaev'den bir mektup geldi.*"

Vera Figner, daha sonraları bu duyurunun orada bulunan insanlar üzerinde bıraktığı etkiyi şu sözlerle ifade ediyordu:

"*Mektup bomba etkisi yaptı. Başka bir dünyadan gelen mesaj gibiydi.*"

Nechaev'in tutuklanmasının ve ortadan kaybolmasının ardından yaklaşık sekiz yıl geçmişti. Öldüğü düşünülüyordu. Hem de öyle bir ölüm ki bu, Rusya'nın dört bir yanındaki devrimcilerin ve yurtdışındaki sürgünlerin

iletişim halinde olduğu yeraltı dünyası bile, onunla ilgili en ufak bir iz bulamamıştı.

Şimdiyse, Peter-Paul kalesindeki Aleksei Ravelin'in güvenliğinden sorumlu bir asker, ondan mektup getiriyordu.

Aleksei Ravelin, kaledekilerin bile fısıltıyla bahsettiği gizli bir hapishaneydi Peter-Paul içinde. Oraya gidenler kayboluyordu. Nechaev de ismini kaybetmişti. Kimsenin, onun kim olduğunu öğrenmesine izin verilmiyor, kayıtlarda bile ismi gezmiyor ve sadece hücre numarasıyla tanınıyordu.

İçerde olan tek şey hücre hapsiydi. Bütün gardiyanlar, askeriyenin en salak ve en eğitimsiz olanlarından seçiliyordu, bu monoton işe ancak onlar ayak uydurabiliyordu. Raveline sadece birkaç mahkum atılmış, hiçbiri sağ çıkamamıştı. Burada görev yapan bir muhafız, ismini ve adresini sadece güvenilir birkaç yoldaşın bildiği, örgütün liderlerinden birine bu mektubu getirmişti.

Mektup, Vera Figner'in de dediği gibi gerçek dışı görünüyordu:

"*Mektup çok objektif, ne bir taşkınlık ne de duygusallık var. Geçmişten ya da Nechaev'in şu anda çektiği sıkıntılardan bahseden bir tek kelime bile yok. Sadece kaçışına biraz değinmiş ve dışardaki yoldaşlarıyla bozuştuğunu yazmış. Mektup hayret verici bir izlenim uyandırıyor, gözümüzdeki Nechaev resmini karalayan bütün ayıplar, devrimci kişiliği etrafında dolaşan namussuzluk ve hile bulutları dağılmış. Geride kalan tek şey, uzun yıllar hücre hapsiyle bile karartılamayacak fikirleri. Onu yok etmek için uygulanan ceza ne kadar büyük olursa osun, geride bir ruh ve hayatın bütün belalarının ezemeyeceği bir enerji kalmış.*

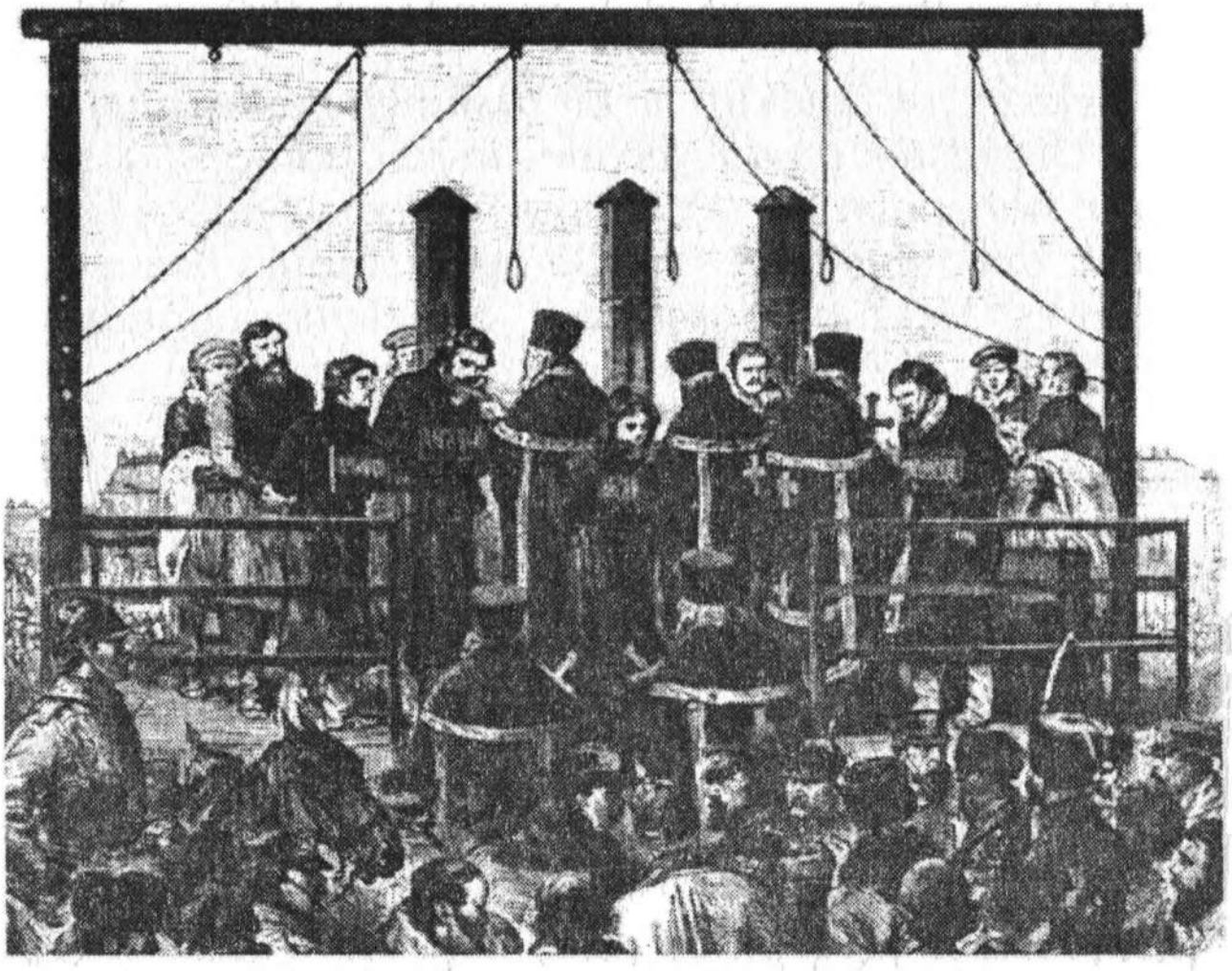
Nechaev'den gelen bu çağrı, komite toplantısında okunduğunda, hep bir ağızdan, alışılagelmemiş bir duyguyla 'onu serbest bıraktırmak gerekir,' dedik."

Bu mektubu Ravelin'deki askerin, örgüt liderlerine getirdiği diğer mektuplar takip etmişti. Asker, merkez komitenin yanıtını bir miktar para ve devrimci broşür-

lerle birlikte Nechaev'e götürüyordu. Böylelikle, Çar'a suikast hazırlığı yapan teröristler ve Çarlık rejiminin en gizli hapishanelerinden birinde hücre hapsinde olan mahkum arasında düzenli bir haberleşme başlamıştı.

Suikastçiler, Peter-Paul kalesinde ve Ravelin'de olup biten herşeyen haberdar oluyorlar, Nechaev ise suikast hazırlıklarını adım adım takip edebiliyordu. Ravelin'e, son çıkan devrimci broşürler ve bildiriler sokulabiliyordu.

Üç yıl sonra, 'Halkın İradesi' dağılmış ve Nechaev artık hayatta değildi. Örgütün çekirdeğindeki sürgünler, olup biteni anlattıkları bir broşür yayınladılar. Fakat, sürprizlerle dolu Rus Devrim Haraketi tarihi, bütün detaylarıyla 1917'de ki Ekim Devrimi'nin ardından Siyasi Polis arşivleri Bolşeviklerin eline geçince, öğrenilebildi.

Halkın İradesi grubundan yakalananların idamı

PETER-PAUL KALESİ'NİN EN GİZLİ YERİ RAVELİN'DE

Halkın önünde teşhir edilmesinden sonra Nechaev, hapishaneye dönmüş, sonraki gece de Sibirya'ya götürülecek mahkumları taşıyan Vilna trenine konulmuştu.

Siyasi Polis'in, onu Vilna'ya götürmeye pek niyeti yoktu. Onun Vagonu ayrılmış ve St.Petersburg'a giden başka bir trene eklenmişti. St. Petersburg'ta, gece olunca Peter-Paul kalesine götürülmüş, Aleksei Ravelin'de 5 numaralı hücreye atılmıştı. 5 numaralı mahkumdu ve dosyasına "ömür boyu" yazılmıştı. Ravelin amiri, Siyasi Polis'e Nechaev hakkında düzenli olarak haftalık rapor veriyordu.

Nechaev, Sibirya yerine neden Ravelin'e götürüldüğünü çok iyi biliyordu. Hükümet, İsviçre'ye verdiği sözü tutmalı, ve onu cinayet suçlusu olarak hapse atmalıydı. Bu komediyi daha fazla sürdürmenin bir anlamı yoktu. Hükümet örgütün sırlarını bildiğini düşünerek, geniş bir örgütün varlığına inanıyor ve Nechaev'in bu örgütte önemli bir rolü olduğunu düşünüyordu. Sibirya'da diğer devrimcilerle bağlantı kurabilir, yeni komplolar planlayabilir, hatta yeni örgütler oluşturabilirdi. Ravelin'de zararsız hale getirilmişti. Hücre hapsi onu yıpratıyordu ve küçük imtiyazlar karşılığında kendisinden istenilen her bilgi alınabilirdi. Siyasi Polis, onun üst düzey devrimci olduğu görüşüne sahipti. Belki de merkez komitenin bir üyesiydi ve örgüt için değerliydi. Nechaev ise konumunu Ravelin'i komuta eden askeri otoritelerden bazı olanaklar koparabilmek için kullanılıyordu.

Böylelikle eşi benzeri olmayan bir oyun başlamış oluyordu. Nechaev, göğsünü gere gere, aktivitelerinin bir kısımının kayıtlarını sunma önerisinde bulunmuştu. Karşılığında ise kendisini oyalamak için, kitap, mürekkep ve kağıt istiyordu. Hücrede insan çıldırabilirdi.

Hapishane kütüphanesinden getirilen kitaplar, onu tatmin etmemişti. Schlosser'in 'Dünya Tarihi', John Stuart Mill'in yazıları, Gervinus'un '19. yüzyıl Tarihi' ve bunlara ek olarak Almanca ve Fransızca sözlük istiyordu. İstediği herşey getirilmişti. Çalışmalar yapabiliyor, yazılar yazabiliyordu. Yemek de fena sayılmazdı, hatta fakir bir sürgünken yediği yemeklerden daha iyi olduğu bile söylenebilirdi. Ravelin'in küçük bahçesinde yürüyüş yapmasına da izin verilmişti. Bu şekilde, ikibuçuk yılı devirdi Nechaev.

1875 Haziran'ında, 'İnsanlara Gitmek' kampanyası almış başını gidiyordu ve Ravelin amiri, Nechaev'den politik görüşleri hakkında bir rapor yazmasını istiyodu. Nechaev bunun üzerine doğrudan Çar'ı hedef alan bir mektup yazmıştı. Mektubu incelemekle görevli memurun da rapor ettiği gibi Nechaev, politik fikirlerini sunmak yerine peşinden koştuğu amaçlardan bahsetmişti. Hatta mektup, devrimin asilleri tahrip edeceği ve yok edeceği uyarısında bulunuyor, hükümetin misillemelerinin hissiz ve orantısız olduğunu, hükümet için yeni düşmanlar yarattığını ve halkın öfkesini arttırdığını söylüyordu. Rusya'yı devrim tehlikesinden korumak için, Çar'a bazı demokratik oluşumlar kurması önerisinde bulunuyordu.

Hükümet, devrimcilere karşı yeni bir operasyon başlatma aşamasındaydı ve eğer Nechaev, terör ve şiddet yanlısı olmaktan vazgeçmiş, barışçı bir oluşumun taraftarı olmuşsa, ondan, devrimcilerin eylemleri hakkında bilgi almak mümkün olabilirdi.

Ravelin'e, general rütbesine sahip bir jandarma komutanı gelmişti. Nechaev'den devrimcilerin amaçları, teşkilatlarının yapısı ve yöntemleri hakkında bilgi vermesini istiyordu. Eğer bu bilgi, jandarma komutanını Nechaev'in ayağına gelme zahmetine sokacak kadar önemliyse, tehlikeli bir devrimci örgüt eylem içinde olmalıydı. Nechaev, bu konuda bir bilgisi olmadığını, hangi grupların bu örgütlenmeye katıldığını, örgütün nasıl kurulduğunu ve neler yaptığını bilmediğini itiraf etmeli miydi?

Yaşamı boyunca peşinde koştuğu şeylerin tam tersini yapmakla bütün prestijini kaybedebilirdi. Bu yüzden devrimcilere ihanet etme teklifini öfkeyle reddetti. Generalin sabrı taştı ve bu haddini bilmez, kürek cezasına çarptırılmış, bütün hakları elinden alınmış bir cinayet suçlusu olduğunun bile farkında olmayan mahkumu tehdit etmeye başladı. Nechaev aniden öfkelendi ve Generalin suratına burnunu kanatacak bir yumruk indirdi.

Generalin hakkından gelmişti. Beklenenin aksine, bu davranışı ona pek zarar vermemişti. General kendisini gülünç duruma düşüremezdi. Olan biten hemen örtbas edilmeliydi. Yoksa bir mahkum tarafından dövüldüğü ve bunun intikamını aldığı ortaya çıkabilirdi. Böylelikle Nechaev'in hapishane hayatı eskisi gibi devam etti.

Üç yıllık hücre hapsinin ardından Nechaev, yeni bir atağa geçti. Eğer bir adli suçluysa neden sürgün cezasını çekmediğini anlamıyordu ve sürgün cezasını talep hakkı vardı. Bunlardan öte o bir siyasi tutukluysa ki kendisininde iddiası buydu ve öyle olduğuna, içinde bulunduğu şu üç yıllık durum bir kanıt oluşturuyordu o zaman cinayet suçlusu olarak hapse atılması yasalara aykırıydı. Bu durumu Çar'a anlatan bir mektup yazdı ve yeniden yargılanma talebinde bulundu.

Hâlâ, İsviçre hükümetinin onu, hangi koşullarda iade ettiği kendisine bildirilmemişti. Üç yıl boyunca Çar'a, İsviçre demokrasisi temsilcilerinin yaptığı adaletsizliği düzeltmeleri için girişimde bulunması gibi bir talebi olmamıştı. Artık, ulusal onur ve devletin itibarı için çıkacak sonuç ne olursa olsun, daha fazla bekleyemezdi. Bu vesileyle Çar'dan, kendisine, İsviçre temsilcilerinden biri tarafından neden ve hangi şartlarda hapse atıldığı yönünde bilglendirilme imkanı vermesini istedi. Rus kanunlarına başvurarak cezasına itiraz etti.

İtiraza cevap olarak, jandarma komutanı şunu emrediyordu:

"*Suçlunun yazı yazmasını yasaklayın. Tüm Yazdıklarını alın ve inceleyin!*"

İki gün sonra, Nechaev hapishanenin küçük bahçesinde günlük gezintisini yaparken, emir yerine gelmişti. Nechaev, geri döndüğünde, hayatını tahammül edilebilir kılan her şeyin alındığını görmüştü. Bu olabilirliği beklenen darbenin tesiri çok geçmeden hissedilmeye başlıyordu. Nechaev sadece "pekâlâ, pekâlâ" demiş ve bütün gününü, hücresinde bir aşağı bir yukarı yürüyerek geçirmişti. Gece olunca ise haklı olduğunu ve yazdığı dilekçeyi bağırarak ezberden okumaya başlamış ve teneke bardağıyla hücresinin camını kırmıştı.

Gardiyanlar koşarak geldiler. Etrafını sardılar zorla deli gömleği giydirerek Nechaev'i yatağına bağladılar. Ertesi gün yatağından çözüldü fakat tam beş gün deli gömleğiyle dolaştı. Hatta gömlek çıkarıldıktan sonra kelepçelendi, ayaklarına zincirler takıldı. Ve hapishane bahçesinde yürüme izni elinden alındı.

Siyasi polis ve cezaevi yönetimi inadının nerede kırılabileceğini öğrenmek zorundaydı. Hükümet Nechaev'in, devrimci hareket içindeki önemini ve hareketin boyutlarını tahmin edemiyordu. Bu yüzden karakterini ve iradesini değerlendirirken hata yapmıştı.

Nechaev, bütün imtiyazlarını kaybetmişti. Kendisine artık en ufak bir rahat soluk alma imkanı bırakılmamıştı. Diri diri gömülmüş gibiydi. Yine de teslim olmak yerine, çılgınca bir plan kurmayı tercih ediyordu: hücresinde ellerinden ve ayaklarından zincirlenmişti belki ama, görevlilerin ve gardiyanların kafasını çelebilirdi.

Üç yıldır oradaydı, hepsini tanıyordu ve personel değişikliği olmamıştı. Yani onlar da Nechaev gibi Ravelin'e bağlanmış kalmışlardı. Gardiyanların kişisel özelliklerini tek tek gözden geçirdi. Bunu yapmak için bolca zamanı vardı. Onunla konuşmaları ve onu dinlemeleri yasaktı fakat Nechaev'in ağzı kapalı değildi. Ne zaman bir asker yemek getirse veya hücresini temizlese, Nechaev onunla arkadaşça ve samimi bir biçimde konuşmaya çalışıyordu. Yanıt alamayınca ısrar ediyor, çektiği acılardan kendisine nasıl eziyet edildiğinden değil bu eziyetlerin neden yapıldığından, insanların, kölece kötü kader-

lerine uymaması gerektiğinden bahsediyordu. Yine yanıt alamazsa, daha açık konuşmaya ve doğrudan askere yönelmeye başlıyordu:

"Evet cevap vermiyorsun. Benimle konuşman yasak, peki neden acı çektiğimi biliyor musun? Neden hapse atıldığımı? Babalarınız, kardeşleriniz gibi hayatını size ve sizin gibi insanlara adayanların kaderi işte bu. Yakalanır ve zincirlenir bir salağa onu gözetlemesi emredilir ve bu salak bir bekçi köpeğinden daha iyi gözetler onu. Siz insan olarak değil, beyinsiz hayvanlar olarak çağırılmayı hakediyor musunuz..."

Sadece askerin, bu cümlelerin etkisinde kalarak, görevinden, sadakat yemininden ve işe, kutsal kitap üzerine yemin ederek başladığından söz etmesini, bir şeyler mırıldanmasını bekliyordu. Sonra hemen, halkın kandırıldığından ve köylülerin ezildiğinden bahsetmeye başlıyordu. Bu insanların kafa yapısını biliyordu ve onları konuşmaya çeker çekmez, hepsinin nereden geldiğini, sorunlarının, umutlarının ne olduğunu öğreniyordu.

Askerlerin birinden diğeri hakkında bilgi almıştı. Ailesi, sevgilisi, askerliğini yaptıktan sonra istediği ve hayal ettiği şeyler hakkında Nechaev'in bildiklerinden çok böylesi bir yaşamın nasıl süreceği hakkında söyledikleri askere çok gizemli gelmişti.

Bu eğitimsiz, basit askerlerin, adını ve suçunu bilmedikleri 5 numaralı mahkumdan etkilenmeleri, onu önemli bir şahsiyet olarak görmeleri çok doğaldı. Çünkü, diğer mahkumlardan ayrılmıştı ve dikkatlice muhafaza ediliyordu. General bile onu görmek için Ravelin'e geliyor ve burnunun ortasına yumruk yediği halde kös kös çekip gitmek zorunda kalıyorsa muhakkak onda özel bir şeyler olmalıydı. Bu mahkumun, generale yumruk attığı ve kendisine hiçbir şey olmadığı haberleri Revalin'de çoktan yayılmıştı. Kendisinden zorla alınan ve zincirlenmesine yol açın yazıları ne olabilirdi?

Nechaev bu korku ve saygı duygularını kolaylıkla anlayacak bir adamdı. Ne kadar önemli bir kişi olduğundan, büyük bağlantılardan, arkasındaki önemli in-

sanlardan ve hükümetin zincire vuracak kadar kendisinden korktuğundan bahsediyordu.

Bu süre içinde Nechaev'in yazıları Siyasi Polis tarafından incelenmiş, düş kırıklığına yol açmıştı. Bu yazılar, Çar'a yazılan iki mektubun taslağından, 60'ların sonundaki öğrenci hareketine ilişkin değerlendirmeden, Nechaev'in kendisini politik propagandaların arkasındaki güç olarak gösterdiği birkaç kitapçıktan, öğrencilik ve sürgün hayatını anlatan birkaç skeçten, çeşitli not ve tercüme yazıları ile, bir dikişçi kadın ve aynı zamanda asil bir kadına da aşık olan bir komünist lider arasındaki aşk macerasını konu alan Fransız tarzı bir romanın düzenlemelerinden oluşuyordu. Hepsi duygusal, saçma sapan, şatafatlı bazı sözler içeriyordu ve bir devrimcinin enerjisini sosyal mücadele için harcamak yerine, iç güdülerini bastırmak adına böyle şeylerle zaman harcamaya hakkı olup olmadığı sorusunu akla getiriyordu.

Sonuç olarak, bu sorunun cevabı, aşka ait zevklerin enerjik bir adamı zayıf düşüremeyeceğiydi.

Memurun sunduğu rapora göre, Nechaev özellikle devrimcileri vahşiliklerini ve asil bayanların kötü ahlaklı oluşlarını sergilemeye çalışmıştı. Siyasi Polis'in artık bu yazılarla bir işi kalmamıştı ve imha edilmelerini emretmişti. Sadece memurun sunduğu rapor muhafaza edilmeliydi çünkü bu rapor Nechaev'in karakterini ve görüşlerini Siyasi Polis'in anladığı biçimiyle güzelce özetliyordu.

"Nechaev sıradan bir kişilik olarak görülemez. Eğitimsizliği açıkça ortada fakat bunu, hayret verici inadı ve çoğunlukla sonradan kazandığı kulaktan dolma bilgiler sayesinde kapatmış. Bu bilgi ve onu kazanmak için harcadığı çaba, kendi bildiğini okuyan bir adam olmanın bütün avantajlarını sağlamış ona: enerji, özgüven, ilgilendiği konuya tam hakimiyet.

Doğal olarak bildiğini okumanın zararlarını da görmüş; bilmediği her şeyi hor görmek, bilgisini eleştirel değerlendirmeden yoksunluk, kendisinin inanılmaz zorluklarla çabalayarak aldığı eğitimi, hiçbir çaba göstermeden

alma şansına sahip olanlara karşı bir çekememezlik ve acımasızca nefret.

Mantığı safsatadan ayıramıyor ve kendi görüşlerine ters gelen her şeyi reddediyor. Aynı amaçların peşinden gitmiş olsalar bile, onun gözünde hiçbir değeri yok. Diğer insanların samimiyetine güvenmiyor ve onların akivitelerini aptalca buluyor. Bu insanlar onun için bir an evvet aşılması gereken bir engel. Sadece kendisiyle aynıyetişme tarzına ve görüşlere sahip insanların halkın gerçek hizmetkarları olduğunu ve barışçı, verimli, kesin bir gelişmenin ancak onlar sayesinde mümkün olabileceğini savunuyor. Birçok kez şideti reddetse de, bu reddediş, pozitif olmak adına gösterilen bir reaksiyon. Şiddeti gerekli görüyor çünkü ne pahasına olursa olsun, üst sınıfların tasfiye edilmesi gerektiğine inanıyor. Nefret ona göre, sosyal gelişimin sağlanması için gerekli olan önemli güçlerden biri.

Yazar pozisyonundaki insanlar, genelde rakiplerinden bile saygı görmeyi hakeder. Ama bu yazar böyle bir itibar oluşturmuyor. Notlarından hiçbiri yayınlanma düşüncesiyle yazılmamış. Buna rağmen kendisini, aslında tahammül edemediği eksikliklerle çevrelenmiş birisi gibi tarif ediyor. Yaptığı çalışmalar için sunduğu nedenler içten değil ve haklılığını savunduğuna dair bir ifade kullanmamış.

Kendi içinde onu, körü körüne mevcut devlet düzeni düşmanlığına iten bazı içgüdüler geliştirmiş ve bu içgüdülerin haklı gösterilecek bir yanı yok. Egosunu, yüksek mevkideki insanlara nefret besleyerek tatmin ediyor. Egoist bir zevkle, inançtan değil, yaradılıştan bir devrimci olarak tarif ediyor kendisini. Daha eğitimsiz insanlar üzerinde, özellikle de kendisiyle aynı seviyeden başlayıp, onun standartlarına ulşamamış olanlarda, hatta kendi fikirlerine bağlı, daha iyi eğitim almış insanlar üzerinde dahi baştan çıkarıcı bir etki oluşturması olası"

Rapor dosyalanmış, Nechaev zararsız hale getirilmişti ve Siyasi Polis artık onunla ilgilenmiyordu. Ravelin'in amiri ölmüştü. Yeni amir, yaşlı, ağır başlı, insancıl

yapıya sahip bir adamdı. Nechaev ondan hapishane bahçesinde yürüyüş yapmasına izin vermesini istemişti. İzin çıkmış Nechaev'in ayağındaki zincirler atılmıştı.

Nechaev bu durumu kullanıyor, gardiyanlara, hatırı sayılır dostlarının çabaları sonucu verilmiş bir imtiyaz gibi gösteriyordu. Kendisi gibi insanların, kısa bir zaman sonra ayaklanacağı ve Çar'ı öldüreceklerini, şimdi yönetimde bulunan herkesin cinayete kurban gideceğini söylüyordu. Askerler ve işçiler artık, mevcut düzenin baskısı altında olmayacaklar, sıkıntı çekmeyeceklerdi. O ve yoldaşları, toprakları büyük toprak sahiplerinden alarak köylülere dağıtacaklardı. Fabrikalar ve atölyeler işçilere ait olacak, Çar halk tarafından seçilecek, farklı bir yönetim şekli uygulanacaktı. Çar eğer iyiyse görevine devam edecek, değilse yerine yeni bir çar seçilecekti.

Önceleri devrimcilerin birebir diyalogla, direk ilişki kurarak, ikna yoluyla kazanılacağını düşünen Nechaev, şimdi bu teorisini pratiğe döküyordu ve inanılmaz bir başarı elde etmek üzereydi. Bu eğitimsiz adamlar, günlük hayatlarının çekilmezliğinin farkındaydılar karşılarındaki bu okumuş yazmış kişi ise onlara yeni bir geleceğin ve yaşamın olabilirliğini sunuyordu. Onun ikna çabaları aslında durumlarının cesaretle söylenmesinden başka bir şey değildi ve Nechaev'e inanmaktan çekinmiyorlardı. Şimdiye kadar kimse onlarla Nechaev'in konuştuğu gibi konuşmamıştı. Sözlerinden etkilenmişler, bağlanıvermişlerdi.

Bir yıl sonra Nechaev'in kelepçeleri çıkarılmıştı çünkü kolunda, hiçbir merhemin iyileştiremeyeceği yaralar oluşmuştu. Verilen cezalar, bir çılgını bile aşırılık yapmaktan vazgeçirecek kadar ağırdı. Nechaev, kendisine gösterilen bu kelepçesizlik halini, arkadaşlarının güçlenmekte olduğuna ve en kısa zamanda serbest kalacağına delil olarak gösteriyordu.

Gadiyanlara, kimin ödüllendirilmesi, kimin cezalandırılması gerektiğini bildiğini söylüyordu. Bu sözler onları korkutmaya başlamıştı. Bazıları ona gerçekten saygı duyuyorlar ve ondan "genç kartalımız" diye söz edi-

yorlardı. Ona haberler getiriyorlar, gazete temin ediyorlardı. Böylelikle Nechaev, hapishane duvarlarının dışında olup bitenden haberdar olabiliyor ve gardiyanlara dış dünyayla bağlantısı varmış gibi davranabiliyordu.

Nechaev'in kelepçeleri çıkarıldıktan bir ay sonra Vera Zasulich General Trepov'a suikast düzenlemiş, iki ay sonra da temize çıkmıştı. Nechaev gardiyanlara, bunun başlangıç olduğunu, Çar'a da sıra geleceğini söylüyordu.

Samaralı öğretmen Çar'a suikast girişiminde bulununca, Nechaev başarılı olamamasının önemsiz olduğunu dile getiriyor, yeni girişimlerin garantisini veriyordu.

Sonunda arkadaşlarının Çar'ın hakkından geleceğine inanıyordu. Çar'ın trenine düzenlenen saldırının ardından Nechaev, bir sonraki saldırının saraya yapılacağını ifade etmişti. Kışlık Sarayı'nda bombanın patlaması, gardiyanların Nechaev hakkındaki şüphelerini boşa çıkarıyordu. Artık ona inanmamaları olanaksızdı, dış dünyayla bağlantısı olduğu ortadaydı, neyin planlandığını ve neyin gerçekleşeceğini çok iyi biliyordu.

Bütün askerleri ve onbaşıları, kendisinin bağlılılık gösterilecek son insan olduğuna inandırmıştı. Epigonlarının korumasını üstlendiğini ima ediyordu ve bütün gardiyanlar onun sadık bir epigonu olduğunu söylüyor, emirlerine itaat ediyorlardı. Zaten bu insanlar, ne sebepten verildiğine aldırış etmeden, emirlere uymaya alışmışlardı.

Siyasi Polis'in ve komutanların gözü önünde bu adam, adım adım bir otorite olma yolunda ilerliyordu. Gardiyanlara, askerlere ve onbaşılara emirler veriyordu. Bu emirlerin yerine getirileceğinden de emindi. O söylüyor, onlar yapıyordu. Onlarla bir devrimin parçası olma oyunu oynuyordu. Hiçbiri Nechaev'in anlattığı şeyleri bir diğerine söylemiyordu. Hepsine gizli bir isim vermişti ve her biri arkadaşlarının casusluğunu yapmak, Nechaev'e haber uçurmak zorundaydı. Çok geçmeden gardiyanlarını ve nezaretçilerini bağlılıklarına, güvenilirliklerine ve inanırlıklarına göre sınıflandırmıştı. Sadece Ravelin'i bütün detaylarıyla bilmekle kalmıyor, hapishanenin düzeni

hakkında da bilgiler alıyor, Peter-Paul Kalesi'nde olup biten her şeyden haberdar oluyordu. Bütün bu bilgileri, otoritelere karşı sürdürdüğü savaş için kullanıyordu.

Kelepçeleri çıkarılır çıkarılmaz, yeni talepler de bulunmuş, bazı yazı yazmak için malzeme ve kitaplar istemiş, hapishane kütüphanesinin kendisini tatmin etmediğini dile getirmişti. Kitaplar ve yazı malzemeleri gelmemişti. Bunun üzerine Nechaev duvara, kaşığıyla kazıyarak Çar'a ithafen bir dilekçe yazmış, Siyasi Polis'in, okuma hakkını elinden alarak kendisini çıldırtmaya çalıştığını söylemişti. Bunun, bir rapor aracılığıyla Siyasi Polis'e iletileceğini biliyordu. Kitaplar hâlâ gelmemişti ve Nechaev çareyi açlık grevi yapmakta buluyordu. Durum, mutlaka rapor edilmeliydi.

Hapishane amiri kendisine kitap sözü vermiş ve Siyasi Polis'e, hapishane kütüphanesinin gerçekten yetersiz olduğunu rapor etmişti. Bu raporun ardından isteklerinden bir kısmı yerine getirilmişti. Bunun üzerine Nechaev, gardiyanlarına isteklerinin karşılandığını ve devrimcilerin hayatının, ancak halkın özgürlüğü ve mücadelesi için feda edilebileceğini söyleyerek, yemek yemeyi kabul ediyordu. Kitaplar gelmiş, otoritesi artmıştı. Hemen kağıtla mürekkep istedi, isteği reddedilince kitaplardan aldığı bazı kesitleri duvarlara kazımaya başladı. Aslında yazı yazma imkanı vardı, gardiyanları ona gizlice kağıt kalem temin ediyordu. Bu sadece, mücadelesinin avantajlarını kendi tarafına çevirebilmek için kullandığı metoduydu. Nerede duracağını biliyordu, fazla aşırıya kaçmamaya dikkat ediyordu. Hapishane amiri, bir daha duvarlara zarar vermemesini emredince, hemen yazı yazmayı kesiyordu.

Ve uzun süredir beklediği fırsat, nihayet çıkmıştı karşısına. Çar'ın trenine düzenlenen saldırıyı araştırmakta olan polis, teröristlerin elebaşlarından birini, Stephan Shiraev'i ele geçirmişti. Shiraev, ölüm cezasına çarptırılmış, cezası daha sonra Sibirya madenlerinde ömür boyu kürek cezasına dönüştürülmüş, mahkum Aleksi Ravelin'e atılmıştı. Nechaev hemen onunla ileti-

şim kurmuş, 'Halkın İradesi' hakkında bilgi edinmiş, ve merkez komite liderlerinden birinin adresini almıştı. Sonunda kurduğu, planını uygulayabilecekti ve 1880 aralığında, ortadan kayboluşundan yaklaşık 8 yıl sonra mektubu Aleksei Ravelin Hapishanesi Garnizonu'ndan bir onbaşı aracılığıyla devrimcilere ulaştırılmıştı.

Artık bütün Ravelin gardiyanları Nechaev'in planında az ya da çok, yer almış bulunuyordu. Devrimci merkez komite para göndermiş ve Nechaev gardiyanlardan birini kasacı ilan etmişti. Kendisine tam yetki vererek, parayı yoldaşlar arasında dağıtmasını emretmişti. Komitenin gönderdiği devrimci bildirileri Nechaev, askerlere açıklıyordu, hatta bildiriler Ravelin'in güvenlik odasında dahi okunur olmuştu.

Sıra merkez komiteye, kendisinin kaçışını sağlayacak, macera dolu planlar önermeye gelmişti.

İlk plan şöyleydi, Devrimciler, kaleye yüksek rütbeli subay üniformalarıyla girecekler, Çar'ın görevden alındığını, vekilinin tahta geçtiğini ve mahkumu yanına çağırdığını söyleyeceklerdi.

Diğer plana göre ise; Nechaev, Ravelin'in bahçesindeki kanalizasyon tünelinden kaçacaktı. Tünel, Neva nehrine açılıyordu ve orada devrimciler onu bekliyor olacaklardı. Fakat tünel çok uzundu ve boğulma tehlikesi bu plandan vazgeçilmesine neden oluyordu.

Üçüncü plan, hepsinden daha fantastikti. Çar, Peter-Paul'daki katedral'e dua etmeye geldiği sırada, Nechaev, yandaş edindiği askerlerinde yardımıyla katedrale saldıracak, teröristler dışarıdan müdahale edecekler ve bütün kraliyet ailesini rehin alacaklardı.

Bunun yanı sıra, Nechaev, Halkın İradesi'nin Merkez komitesi'nin faaliyetleri içinde bazı hataların mevcut olduğunu farketmişti. Daha yaşlı ve daha tecrübeli bir devrimci olması nedeniyle tavsiyeler vermekten çekinmiyor, örgütün devrimci bir hiyerarşi kurması gerektiğini öne sürüyordu.

Bu yüzden, liderlerden birini örgütün genel başkanı ilan etmişti.

Komitenin bir çok endişesi vardı. Başarılı propagandalar yapılmalı, edindikleri prestij düşmanları bozguna uğratmak için kullanılmalıydı.

Yardım ve desteğe ihtiyaçları olduğu izlenimi vermekten kaçınılmalıydı. Aksine güçlerini, ezici ve savaşmadan bile kazanabilecekleri kadar büyük göstermeliydiler. Halkın ayaklanması halinde, ellerinden gelen her türlü yardımı göstereceklerinin de sözünü vermeliydiler. Halkı kışkırtmak için, Çar'ın ağzından bir bildiri yazılmalı ve bu bildiride hükümet yetkililerinin, düklerin, kontların ve diğer asilzadelerin Çar'a köleliği yeniden getirmesi, askerlik süresini uzatması, eski inanç ve mezhepleri ortadan kaldırması yönünde baskı yaptığı anlatılmalıydı.

İkinci bir beyanname de kilise meclisi adına yazılacak, bütün din çevrelerine gönderilecek ve Çar'ın delirdiği, rahiplerin kimseye duyurmadan, şifa bulması için dua etmelerinin gerektiği gibi ifadeler taşıyacaktı. Rahipler nasıl olsa bu sırrı saklayamayacaklardı. Haberler yayılacaktı.

Son olarak da, ulusal meclis adına, Çar'ın öldürüldüğünü, vekilinin delirdiğini, meclisin toprakları yeniden tanzim etmeye ve askeri terhis etmeye karar verdiğini duyuran bir bildiri yayınlayacaktı. Bu bildiriyi alan köy meclisleri, köy ihtiyar heyetinin ve muhtarların işlerine son verecek, toprak dağıtımına başlayacaktı. Toprakların dağıtılmasına karşı çıkan toprak sahipleri ortadan kaldırılacak, ele geçirilen polis ve jandarmalar öldürülecekti. Aynı zamanda orduya da generallerin ulusal meclis kararına karşı çıktıkları gerekçesiyle, askerlerin isyan etmesi istenecekti.

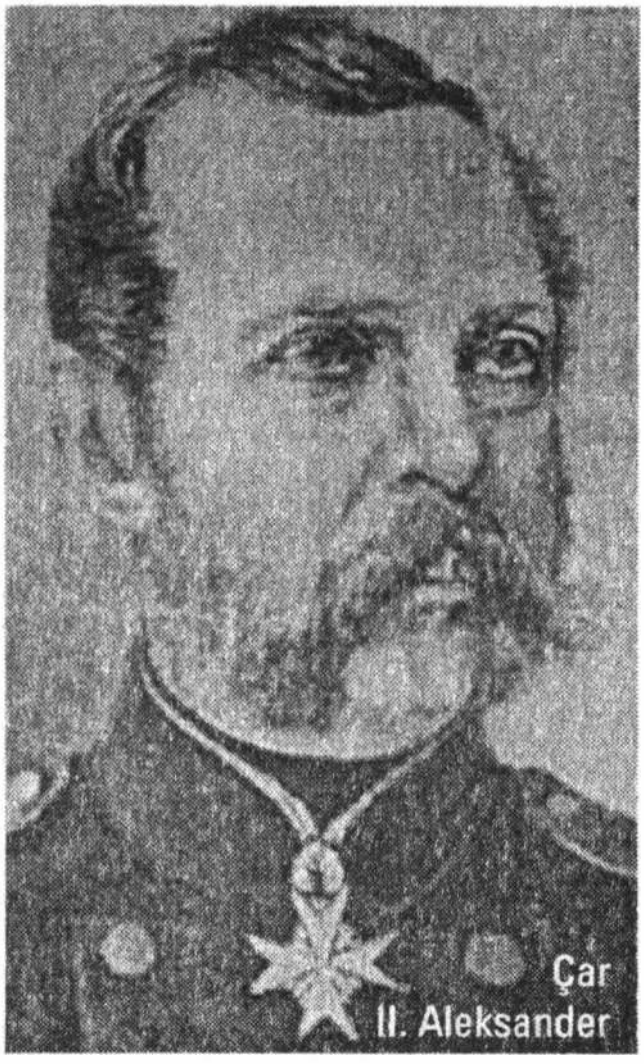
Bu fantastik fikirler, Halkın İradesi'ni Nechaev'i kurtarmaktan vazgeçirir olmuştu. Önceleri ona, kimsenin yalanlarla devrim yapamayacağını açıklamaya çalışmışlar fakat onun fikirlerine olan bağlılığını görünce; dayanma gücüne, hücre hapsinin her türlü zorluğuna kudretiyle karşı koyabilmesine ve birebir ilişkide insanlar üzerinde inanılmaz bir etki oluşturabilmesine rağmen, Nechaev'in zorluk çıkaracağı sonucuna varmışlardı.

Dizginlenemez bir adamdı ve aşırılıkları diğerlerine zarar verebilirdi. Bu yüzden ona, komitenin bütün güçlerinin Çar'a düzenlenecek suikastle meşgul olduğunu anlatmışlardı.

Vera Figner, anılarında şöyle yazıyordu:

"Sadovaja'daki dükkan küçük bir peynirciydi. Her gece merkez komite üyelerinden bazıları ve ajanlar burada çalışıyorlar, caddenin altına mayın yerleştirmek için dükkanın içini kazıyorlar, çıkan toprağı da peynir kutularına dolduruyorlardı. İşi biraz yavaştan almak, başarıyı riske etmek anlamına geliyordu. Polisin bir şey sezmesi halinde bütün çabalar boşa gidebilirdi. Nechaev'i durum hakkında bilgilendirdik, o da bekleyebileceğini söyledi."

"Catechism"in de Nechaev, hapisteki bir devrimcinin kurtarılmasının örgüte faydasız olacağının düşünüldüğünden yakınıyor ve hayatı tehlikede bile olsa fikirlerine bağlı kalacak cesaretinin bulunduğunu söylüyordu. Devrimcilere, onun kaderine şaşırmamaları gerektiğini ve aktivitelerini hücresinden bir yoldaş olarak takip edeceğini yazmıştı.

Çar II. Aleksander

Bu seferki girişim başarılıydı. 1 Mart 1881'de çar II. Aleksander'a bir bombayla suikast düzenlenmişti. Birkaç gün önce, terörist liderlerden biri yakalanmış, üzerinde Nechaev'den gelen şifreli mesaj bulunmuştu. Polislerden hiçbiri, Aleksei Ravelin'de hücre hapsinde olan bir adamın olayı azmettirebileceğine ihtimal vermiyordu.

Suikastin ardından tutuklamalar başlamış, evler aranmıştı. Tedbiri elden bırakmayan merkez komite üyelerinden bazıları kurtulmayı başarmışlardı. Aleksei

Çar
III. Aleksander

Ravelin ile bağlantı kesilmemişti. 20 Mart'ta Ravelin'in amiri ölmüş, yerine geçen amirle birlikte hapishane rejimi, daha da katı bir hal almıştı. Yeni amir, Nechaev'in küstah olduğunu, kendisiyle ilgilenen herkese kaba davrandığını rapor etmişti.

Gaz lambasının kurumunu gazla karıştıran Nechaev, kitaplardan birinin içine, Çar III. Aleksander'a ithaf edilmiş bir şikayet mektubu yazmıştı. Bunun üzerine hapishane amiri Nechaev'i, bu hareketlerinin değişmemesi halinde kitaplarının elinden alınacağı ve kelepçelerin yeniden takılacağı yönünde uyarmıştı.

Nechaev, 'Halkın İradesi'ne olayı şu şekilde anlatıyordu: Kitaptan boş bir sayfa koparmış, kanıyla Çar'a bir mektup yazmış ve Ravelin'in tamir işlerinde çalışan bir işçiye bu mektubu vermesini tembih etmişti.

İşte Nechaev'in yaptığı tasvir:

"Böylesine sıradışı koşullar altında hapis edildiğimden, Aleksei Ravelin duvarları ardına diri diri gömüldüğümden dolayı, kaderim de bir değişiklik olmasını beklemiyordum. Bu mektup, kaderimi kötüye de götürse şaşırmam. 16. Luis 'Bastille' vahşetini ancak oraya atıldığında anlamıştı. Eğer yüce adalet böyle emrediyorsa bütün bu rezaleti çekmeye hazırım. Fakat amir beyin insanlık dışı keyfi hareketlerinin kurbanı olmak mı? İşte buna sessiz kalamam."

Artık Nechaev'in gardiyanlar üzerindeki itibarı hat safhaya ulaşmıştı. Kehanette bulunduğu gibi Çar öldürülmüş, yeni hükümet başa geçmişti ve Nechaev veliahtı desteklediğini söylüyordu. Çünkü aksini söylese, yeni

çilelere ve kısıtlamalara maruz kalacak, insan üstü çabalarının hepsi boşa gidecekti. Şimdi bu hapishaneden çıkmalıydı, yoksa asla çıkamazdı. Kendisine merkez komitenin adresini veren Shiraev adlı devrimci veremden ölmüştü. Nechaev sadece kendisini düşünmek zorundaydı ve yeni bir plan kurmuştu: Gardiyanları onu kılık değiştirmek suretiyle, ya da zor kullanarak dışarı çıkaracaklardı. Komite sadece ona bir gizlenme yeri bulacak ve silah temin edecekti. Fakat artık komite diye birşey kalmamıştı ve son üyeside yakalanmamak için Moskova'ya kaçmıştı.

Ravelin'e gelen son bildiri, 23 Ekim 1881 tarihliydi. Nechaev'den başka sadece bir mahkum bulunuyordu Ravelin'de. Nechaev bu adama kaçış planından bahsetmiş miydi? Yoksa adam plana güvenmemiş miydi? Ya da Nechaev planının, sadece kendisini kaçırmaya yönelik olduğunu mu söylemişti? Mahkum, Nechaev kaçtıktan sonra kendi akıbetinin ne olacağını mı düşünüyordu? Kaçış planı yoluna girmek üzereydi. Derken, 16 Kasım'da yeni gardiyanlar aniden Ravelin'e girdi. Eski garnizonun hepsi tutuklanmış, geniş bir soruşturma başlatılmıştı. 5 Hafta sonra Nechaev, ana koridordaki hücresinden alınmış, sadece ceza hücresi olarak kullanılan köşede bir hücreye atılmıştı. Bu hücrede tam bir sessizlik hakimdi. Sürekli bir alacakaranlık ve kesin bir yalnızlık vardı içerde.

Birkaç ay sonra Ravelin'in hücreleri 'Halkın İradesi'nin tutuklanan üyeleriyle dolmaya başladı. Çok geçmeden birbirleriyle, duvarlara vurmak ve kitaplara işaretler koymak yoluyla iletişim sağladılar fakat içlerinden hiçbiri Nechaev'in nerede olduğunu bulamadı. İşbirliği yaptığı garnizondakiler askeri mahkemeye çıkarılmıştı. 45'i asker, onbaşı ve çavuş olmak üzere 69 kişi tutuklanmış, Sibirya'ya sürülmüştü. Ya çok ağır hapis cezalarına çarptırılmışlar ya da idam edilmişlerdi.

Ravelin'deki mahkumların çoğunun sonu gelmişti. Halkı çok fazla dehşete düşürmemek amacıyla hükümet, sadece belli başlı birkaç mahkumu idam etmişti.

Teröristlerin hayatta kalıp kalmamasına pek fazla önem verildiği de söylenemezdi. Yeni mahkumların bakım masrafı, kişi başı 24 Kopek'e kadar düşürülmüştü. Mahkumlar, açlıktan ölmek üzere oldukları için şikayet etmeye başlamışlardı.

Şikayetler karşısında komutan, şu yanıtı veriyordu: "Çar'ın katillerinin hayatı, sadık hizmetkarlarınınkiyle eş tutulamaz."

Nechaev'in 70 kopeklik masrafının bölüştürülmesi ve diğer mahkumlarla aynı istikaka sahip olması önerilmişti. Aksi halde, gardiyanlar, onun özel imtiyazlara sahip bir mahkum olduğunu düşünebilirlerdi. Öneri, kabul edildi.

21 Kasım 1882'de Nechaev, iskorbüt ve midesinde su toplanması sonucu öldü. Öldüğünde 35 yaşındaydı ve hayatının yaklaşık olarak 10 yılını Ravelin'de geçirmişti.

Bir yıl sora, 'Halkın İradesi'nin yurtdışına kaçan üyeleri, Nechaev ile olan ilişkileri ve onun Ravelin'de yaşadıkları hakkında bir rapor yayınladılar. Rapor, doğrudan Nechaev'i tarif etse de aktivitelerini dramatik ve kahramanca bir üslupla ele alsa da, fazla ilgi görmedi. Devrimcilere göre, Nechaev artık tarihe ait bir adamdı. Devrimci hareket tarafından sürülen, kovulan ve lanetlenen bir şahıs olarak kalmıştı hafızalarda.

'Nechaevizm' kelimesi yanlış olan her şeyin, suçun, sadece saygısız idealistlere tuzak kurmakla ilgilenen, denetimden yoksun bir kurumsallaşmanın fantastik ve kontrolsüz hareketlerinin sembolü haline gelmişti. Her devrimci, fikirlerinin 'Nechaevizm' damgası yemesine gücenir olmuştu.

NECHAEVİSTLER

Nechaev, Ravelin'de kaldığı 10 yıl içinde, Avrupa'daki devrimci hareketler de birçok değişiklikler yapmıştı. Bakunin'in, 1872'deki Hague Kongresi'yle Enternasyonal'den ihracı, devrimci hareketin özelliklerinin Bakunin'in öğrettiği gibi veya Marksist sosyalistlerin işçi sınıfının örgütsel gelişimine yol gösterdiği gibi şiddete ve ne tip şiddete dayalı olup olmayacağı sorununu çözmeye yetmiyordu. Bakunin'in uluslararası platformda etkisini azaltmak için Marks, dikkatini A.B.D'ye çeviriyordu. Fakat bu adım aktif Avrupalı liderlerin Enternasyonal'e katılımını azaltıyordu. 1876'da Bakunin'in ölümü üzerine, I. Enternasyonal görüşmesi, Filedelfiya'daki kongrede, resmi bir dağılmaya yol açmıştı.

O zamanlar Rus göçmenlerin bazıları, Rusya'nın Avrupa'dakinden farklı bir devrim yolu izlediği tezini savunuyorlardı. 1871'deki, Nechaevistlerin duruşmasında, kısa bir dönem için hapse mahkum edilen ve sonra Sibirya'ya sürülen Peter Tkachev, iki yılın ardından yurtdışına kaçmış, yazılarındaki farkları anlatmaya başlamıştı.

Avrupa'daki devlet otoriteleri, serbest rekabetçi kapitalizme sıkı şekilde bağlı oldukları iddiasındaydılar. Rusya'da ise durum tam tersineydi. Rusya'nın ekonomik yapısının değişimi, serbest ekonomik gelişmenin bir sonucu değildi. Aksine merkezi bir devlet otoritesine ihtiyaç duyuluyordu. İnsanların ekonomik yaşamını düzenleyecek hiçbir sistem yoktu. Herşey akışına bırakılmıştı. Rusya'nın kökleri yalnızca mevcut şartlarla değil, geçmişiyle de belirlenmişti. Rusya, işçi kasabalarına sahip olmadığı gibi, burjuva bir sınıfa da sahip değildi. Sermaye gücü hâlâ ilkeldi ve insanlar kapitalist güçlere karşı değil de, politik güçlere karşı savaş veriyorlardı.

Rusya'da bir devrim, Avrupa'dakine nazaran daha farklı yollarla başlayabilecek gibi görünüyordu. Ve daha

az güçlükle gerçekleştirilebilir görünüyordu. Devrimciler, belirsiz bir gelecekte gerçekleşecek devrim hakkında vaaz vermek yerine, bir an önce devrimin bağlarını çözmeliydiler. Propaganda yalnızca burjuvaların gücünü artırmaya yarıyordu, ayaklanmayı kışkırtmıyordu. Bütün devrimlerin, yöneten sınıfların dağıtılmasıyla gerçekleşeceği açıktı ve insanların cezalandırılma korkularının ortadan kalkması için, kontrol mekanizmaları parçalanmalıydı. İnsanlar, devlet otoritelerinden korkmadıkları sürece, potansiyel bir güçten, aktif devrimci bir güce dönüşeceklerdi. Eğer karşısında titremeye alıştıkları, kendilerini aşağılık duygusuna iten gücün, aciz, dağınık ve istikrarsız bir güç olduğunu anlamış olsalardı ve bir şeylerden ya da birilerinden korkmayı bir ihtiyaç olarak görmeselerdi, acizliğin bastırılmış duyguları ve intikam alma isteği, karşı konulmaz bir güç olarak patlak verecekti. Bu nedenle devrimciler, devlet dairelerini parçalamalı ve insanları isyana teşvik etmeliydiler. İhtiyaç duyulan tek şey iyi organize edilmiş bir komployu. Köylü isyanlarının farklı yerlerde patlak vermesi halinde, iyi organize edilmiş, merkezi ve aktif devrimci gruplar güçlenebilir, hükümeti düşürebilirdi.

Bu konu hakkında Tkachev'e muhalefet eden Friedrich Engels'ten başkası değildi. The Leipzig Journal Volkstaat'da yayınlanan 21 Nisan 1875 tarihli, 'Rusya ve Sosyalist Devrim' adlı makalesinde, Rus hükümetinin, toprak sahiplerinin istekleri doğrultusunda hareket ettiğini ve bir isyanla gelen devrimin, asla bir sosyalist devrim olamayacağını bildiriyordu.

Tkachev, toprak sahiplerinin gücünün, toprakların ani bir şekilde ele geçirilmesiyle kırılabileceğini ve devrimin sosyalist olup olmamasının önemli olmadığını ifade ediyordu. Nechaev'in düşüncelerine paralel olarak, devrimlerin her zaman haklı olduğunu ve bu uğurda insanları isyana kışkırtmanın doğru olacağını savunuyordu. Devrimcilerin görevi, var olan hükümeti indirmekten ve kontrolü ele almaktan ibaretti. Daha sonra insanlara, zulmün ve korkunun boyunduruğundan sıyrılmış bir özgürlük ve

devrimci güçlerini kullanma fırsatı verilebilir, bu güçten devrim karşıtlarını yok etmede istifade etmeleri sağlanabilirdi. İnsanın kendi içindeki gücü elde etmesi bir devrim değildi, sadece devrime ön ayak olabilirdi. Var olan hükümet dağıldığında, yalnızca gücü elde eden devrimciler, ılımlı bir devleti, devrimci bir devlete çevirebilirdi.

Siyasi Polis Nechaev'in yazılarını araştırırken, onun fikirleri yurtdışındaki sürgünler arasında yayılmaktaydı. Onun izinden giden Nechaevistler, bütün dikkatlerini devrimci mücadeleyi harekete geçiren, kahraman suikastçilere çevirmişlerdi. Nechaevistler artık ipin ucunu iyice kaçırmışlardı. Devrimci mücadeleyi gerekli yerlere gerektiği biçimde müdahale edilirse olabilecek bir durum gibi görüyorlardı. Mücadeleye çekilen insanlar bile mücadelenin içinde olmalarını bilmeden mücadeleye hizmet edebilecek araçlar gibi algılanıyordu ve mücadele için her yolun mübah olduğunu düşünüyorlardı. Devrimden halkın anlaması gerekenler nedir diye sordukları zaman ise halkın en geri bilincine hitap etmeye çalışıyorlar ve halktan kopukluklarını ortaya seriyorlardı. Bir dergide Tkachev köylüler arasındaki paylaşımı ele almış ve onların sahip olacağı yaşamı tanımlamıştı:

"*Köylünün para çantası, bozuk paralarla değil, altınlarla dolu olmalıdır. İstediği kadar, hoş şaraplardan içmeli, et partileri düzenlemeli, kümes hayvanları ve ağıllara sahip olmalıdır. Yalnızca istediği zaman çalışmalıdır. Onu zorlayacak kimse olmamalıdır. İstediğin zaman ye istediğin zaman yeme, istediğin zaman çalılara uzan. Ne güzel bir hayat!*"

Makale, sürgünlerin çevresinde bir kargaşa yaratmıştı. Tkachev, sosyalist devrimi, açgözlü, tembel obur bir yaşam şekli olarak göstermekle suçlanmış ve kendisine, yazdıklarına inanacak kadar aptal olup olmadığı sorulmuştu. Tkachev ise, insanların, kendilerini boğan sistemi yıkmaları halinde, üzerlerine düşen devrimci rolü oynamış olacaklarını ifade etmişti. Devrimci azınlık artık insanların yardımına ihtiyaç duymuyordu ve devrimciler gücü ellerinde bulunduruyorlardı. Dü-

şürülmekle yüz yüze olan hükümet, ittat etmek zorunda kalıyordu.

Adım adım ilerleyen bir sosyalist gelişmeden ziyade, ani bir otorite değişikliğine ihtiyaç duyulması halinde Bakunin'in ismi anılıyor, Nechaev'in ismiyse hiç kullanılmıyordu. Bakunin ve Nechaev arasında bazı keskin farklılıklar söz konusuydu. Her ikisi de anarşizmin kuralları çerçevesinde teröre dayalı bir mücadele yöntemi istiyorlardı fakat, Bakunin gerçek bir anarşistti ve Nechaevistlerin tersine anarşizmin olabilirliği üzerine düşünüyordu. 1870 ilkbaharında mağlup olan Fransa'yı işaret ederek şöyle diyordu: "*Fransa'yı anarşiyle koruyalım, kasabalardaki ve köylerdeki anarşizmi genişleterek, bir çığ gibi büyümesini sağlayalım. Ta ki kendi düşmanlarını, Prusyalarla birlikte alt edene kadar.*" Bakunin, bütün devlet düzeninin dağılması için uğraşıyordu. Nechaev ve Nechaevistler, ise genel anlamda devlet düzenine karşı değillerdi, onlar belirli bir düzene karşıydılar. Onların karşı olduğu bu tip bir devlet düzeni değildi, sadece bazılarının kurduğu otoriteye karşı geliyorlardı. Onlar, özgürlük sloganı adı altında, farklı bir otarite gerçekleştirmeye çalışıyorlardı. Kurmaya çalıştıkları devlet ideallerinde oluşturdukları ve sadece kendilerinin yapabileceğini iddia ettikleri bir devletti. Devletleri adaletli olmalıydı. Egoist emellerinin peşinden koşmak yerine, kitlelere adalet ve mutluluk getirmeleri gerekiyordu. Nechaev devrimin amacını şu sözleriyle açıklıyordu:

"*Herkes komiteye itaat etmeli, onun ileri görüşlülüğüne, enerjisine inanmalı ve kurallarına bağlı olmalıdır.*" Kitlelerin, kendi çabalarıyla, mutluluğa ve adalete giden yolu bulmaları imkansızdı. İnsanlar kendi kendilerine hayat veremeyecekleri gibi, kaderlerine de ihtiyaçları doğrultusunda yön veremezlerdi. Sosyal devrim fikrini kavramaları ve taşımaları tek başlarına yapabilecekleri bir iş değildi. Mutluluklarına giden yol açılmalıydı ve bu devrimci entelektüellerin göreviydi.

Neyin yapılması gerektiğini çok iyi biliyorlardı. Kitleler sadece onları takip etmeli ve emirlerine itaat etmeliy-

di. Kitleler eğitilmemeliydi çünkü ne kadar ilkel olurlarsa, takip etmeleri ve itaat etmeleri o kadar kolay olurdu.

Sonuç olarak bu devrimciler, politik gelişme, işçi örgütlerinin kurulması, insanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi gibi reformist fikirlerin hepsini reddetmiş oluyorlardı. Demokratik kurumlar, toplantı özgürlüğü, konuşma özgürlüğü, sansürün kaldırılması... bunların hepsi eğitimli sınıflar içindi. Böyle reformlar arzu ediliyordu çünkü liberal rejim sayesinde devrimciler, propaganda yapmak için daha elverişli bir zemin elde edebilirlerdi. Fakat sosyal bir rejim, istedikleri son şeydi. İnsanlar daha az aç olacaklar hoşnutsuzlukları azalacaktı ve bu devrimin gecikmesine yol açacacaktı. Devrimin gerçekleşmesi için, insanlar baskıcı bir rejim altında yaşamalı ve yoksul olmalıydılar. Nechaev, insanların gerçek birer devrimci olabilmesi için, umutsuzluğa itilmeleri gerektiğini söylüyordu. Söylemlerinden birtanesi şöyleydi:

"*İnsanları sevmek, onları kurşun yağmuruna tutmaktır.*"

Ve bu, sadece, birinin onları hükemete karşı savaşmanın tehlikeli olmadığına ve karşılaşacakları zorluklarda da, kendilerine yardım edecek gücün en az hükümet kadar güçlü olduğunu görmeleriyle ikna olacaklardı. Bu güç sadece, silahlı bir örgüt olabilirdi. 'Toprak ve özgürlük' dağılınca, Plekhanov, Akselrod ve Vera Zasulich'in başını çektiği sosyal demokrat gruplar Rusya'daki çalışma şartlarından dolayı dolayı göç edince, politik durum, 'Halkın İradesi' gibi hükümete meydan okuyan devrimciler tarafından ele geçirilmişti. Bütün düşünceleri ve yaptıkları, Nechaev'in planları ve teorileri doğrultusundaydı. Bir tek amaca yönelmişlerdi: Devrim'e. Onlar, hayatlarını devrimci davaya adamış, profesyonel devrimcilerdi. Mahkemede meslekleri sorulmuş ve onlar hep bir ağızdan 'Devrimci Dava' diye yanıt vermişlerdi. İşçi, Memur, tüccar, mühendis veya esnaf olmaları, onlar için önemli değildi. Onlar, insanların lideri değil, devrimci savaşın organizatörleriydiler. Başarılı olurlarsa,

kitlelerin arkalarından gelmesi, işten bile değildi. Nechaev, Ravelin'den tavsiyelerde bulunuyor, güçlerini ezici ve tehditkar göstermeleri gerektiğini, asla yardım ve destek almamalarını söylüyordu. Fakat 'Halkın İradesi' iki yıldır Çar'a suikast düzenliyordu ve başarısızlıkla sonuçlanan 6 girişim neticesinde en iyi 21 adamlarını kaybetmişlerdi. Varolan bu küçük grup, Çar suikastini gerçekleştirmeyi kafasına koymuştu. Yalnızca Çar'a düzenlenecek bir suikast hükümetin düzenini bozabilir, sadece onun ölüsü, devrime prestij kazandırabilirdi.

Suikastten hemen sonra yeni Çar III. Aleksander'a bazı yasaları kabul etmesi çağrısında bulunmuşlar, sözlerine bir de tehdit eklemişlerdi: "*Bir Aleksander'ın peşinden diğeri.*"

Fakat bu tehdit, boş bir böbürlenmeden öteye gitmiyordu. Her ne kadar hükümeti tehdit eden bir güç gibi görünseler de, mücadeleye sonsuza kadar devam edecek, yeni bir suikast düzenleyecek adamlar yoktu aralarında. Tutsaklıktan kurtulabilen sadece birkaç kişiydi ve merkez komiteye dahil olan son özgür devrimci Vera Figner'di. Komiteyi yeniden kurmaya çalışmış, yeni üyelerin arasında bulunan bir polis ajanı tarafından tuzağa düşürülmüştü. 1883'ün başlarında tutuklanmış, 'Halkın İradesi'nin varoluşu son bulmuştu. Bununla birlikte hükümet, reform ve yapılanma isteklerini yerine getirmekten ziyade, II. Aleksander'ın garantisini verdiği özgürlükleri, suça teşvik ettiği ve devrimci ruhu hareket geçirdiği gerekçesiyle sınırlandırıyordu. Yeni hükümet, bu tip etkinliklere bir son vermekte oldukça kararlıydı. Polis güçlendirilmiş, yeni hapishaneler inşa edilmiş, liberal gazeteler yasaklanmıştı. Halen yayınlanmakta olan bazı günlük gazetelere ise sıkı bir sansür getirilmişti. Halk kütüphaneleri yasak kitaplardan arındırılmış, üniversitelere yeni bir statü getirilmek suretiyle özerklikleri kaldırılmış ve gözetmenlere, öğrenciler üzerinde tam yetkiye sahip olma hakkı verilmişti. çok geçmeden, '70'leri, bir özgürlük çağı gibi yansıtan, yeni bir dönem başlıyordu.

Petersburg üniversitesinin bazı radikal öğrencileri, başka bir devrimci toplulukla birleşmeye çalışıyorlardı. Birkaç yıl önce 'Halkın İradesi'ni ve bu örgütün nasıl bir güce sahip olduğunu duymuşlardı. Daha sonraları ise nasıl küçük bir grup olduğu gerçeğiyle yüzleşmişlerdi.

Neden tekrar edilemesin? Neden bu öğrenciler aynı sorumluğu başarmasın gibi sorular geliyordu akıllara...

Vera Figner'in yakalanmasının üzerinden yalnızca üç yıl geçmişti, bir kalede geçireceği 20 yıllık mahkûmiyetin sadece iki yılını tamamlamıştı ve yaptığı savunma konuşması hâlâ hafızalardaydı:

"Kişinin kendisini geliştirebilmesi ve bütün varlığını halkın refahına adayabilmesi için, çarlık rejiminin derhal yürürlükten kaldırılması şarttır. Bu rejimin kaldırılmasının gerekliliği, gün geçtikçe daha da acil bir hal almaktadır. Bu genç insanlar, kendilerini halka adamak için yanıp tutuşuyorlar."

1886 Yılında, 19-21 yaşları arasındaki 7 öğrenci "Halkın İradesi'nin Devrimci Grubu" adlı bir örgüt kurdular. Halkın İradesi varolmayan bir teşkilattı ve devam etmeyen bu teşkilatın yeni bir hizbinin kurulması tam bir saçmalık gibi görünüyordu. Yalnızca birkaç kişiydiler, küçük bir gruptan ibaretti örgütleri. Fakat, korkusuz eylemlilikleri, destek bulmalarını sağlıyordu ve gruplarının merkez komitesini oluşturabilecek bir güce ulaşıyorlardı. Yayınladıkları bildiride, entelektüel kesimin politik mücadelede öncü olabileceğini söyleyerek, sosyalist ve liberallerle birlikte çalışmaya hazır olduklarını ifade ediyorlardı. Hükümet devrimci aydınlara karşı terör uyguluyordu ve bu durum, barışçı, kültürel bir takım etkinliklerin varlığını azaltıyor, şiddete dayalı bir savaşa yol açıyordu. Böylelikle, hükümeti parçalama çabaları gün geçtikçe artıyor, insanlardaki devrimci ruh uyanmaya başlıyordu. İlk terörist eylem, Çar III. Aleksander suikasti olmalıydı.

Bu doğrultuda yapılan hazırlıklar çok beceriksizceydi ve komplo, genel olarak Halkın İradesi'nin metodlarıyla karşılaştırıldığında, ortaya çıkan sonuç şaşırtıcıy-

dı. Öğrencilerden bir tanesi, evine yazmış olduğu mektupta kızıl şiddetin avantajlarını açıklıyordu. Mektup polis tarafında ele geçirilmişti ve doğal olarak bütün dikkatler, mektubun yazarı ile arkadaşları üzerine yoğunlaşıyordu. Doğru zamanı beklemek yerine öğrenciler, Çar'ın geçiş güzargahında, ellerinde bulunan bombalı paketlerle, üç gün boyunca gezinmişlerdi. Nihayet, Çar II. Aleksander'ın ölüm yıldönümünde, polis, aylak aylak gezinen şüpheli gençleri yakalamıştı. İçlerinden birisi polisleri havaya uçurmak için elindeki bombayı fırlatmıştı fakat bomba patlamamıştı. Mahkeme, bu yedi genci ölüme mahkum etti. iki tanesi bağışlandı fakat geri kalan beşi, 8 Mayıs 1887'de asıldı. Aralarından biri, Lenin'in 21 yaşındaki ağabeyi Aleksander Ulyanov'du. O, grubunun programını belirleyen bir teorisyen ve bombaları yapan bir kimyacıydı.

V. I. ULYANOV LENİN

V. I. ULYANOV LENİN

ULYANOV AİLESİ

1869'da, Nechaev, St. Petersburg'taki öğrenci eylemliliklerinde aktif bir çalışma içindeyken, hükümet, bütün ilköğretim okullarını Eğitim Bakanlığı'nca atanan müfettişlerin denetimine vermişti. İlkokullara para yardımı yapılmış, okullar yöresel yönetimlerce idare edilmeye başlanmıştı. Bu sayede hükümet, okullar üzerindeki kontrolünü de arttırmış oluyordu. İlya Ulyanov, Simbirsk yöresindeki Nizhni Novgorad adlı bir okulda eğitim veren orta sınıfın alt tabakasına mensup bir adamdı. Yöresindeki eğitimi geliştirmek için bıkmadan usanmadan çalışıyordu ve gelişmenin eğitimle olabileceğine inanan bir kuşağa aitti. Beş yıl geçmişti ve bütün Simbirsk eyaletini yöneten, yöredeki bütün ilköğretimlerden sorumlu olan bir yönetim kurulu oluşturulmuştu. Terfilerden sorumlu olan ise Ulyanov'du.

Bu yeni görev onu 'Devlet Danışmanı' sıfatıyla yeni ufuklara taşımıştı ve bu sıfat, kendisine kalıtımsal bir soyluluk kazandırıyordu. Artık o, babası Volga'da Alman kolonisinde tòprak sahibi olan karısı Maria Blanc'ın ailesinin seviyesine ulaşmış bulunuyordu.

Karısının eğitimi, yüksek sınıf Alman kültürünü aitti. İyi derecede Almanca, Fransızca ve İngilizce biliyorlar, aile toplantılarında, yalnızca klasikleri değil, zamanın Turgenyev, Goncharov, Dostoyevski, Tolstoy gibi modern yazarlarının da kitapları yüksek sesle okunuyordu.

Bu sayede çocukları, eyalette pek az insanın edinebileceği düzeyde bir edebiyat eğitimini, erken yaşta alıyorlardı.

II. Aleksander suikastı gerçekleştiğinde, en büyük oğlu Aleksander henüz bir okul çocuğuydu. İki yıl sonra okulunu yüksek notlarla bitirmiş, 17 yaşındayken St. Petersburg üniversitesi'ne girmişti. Üç yıl sonra da babasının, 55 yaşında beyin kanamasından öldüğü haberini almıştı. Bir sonraki yıl anneleri, Simbirsk'teki dul bir kadından oğlu Aleksander'ın Çar III. Aleksander'a düzenlenen başarısız bir suikastden dolayı tutuklandığını öğreniyordu.

Lenin'in biyografilerinin hemen hepsi, onun büyük kardeşine olan hayranlığını ve sevgisini tanımlarlar. Aleksander'ın mahkumiyeti sırasında ve idam edilmesinden bir ay önce Viladimir, kendisini yüksek bir notla geçtiği sınava adamıştı. Biyografiler, liberalizmini aşağılayan, ve yaşanan olaylar sonrasında hemen Lenin ve ailesinden uzaklaşan korkak liberal aile dostlarından bahsediyordu. Daha sonraları Lenin tarafından düşürülecek geçici hükümetin başı olan Fedor Kerensky'nin babası Aleksander Kerensky, Lise'nin liberal yapıya sahip müdürüydü ve Çar'ı öldürme girişiminde bulunan genç adamın kardeşini başarılarından dolayı, altın madalyayla ödüllendirmekten çekinmiyor, hata üniversite otoritelerini, Viladimir'in yetişmesinde inanç ve bağlılığın temel oluşturduğu yönünde ikna ediyordu. Aynı zamanda Kerensky, Viladimir'e bazı zorluklarla karşılaşabileceği Moskova ve St. Petersburg üniversitelerine gitmemesini, buralarda eğitim görmek yerine, bir zamanlar babasının da okuduğu Kazan Üniversitesi'ne gitmesini öneriyordu.

Bununla birlikte, akranlarının onda, darağacında ölen devrimci bir kahramanın kardeşini görmeleri kaçınılmazdı. Yine de o şaşkınlığını gizleyemiyordu.

"Aleksander'ın devrimci bir eylemde yer alması herkes kadar beni de şaşırttı. Bu konu hakkında en ufak bir bilgim dahi yoktu."

Öğrenciler üniversite idaresine haklı taleplerini içeren bir dilekçe sunmuşlardı ve Ulyanov da bu dilekçeye katılım göstermişti. İdarecilerin gözü, kalabalıkta, ası-

lan devrimcinin kardeşini arıyordu. Üniversiteden kovulurken rektör şu raporu sunuyordu: "Ulyanov ailesinin başına gelen sıradışı olaylar çerçevesinde müfettişler, onun her nevi kanunsuz bildiriyi yazabileceğini söylüyorlar." Fakat gerçek şuydu; üniversite yönetimi, Vilademir'den zaten kurtulmak istiyordu ve uzaklaştırılması için daha geçerli bir neden bulamazdı ve Ulyanov'un öğrencileri örgütleyen bir lider olduğunu öne sürmüştü.

Üniversite de sadece 3 ay okuyabilmişti. Kovulan öğrencilerin üniversitede ve endüstri kasabalarında kalması yasak olduğundan Vilademir, annesine ait olan küçük bir aile mülkünün bulunduğu Kukushkino'ya gitmek zorunda kalmıştı. Kendisinin ve annesinin yurtdışında okuyabilmesi için yazdığı dilekçeler boşaydı. Biraz gelir sağlamak ve oğlunu desteklemek amacıyla annesi, Simbirsk'teki evini satmış ve Samara eyaletinde ona küçük bir çiftlik almıştı. Fakat Vilademir'i çiftçi yapmak olası değildi. Vilademir, kırsal bölgelerin kısıtlı yaşamından nefret eder olmuştu.

Sonunda 1890'ın ilkbaharında annesinin bitmek tükenmek bilmeyen çabaları meyvesini vermeye başlamıştı. Üniversiteye giremese de, St. Petersburg'ta açılan bir sınavda kendisini göstermesine izin verilmişti. Vilademir kitaplar almış, dört yıllık üniversite eğitiminin birbuçuk yılda, kendi çabasıyla üstesinden gelmişti ve sınavı en yüksek notla geçmişti. Annesi bakanlıklar arasında mekik dokumaya devam ediyordu ve nihayet 1892'nin ocak ayında, yasal bir işe girebilmesi için gerekli olan "iyi karakter ve sadakat" sertifikasını almayı başarmıştı. Samara'da liberal bir avukatın ofisinde, stajyer avukatlığa başlamıştı.

Çok kötü bir kıtlık yılıydı, aç köylüler iş ve ekmek bulabilmek için kasabalara akın ediyorlardı. Bunu, salgın hastalıklar takip etmekteydi. Samara'da, bir yardım ve bağış toplama heyeti kurulmuştu. Fakat genç avukat, bu etkinliğe katılmak istemiyordu. O, aç insanlara yardım etmeyi burjuvaların duygusallıklarının açlık korkusuyla karışmasına benzetiyordu. Kıtlık mevcut

düzenin bir sonucuydu ve eğer köylüler kasabalara yönlendirilirse, kasabalarda bir emekçi sınıfı oluşurdu. Bu da devrimin gelişini hızlandırırdı. Feodalizmden kapitalizme geçişin doğası buydu.

Bu, 22 yaşındaki Ulyanov'un, acı çeken insanlara Nechaev'in gözüyle ilk bakışıydı. İnsanların acı çekmesinin, salgının yayılmasının, sefalet ve yoksulluğun, devrimi yaklaştırdığı sürece insanların zulüm altında ezilmesinden ve bu zulmün şu veya bu biçimde sürmesinden öte hiçbir anlamı yoktu. Sefalet ve yoksulluk sistemin doğal bir ürünüydü.

Bununla birlikte Ulyanov, köylülerin işçi sınıfına dönüşmesini olumluyarak, rejimi yıkacak bir devrimin ancak köylüler tarafından yapılabileceğini söyleyen Rus devrim anlayışını da büyük ölçüde değiştirmiş oluyordu. Samara, üniversitesi ve sanayisi olmayan, sınır dışı edilen devrimcilerin sosyal ve fikri yaşamı oluşturduğu bir yerdi. Burada Ulyanov, ideallerine bağlı, davalarından vazgeçmeyen farlı devrimci gruplarla bağlantı kurabilirdi. Ulyanov onlara göre, idam edilen ve kendileri gibi rejime savaş açan Aleksander'in kardeşiydi. Komplo teknikleri, devrimin gereksinim duyduğu şeyler, gizli örgüt kurma, polisten sakınma sanatı ve yeraltı dünyası hakkındaki her şeyi biliyorlardı. Ulyanov, daha sonraları sıkça itiraf ettiği gibi, bu örgütlenme havasına ve devrimcilerin yöntemlerine karşı eşsiz bir hayranlık besliyordu. Fakat bu kahramanlar, Çar suikastinin halk arasında bir kargaşa yaratmamasından şikayet ediyorlardı. Bireysel terörist faaliyetler, köylülerin sosyalist yapılabileceği umudu taşımak kadar saçmaydı. Devrimin nasıl yapılabileceği sadece, yurtdışında bulunan Plekhanov ve çevresinde oluşturduğu insanlar tarafından doğru bir şekilde gösterilmekteydi.

'Toprak ve Özgürlük'ün ortaya çıkmasından ve yurtdışına göç etmesinin ardından, Plekhanov ve arkadaşları 1883'te, ilk Rus sosyal demokrat grubu olan "Emeğin Kurtuluşu' grubunu kurmuşlardı.

Bu grup bir dizi polemiklerle dolu yazılar çıkararak,

köylülerin sosyalizmin etkin gücü olduğu düşüncesinin yanlışlığını kanıtlıyorlardı.

Rusya'nın devrime ulaşmak için izlediği yol, Avrupa'nın sanayileşme ve emekçi sınıfının ortaya çıkması için izlediği yolla aynıydı. Plekhanov, Rus entelektüellerine Marks ve Engels'in bilimsel sosyalizmini öğretiyor, kendi başına Rus Marksistleri grubunu kuruyordu. Ruslar için bu durum, geleneksel devrim teorilerinden bir kopuş anlamı taşıyordu ve kırsaldan ya da köy topluluğundan, kasaba ve fabrika işçiliğine uzanan ideolojik bir geçişti.

Aleksander Ulyanov

Ulyanov, Samara'da ilk defa, Plekhanov'un yazılarını ve köylüler ile emekçiler hakkında söylediklerini, devrimci durumun değişmiş olduğuna kanıt olarak gösteriyordu. Bu yeni fikirler onda, büyük üstadı ziyaret etmek için İsviçre'ye gitme arzusu uyandırıyordu fakat pasaport talebi reddedilmişti.

Sıradanlığı ve monotonluğuyla Samara'nın şehir hayatı, onu gün geçtikçe daha da sabırsız bir hale getiriyordu ve kız kardeşi, bütün tanıdıklarının onu, küstahve kaba bir genç olarak gördüklerini söylüyordu. Genç kız, onun, Chekhov'un hikayelerindeki, acı çekmenin ne anlama geldiğini bilmeyen, her zaman rahat bir hayatın nasıl olacağını öğrenmeye çalışan psikopat hastalarla konuşarak tatmin olan ve her şeyin kendi rayında gitmesi gerektiğine fakat hiçbir şeyin değiştirilemeyeceğine inanan tembel fakat akıllı doktoru ne kadar çok okuduğundan bahsediyordu. Bu doktor, hastasına, gerçekten ciddi konular hakkında konuşabilecek, kasabadaki iki insanın onlar olduklarını söylüyor, kendisinin de zihinsel

problemleri olduğunu ve aynı tedaviye maruz kaldığını ifade ediyordu. Checkov'un, Rus entelektüellerinin, davranış ve durumlarını anlatan bu gerçekçi hikayeleri Ulyanov'u derinden etkilemişti. Kız kardeşine "Bu tımarhaneye kapatılmış gibi hissediyorum kendimi" diyordu.

Ulyanov'a St. Petersburg'taki bürosunda iş veren yine liberal bir avukattı ve Ulyanov 1893 ilkbaharında, devrimci propagandanın yeni hedefi oan fabrika işçileri hakkında bilgi almak için başkente hareket ediyordu. Petersburglu Marksistlerin çevresine katılmış ve hepsinin birer entelektüel olduğunu görmüştü. Bazıları, ucuz kitaplar basan, işçiler için pazar günleri ve akşamları dersler tertipleyen, okuma salonları ile kütüphaneler temin eden "Cehalet Karşıtları Komitesi" adına çalışıyorlardı. Ulyanov her zaman işçileri eğitmeye çalışan liberallerle dalga geçse de, burada, işçilerle ve bu komiteyi destekleyen zengin fabrikatörlerle bağlantı kurmuştu. Kendisine en çok yardımı dokunan, Nadejda Krupskaya'ydı. Taktikleri, Nechaev'in komplo yöntemlerini çağrıştırıyordu, kendisine uygun üyeler sağlamış ve onları amaçları doğrultusunda kullanabilmek için bir de grup kurmuştu. Üyeler kategorilere ayrılıyorlardı: yoldaşlar, sempatizanlar, güvenilir olanlar vb. en önemli olanları ise kendilerine takma isim verilmiş olanlardı. Üst sınıfa dahil olan insanların çoğu, Rus insanının durumunu düzeltmek için endişe duyuyorlar, despotizme karşı antipati besliyorlardı. Paralarını vermeyi ve amaçları uğruna harcamayı düşünen bu zengin sanayiciler, sosyetik hanımlar ve iş adamları Marksistler tarafından 'Melek' takma adıyla anılıyorlardı.

St. Petersburg'ta yaklaşık olarak yirmi tane Marksist grup oluşmuştu ve Ulyanov'un da dahil olduğu grup kendisini 'Starik' yani 'eskiler' diye adlandırıyordu. Lenin'in biyografileri bu grup ismini, genç Ulyanov'un 'büyüklük' ve 'bilgelik' gibi övgülere mazhar olduğunu göstermek için kullanıyorlardı. Daha sonraları kendisi, grubun büyük emellere duyduğu isteksizliğe karşı çıkarak şu sözleri sarfediyordu:

"Kendisini ulaşılması zor hedeflere yönlendirmiş bir gruba hizmet ettim. Böylesine tarihi bir dönemde, 'Bize gerçek bir devrimci teşkilat verin, Rusya'nın kaderini değiştirelim' diyebilecekken, sıradan işlerle uğraşmak, bütün üyeler için acı vericiydi."

Bir devrim örgütü yaratmak için, birisi insanları, aynı fikirler etrafında toplamalıydı. Benzer gruplardan üyeler toplanmalıydı ve Ulyanov, Nechaev'in yaptığını yapıyordu. Liberaller, popülistler ve reformistlerden gerekli olan para toplanmıştı. O, bu parayı kullanıyor, aynı zamanda da bu insanlara ve inançlarına saldırıyordu. Onu tek sınırlandıran, Marksist enternasyonalin sığ temeller üzerine kurulmadığı aksine kitlelerin yaşam standartlarını iyileştirmek amacını taşıdığı gerçeğiydi. Uluslararası işçi birliğinin, işçi eylemlerinin ve üretim esasına dayalı örgütlenmenin gerekliliğini savunan hiçbir gruba üye olmamıştı ve bu Ulyanov'un daha sonraları ifade ettiği fikirlerini onaylamayan insanları eleştirmesini engelliyordu. Kendisini, onları eğiterek ve uyararak ifade ediyordu.

Bu yüzden Ulyanov; liberallerin, sosyalist tezleri, onların devrimci özelliklerini törpüleyerek bozduğunu ifade etmekle yetiniyordu. Ona göre popülistler, sosyalist değillerdi ve küçük burjuvalara dahil oldukları için işçi sınıfına yaklaşmaya ya da onları yönetmeye hakları yoktu. Rus marksizminin kurucuları; Plekhanov, Akselrod ve onların göçmen grupları, bütün demokratik muhalefete destek çıkılması gerektiğini savunuyorlardı ve Ulyanov onları, Rusya'daki durumdan haberdar etmeye çalışıyordu. 1895 başlarında zatüreye yakalanmış ve akabinde yurtdışına çıkmaya hak kazanmıştı. Nihayet nisan ayında İsviçre'ye gitme iznini aldı.

Ziyareti, göçmenler üzerinde, Nechaev'in Bakunin üzerinde bıraktığı etkinin aynısını oluşturuyordu. Geçen on yılın içinde, Rusya'yla ve oradaki gelişmelerle olan bütün bağlantıları kesilmişti. Genç devrimcilerin neler hissettikleri ve düşündükleri bilinmiyordu. Lenin'in herkesi düşman edinmesinin ardından uzun yıllar geçmişti ve

Akselrod anılarında şu sözlere yer veriyordu:

"Emeğin Kurtuluşu grubunun hayatındaki mutlu anlardan biri olarak hatırlıyorum bu konuşmaları."

Kesinlikle görüşleri aynı değildi. Kendisinden yaşça büyük olan devrimciler, muhalefet partileriyle gerçek bir çalışma içine girilmesi için çırpınırlarken, misafirleri bunun sadece kullanılmasından yanaydı. İşte bu gençlerin radikalizmiydi. Ulyanov, Eylül ayında seyahatinden dönmüştü ve Nechaev'in Bakunin'i ilk defa ziyaret etmesinin ardından yaptığı gibi, Rusya'da gerçekleştirilecek eylemlerin hazırlanmış planlarını getiriyordu. İşçi ve emekçilerin örgütlenmesi için Petersburg Devrimcileri grubunu oluşturabilirdi ve bu grup genel bir Rus örgütünün merkezi olabilirdi. Doğal olarak, grubun bir propaganda organına ihtiyacı vardı ve illegal bir gazete çıkarılmalıydı; İşçilerin Davası (The Worker's Cause)

Fakat Siyasi Polis, onu durdurma zamanının geldiğini düşünüyordu. Gençlerin devrimci olaylara, toplumsal alana, şiddet eylemlerine yöneldiği ve sonuç olarak karşıt bir güç oluşturduğu gerekçesiyle polis, çeşitli Marksist grupların oluşturulmasına karşı çıkıyordu. Ajanlar için, böylesi grupların içine sızmak ve bilgi toplamak oldukça kolaydı. Marksist yayınlara sansür getirilerek, onların kitlelere ulaşmaları ve harekete geçirmeleri engellenmiş oluyordu. Çok geçmeden Rusya'da kendisine geniş bir alan bulan legal, Marksist yayınlar boy göstermeye başlamıştı. Ulyanov döner dönmez, grev yapan işçilere bildiriler yazmayı, yoldaşlarına, görünmez mürekkebin nasıl yapılacağı, mektupların nasıl kodlanacağı gibi teknik çalışma yöntemlerini öğretmeye başlamıştı. Polis ise, kendi dergisini kurmaya yetecek kadar materyali toplamasını bekliyordu. Siyasi Polis, ajanları tarafından bilgilendirilmişti ve İşçilerin Davası'nın ilk sayısı yayına hazırlanmıştı ki Siyasi Polis, delilleri ve Petersburg grubunun neredeyse bütün üyelerini ele geçirdi.

Tutuklamalarda, terörist eylemciler olarak veya isyan çıkaran suçlular sıfatıyla ele geçirilmemişlerdi, bu yüzden otoritelerin pek fazla katı olmaları gerekmiyordu.

Ulyanov, avukatı aracılığıyla, niyetinin Rus ekonomisini geliştirmek üzerine bilimsel yazılar yazmak olduğunu söylemiş ve akrabalarından ya da arkadaşlarından ihtiyaç duyduğu bütün çalışmaları alabilme iznini koparmıştı. Kodlamalar kullanarak, sadece dışarıda olup bitenlerden haberdar olmuyor, aynı zamanda da hapishaneden, grev yapan işçilere bildiriler yazabiliyordu. Duruşmaya alınmayıp, üç yıllığına Sibirya'ya gönderilerek gözaltına alınmasına karar verildiğinde ondört aylık gözaltı süresini doldurmuştu.

Bu, bir nevi denetim cezasıydı. Annesi, Sibirya yolculuğu için kendisine biraz para verdi. Ulyanov hemen yola çıkmak zorunda değildi, yolculuk hazırlıklarını tamamlayabilir, arkadaşlarına veda edebilir, hatta en konforlu mevkide yolculuk yapabilirdi. Bütün bu özgürlüklere sahipti. Böylelikle sürgün cezasının üç aylık bölümünü geçmiş oluyordu. 1897 Mayısında, sürgün yeri olan Upper Yenisei'deki Shushenskoye'ye vardı. Burası Güney Sibirya'daki en güzel, en sağlıklı bölgeydi, ve oraya gönderilecek kadar şanslı olan sürgünler, 'Sibirya İtalyası' adını vermişlerdi bu bölgeye. Kendisine tam bir özgürlük sağlanmıştı, komşu kasabalardaki sürgünleri ziyaret edebilir, hatta 'Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi' adlı kitabını bitirebilirdi. Hükümetin kendisine sağladığı nafaka, makaleler yazmasına bile yetiyordu.

Siyasi Polisin Marksistlere karşı tutumu iyiden iyiye belirsiz bir hal almaya başlamıştı. Polis ajanlarından biri, büyük devrimcilerin gizli takma adlarla düşüncelerini yaydıkları ve rakipleriyle olan gereksiz hesaplaşmalarını içeren 'Başlangıç' (The Begining) adlı legal bir Marksist dergi çıkarmıştı.

Plekhanov, Akselrod ve Martov (Ulyanov ile birlikte, Petersburg grubunu kuran ve kuzey Sibirya'da yahudiler gibi çok zor şartlarda yaşamak mecburiyetinde olanlar) da bu dergiye yazılar yazıyorlardı. Uylanov'un yeni çalışmaları da Ilyin takma adıyla basılıyordu. Bu devrimci yazıların hepsine para kaynağı sağlayan Siyasi Polis, takma adların tam listesine sahipti ve hangi sürgü-

nün ne tür bir takma ad kullandığını biliyordu. Devrimci propagandaların yapılmasına ve diğer insanlarında bu hareketi tanımasına ister istemez göz yumuluyordu. Çünkü; Siyasi Polis'in tek dikkate aldığı devrimci hareketi parçalamaya ve onunla savaşmaya devam eden tahammülsüz entelektüelleri bulup onları kullanmaktı. 1898 Mart'ında farklı grupların delegeleri Minsk'te gizli bir toplantı yapmak üzere toplanmışlar, Rus Sosyal Demokrat Partisi'ni kurmuşlar ve liderlik için merkezi bir komite seçmişlerdi. Polis bütün listelere sahip olduğundan, delegelerin hepsini tutuklamıştı.

Rusya'daki ilk sosyalist partiyi kurmak için yapılan bu başarısız girişimin ardından, sürgünler, Marksist hareketin lideri Plekhanov tarafından kurulan 'Yurtdışındaki Rus Sosyal Demokratlar Birliği'ni ilan ediyorlardı. Rusya'yla mecburi bir ilişki içindeydiler ve kendi aralarında dahi bir birlik oluşturamamışlardı.

Ulyanov, sürgün yerinin uzak oluşundan dolayı, bu olaylarla pek ilgilenmiyordu ve Petersburg grubundan esaretten kurtulmayı başaran tek şahıs olan Nadejda Krukpskaya sonunda yakalanmıştı. Ayrıca kendisini, Ulyanov'un nişanlısı olarak tanıtmıştı ve Shushenskeye'de onunla buluşarak, evlenmesine izin verilmişti. Evlilik gerçekleşti ve Ulayanov, mevcut şartlarda bütün devrimcileri biraraya toplayabileceği bir dergi çıkartmayı planlıyordu. Rusya'da, böyle bir dergi çıkartmaya çalışmak aslında boşuna bi çaba gibi duruyordu.

Polis istediği zaman dergiye müdahele edebilir ve devrimcilerin amacını sekteye uğratabilirdi. Dergi yurtdışında kendini göstermeli, gizlice Rusya'ya sokulmalı ve 'Yurtdışı Birliği'nin sözcüsü olmalıydı. Girişimlerin başarısı, tutarlı bir örgütsel çalışmaya bağlıydı. Ulyanov'un ihtiyaç duyduğu sadece bildirileri gizli yollardan ülkeye sokacak ajanlar değildi, aynı zamanda yerel olaylar hakkında bilgi toplayabilecek bütün grupları bir çatı altında birleştirebilecek geniş çaplı bir yeraltı örgütlenmesi de gerekliydi. Bu yüzden, bilinen bütün devrimci gruplarla ilişki kurmaya çalışıyordu.

Şöyle yazıyordu Ulyanov: "*Bölgesel propagandacılara, işçi grupları organizatörlerine, fabrika sorumlularına, ajan ve provakatör gözlemcilerine, bildiri basacak ve dağıtacak elemanlara, birikim sahiplerine, gizli arşiv sorumlularına ihtiyacımız var. Bütün bunlar, çok sıkıcı işler fakat sıkı bir disiplin yaratmak ve kesin kurallar koymak için bu insanlara ihtiyaç duyuyoruz.*"

Öngördüğü şeyler, Nechaev'in tasarladığı örgütlenme yapısından farklı değildi. O, böylesine bir örgüt kurmak için, bir kaç eylemci grup üyesinden oluşan organizasyon merkezinin kurulmasını gerekli görmüş ve kompo taktiklerinin, disiplinin ve devrimci hareketlerin geliştirilmesinin üzerinde durmuştu. Sözlerine şöyle devam ediyordu Ulyanov:

"*Bu bağlamda, açıkça ifade etmeliyiz ki eski devrimci grupların çok gerisindeyiz ve onları yakalamak, hatta geçmek için hiçbir çabayı esirgememeliyiz.*"

Vurgulamak istediği aslında Nechaev değildi, 'Halkın İradesi'ni kastediyordu.

"*Sadece mevcut şartlar altında, Rusya'daki devrimci hareketin beyin takımı, yıllarını, eylemin detaylarıyla hazırlanmasına adayacak muazzam bir görev üstlenmiş olur ve bizde, geçmişteki devrimci kuşağın sergilediği hatalara sosyal demokratların düşmeyeceğine ikna oluruz.*"

Mektuplarından edinilen izlenim şuydu, Rusya'daki, muhteşem bir devrimci kültürel birikime sahip gizli örgütlerin eski yapılarını incelemeye çalışıyordu ve artık yalnızca devrimci şiddete dayalı eylemlerin hazırlanmasının uğraşı içinde değildi, aynı zamanda, sosyalist fikirlerin yayılması için de büyük bir çaba gösteriyordu. Planı, radikal çevrelerde büyük ilgi görmüştü. Doğru bir plan gibi görünüyordu, belki de Rusya gibi Siyasi Polis'in baskın olduğu bir ülkede, sosyalizm propagandası yapmanın en uygun yolu buydu. Doğal olarak, böyle bir örgütün bir kontrol merkezi olmalıydı ve hali hazırda mevcut olan eylemci grubun, güçsüz olmasına rağmen kullanılmak istenmesi gayet doğaldı. Ulyanov, kendisi gibi sürgün dönemini doldurmuş olan Martov ve Potre-

sov ile üç kişilik bir merkez komite kurmalıydı. St. Ptersburg'taki yoldaşlar destek sözü vermişlerdi ve bu yüzden, para için endişelenmesine gerek yoktu. Potresov'un da aynı zamanda, örgütsel yapıyı geliştirmeye yönelik bildiği yollar vardı ve yarı Marksist demokratların illegal örgütlenmiş bazı gruplarından bildirilerin kitlelere ulaştırılabilmesi için istifade edilebilinirdi.

Ulyanov:

"İstifade etmek kelimesi, diğer karşıt gruplara karşı gösterilen tavrı ifade edecek en uygun kelime"

Ulyanov onlarla bir anlaşma zemini bulmaya çalışıyordu ve hiçbir önyargı taşımıyordu. Onların güçleri, Ulyanov'un devrim için harekete geçirilmeliydi. 1900 başlarında, üç yıllık sürgün hayatı bitmiş ve üç sürgün adam, Avrupa Rusya'sına geri dönmüşlerdi. Geri dönerken de, bütün bağlantılarını yenilemişler, yurtdışına çıkabilmek için pasaport talebinde bulunmuşlardı.

Polis, Sibirya mağduru sürgünlerin, yurtdışındaki devrimciler arasındaki ayrılığı arttıracağını veya onlar yurtdışındayken, Rusya'yla olan bağlantılarını daha kolay denetleyebileceğini düşünerek pasaport işlemlerinde herhangi bir zorluk çıkartmamıştı. Fakat, diğer devrimcilerle görüşmek için gittikleri yasak bölge St. Petersburg'ta, eşgalleri belirlenmiş ve tutuklanmışlardı. 10 gün sonra serbest bırakılmışlar, yolculuklarına devam etmelerine müsade edilmişti. Ulyanov, derginin çıkartılması için yanında taşıdığı para yüzünden sorgulanmamış, sınırdan üzerindeki çok miktarda parayla rahatça geçmişti.

Yurtdışında kendisini bekleyenen ilk haberler, kendi dergisinin de sözcülüğünü yapmış olduğu birliğin dağıldığı yönündeydi. Eduard Bernstein'in endüstriyel gelişmenin şimdiye kadar görülmemiş bir refah düzeyi yaratacağı, böylelikle kapitalizmden sosyalizme ağrısız, sancısız bir geçiş sağlanabileceği yönündeki teorileri Rusya'da bir çok taraftar kazanmıştı. Son beş yıldaki ekonomik canlanma ve iki başarılı grev, Rus işçilerine daha iyi çalışma şartları, önemli ölçüde maaş artışı sağ-

lamıştı. Aynı fikirler üzerinde yoğunlaşan ekonomistler ve revizyonistler, Marks'ın öğretilerinin bir revizyona uğratılmasını ve sosyal demokrat düşüncede, devrimci bir anlayıştan evrimci bir anlayışa geçiş yapılanmasını talep ediyorlardı. Ulyanov bu yazıları ilk gördüğünde öfkesi had safhaya çıkmıştı. Eğer, Rus işçilerine, burjuvaziye teslim olmaktan başka bir şey olmayan revizyonist tezler yerine doğru düzgün bilimsel sosyalizmin tezlerinin öğretilmesinin gerekli olduğuna dair kanıtlar aranıyorsa, Ulyanov bu kanıtlara sahipti...

Yurtdışı birliğinde, ekonomistlerin çoğunluğu ele geçirmiş olduğunu ve Plekhanov'un grubuyla birlikte bu oluşumdan istifa ederek, Devrimci Sosyal Demokratlar Derneği'nin kurduğunu öğrenmişti. Ulyanov böylesi bir ayrılığa karşıydı. Yayınlanan devrim bildirileri ve yaklaşımı sosyal demokrat hareket içinde ortak bir söylemi yakalayabilmeliydi. Belki de Plekhanov, böylesine sabırsız olmamalıydı. Ulyanov, 1900 Ağustosu'nda Cenova'ya vardığında, Plekhanov'u çok kritik bir durumda buldu. Yaşlı devrimci, basit ve saf bir belgeden ibaret olan planı kabul etmişti.

Plekhanov, Bakunin'in Nechaev'e karşıt grupları kendi fikirlerinden vazgeçmeye ikna ederek bir araya toplama fikrini sunduğu zaman verdiği cevabın aynısını veriyordu. Plekhanov haklıydı: ekonomistlerin, liberallerin, revizyonistlerin ve popülistlerin fikirleriyle çatışan bir dergi, aynı zamanda nasıl onların sözcüsü olabilir ve devrime yarar sağlayabilirdi?

Dahası Plekhanov, bu konuda rakipleriyle birlikte çalışmak istemiyordu. Bakunin'in, zamanında Nechaev'in fikirlerini anlamaması gibi, Plekhanov'da Ulyanov'un düşünce tarzını almakta zorlanıyordu. Ulyanov, diğer grupların katkılarını bir editör olarak yorumlamaktan ve düzeltmekten yanaydı. Fakat diğerlerinin bu uygulamaya razı olacaklarından emin miydi? Ani bir kargaşa çıkabilir, bu küçük grup içindeki kavga halka da yansıyabilirdi.

Toplantının tamamında, bir anlaşmazlık hakimdi.

Plekhanov, Ulyanov'un politikalarına destek bulabilmek ve onları saygın kılabilmek amacıyla eski devrimcilerin ismini kullandığını farketmişti. Böyle bir amaç için Plekhanov'u kullanmak pek de kolay sayılmazdı. Ulyanov'un bir devrim savaşçısı ve organizatör olmasını taktir ediyordu fakat bir düşünür oluşu ve yazarlığı için aynı şeyleri düşünmüyordu. Ulyanov, yeni dergi Iskra'nın (Kıvılcım) programı olarak yayınlanacak bildiriyi yanında getirmişti ve sıradan, sıkıcı yazıları eşsiz bir ifade ile değiştirebildiğine inanan Plekhanov'a göstermişti. Devrimci sosyal demokratların bu dergisi, ekonomistlerin "İşçilerin Davası" gibi başarılı bir hamle olabilirdi, Plekhanov böyle bir dergiyi çıkarmaya hazırdı fakat Ulyanov'un ve grubunun editör olarak imza atmalarını istiyordu çünkü onların fikirlerinin, Plekhanov'unkilerle bağdaşmadığı kesindi onların görüşlerini anlıyor, saygı duyuyor, fakat kabul etmiyordu.

Bu Ulyanov için acı bir hayal kırıklığına yol açmıştı. Plekhanov'un kararı, bütün projeye zarar getirebilirdi. Plekhanov olmadan, derginin Marksistlerin ana yayın organı olarak algılanması mümkün değildi. Daha işe başlamadan başarısızlık olasılığıyla karşılaşmıştı. 'Iskra'nın daha işin başında nasıl yok edilmek üzere olduğu, katılımcıların ruh halinin ve tavırlarının detaylı bir tasviri, Ulyanov'un gizli raporlarında yer alıyordu.

"*Plekhanov'a kapılmıyorum artık. Şu anda tarifi olmayan acılara ve aciz duygulara sahibim. Hayatımda kimseye böyle içten ve derin bir saygı duymadım. Asla kimseye böyle sıcak, böyle samimi yaklaşmadım. Ve kimseden böyle bir darbe yemedim... Birinin, büyüyen çocuğunun evden gideceğinden, onu yalnız bırakacağından korkması gibi, korkutulduk. Ve, evet korktuk. Ne kadar ayıp! Daha sonra ise, büyük bir arsızlıkla bir tarafa itiliverdik O, yorgun bir adam, evet! Samimiyetsiz davranabiliyor, yalancı, bencil, içten pazarlıklı, davranabiliyor...*"

Öyleyse Ulyanov'un derin bir saygı ve sevgi beslediği bir adama, samimiyetsiz bir adam yakıştırması yapması ve buna rağmen o kişiyle hareket etmek istemesi-

nin nedeni neydi? Nedeni çok basitti. onun çalışmalarıyla Rus marksizmi yaratılmış, genç kuşağın düşünceleri onun sayesinde şekillenmişti. Öyleyse Marksist bir dergide onun ismi mutlaka yer almalıydı, sadece Ulyanov'unki değil.

Aslında kendi başına karar almaktan yana değildi Ulyanov. Editörler kurulu, eskilerden üç, (Plekhanov, Akselrod ve Vera Zasulich) ve yenilerden de üç kişi (Ulyanov, Martov ve Patresov) olmak üzere altı kişiden oluşuyordu ve tartışmalarda kullanılacak anahtar oya, Plekhanov'un sahip olacağı konusunda herkes hem fikirdi. Bu yüzden gençlerinkine karşı, eskilerden yalnızca birinin oyu, Plekhanov'un liderliği için yeterliydi.

Bu durum, Ulyanov'u bir eşitsiz şartlar atmosferi yaratılmasına rağmen memnun etmişti buna rağmen bu işleyişin aksayabileceğini görüyor ve şöyle yazıyordu: "*Bu şartlar altında işbirliği yapmak istemiyoruz.*"

İşbirliği yapmak: Onun için diğerlerinin onun fikri açılımlarının pratikte görülmesi anlamına geliyordu. Teorilerinin ve yaklaşımının kesinlikle haklı olduğuna inanıyordu. Kendisine aykırı fikirlerin doğruluğunu ise uzun değerlendirmelere tabi tutuyordu. Herhangi bir gücün onu zorlaması halinde ise gereken tavizi vermekten çekinmiyordu. Bu tavizin devrimin kazanılması önünde engel olmayacağını düşünüyordu.

Iskra'nın yayınlanması için, Plekhanov'un isteklerine boyun eğmek zorundaydı ve editörler kurulunun Münih'te oluşturulmasını, derginin Almanya'da basılarak, Berlin üzerinden sınırı geçmesinin sağlanmasını istiyordu. Aslında bütün bu istekleri, Almanya'da bu yönlü çalışmanın yapılması için daha uygun bir atmosfer sağlamasının yanında Plekhanov'un Cenova'da, Akselrod'un Zürih'te yaşamalarından da ötürüydü. Böylelikle, postayla oy kullanmak zorunda kalacaklar, çalışmalara pek fazla katılmayacaklardı. Iskra'nın çıkışında karşılaşılabilecek güncel sorunları kolayca aşabilmek içinde karısı, Nadejda Krupskaya'yı Iskra'nın sekreteri yapmıştı. Alman polisi bu yasadışı yayın organını ortaya çıkarın-

ca Ulyanov 'Iskra'yı İsviçre yerine Londra'ya kaydırdı. Troçki, derginin kuruluşundan iki yıl sonra, Londra'ya gelmiş ve onu, Plekhanov'un editörler kurulundaki yerini almaya ikna etmişti.

Bu Nechaev'in sergilediği "*Tam anlamıyla yanımızda olmayan insanları düşmanımız sayarız,*" tutumundan farklıydı: "*Bizim gibi olmayan ve olamayacak olan insanlarla kurduğumuz ilişkilerde, bilgimizi ve ciddiyetimizi rehber ediniriz.*"

Bernstein

ISKRA

Kıdemli Marksistler tarafından desteklenen Iskra, kısa zamanda devrimci sosyalizmin sözcüsü olmuş, devrimcilerin birleşme noktası halini almıştı. Diğer editörler için derginin asıl amacı buydu fakat Ulyanov'a göre bu durum, hedeften şaşmaydı. Bu derginin, sadece varolan grupların düşüncelerini yayınlamak için kurulmadığını, aynı zamanda da sosyal demokrat grubu oluşturan, geliştiren ve yöneten bir örgütlenmeyle de manevi bir bağı buunduğunu, bu grubun işçi hareketine gerçek amacını kazandıracağını, politik platformda, doğru yerlere getireceğini savunuyordu. 'Nasıl başlanılmalı' adlı makalesinde şöyle yazıyordu.

"*Bir dergi veya gazete, sadece toplu vaaz verme ya da propaganda yapma organı değildir. Aynı zamanda, kollektif bir örgütleyicidir de. Ancak bir örgüt, birleşik bir ideolojiye sahip olabilir ve güçlerin dağılmasına bir son verebilir. Fakat örgütlenmenin en önemli görevi, hareketin bütün nüvelerini biraraya toplamak ve yönetim merkezini hareketin katettiği bütün gelişmelerden haberdar etmektir.*"

Iskra'da yer alan makalelerden birisinde şöyle diyordu: "*Bütün çabalar, bir devrim organizasyonunun yaratılmasına kanalize edilmelidir.*

Üyeler devrime, sadece boş zamanlarını değil, hayatlarını adamalıdırlar." Nechaev'in Catechism'de bahsettiği profesyonel devrimciyi anıştırıyordu. Bu anıştırma temelde devrimcilerin tüm zamanlarını devrime adamalarından öteye de gitmiyordu. Nechaev'in her yolu mübah gören anlayışının tersine Lenin, devrimcilerin ilkeli, tutarlı ve halkın içinde dürüstlükleriyle sivrilen insanlar olmaları konusuna büyük önem veriyordu. Devrimci kadrolar bulundukları yerde örnek gösterilen insanlar olmalıydı. Çünkü insanlar söylenenlerin ya-

nında söyleyen insana da önem veriyorlar ve ona göre davranıyorlardı ve sadece bu tip profesyonel devrimciler sayesinde sosyalist bir öncü parti kurulabilirdi. Böyle bir öncü grup olmadan, işçi hareketi günlük mücadelesi içinde, günlük sorunlarının yakıcılığının dayatmasıyla burjuvaların istediği gibi yönlendirdiği bir sürü durumuna düşerdi.

Bu yüzden, Ulyanov'a göre sadece devrimci bir parti, birlikteliklerini kaybetmiş aydınları ve emekçileri burjuvazinin istediği gibi oynadığı bir araç olmaktan koruyabilirdi. Hiç kimse Iskra'nın amacının ve görevinin belirlendiği bu ifadelerde, Marksist kuram ile Nechaev'in örgütlenme anlayışına getirdiği disiplinin biraraya getirildiğini farketmemişti. Marks'ın temel önermelerinden olan: "*İşçi sınıfının özgürlüğü, bu sınıfın kendi görevidir.*" tanımlaması aslında yeni bir biçimlenmeyle hayat bulmaya doğru gidiyordu.

Nechaev ise bunun aksine, işi itaat etmekten ibaret olan insanların yönetimini, tam yetkili bir komiteye bırakmıştı ve Nechaevist, Thachev insanların kendi başlarına sosyal devrim gerçekleştirmelerinin imkansız olduğunu ifade ediyordu. Bu devrimi gerçekleştirmek, devrimci entelektüellerin göreviydi. Ulynov Nechaevistlerin kullandığı 'Halk' kelimesini, 'işçi sınıfı' ile değiştirmişti ve bu değişiklik sadece bir kelime değişikliği değildi. Ulyanov profesyonel devrimcilerle işçi sınıfının kaynaşması gerektiğine işaret ediyor ve Nechaev'in aksine profesyonel devrimciliğin özel bir ayrıcalık olmadığını aksine işçi sınıfından herhangi bir devrimciyle aralarında bir fark olmadığını belirtiyordu.

Marks ve marksizm hakkında pek fazla bilgiye sahip olmayan Rus işçiler, Marksist sosyalistlerin ve entelektüellerin, her şeye yeniden başlayıp işçi sınıfı ile birlikte, geniş kitleleri yönetecek bir güce sahip olacakları yönünde yaptıkları duyurulara kulak kabartıyorlardı. Ancak Rus işçileri bu ifadeleri anlayacak ve karmaşıklığını çözecek bilgi gücüne sahip değillerdi. İşçi sınıfının özgürlüğü, yine bu sınıfın görevidir anlayışını açığa kavuş-

turmak için Ulyanov, emekçilerin, sosyal demokrat fikirler edinmesi ve Marks'ın teorilerini kavramaları halinde, burjuvaların anladığı köle ve boyun eğen işçi bakış açısından uzaklaşarak, profosyonel devrimciler gibi toplumsal sistemler hakkında yeterli bilgilere sahip olmaya doğru gideceklerini ifade ediyordu. "*Yapacağımız yayınlar işçi sınıfının en geri kesimlerini değil aksine en ileri kesimlerini hedef almalıdır. Yayınlarımız ileri işçilerin anlayacağı bir dilde olmalıdır.*" Böylelikle işçi ve entelektüel arasındaki fark azalacak ve örgüt bütünlüklü bir yapıya sahip olacaktı. Bu, işçi sınıfının, kendine ait bir sınıf olmasından başka birşey değildi. Nechaev'in teorilerinde olduğu gibi, insanlar, daha tecrübeli ve bilgili insanlar tarafından yönetilme tahakkümünde olmamalıydı. Bu tahakkümden kurtulmaları için sosyal demokratlar yollar açmalıydı. Bu örgütlenmede yükselme arzusu taşıyan işçiler, işçi sınıfına egemen olan burjuvalar gibi olmaya özendirilmiş sınıf atlama özlemlerindeki insanlar olmaktan vazgeçerek, devrimi ve sosyalizmi hedefleyen sınıf bilincine sahip insanlar olmalıydılar.

Profesyonel devrimciler işçilere, sosyalist birer öncü olarak yaklaşmalı ve onlara devrim yolunu göstermeliydiler. Bunun yanında Ulyanov devrimin kazanılabilmesi için toplumsal yapının her alanında var olmak gerektiğini de belirtiyor ve 1870'lerin meşhur sloganı 'İnsanlara gidin'e yeni bir boyut kazandırıyordu. Ve Nechaev'in devrimcilere yaptığı çağrıyı, 'toplumun bütün kesimlerine ve çevrelere sızın' lafını farklı biçimde yeniden gündeme getiriyordu:

"*Sosyal demokratlar, toplumsal bütün gruplara girebilmeli ve tüm güçlerini azami oranda her yöne kanalize edebilmelidirler.*"

Onun, marksizm ve sosyalizm bayrağı altında ortaya attığı bu sloganlar; Nechaev'in, gelecekteki toplumun kendi komitesi tarafından yaratılacağını söylemesine tersti. Lenin toplumsal bir hareketin toplumsal kesimlerle birlikte olacağına işaret ediyordu sürekli olarak. Halktan kopuk seçkin bir grubun eylemleriyle ge-

lişen bir harekete karşıydı. Nechaev'in komünist manifestoyu kaynak göstermesi ondan etkilendiğini gösterirken Lenin Komünist Manifesto'da belirtilenleri uygulamaya çalışıyordu.

Ulyanov, devrimci merkez komitenin üyesi olurken, bir nevi Nechaev'in sanal olarak yaratmaya çalıştığı masalı gerçekte yaratıyordu. Ulyanov'un, çevresinde çalışkanlığı, üretkenliği ve kazanmaya yönelik hep yeniyi arayışıyla kişisel bir hale oluşmuştu aslında, devrimci bilgeliğin ve enerjinin vücut bulmaya başladığı bir kişilik oluyordu. Yazılarında artık yeni bir isim kullanmayada başlamıştı: LENİN.

Bütün işleri yürüten ve Iskra'yı yöneten Lenin'di. Lenin gündeme ilişkin en önemli makalelere imza atıyor ve bir yıl sonra bu makaleler katedilmesi gereken doğru yolu göstermeye başlıyor, daha derli toplu bir şekilde 'Ne yapmalı' adlı kitapta biraraya getiriliyordu. Kitap Lenin'in örgütlenmeyle ilgili temel yaklaşımının ortaya çıkarıldığı temel eserlerinden biriydi.

Nechaev yoldaşlarına, illegal örgütlenmenin izlediği yolu ve amaçlarını tartışmayı yasaklamıştı çünkü bu tip tartışmalar fikir ayrılıklarına ve kavgalara neden olabilirdi. Lenin ise örgütlenmeyle ilgili görüşlerini açıkça ortaya koyuyor ve tartışmaya açıyordu. Onun için illegal bir örgütün illegalliği Nechaev'in aksine teknik bir sorundan öte bir şey değildi. Örgütlenmenin mantığı ve genel hatları herkese açık olmalı ve herkes bu mantığı tartışmalıydı. Lenin biçimlendirmeye çalıştığı örgütlenmeyi yoketmeye yönelik yaklaşımlar karşısında ise hoşgörü göstermiyordu ve bu süreçte Leninizm'in temellerini de atıyordu:

"*Eleştiri özgürlüğünün tasfiyeci kullanımı, fırsatçılık özgürlüğüdür. Sosyal demokrasiden, burjuvazinin uslu demokratları olmaya geçiş özgürlüğüdür.*" Lenin, diğer grupları ve anlayışları tıpkı kendisinin bolca karşılaştığı gibi eleştirmeye hakkı olduğunu savunuyordu. Bu eleştiriler ise bir ayrılığın ve geri dönülmez kavgaların gerekçesi olamazdı. Çünkü sadece dar görüşlü insanlar kavga etmeyi düşünebilirler ve gereksiz ayrılıklara neden

olabilirlerdi. Böylesine bir ifade, Rus sosyal demokrasisinin geleceğini uzun yılar belirleyebilecek ölçüdeydi. Diğer taraftan Lenin, işçilerin günlük mücadele içindeki isteklerine de yeni bir yaklaşım getiriyordu:

"*İşçi, yaşam şartlarını geliştirmek, daha az çalışma saatlerine sahip olmak ve sosyal güvenceler elde etmek için mücadele etmektedir ve etmelidir de. Ancak bu mücadele süreci işçi sınıfının, politik sınıf bilincine kavuşmasınada hizmet etmelidir.*"

Bunun yanısıra, devrimci disipline uymak yerine, kendi bireysel inançları ve eleştiri özgürlükleri hakkında atıp tutan entelektüellerin davranışlarıyla da alay ediyordu. Sosyal demokrasi tam disiplin, merkezi bir örgütlenme ve merkezi bir liderlik gerektiriyordu.

Uluslararası alanda ise Lenin, kendi öncü grubunu, Bakunin'in uluslararası ittfakının Marksist enternasyonalin merkez heyeti olmasını istemesi gibi, marksizmin temel heyeti haline getiriyordu. Marks çok uğraşarak, Bakunin'i engellemiş ve bu davetsiz misafirleri enternasyonelden uzaklaştırmıştı. Artık Marks yoktu ve Lenin, marksizmi yeni sayılan bir yaklaşımla değerlendiriyordu ve çok geçmeden daha ciddi iddialar sunuyordu: "*Bitmez, tükenmez enerjiyle ve kararlılıklarıyla, hareketi yüz kat daha derin ve geniş bir hale getirmeyi umud ettiğimiz 1870'lerin emektar devrimcilerinin 'Uluslararası Devrimci İşçi Hareketi ismini kullanmaya hakkımız var.*"

Bu açık yaklaşım, sosyalizme gidiş yolunun reformlar ve günlük kazanımlarla olduğu kanısının en yaygın olduğu dönemde ortaya atılıyordu. Devrimci durumun Marks'ın belirttiğinden daha değişik bir yola girdiğini ve 18'70'li yılların Rus devrimcilerinin oluşturduğu yaklaşımın önem taşıdığını gösteriyordu ve Lenin yanlış anlaşılmaları önlemek istercesine şu sözleri kullanıyordu:

"*Uluslararası alanda sosyal demokrat sendikalar ve örgütler, burjuvalara ve hükümetlere karşı ekenomik bir savaş vermektedirler. Fakat sosyal demokratların gerçek görevi, sadece bu değil, kapitalist sömürüyü ve bunu gizlemeye çalışan her türlü faaliyetleri, nereden veya hangi*

zümreden gelirse gelsin, uygulanan baskıyı, polis ve kapitalist kurumların yaptıkları haksızlıkları gözler önüne seren halkın mahkemesi gibi olmalıdır."

Diğer bir deyişle Lenin'e göre soyal demokrat, sadece yoldaşlarının iyiliğini düşünmekle yetinen değil, kitlelerin arzularını ve çıkarlarını harekete geçirmek için her yola başvurandı. Kitlelerle birleşmek ve onların isteklerine uygun davranmak gerekiyordu.

Iskra bu konuya ilişkin şöyle yazıyordu:

"*Rus mutlakiyetinin kötülüklerine maruz kalan ve bu rejimle köleleştirilen herkese çağrıda bulunuyoruz ve onlara sayfalarımızı açıyoruz.*"

Böylelikle Lenin, daha aktivitelerinin başında, Leninizm'in bütün temel yaklaşımlarını ortaya çıkarıyordu: bütün ezilen toplum kesimlerini ve kişileri toplayacaktı; profesyonel devrimciler onlara görevlerini ve amaçlarını sunabileceklerdi, ajanları işçilerin günlük çıkarlarıyla kısıtlı isteklerini savunan insanlardan oluşmayacaklardı, işçileri sosyalizm ve devrim için harekete geçirecek kişilerden oluşacaklardı.

Hiç kimse, Lenin'in ve entelektüel grubunun sosyal demokrasinin komuta merkezi olma otoritesini sağladığını söyleyemezdi. Devrimci mücadelede yüksek mevkide bir yönetici olduğunu kanıtlayan tek şey, dergisinin basılması için birkaç liberalden biraz para almayı başarmış olması değildi elbette. Lenin yaklaşımlarınn güçlü ve net oluşu ile mücadele gücünü birleştirerek adım adım devrimci mücadelenin en önemli kişisi oluyordu.

Nechaev'in, Bakunin'in verdiği sertifikasını prestij amaçlı kullanması var olmayan bir mücadele alanını yeniden oluşturmak içindi. Lenin ise Rus marksizminin öncüsü Plekhanov ve yetmişlerin devrimcileriyle bağlantı halinde olan kendisini adalete adamış Vera Zasulich tarafından desteklenen 'Sosyal demokrasi' ismini hakkıyla var olan mücadele zemininde kullanıyordu. Fakat eski devrimciler Lenin Iskra'yı bir örgüte dönüştürmek için uğraşırken, kendi yazılarıyla ve editörlük problemleriyle uğraşıyorlardı.

Lenin efsanesini yaratan aslında yaptıklarına bağlı olarak ta kendisiydi. Rusya'da Iskra komitesini oluşturmak amacıyla ajanlar atayan, yerel yöneticileri değişik bölgelere gönderen, görevlerine son veren, hücre liderleri seçmelerini söyleyen de oydu.

Bir başka ifadeyle, 'Dostoyevski'nin Ecinniler adlı kitabında kahramanına söylettiği "*Sekreterlerim, ajanlarım, hazine sorumlularım, başkanlarım ve onların asistanları var, bütün bunlar memnuniyet verici*" sözleriyle, Nechaev'in taktiklerini anlatmasını çağrıştıran bir örnek hayata geçiyordu. Verilen görev ne olursa olsun, görevi alan kimse, kendisini devrimin bir parçası hissetmeli ve sosyalist öncülere ait saymalıydı.

Bu yasadışı eylemin ortasında Lenin, büyük bir sosyalist kongre için hazırlanıyordu. Bütün gruplar, beş yıl önce Minsk'te düzenlenen ve polis tarafından dağıtılan kongrede olduğu gibi, ayrı fikirlerin ortak bir noktasının bulunmaya çalışılacağını biliyorlardı. Sosyal demokrat bir parti altında herkes toplanacaktı. Böyle yasadışı bir kongreyi ilk defa Zürih'te toplayanlar, ekonomistlerdi. Hâlâ büyük ölçüde yandaşa sahiplerdi ve eski bir yayın organı olan 'İşçilerin Davası'nı da ellerinde bulunduruyorlardı. Iskra grubunun temsilcileri Zürih'e gelmiş ve ekonomistlerce kabul edilmesi mümkün olmayan taleplerde bulunmuşlardı. İstekleri reddedildiğinde ise uzlaşmanın sağlanamayacağını öne sürmüşlerdi. Kısa bir süre sonra, 'Bund' adlı, Rusya'daki en iyi organize edilmiş Sosyal demokrat yahudi işçi birliği Byalostok'ta birleştirici bir kongre yapılmasını öneriyordu. 'Bund'un sosyal demokrat devrimci bir kişiliğe sahip olduğu yadsınamazdı ancak böylesi bir toplantının hazırlanma ve katılım yönteminde demokratik kurallar işletilmeliydi. Demokratik seçim kuralları işletilmediği için Iskra Rusya'daki gruplarına kongreye delege göndermelerini yasaklıyordu. Sadece bir tek sürgün Byalostok'a geldi ve toplantının adaletli olmadığını, delegelerin kongreye seçimle katılmaları gerektiğini ileri sürdü. Herkesi bağlayıcı bir unsur olan ortadoks Marksist prensiplerin ma-

saya yatırıldığı ve sadece sosyal demokrat devrimci bir parti kurmayı amaçlayan bu kongreden bir devrimci parti doğmalıydı. Bunu yapabilecek yegane yaklaşıma ise Iskra'dan başkası sahip değildi. Bunun için Lenin, kendi Iskra çerçevesinde oluşturulan devrim anlayışının başarısını sağlamak amacıyla, bütün detayları tek tek inceledi. Lenin Rusya'da tüm kesimleri içinde toplayan devrimci bir partinin zorunluluğunun bilincindeydi. Ajanları, örgütün bölgesel liderliklerini ele geçirmeliydiler ya da başa geçecek doğru adamlarla birlikte yeni bir örgütlenme oluşturulmalıydı ve herkes resmi olarak Iskra'nın otoritesini kabul ettiğini ifade etmeliydi. Bu hazırlıklar esnasında Lenin, Bolşevik örgütlenmenin temelini oluşturacak sistemi tanıtıyordu: Güvenilir ajanlarını, örgütlenmiş gruplara sahip olmaları ve bu gruplardan kongre için delegeler seçmeleri için görevlendirmişti. Bu vesileyle Lenin, 30 Temmuz 1903'te Brüksel'de yapılan kongrede 40 delegeden 33'ünün 51 oyla Iskra bölümünü temsil edeceğinden emindi.

Lenin daha fazlasını planlıyordu. Diğer gruplar, kongrenin asıl amacının, partinin temel ilkeleri üzerinde tartışmak olduğunu düşünüyorlardı. Iskra'ya göre ise bu ilkeler sayfalarında sürekli yazıldığı gibi aslında çoktan oluşturulmuştu: Iskra çevresinde yapılan tüm çalışma zaten buna harcanmış bir partinin ilkeleri tartışılmıştı. Ekonomistler revizyonistler, Bundistler ve diğerleri kendi isteklerini bir tarafa bırakarak Iskra'nın programı etrafında birleşmeliydiler. Bu talebe karşı çıkılacağını bilen Lenin; gündemi, ayrılıkların patlak verebileceğini ve ayrılıkçı muhaliflerin dışlanması gerektiğini söyleyerek değiştiriyordu.

Bund'un sunduğu kendilerine belirli bir özerklik verilmesi yönündeki talebe destek veriyordu. Bund yalnızca yahudi işçileri temsil ediyordu ve kimliğini kaybetmemek için bu isteğinden geri adım atmamak zorundaydı. Birliğin sağlanabilmesi uğruna özerkliğinden vazgeçmesi halinde, başına gelecekleri çok iyi biliyordu. Buna rağmen bütün talepleri reddedilmişti. Gündemin ikinci

maddesi olan Plekhanov'un devrimci programı, Revizyonistlerin ve Ekonomistlerin direnişlerine rağmen (RSDİP) Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin temeli olarak kabul edildi ve partinin Kongreyi yönetecek komitesi kurulmuş oldu. Iskra, partinin tek ideolojik yayın organı olarak göreve başlayacaktı ve Rusya'daki devrim çalışmaları için, tüm örgütlenme üzerinde etkin bir güce sahip merkezi bir komite seçilecekti.

Martov

Fakat parti üyeliğinin tanımlanması sorunuylabirlikte, Iskra grubu içinde farklı fikirler baş göstermeye başlamıştı. Lenin, parti örgütlerinde aktif görev alanların üye olabileceğini savunuyordu. Parti örgütlerinde görev alan herkes, demokratik merkeziyetçiliğe uymak zorundaydı, bu durum tartışmalar yarattı. O zamana kadar üyelerin zorunlu görevleri olmadığı gönüllü üyelikle gelinmişti. Bu durum karşısında Martov'un da belirttiği gibi, parti üyeleri, düşünme haklarından feragat eden kişilerden mi oluşacaktı itirazları gündeme geldi. Bu sosyal demokrasi değildi. Sosyal demokrat bir parti, partinin kurallarına bağlı olan, partinin rehberliği altında çalışmayı kabul eden bütün entelektüellere ve işçilere açık olmak zorundaydı. Lenin'in en sadık yoldaşlarından biri olan Troçki bile, Martov'dan yana çıkmış ve marksizmin, işçilerin sınıf bilincine dayalı olduğunu, Lenin'in işçi partisi yerine, komplocu bir örgüt yaratmak istediğini bildirmişti. Lenin'in bu talebi reddedilmişti ve Martov'un önerisi 23'e karşı 28 oyla kabul edilmişti. Lenin azınlıkta kalmış tahmin ettiği şeyler gerçekleşiyordu. Kendilerine uygun bir çalışma zemini bulamayan ve bu parti içinde barına-

mayacaklarını anlayan yahudi Bundistler partiden ayrılmışlardı. Onların ayrılışının hemen ardından Lenin, Iskra'nın partinin tek yayın organı olması 'İşçilerinDavası'nın yayınına son verilmesi gibi öneriler sunmaya başlamıştı. Bu önerilerin ardından, alınan kararların kendilerini bağlamadığını söyleyen ekonomistler de kongreyi terk ettiler. Birleşik Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ni kurmak için toplanan kongrede artık sadece Iskra grubu ve belirli ideolojik çizgisi olmayan birkaç delege kalmıştı. Sosyal demokrat partinin, Iskra'nın partisi olacağı kesindi fakat, Iskra grubu içinde oluşan fikir ayrılıkları da göz ardı edilmemeliydi ve çoğunluk, Martov'un fikirlerini destekliyordu. Bu sebeple Lenin, ılımlı delgeler üzerine yoğunlaşmaya başladı. Onlarla gizli toplantılar düzenleyerek, kimsenin daha az disiplinli ve daha özgür bir örgütü kabul etmediğini anlatan konuşmalar yaptı. Sonunda uğraşları meyvesini vermişti ve Lenin, kongrede iki oyla üstünlüğü ele geçirmişti.

İşe, taraftarlarından üçünü merkez komitesinin üyesi seçilmesini sağlayarak başladı. Üç kişi yeterliydi, sahip oldukları statüyle, bir çok üyenin yapacağı işi yapıyorlardı. Daha sonra, merkez komitenin Iskra'nın yazı işlerinden sorumlu olması konusunda çalışmalar başlatıldı çünkü partinin bütünlüğünü sağlamak gerekiyordu. Lenin yurtdışında Iskra lideri sıfatıyla kalırken, merkez komite Rusya'da çalışmalarını sürdürmeliydi. Iskra'nın editörler kurulu fes edilerek, yerine Plekhanov, Lenin ve Martov'dan oluşan yeni bir kurul oluşturuldu.

Editörler kurulunun altı kişiden oluşturulması ve Plekhanov'un belirleyici oya sahip olmasıyla Lenin, amacına ulaşamamıştı. Organizsayon üzerinde bir etkiye sahip olmasına rağmen, amaçladığı yolu bir türlü katedememişti. Kongre için parti programı hazırlaması gündeme geldiğinde, bu görevin Plekhanov'a verilmesi bekleniyordu. Aslında Plekhanov, bir aslak hazırlamış ve bu taslağı, editörler kuruluna sunmştu. Lenin'in Plekhanov'un taslağına karşı yapmış olduğu taslak, Plekhanov'un beş oyluk üstünlüğüyle reddedilmişti. Le-

Kollantai

nin iki yıldır Iskra'yı İsviçre'den idare ediyordu ve geçen ilkbaharda, yine baş oy farkla, Iskra'nın editörler kurulunun, Plekhanov'un ikamet ettiği Cenova'ya taşınmasına karar verilmişti. Bu kesinlikle önlenmeliydi. Eğer Iskra sosyal demokrat partinin yayın organı olarak tanınırsa, Plekhanov olmadan hiçbir şey yapamayacaktı. Bunun üzerine Lenin, Plekhanov'a yağ çekmeye başladı; Plekhanov kongrenin başkanıydı, Plekhanov konseyin başkanı olarak partinin en yüksek mevksine sahip olmalıydı. Fakat Lenin, editörler kurulunda, Plekhanov'un yanısıra, birinin daha görev almasını istiyordu ve on yıldır birlikte çalıştığı Martovdu.Martov'un yer almasını istemesi Lenin'in birleştiricik özelliğinin göstergesiydi. Tıpkı Nechaev gibi o da hedefine giden yolda her türlü olanağı değerlendirmeye çalışıyordu.

Eski editörler kurulunun fes edilmesi ve üç kişiden oluşan yeni bir kurulun kurulması hakkındaki düşüncelerini sunduğunda, bir öfke fırtınası kopmuştu. Bütün devrimciler için Vera Zasulich ismi bir nevi ahlaki flamaydı ve devrimci harekete 20 yıldan fazla bir süredir hizmet veren Akselrod sosyalist akımın, politik düşünürü olarak kabul ediliyordu. Her ikisinin birden uzaklaştırılması, kişisel bir diktatörlük girişimi olarak algılanmıştı. Her taraftan şu çığlıklar yükseliyordu:

Otokrasi, diktatörlük, savaş kanunları, kuşatma!

Troçki, eski editörler kurulunun yatıştırılması için, bir öneride bulunuyordu; fakat bu öneri, Vera Zasulich, Akselrod ve Potresov'un da içinde bulunduğu 14 kişinin oy kullanma hakkı olmaması, kongreye hiçbir idelolojik grubu temsil etmiyorlarmış gibi katılmaları dolayısıyle reddedildi.

21 oya sahip olan bir kısım delege, hiçbir oylamaya katılmayacaklarını ve kongrenin bütün kararlarını boykot edeceklerini ifade ediyorlardı.

Lenin, geriye kalan 23 oyun kongrenin çoğunluğunu oluşturacağı ve alacakları kararların geçerli olacağı konusunda ısrar ediyordu. Gizli oylamada, Plekhanov 23, Martov 22 ve Lenin 20 oy aldı. Martov, diğer gruplara karşı acil kararlar almak suretiyle uygulanan bu kuşatmada yer almayacağını, Iskra'nın editörlük çalışmalarında da pay sahibi olmayacağını söylüyordu. Kendisinin yirmi oya karşı aldığ yirmi üç oyun Bolşevik çoğunluğa ait olduğunu düşünüyor ve alınacak kararların çoğunluğun kararı olacağını, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ni bağlayacağını ifade ediyordu. Bu kararlara karşı ortaya atılacak her türlü muhalefet yanlısı fikrin, parti çoğunluğunun isteklerine karşı çıkmış olacağını sözlerine ekliyordu.

Lenin, Martov, editörler kuruluna katılmayı istemediği için, tek başına Iskra'nın ve partinin liderliğin geçmişti. Plekhanov da zaten parti içi sorunlarla pek ilgilenmiyordu. Partinin en önmli görevleri Lenin'in yandaşları tarafından konrol edilmeye başlanmıştı. En ufak birimlere kadar, Lenin'in yandaşları bütün örgüte yerleşmişti.

Lenin'in deyimiyle, azınlık olarak adlandırılan fakat hemen hemen onunla eşit güçlere sahip olan Menşevikler, kendisine güven oyu vermeye pek yanaşmıyorlardı. Kongrenin ertelenmesinin ardından, 5 yıl önceki Minsk kongresinden esinlenerek, bu kongreye İkinci Rusya Sosyal Demokratik İşçi Partisi Kongresi adı verilmişti. Menşevik göçmenler Cenova'da toplanmışlar ve Iskra'yı ve yeni kurumları boykot ederken partiyi kesinlikle ter-

ketmeyeceklerini, yönetici kurumların özelliklerini değiştirmek ve partiye özgür bir gelişim sağlamak için var güçleriyle çalışacaklarını ifade etmişlerdi.

Kongre roporları Rusya'ya gönderilmişti. Sibirya delegesi Troçki şunları yazıyordu:

"*Kongre yapıcı çalışmalar yapmak için toplanmış fakat çıkan sonuç, yıkıcı olmuştur... Iskra'yla anılan bu toplantının, yine Iskra'nın editörler kurulu tarafından ayaklar altına alınacağını kim tahmin edebilrdi. Fakat Lenin geldi ve bütün enerjisi ve yeteneğiyle parti yıkıcısı rolünü üstleniverdi... Gücü eline geçirme ihtirasıyla, parti üzerine demir yumruğunu indirdi. Sanki yeni Robespierre oymuş gibi, mütevazi parti konseyini 'Halk güvenlik konseyine, çeviriverdi"... "Lenin'i klasik bir trajediyi andıran, ancak adi bir komedi olan Robespierre'ye benzettiğim için üzgünüm.*" Ve Troçki, şu sonucu çıkarıyordu: "*Iskra artık var olamaz, yoldaşlar! Iskra'nın yoldaşları! Artık sadece geçmişten söz etmek mümkün.*"

Kamanev

Lenin de, delegesi olduğu ve Iskra'nın yayın organı olarak faaliyet gösterdiği 'Yurtdışı Sosyal Demokratlar Birliği'ne rapor vermek zorundaydı. Toplantı onun için hayal kırıklığı yaratmıştı. Yetkilerinin aksine hareket ettiği gerekçesiyle suçlanmış ve sekterlikle itham edilmişti. Yandaşlarına toplantı salonunu terk etmelerini emrederek, toplantıyı bölmeye çalışmış ve sonunda birliğin bozulduğunu Merkez Komite temsilcisine söyle-

mişti. Fakat kurul, onu dikkate almamış, parti birliğinin, komiteden bağımsız olduğunu söyleyerek yeni bir çözüm önerisi sunmuş ve Menşevikleri haklı çıkaran diğer bir öneriye geçmişti.

Ve artık Plekhanov'da Örgüt içinde Lenin'in sahip olduğu etkiye ulaşmıştı. Kongre boyunca Lenin'e karşı olanlar olsun Lenin'in yanında olanlar olsun herkes, Lenin, Plekhanov'a karşı çıktığında, ilk Bolşevik kongresinde, devrim ve devrimin yönetimi konusunda uzlaşılması halinde bile, şartların gelişip değişebileceğini söylemişti. Fakat kendisini tek başına bütün kurulun karşısında bulmuş ve Iskra üstündeki etkinliğinin kırılmasını önlemeye çalışmıştı. Lenin, Plekhanov tarafından kurulan grubu dağıtmak için bütün Plekhanov yandaşlarını partinin kurallarına uymaya davet ediyordu. Plekhanov daha ileri gidiyordu. Lenin'e Akselrod, Vera Zasulch ve Potresov'u bir araya getirerek eski editörler kurulunu kuracağını ifade ediyordu.

Lenin, Martov'un oyunu engelleyememişti ve bu üçüncü seçilmiş editör, Plekhanov lehine oy kullanmıştı. İhraç edilen üç editörün de geri gelmesiyle Lenin'in Iskra yayını üzerindeki liderliği son buluyordu. Lenin, sürgünlerden oluşan grupların yönetimi altındaki kongrenin kararlarına karşı gelmeyeceğini, Plekhanov'un istemesi halinde Iskra Yayın Kurulu'nu terk edebileceğini söyleyerek, Iskra'nın bir bütünlüğe sahip olmasının yolunu açıyordu.

Plekhanov onun bu istifasını hemen kabul etmiş, ve eski editörler kurulu, Lenin olmadan yeniden toplanmıştı.

Sonunda Lenin karşıtlarınca ebedi galip ilk defa mağlup edilmiş izlenimi doğmuştu. Fakat bu, mücadeleyi bırakacağı anlamına gelmiyordu. Merkez Komite Bolşeviklerin elindeydi ve Lenin, bu komitenin sadece Rusya'daki devrimci mücadele için hizmet veriyor olmasına rağmen Bolşevizmin daha geniş kesimlere ulaşması doğrultusun da kullanılır hale getirilmesine uğraşıyordu. Yurtdışı temsilcisi Bolşevikler ve kendisi için kul-

lanılacak bir komite oluşturmaya çalışıyor ve Iskra'ya eleştiriler yağdıran yerel bir güç kuruyordu. Bu eleştiriler, Lenin'in ajanları tarafından kurulan komitelerin görüşlerini yansıtıyordu. Lenin'in bu süreç içindeki çalışması Leninist örgütün gerçekleşmesinin en önemli adımlarını oluşturuyordu. Bu adımlar içerisinde Bolşevikler hücre temelinde örgütleniyorlar ve her hücre bir diğer hücrenin varlığından haberdar olmuyordu. Diğer bir deyişle, Lenin'in oluşturmaya çalıştığı örgüt ve bu örgütün merkez komitesi, Nechaev'in bir kişiyi lider seçtiği beş kişilik grupları çağrıştırıyordu.

Bu eleştirileri ve önergeleri Iskra'nın yönetimi kabul etmiyordu ve bu yüzden Lenin, merkez komiteyi dergiye karşı örgütlemeye çalışıyordu.

Fakat kongrede; parti konseyine, Iskra Yayın Kurulu'nun iki üyesinin ve Plekhanov başkanlığındaki merkez komite üyelerinden ikisinin bütün parti sorunlarıyla ilgili olması önerisinde bulunmuştu. ve alınan kararlar Lenin'in aleyhineydi. 'Ayrımcılara karşı' savaş sloganıyla Lenin, merkez komitenin yeni bir kongre düzenlemesini talep ediyordu, Rusya'daki merkez komite bu çatışmaların anlamsız olduğunu söyleyerek, uzlaşma çağrısında bulunuyordu.

Iskra'nın yeni editörler kurulu, bir dizi bazı makalesinde okuyucularını uyarmak adına, Lenin'in yöntemleri konusunda ciddi eleştirilere girişmişlerdi. Bu eleştiriler örgüt içinde bir ayrımı körükleyecek orana çıkarılmıyordu.

Plekhanov, Lenin'in proletarya diktatörlüğünü, sert ve uzlamasız yöntemler kullanarak reddettiğini ve Marks'ı değil de işçilerle olan iletişimini örnek aldığı Bakunin'i takip ettiğini ironik bir ifadeyle yazıyordu.

Vera Zasulich, Lenin'in fikirlerinin XIV. Louis'in devlet üzerine düşündükleriyle aynı olduğunu söylüyordu. "L'état C'est moi!" ve hareketin objektif teorisyeni Akselrod duruma açıklık getiriyordu: Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin işçilerden değil de entelektüellerden kurulu olduğunu, kongre genelinde sadece üç veya dört iş-

çinin bulunduğunu belirtiyordu.

İlkesel olarak bu entelektüeller emekçi sınıfına siyasi bilinci taşıyacak temsilcilerdi ve eğer demokratik merkeziyetçilik temelinde örgütlenmiş ve bilimsel sosyalizmin ne olduğu işçi sınıfına anlatılabilirse, işçi eylemlerini sadece günlük çıkarlarının içinde boğulma tehlikesinden kurtarıp, işçileri silahlı devrime sürükleyebilirlerdi.

Lenin örgütün düzenin içinde eriyebileceği kaygısını taşıyor ve bunu tehlikeli buluyordu. Yoldaşlarına "Merkezi organ devrimi öldürecek" diye yazmıştı. "Bir adım ileri iki adım geri" adlı kitabında bu tehlikeyi sistematik bir biçimde gösteriyor ve eleştirileri yanıtlıyordu. Bu çalışmasında rakiplerinin alışılagelmiş suçlamalarına ve kınamalarına yer vermiş, demokrasi adına devrimi tasfiyeye götürmenin oportünistlerin temel göstergelerinden biri olduğunu belirtmişti. Oportünistler, örgütlenmeyi tabandan tavana doğru inşa etmeye çalışmışlardı. Devrimci sosyal demokrasinin örgütlenme ilkeleri ise, demokratik merkeziyetçilikle tavandan, tabana doğru örgütlenmeyi öngörüyordu. Böyle bir parti organizasyonu devrimi hedeflemiş işçi sınıfı için uygulanacak en gerçekçi örgütlenme biçimiydi ve diğer bütün sistemlerden üstündü. Çünkü devrimi hedeflerken devirmeye çalıştığı gücün bilincindeydi.

Bunun yanısıra, yayınlanan yazı, yalnızca Iskra'da yer alan makalelere değil, aynı zamanda dağınık tipte örgütlenmeyi esas alan II. Enternasyonal'e de bir karşı çıkış niteliği taşıyordu. Yabancı sosyalist yayınlar şimdiye kadar, Rusların kavgalarında yer almaktan çekinmişlerdi çünkü yazılacak küçük bir not bile, bu yayınların mektuplarla, bildirilere ve karşıt bildirilerle konunun içine çekilmesi için yeterliydi. Fakat 1904' Haziran'ında, Stutgart'ın 'New Time' adlı gazetesinde Rosa Luksemburg tarafından yazılan 'Rus Sosyal Demokrasisinin örgütlenme sorunları' başlıklı bir makale yer almıştı. Eğer uluslararası sosyalistler arasında kökten devrimci fikirleri savunan biri varsa o, Rosa Luksemburg'tu ve Le-

nin'in yaklaşımını ve çabasının anlamını anlamaya çalışan da ondan başkası değildi. Lenin'in 'işçi sınıfı disiplini' teorisi aleyhinde konuşuyordu:

"*Lenin'in bahsettiği disiplin, işçilere, kışlalar tarafından zaten uygulanıyor. Sosyal bir sınıfın politik eylemlerine gönüllü olan ve orkestra şefinin sopasına göre hareket eden, birçok bacak ve koldan ibaret, kas kütlelerine sahip düşüncesiz yığınların baskı altına alınması için 'disiplin' kelimesinin kullanılması yanlış değil mi?... Emekçi sınıfı burjuvaların elindeki bayrağın sosyal demokrat merkez komitenin eline geçmesiyle ortaya çıkan sosyal demokrasinin kendi kendini disipline etme anlamına gelen yeni disiplin anlayışıyla eğitilemez. Onların eğitilmesi yalnızca disiplinin bu kölesel ruhunun sökülüp atılmasıyla mümkündür.*"

Rosa Luksenburg, Lenin'in merkez komite kavramını da analiz ediyordu:

"*Onun merkez komite anlayışına göre; merkez komite, yerel komitelerin hepsini organize etme, Cenova ve Liege'den Tomsk ve Irkutsk'a kadar mevcut olan bütün yerel organizasyonların üyeliklerini düzenleme hakkına sahipti...*

Bir emirle onları dağıtabilir, yerlerine yenilerini koyabilirdi. Bu yolla, en üst birim olan parti merkez komitesi, örgüt üzerinde, doğrudan olmasa da, büyük bir etkiye sahip olabilirdi... Lenin'in demokratik merkeziyetçiliğinin özünde yalnızca pozitif ve yaratıcı bir ruh değil, aynı zamanda örgüt içinde otoriter bir tutumun oluşumuna da olanak yaratacak bir tehlikede yatıyordu. Düşünceleri, partiyi canlandırmak için parti çalışmalarını daha verimli kılmak için tek bir merkezde toplamaktı. Örgütü sınırları belirgin bir hale getirerek, devrim hareketini geliştirmeyi hedefliyordu... Bu, harekete savaşan emekçiyi nerde başlayıp nerede bittiği belirsiz bir örgütün vereceği zararı vermeyecek bir daralmaydı."

Ve Rosa Luksemburg, Lenin'in öğretilerini eleştiriyordu: "*Rus emekçisini korumak adına, onları herşeyi bilen ve her şeyi gören merkez komitenin boyunduruğu al-*

tına sokarak, Rus sosyalizmini aldatan bir subjektivizm ortaya çıkarılmıştır. Rus mutlakiyetçilğiyle çiğnenen ve parçalanan benlik, intikamını devrimci fantazilere kapılarak, kendisini tarihin kudretli Lord'u gibi göstererek almıştır ve Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin merkez komitesinin merkeziyetçiliğiyle zorunlu bir daralmaya gidilmiştir."

Rosa Luksemburg'un makalesinden bir ay sonra 'Politik Görevlerimiz' adlı makale Troçki tarafından yayınlanmıştır. Bu makalede Leninizm'in amaçları ve yöntemleri kıyasıya eleştirilmekteydi:

"*Lenin'in örgütü, kendisini emekçi sınıfının yerine koyan, onlar adına hareket eden, fakat emekçinin neler hissettiğini veya neler düşündüğünü pek dikkate almayan bir partinin arkasından gidiyordu. Partinin yerini dar bir örgüt alacaktı, merkez komite örgütlenmeyi tabana indirecekti ve diktatör, merkez komiteyi yeniden kuracaktı. Robespierre'e çok benziyor Lenin ve sadece iki tane parti biliyor; iyi ve kötü vatandaşlar.*"

Troçki Lenin'i, devrimci burjuva kanadının lideri olarak tanımlıyordu çünkü sadece burjuva politikacılar, işçi sınıfına, böylesine derin bir güvensizlik duyabilirdi. Ve Lenin'e şunu hatırlatıyordu: "*Sosyal demokratlar kafaların aydınlatılmasını istiyor, yerde yuvarlanmasını değil.*" Son olarak da Lenin'in yandaşlarına karşı insanları uyarıyor, onların makalelerinde yer alan birleşik parti ve emekçi sınıfı üzerine uygulaması planlanan diktatörlükten bahsederek şöyle diyordu: "İnsanın tüyleri ürperiyor."

Diğer yandan Plekhanov'da, Dostoyevski'nin uyarılarını anıştıran bir cümleyle leninizme eleştirilerini acımasızca yöneltiyordu.

"*Eğer Lenin'in anlayışı muzaffer olursa, sonunda her şey tanrısal, bir hareketle bütün gücü elinde bulunduran, tek bir adama bağlanacak.*"

Tıpkı Nechaev gibi, Lenin'de devrimin kazanılması önünde engel oluşturduğunu düşündüğü her şeye karşı acımasızca eleştirilerini yöneltiyor ve devrime zarar vereceğini düşündüğü herkesle ters düşmeyi göze alı-

yordu.. Bakunin'in Nechaev için söyledikleri onu da kapsıyordu: Kendisini devrimle özdeşleştirmişti. Gelişen olaylar, taktik hatalar yaptığını gösteriyordu; kurduğu bütün kurumlar, oluşmasını sağladığı bütün makanizmalar, onun karşıtı olmaya başlamıştı. Iskraı, partinin ideolojik liderliğinden inmiş ve rakiplerinin propagandasını yapmaya başlamıştı. Parti konseyini Plekhanov'un yetkilerine bırakmıştı ve konsey, Lenin'in aleyhinde kararlar alıyordu. Bütün örgütü merkez komitenin eline vermişti ve merkez komite ona yüz çevirmişti. Kendisine, diğer parti üyelerinin koyduğu kurallara uyması emredilmiş, yazıları, merkez komitenin onayıyla yayınlanmaya başlamıştı. Örgüt bu anlamda aslında iç adaletini oluşturan kalıcı bir yapı olmaya doğru önemli adımlar atıyordu. Rakiplerince ve düşmanlarınca hata olarak görülen bu durum, örgütün gelişip kalıcılaşması için çabaladığı taktiklerden kaynaklıyordu. Temel olarak ve ideolojik açıdan haklı olduğundan hiç şüphesi yoktu.

Rusya karışıklık içindeydi. Popülist prensipleri temel alan ve devrim hareketini köylülerden bekleyen "Sosyalist Devrimciler" örgütü, terörist eylemler yapmaya başlamıştı ve devrimci öğrencilerin tepkisini ölçmeye çalışıyordu. Liberal burjuvalar, 'Kurtuluş Birliği' adı altında birleşmişlerdi ve bir anayasa talebinde bulunuyorlardı. Aydın kesimin büyük bir bölümü için, birleştirici bir merkez haline gelmişlerdi. Ülke, Rus-Japon savaşıyla gereğinden fazla meşgul olmuştu ve muhalefet tüm yönleriyle, despotizme karşı savaş açmaya hazırlanıyordu. Grevler ve köylü ayaklanmaları bekleniyordu. Lenin bu karışıklıkların bir devrimin öncüsü olduğu düşüncesindeydi ve böylesi bir harekete sosyal demokratların hazırlıklı olmadığı görüşündeydi. Yurtdışından toplayabildiği bütün yandaşlarıyla bir toplantı düzenledi. Kendi de dahil olmak üzere, yirmi iki kişiyi biraraya toplamıştı. Artık çoğunluğun kararlarını temsil etmeyen partinin üstdüzeyinin muhalefetine rağmen yerel parti komitelere bir bildiri gönderdi.

Kaç tane yerel parti örgütünün Bolşeviklerle çalış-

mayı kabul edeceği belirgin değildi, kendi yandaşları yakında "Bolşevik Komiteler Birliği"ni kuracaktı ve aralık 1904'te, Lenin yandaşlarına 'Bolşevik Komitesi Birliği'nin kurulduğunu çok yakında da Bolşevik bir gazete çıkaracağının haberini veriyordu.

1905 yılı, Rusya'da grevler, işçi hareketleri, milliyetçi bayrakların ve Çar'ın resminin sallandığı gösterilerle başlamıştı. Bu gösteriler rahiplerin ve polis ajanı Gapon'un Çar'ın Kışlık Sarayı'na dilekçe sunmalarıyla devam etmiş, 'Kanlı Pazar' olarak adlandırılan olaylarda binlerce insan yaralanmış, çok sayıda insan da öldürülmüştü. Endüstri kasabalarındaki grevler artmıştı profesyonel birlikler toplanarak, anayasa çağrısına destek vermişlerdi. Üniversite profesörleri ve öğrenciler işçilerle dayanışma içinde olduklarını, bildiriyorlar, seçmenlerin birleşmesi çağrısında bulunuyorlardı.

Çar'ın amcalarından biri, bombalı bir saldırıya uğamıştı. Rusya'nın bütün eyaletlerinde köylü ayaklanmaları baş gösteriyordu. Köylüler, tahıl ambarlarını ele geçirmişler, toprak ağalarının ağıllarını dağıtıyorlar, evlerini yakıyorlardı.

Göçmenler arasında da ciddi olayların eli kulağında olduğu derinden hissediliyordu. Troçki Sibirya'dan gelen bir mülteci olmasına rağmen, hayatını riske etmiş ve olaylarda yer almak için, sahte birpasaportla Rusya'ya gelmişti. Bolşevikler ve Menşeviklerle birlikte çalışmış onlar tarafından saklanmış ve bu iki grup onun bildirilerini dağıtmıştı. Rusya'da teorik farklılıklar pek dikkate alınmıyordu. Lenin, Cenova'daki 'Vpered' adlı gazetesinde, emekçilerin silahlanması ve sokak dövüşü öğrenmesi gerektiğini yazıyordu. Aynı zamanda da emekçilerin silahlanması için Rusya'ya gizlice silah sokma işini organize ediyordu. Bu devrimci kalkışma Bolşeviklerin haklılığın bir göstergesi olarak görülüyordu ve Menşevikerin o güne kadar savundukları tezlere bu olaylar doğal bir darbe vuruyordu.

Lenin, Bolşevik yerel komitelerden Londra'ya delegeler göndermesini istemiş ve bu Bolşevik toplantıya

Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin 3. kongresi adı verilmişti. Ayrıca 2. kongrenin hükümlerinin gelişen olaylar karşısında yetersiz ve geçersiz olduğunu da bildiriyordu. Eski merkez komite parti çoğunluğunun isteklerini temsil etmiyordu artık ve bu yüzden Bolşevikler Lenin'in başına geçirildiği yeni bir merkez komite seçtiler. Iskra'nın yerine yeni bir dergi kuruldu; 'Proletarya'. Proletarya, Lenin'in editörlüğündeydi ve merkezi yayın organı olarak kabul edilmişti. Ayrıca, sosyal demokrat parti üyelikleri, sadece parti örgütlerinde aktif olarak çalışanlara ayrılarak, parti birliği sağlanmış oldu.

Şimdi Rusya'da, farklı merkez komitelere, ana yayın organı olduğu iddia eden farklı dergilere, farklı üyelik şartlarına ve farklı amaçlara sahip iki tane sosyal demokrat parti vardı. Gerçekte her ikisi de, emekçilere, devrimin yollarını ve amaçlarını göstermeyi hedefliyorlardı. Ve bütün bunlar, işçilerin, bu liderlere kulak asmadan rejime karşı kendi başlarına ayaklandıları bir sıradan gerçekleşiyordu.

LENİN'İN TAKTİKLERİ

1905 yılı, Eylül ayı başlarında St. Petersburg ve Moskova'daki yayıncılar, daha fazla ücret için greve gitmişlerdi. Aynı zamanda 'Demiryolu İşçileri Konferansı'na katılacak delegelerin bazılarının tutuklandığı söylentileri yayılmıştı. Bunun üzerine demir yolu işçileri ayaklanmış, bu demir yolu grevi, kısa bir süre içinde genel bir greve dönüşmüş, sadece işçileri değil, orta sınıfı da kapsayan bir eylem başlamıştı. Banka çalışanları, memurlar hatta hakimler, doktorlar, üniversite profesörleri ve laboratuar asistanları, tezgahtarlar, postacılar ve hamallarla birlikte greve gitmişlerdi. Hükümet, halkın bu tutumu karşısında, geri adım atmak zorunda kalıyordu. 17 Eylül'de Çar, anayasa ve parlemento sözü veren bir bildiri yayınlamıştı.

Bildirinin yayınlanmasından hemen önce, Petersburg'ta bir işçi delegeleri sovyeti kurulmuştu. Troçki'nin enerjik yönetimi altındaki, grev komitesi, politik durumu ele geçirmek için sadeçe bir kaç güne ihtiyaç duyuyordu. Bolşevikler, 'Sovyet' adlı meclisi, kendi partilerinin liderliğini kabul etmemesi halinde boykot edeceklerini ifade ediyorlardı ve delegelerini göndermeleri, Menşeviklerin, Sosyalist Devrimcilerin ve Bolşeviklerin mecliste eşit temsil edilmesi için Troçki'nin yardımına ihtiyaçları olduğunu söylüyorlardı.

'Sovyet'in toplantı, konuşma ve yayın özgürlüğü, işçilere toplanma, grev yapma hakkı sağlanması gibi talepleri kabul edilmişti hatta genel af istemi bile yerine getirilmişti. Fakat 'sovyet' sekiz saatlik çalışma süresi, gibi ekonomik taleplerini dile getirdiğinde, işverenleri ve hükümeti karşısında bulunmuştu. Grevleri artırma çabaları, toplu işten çıkarılmalara neden olmuştu ve hükümet, karışıklıkların patlak vermesi üzerine tepki göstermiş, Petersburg'taki 'Sovyet'in tüm yönetici kadrosunu tutuklamıştı.

Bolşeviklerin önderliğinde Moskova'daki Sovyet, genel grev ilan etmiş ve işçileri, silahlı ayaklanmaya davet etmişti. İşçilerin az bir kısmı silahlanmış ne de ayaklanmışlardı ve hükümet, ayaklanmayı kana bulamıştı. Bolşeviklerin asıl istediği, işçilere askeri bir organizasyon ve silah kullanmadan kazanamayacakları fikrini kabul etirmekti. Lenin, bu olaylara, 'unutulmayan kahramanlık eylemi' diyordu ve geniş gruplardan ziyade, iki veya üç kişiden oluşan, silahlı, devrim müfrezelerinin kurulmasını istiyordu. Şu sözlere yer veriyordu: "özgürlükten yana olan herkes, en kısa zamanda, aynı mesleklerden, aynı fabrikalardan, aynı köyden ya da aynı evden gelen insanların kurduğu savaş birimlerine katılmalıdır, gerilla savaşının başlaması için bu şarttır." Bu yaklaşım yeni bir duruşu gösteriyordu.

Böylece devrim yılı 1905, Çarlığın ortaya koyduğu kanlı sahnelerle başladığı gibi Çarlığın kanlı eylemlerine karşı direnişle bitiyordu ve af yasasından yararlanarak Rusya'ya gelen sürgünler, tekrar sürgüne gönderiliyordu. Lenin, özerkliği Rus polisi tarafından kabul edilen Finlandiya'daki sığınağından, devrimci kalkışma boyunca durmaksızın yoldaşları için, silah, tüfek, bomba, bıçak, yangın çıkarmak için benzine bulanmış havlu, merdiven, dinamit, barikat kurmak için dikenli tel talebinde bulunuyordu çünkü devrim, ancak silahlı eylemlerle gerçekleştirilebilirdi. Silahlandırdığı adamların, illa Bolşevik partiye katılmalarına veya sosyalist olmalarına gerek yoktu, Çarlığa ve polise karşı savaşmaya istekli olmaları yeterliydi. Askeri talimatları, pratik içerisinde yavaş yavaş uygulanmaya başlayacaktı: kimileri bir ajanı öldürecekler ya da bir polis merkezini havaya uçuracaklar, kimileri ise, bir bankaya baskın düzenleyerek, eylem için gerekli olan parayı temin edeceklerdi.

Bunlar; Lenin'in, Nechaev'in Catechizm'indeki öngörülen yaklaşımları çağrıştırıyordu. Lenin'de Nechaev gibi konuya pratik ve çözümleyici bir şekilde bakıyor ve bir devrimin satranç tahtasındaki kurallar gibi kurallarla yürümediğini kendi doğası içinde gelişeceğini düşünüyordu.

"Bizler, Rusya'daki tek gerçek ve doğru devrimciler olan, eşkıyalarla ve soyguncularla birleşmeliyiz." Bunları söylerken, 'Bolşevik Komiteleri Birimi' kurulmak üzereydi. Lenin, yoldaşlarına, para toplama konusunda daha hevesli olmalarını söylüyordu, çünkü burjuvalardan gelen bağışlar kesilmeye başlamıştı. Daha önceleri Iskra'da şöyle yazmıştı: *"Biz, devrimci şiddeti ilkesel olarak reddetmedik. Devrimci şiddet, gerekli zaman ve yerde uygulandığında, faydalı olabilecek bir askeri eylem şeklidir."*

Sosyalist Devrimciler grubu ise yine, tutuklanmalar, sürgünler ve diğer baskınlardan dolayı, bankalara, valilere, polis şeflerine suikastler düzenlemeye başlamışlardı. Bu eylemler için para gerekiyordu ve içlerindeki en aktif şahıslar, para arabalarını bankaları ya da zengin tüccarları soyan partizan grupları oluşturan maksimalistlerdi. Bu gruplar daha sonraları, aldıkları ganimetleri devrim için kullandıkları sürece, yaptıkları soygunları kamulaştırma eylemleri olarak gören profesyonel soyguncular haline gelmişti. Elde ettikleri paraların kullanımında çok titizdiler. Elde ettikleri parayı kendi kişisel ihtiyaçları için kullanmamayı ilkesel düzeye çıkarmışlar ve devrim için silah, bomba almada, yapacakları baskınları organize etmede kullanıyorlardı.

Rosa Luksenburg

Sosyal demokratlar, bu gelişmeler hakkındaki görüşlerini dile getiriyorlardı. Polonya sosyal demokrat partisi lideri Rosa Luksenburg şöyle yazıyordu: *"Haydutlar da artık, devrimci emekçilerle aynı saflarda yer almaya başladılar. Aynı ha-*

pishanelere giriyorlar, aynı darağacında ölüyorlar. Bu bağlantı devrimci hareketin gelişimini nasıl hızlandırabilir?" Ve Lenin, sosyal demokrat parti eylemlerinde, silahlı soygunun da yer almasını destekliyordu. Ancak Lenin bu durumu silahlı soygunları partiye mal etmemek gerektiği ve bunları devrimin temel eylem biçimi olmadığını belirterek destekliyordu. Lenin'e göre bu soygunlar sadece para elde etmek için yapılıyordu ve partinin bu soygunları üstlenmesi düşünülemezdi.

1905 Devrimi'nin yenilmesinin ardından Bolşevikler, politikalarında yeni yaklaşımların gerektiği sonucuna varmışlardı. Silahlı eylemlerin artık gerçekleşmesini beklemiyorlardı ve seçimlerde Duma'nın boykot edilmesini istiyorlardı, Lenin'in de ifade ettiği gibi, Duma, bu haliyle sadece emekçi sınıfın birliğini bozuyor ve çürütüyordu ayrıca onlara, kurumsal ilizyonlar sunuyordu. Ancak emekçiler, oy kullanıyorlardı, köylüler oylarını Sosyalist Devrimcilere benzeyen Trodoviks'e verirlerken, işçiler menşehevik adayları destekliyorlardı. Bu arada, devrimci hareket içinde yer alan emekçiler Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi içinde neden ayrılıklar yaşadıklarını ve tepedeki insanlar arasındaki tartışmalar yüzünden, neden birbirlerine düştüklerini anlamıyorlardı. Eğer bu insanlar mecliste beraber oturabilselerdi, ortak kararlar alabilir, eylemler düzenleyebilir ve anlaşmaya varabilirlerdi. Tabandan gelen baskı, öylesine güçlü bir hal almıştı ki, her iki tarafı da ortak bir komite oluşturmaya ve parti kongresi kurmaya zorluyordu.

1906 Nisan'ında Stokholm'de toplanan bu kongre, tarafların kuvvetlerini açığa çıkarıyordu: delegelerin 62'si Menşevik, 46'sı bolşevikti. Kongre, tarafların kendi oluşumlarından vazgeçerek, tek partide birleşmeleri kararını aldı. 7 Menşevik ve 3 Bolşevik'ten oluşan bir merkez komite seçildi. Bütün silahlı örgütlenmeler yasaklandı, baskınların düzenlenmesi için kurulan birliklerin dağıtılması çağrısında bulunuldu ve bütün silahlı eylem yapmaya devam edenlerin partiden kovulması kararlaştırıldı. Sosyal demokrasi bütün silahlı eylemlerden

ve unsurlarından arındırılacaktı.

Ancak Lenin, bu kararların yenilmiş devrimin ebediyen yenilmediğini söyleyerek yanlışlığını belirtiyordu. Onun ne Bolşevik örgütlenmesini dağıtmaya ne de silahlı örgütlenmeden vazgeçmeye niyeti yoktu. Eğer parti, Menşevikler tarafından idare edilen bir merkez komite seçmişse, ve bu komite devrimi bilinmeyen yarınlara ertelemişse derhal savaş başlatılmalıydı ve savaş için gereken her şey kısa zamanda temin edilmeliydi. Sonuç şuydu; parti kendisini resmi bir merkez komiteden ve gayri resmi bir Bolşevik merkezden oluşmuş buluyordu ve örgüt Lenin'in başta olduğu, üç adamdan oluşan Bolşevik bir komiteyle karşı karşıyaydı. Bolşevikler bu üç adamın eylemlerinden haberdar olmakla kalmayıp, kendilerine para desteği de sağlıyorlardı. Parti adım adım zayıflarken; Bolşevikler gazetelerini basabiliyorlar, propagandalarını yapabiliyorlar ve ajanlarını yeni Bolşevik merkezler oluşturmaları için görevlendirebiliyorlardı.

Stokholm kongresinin üzerinden sadece birkaç ay geçmişti ve Lenin'in parti birlik ve beraberliği adına devrimin bırakılmasına razı olmadığı ortadaydı. Birinci Duma dağılmıştı ve ikinci duma seçimi yaklaşmaktaydı. Kongre, seçimlere katılacağını duyurmuştu fakat Lenin'in fikri, Duma'nın sosyal demokrat üyelerinin bu seçimi, devrimci bir oturum olarak göstermek suretiyle işçileri, gösterilere ve grevlere sevkedeceği yönündeydi. Bu yüzden St. Petersburg'ta Bolşevik bir delegelik almak için uğraşmış ve bu amaç için, Sosyalist Devrimcileri yandaş edinmeye çalışmıştı. Bu arada merkez komite, sol görüşlü burjuva partileriyle birlikte çalışarak, legal bir muhalefet kurmaya çalışıyordu ve Petersburg Menşevikleri merkez komitenin direktifleri doğrultusunda, Menşevik bir aday seçmişlerdi. Bunun üzerine Lenin, onların devrim dönekleri olduğunu söyleyen ve onları devrimci işçilerin isteklerine karşı, burjuvaların da desteğini alarak Duma'ya kendi adamlarını yerleştirmek için oylarını satmakla suçlayan bir bildiri yayınladı. Bu, sadece Petersburg döneklerine karşı değil, itaat etmeye söz

verdiği merkez komiteye de karşı yapılmış bir saldırıydı.

Parti içerisinde bir disiplin duruşmasının hemen öncesinde bir parti mensubuna yakışmayan ifadeler kullandığı suçlamasıyla karşı karşıya gelmişti. Kullandığı "işçilerin oylarını satmak" ifadesinin doğru olmadığını kabul ediyordu fakat, bu ifadeyi, okuyucularda nefret, antipati ve hor görme gibi duygular uyandırmak için kullandığını söylüyordu... Burjuva rakiplerini ikna etmeyi değil yok etmeyi, onlara hoş görünmeyi değil, onlara karşı durmayı hedefliyordu. Lenin'in amacı, sosyal demokrat hareketin burjuvalaşma yoluna girmesini engellemek için işçi sınıfında yapılanların yanlışlığı bilincini uyandırmaktı. Birleşik bir parti üyeleri tarafından yadırganan ifadeler kullandığını kabul ediyordu fakat, eğer bir parti dağıtılıyor ve tasfiye ediliyorsa taktikler, o partinin üyelerinin masum gösterilmeye çalışılan tasfiyeciliklerini düzeltmekten ziyade, sorunu işçi sınıfına açmak gerekiyordu. Tasfiyeci bir gruba karşı, onların yarattığı tehlikeyi ortaya serici bir dil kullanılmalıydı. Ve Lenin sözlerine şu ifadeleri ekliyordu: "Savunduğum amacın hâlâ peşindeyim ve devrim yenilgisinin peşine takılıp yitip giden Menşevikleri takip eden Petersburg işçileri beni mahçup ediyor... Her zaman aynı tarzda hareket ettim, ne zaman bir ayrılık çıksa, bu ayrılığı ortadan kaldırıcı ve devrim karşıtlarını yok edici bir savaştan yana oldum..."

Bu ifadelerle Lenin, Nechaev'in yöntemlerinin ötesinde olduğunu gösteriyordu, tıpkı Nechaev'in Bakunin'in ötesine geçmesi gibi. Bakunin Nechaev'e, hilenin, yalanın rakibi teşhir etmenin, düşmanlara karşı kullanılacak yöntemler olduğunu öğretmişti ve Nechaev, Bakunin ve arkadaşları kendisine uymayı reddeder reddetmez bu yöntemleri onlara karşı kullanmaya başlamıştı. Lenin ise bu sistemi, kendi yoldaşlarının devrim yolundan çıkmasının ardından bile kullanmaya kalkmamıştı. Lenin devrimin önüne engel olarak çıkan her türden yaklaşımla açıkça ve ideolojik olarak savaşmayı tercih ediyordu. Bu yüzden, 1906 gibi erken bir tarihte, daha sonraları Bol-

şeviklerin, Menşeviklere, Sosyalist Devrimcilere, 2. Enternasyonale ve diğer ülkelerin sosyalistlerine karşı kullanacağı yöntemleri uygulamaya başlamıştı. Ne zaman diğer gruplarla bir itifak içine girseler, eninde sonunda bir birleşmenin sağlanacağı varsayımıyla, bu yöntemleri uyguluyorlardı. Çizgilerine zarar vermesi halinde ise, varolan bütün imkanlar seferber edilerek eleştiri silahı ile her şeyin yapılması gerektiğini savunuyorlardı.

Bu yüzden Bolşeviklerle kurulacak bir ittifak, açık ve devrime yönelik olduğu sürece sorunsuz oluyor bunun tersi bir durumda ise sorunlar ağır bir eleştiriyle karşılanıyordu. Devrimi kazanma yolunda, yalnızca rakiplerin organızasyonlarını eleştirmekle kalmayıp, kimil fikirlerini ve eğilimlerini de işçi sınıfı içinde bir daha ortaya çıkmayacak şekilde ortaya çıkarmalıydılar. Bu, Lenin'in ölümünden sonra Stalin'in Bolşevik parti içindeki rakiplerine karşı kullandığı yöntemdi. Devrim karşıtı fikirlerin eleştirilmeleri yeterli değildi, aynı zamanda prestijleride işçi sınıfı içinde bir daha yer alamayacakları oranda kırılmalıydı.

Savaş yöntemlerini açıklarken Lenin, Proletarya adlı gazetesinde Stokholm kongresi kararlarına karşı olarak, silahlı eylemleri ve silahlı eylemlerle yapılan kamulaştırmaları kullanmaya devam ediyordu: "*Toplanan fonlar, parti amaçları, silahlanma, ayaklanma hazırlıkları ve mücadeleye katılan insanları desteklemek için kullanılmıştır. Soygunlardan elde edilen iki bin rubleyi aşkın para, tamamen devrimci partiye aktarılmıştır.*"

Böylece, paralar soyguncular tarafından partiye aktarıldığı için yapılan soygunları onaylamış oluyordu ve yayınlarını finanse eden, ajanlarına ödeme yapmasını sağlayan bu paranının kaynağını da örgütten gizlemiyordu. Bu parayla yeni örgütlenmeler yaratabilir, her birininin delegeler çıkarmasını sağlayabilir ve gelecek kongrede Bolşevik bir çoğunluk oluşturabilirdi. Soygunlardan elde edilen paralar kullanılırken Lenin ısrarla bu soygunları partinin ideolojik olarak sahiplenmemesi gerektiğini ve bunun teknik bir sorun olduğunu belirtiyordu.

Parti örgütü, Lenin'in bu yaklaşımı hakkında hüküm vermeden önce, yeni bir kongre toplanması kararı alındı. Bu yeni kongre, Nisan 1907'de Londra'da düzenlenmişti. Bolşeviklerin bütün çalışmalarına rağmen toplanan kongre Menşeviklerin ticaret birlikleri ve diğer işçi federasyonları üzerinde etkili bir çoğunluğa sahip olduğunu ve tarafların neredeyse dengelenmiş olduğunu göstermişti. Fakat raporlar aynı fikirde değildi. Bazıları 89 Menşevik delgeye karşı 91 Bolşevik delegeden, bazıları ise 106ya karşı 97 delegeden bahsediyordu. Fakat, yahudilerin Bund'u Polonyalıların ve Litvanyalıların Sosyal Demokrat Partileri gibi farklı milliyetlerden gelen çeşitli devrimci örgütler kongreye katılmışlardı. Yeni merkez komite, 5 Bolşevik, 4 Menşevik ve Bund'dan, Polanyalılar ve Litvanyalılardan alınan iki temsilciden oluşuyordu. Lenin ve Bolşevikler bunu onayladı fakat tam bir anlaşma sağlanamadığı için güvenli bir çoğunluk oluşturulamadı. Bolşeviklerin bir kısmınında aralarında olduğu büyük bir çoğunluk Lenin'in para kaynaklarınının bir kısmının soygunlarla elde edilmesi ve silahlı örgütlenme fikrinin arkasında yer almıyorlardı. Onun sunduğu, partizanların eylemlerinin silahlı kitle isyanları olarak kullanılması ve bu yolla, savaşçı bir birlik oluşturulması yönündeki çözüm önerisi ezici bir çoğunluğun kararıyla reddedildi ve parti örgütü yeniden, partizan eylemlere karşı olma kararı aldı. Bu eylemlere herhangi bir katılım yasaklandı. Lenin bir kez daha, çok sayıda bolşeviğin de oy kullandığı kongrenin kararları karşısında kalıyordu.

Kongreden aşağı yukarı iki ay sonra, Tiflis Bankasına para taşıyan araca bombalı bir saldırı düzenlenmiş, üç güvenlik görevlisi öldürülmüş, 50'nin üzerinde insan yaralanmış ve soyguncular 500 rublellik banknotlar halindeki 300.000 ruble ile olay yerinden uzaklaşmışlardı.

Altı ay sonra, Aralık 1907'de, 500 rublellik banknotlar Münih, Paris, Stokholm ve Cenova bankalarında bozdurulmuştu. Bu banknotları taşıyan göçmenler yakalanmış, evleri aranmış ve para basmada kullanılan kağıtlar ele geçirilmişti. Bu kağıtların paketler halinde

Lenin'e gönderildiği ve paketlerin üzerindeki yazıların devrimci bir üslupla yazıldığı yönündeki haberler gündemdeydi. Paketlerin, Berlin sosyal demokrat gazetesi Varwärts tarafından gönderildiği söyleniyordu.

Bu, Alman sosyalistleri için çok ağır bir suçlamaydı. Onlar sahtekarlıklara suç ortaklığı yapacak insanlar değillerdi. 2. Enternasyonel araştırmalar başlatmış ve Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi bir soruşturma komisyonu oluşturmuştu. Soygunların kendi bölgesindegerçekleştiği, Transcaucasian komitesine de soruşturma yapma talimatı verilmişti. Lenin'in eylemleri hakkında kapsamlı bir bilgiye sahip olan tek kurum ise, Rus siyasi polis teşkilatı 'Okhrana' idi. Bolşevik örgütlenme içinde ajanları vardı ve en radikal Bolşevikmiş gibi görünen adamlarını, örgütün en yüksek bölümlerine yerleştirmişlerdi. Bolşevik militanları sahte pasaportlar yoluyla Rusya'ya sokmuşlardı fakat bunların hamileri sınırda yakalanmıştı. Taşıyıcıları ile birlikte ele geçirilen silahlardan bahseden bir rapor sunmuşlardı. Tiflistekine benzer bir soygun çünkü polise soyguncuların tarifini veren ve paraların seri numaralarını bilen Lenin'in güvenilir ajanlarından biri görünümündeki, bir okhrana ajanıydı.

Rus polisi, Bolşeviklerin içinde ajanları olmasına güvenerek Lenin'e karşı harekete geçmekte geç kaldı. Saklandığı yeri biliyorlardı ve yaptığı her şeyden haberdar olduklarını düşünüyorlardı. Parti içindeki Bolşeviklerin mücadelesinin işlerine geldiğini düşünüyorlardı. Rykov gibi, partinin birleştirilmesinden yana olan bütün yandaşları Rusya'ya ayak basar basmaz yakalanmışlardı.

Petersburg ve merkez komite arasında Lenin'in yasak bildirileri ve makaleleriyle birlikte mekik dokuyan aynı zamanda da Lenin'i bilgilendirmekle görevli olan Krupskaya ise rahat bırakılmıştı. Polis onun kılık değiştirmelerini görmezden geliyordu. Lenin'in, Rus polisinin Fin Özerk Cumhuriyeti'ni dağıtır dağıtmaz, onu aramaya başladığı ve bazı evlere baskın düzenlediği yönündeki öngörüsü gerçekti Bazı göçmenler Avrupa başkentlerinde çalıntı banknotlarla yakalanmışlardı. Bu esnada

Lenin kaçmıştı. Helsingford Limanından gemiye binmesinin Rus polisi tarafından beklendiğini tahmin ediyordu bu yüzden gece olunca, buz üzerinden bir adaya geçmiş, oradan gemiye binmişti. Geçişi esnasında buzlar tam anlamıyla sertleşmemişti ve bastıkça çatlıyordu. Lenin daha sonraları, "ölüm için ne kadar salakça bir yol" diye düşündüğünü söylüyordu.

Bu kaçış Lenin'in ikinci sürgün dönemini resmen başlatıyordu. ilk önce Cenova'ya gelmişti fakat bu kırsal yerde bağlantılarının kesilebileceği düşüncesi onu yeni çareler aramaya itmişti. Çalıntı banknotları bulunduranları tutuklatan, Lenin'in, kendisinin de yaşamakta olduğu Paris'e gitmesini organize ederek oyalanmasını sağlayan da aynı polis ajanıydı. Lenin'e orada yalnızca devrimci eylemler için değil, aynı zamanda ajanlardan kaçmak ve Bolşevik bir konferans düzenlemek için daha çok olanak bulabileceğini garanti ediyodu. Bu konferansta Lenin Bolşevikler için devrimci amaçların her şeyin, bütün kişisel ve arkadaşlıkla ilgili duyguların üstünde olması gerektiğini söyleyerek, Nechaev'in "doğru devrimci" tanımını yeniden düzenliyordu.

Bütün bunlar, boş laflar değildi ve Bolşevik grup içinde yeni ayrılıklara, tartışmalara neden oluyordu. Lenin, yandaşlarına ve sosyalistlere bir öğretmenin öğrencilerine yaklaştığı gibi yaklaşıyordu. Onları eğitiyor, hatalarını düzeltiyor, tedbirler almalarını istiyordu ve onlarla yeni tipte bir çalışmanın içine girmenin yollarını buluyordu. Bazıları bu yeni duruma uyarken, bazıları kendisini baskı altında hissediyordu. Londra kongresindeki konuşması bir çok kez "*Bize öğretmenmiş gibi davranma, bizler okul çocukları değiliz.*" nidalarıyla kesilmişti. Bir grup Bolşevik ona ve marksizmi yorumlamasına karşı çıkıyordu. Başlarda onları değiştirmeye çalışmış ve zamanının çoğunu bu insanlara Cenova'da, sonradan kitaplaşan Materyalizm ve Ampiriokritisizm çalışmasında, nerede yanlış yaptıklarını göstermeye uğraşmıştı. Bu süreç parti içindeki temel tartışmalarla sürmüştü. Tartışmaların felsefi boyutu yeni yaklaşımla-

rın de ifadesiydi. Lenin'in ilk baştan beri yaptığı herkesin doğru diye bildiklerini eleştirmesi yeni bir durum yaratmıştı filozof Boğdanov, Lunacharsky, Manuilsky ve tarihçi Poknovsky gibi devrimciler üzerinde felsefi oteriteler kurarak merksizme karşı 'utangaç eleştiriler' yapanların marksizmden ötede olduklarını göstermişti.

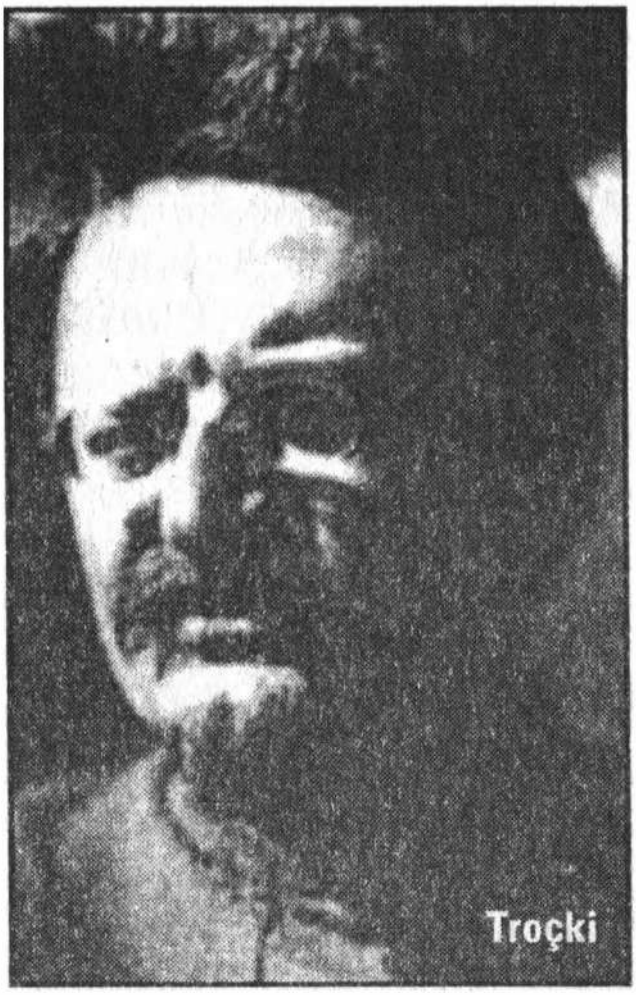

Clara Zetkin

Yeni bir dönem geliyordu ve bu döneme hazırlıklı olmak gerekiyordu. Proletarya'nın editörler kurulu Rusya Sosyal Demokrat Partisi'nin merkez komitesinin yetersiz olduğunu ve Bolşevikleri bağlayıcı nitelikteki yeni kuralların uygulanacağını duyurdu. Fakat Bogdanov "Yanımızda olmayan, karşımızdadır" persibiyle hareket ettiğini söyleyerek kendisini kınıyordu. Bununla birlikte grup, Maksim Gorki ile dostluk kurmuş, Gorki'nin yaşadığı yerde bulunan Capri adlı Marksist bir okula da Bolşevikler katılmıştı. Lenin, Capri'deki derslere katılanları, kendilerini politik durum hakkında eğittiği Rusya'ya dönmelerini sağlamıştı. Bolşevikler içinde yeni döneme ait anlaşmazlıklar bulunuyordu. Polis ise, ajanı aracılığıyla bütün olan bitenden haberdar olmuştu.

Bu esnada Tifliste yürütülen, soygun hakkındaki soruşturma soygunu yapanların soygundan önce partiden istifa ettiklerini gösteriyordu. Lenin sadece pari liderliğinin ve kongrenin aldığı kararlara uymamakla değil, sosyal demokrat partiye ayrılan parayı kullanmakla suçlanıyordu. Aslında Lenin hiçbir şekilde işe yaramayan 500 rublelik banknotları, sahte para yapımında kullanılan kağıtları yakmak zorunda kalmış Clara Zetkin'in de ifade ettiği gibi "Kirli Paraları", Enternasyonal'e teslim et-

mişti. Sonuç olarak, merkez komite kararlarına uyması emredilmiş, Paris'teki toplantıda grupların yayın organlarının devam etmeyeceği ve 'Sosyal Demokrat' adlı partiye ait resmi bir gazeteye değiştirecekleri kararına varılmıştı. Gazetenin editörlüğü ise Bolşeviklere ve Menşeviklere verilmişti.

Lenin geri çekilmeye mecbur bırakılmıştı belki ama verdiği tavizler neticesinde Troçki'nin prestiji artmıştı. Troçki, gazetesi Pravda'da iki grubun birleşmesi için yoğun bir çaba harcıyordu ve Viyana'daki 1908'den beri çıkartmakta olduğu bu gazeteye adeta kendisini adamıştı. Pravda'nın merkez komite tarafından maddi anlamda desteklenecek olması ve partinin yayın organı olarak kabul edilmesi, onu oldukça fazla memnun ediyordu. Merkez komiteyle irtibat memuru ve yardımcı editör olarak kayınbiraderi Kamenev atandı, Kamanev aynı zamanda Lenin taraftarlarından biriydi. Böylece şiddetli bir savaş başlıyordu; Troçki Pravda'nın Bolşeviklerin sözcüsü olmasını engellemeye çalışıyor, bir kaç ay sonra gazete üzerindeki bütün desteğini kesiyor ve okuyucularını Bolşeviklere karşı kışkırtıyordu. Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne karşı yaptıkları çalışmalara kulak asmamaları yönünde uyarıyordu.

Troçki

Resmi parti gazetesinin 'Sosyal Demokrat'ın editörler kuruluna 2 Bolşevik, 3 Menşevik ve Polonya Sosyal Demokrat Partisi temcilcilerinden biri getirilmişti. Lenin'in ilk ilgilendiği şey, Polonya'yı kazanmak ve gazeteyi, devrimci bir yayın organı yapmaktı. Böylelikle Martov, editörlük yaptığı gazeteden ayrılmak zorunda kalıyordu.

Bu Martov için bile çok fazlaydı ve Martov, 'Kurtarıcılar ya da yıkıcılar" adlı bir broşür yayınladı, broşürün alt başlığı ise şuydu: "Sosyal Demokrat Partiyi kim ve nasıl yok etti?"

Bu broşürde, Londra Kongresi'nde Bolşeviklerin üstünlüğü ele geçirmelerinin eleştirisi yapılıyor, Lenin'in parti fonundaki paraları aslında ağırlıklı olarak soygunlardan sağladığı ve soygunların devam etmesinden başlayarak bir dizi Lenin'in yaptığı bütün her şey yerden yere vuruluyordu. Lenin'in Uralar da ve Kafkaslar da, partiden yeni ayrılmış fakat grup liderleriyle sıkı ilişkiler içinde bulunan ve onlara para desteği sağlayan, bağımsız, silahlı Bolşevik savaşçılar birliği kurmak için kullandığı metodlar da bir bir ele alınmıştı.

Martov, parti içindeki ilişkileri de anlatıyordu:

"Merkez komite ihtiyaçlarını karşılamak için, ayda 300 rubleyi bulamazken, Bolşevikler Petersbug komitelerine her ay 1000, Moskova komitesine ise 500 ruble veriyorlardı."

Ve Martov, ilk kez Nechaev'e değiniyordu:

"Bu grup Nechaevizmin metodlarını kullanıyor ve organize bir güç olmayan parti üzerinde parayla baskı kuruyorlar." Martov devrimi kazanma yolunda yeni bir yönelime giren Bolşevikleri eskiden beri süregelen yöntemleri kullanmamaları üzerine eleştirirken aslında statükoyu korumaya çalışıyordu.

Lenin bu saldırıya yanıt verme gereği bile duymuyordu. Söylenen her şey, Ocak 1910'da düzenlenen merkez komite toplantısıyla kanıtlanmıştı ve bu gerçek Lenin'e hiçbir anlam ifade etmiyordu. Yollar aslında ayrılmıştı. Devrimi kazanmak mı, devrimi kaybetmek mi?

Lenin'in emriyle, güvendiği bazı bölgesel gruplar tarafından Prague'deki gizli toplantıya delgeler gönderilmişti. Siyasi polis Okhrana, toplantının içeriğini biliyordu. Çünkü Lenin'in şubat 1912'de Progue beraber gittiği 12 güvenilir adamının arasında polis ajanı olan Roman Malinovski'de bulunuyordu. Gelmekle kendisine sorun çıkartabilecek, tutukanmalarına sebep olabilecek

3 bolşeviği Lenin, yanında götürmemişti. Lenin, diğer gruplara bazı davetiyeler göndermişti. Sadece iki gözlemci gelmiş ve toplantı Lenin'in tahmin ettiği gibi gelişmişti. Katılımcılar, kendilerini Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi Kongresi olarak tanıtmışlar, bütün farklı grupları partiden ihraç etmişler ve kendi aralarından içlerinde Malinovski'nin de bulunduğu altı kişilik bir merkez komite seçmişlerdi. Bir düzine adam tarafından, az veya çok gizli bir şekilde toplanan, partinin isminin konulduğu kongre, iki yönlü bir sonuca varmıştı. Yurtdışında; Enternasyonal, Troçki'nin alman sosyalist gazetesinde yer alan ve sürgün liderlerden hiçbirinin Rusya'daki gerçek hareketi temsil etmediğini, ifade eden makaleyle sarsılmaktaydı. Bu kongre, tam bir parti teşkilatı kurmuştu artık ve çıkabilecek itirazlara karşı üyelik detaylarını açıklıyordu. Lenin şöyle yazmıştı: "*yurtdışından bir takım gruplar, az veya çok sosyalist kimliğe sahipler fakat her halukarda Rus emekçi sınıfından ayrılmışlar bu yüzdende sorumsuz oldukları kesin ve hiçbir durumda Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi hakkında konuşamazlar ve bu partiye dahil olamazlar... Partiyle olan bağlantıları sadece ve sadece Prague'de seçilen merkez komite tarafından sağlanabilir... Parti, bu gruplara karşı hiçbir sorumluluk hissetmemektedir.*" Plekhanov, Troçki gibi uluslararası bir üne sahip Rus sosyal demokrasisinin kurucularının Petersburg'taki Sovyette yürüttüğü çalışmalara şükran duydukları biliniyordu ve Menşeviklerin bütün liderleri bu sorumsuz gruplara dahildi. Lenin, Alman sosyal demokratlara emanet edilen fonu kendi partisi için almayı başarmıştı.

Rusya'daki Çarlık zulmüne karşı verilen mücadelede, sosyal demokrasi adı altında yürütülen propaganda ve ajitasyon ona yeni yandaşlar kazandırıyordu. Endüstrileşmenin hızlı gelişmesine parelel olarak fabrikalarda çalışmaya zorlanan yeni nesil ve köylüler Bolşeviklerle Menşevikler hakkında ayrımlar hakkında net bilgilere sahip değillerdi. Onların temel teorik kavgalarından da habersizlerdi.

Emekçiler adlarına konuşacak bir parti arıyorlardı, sosyal demokrasi hakkında söylenen bazı sözler duymuşlardı ve Lenin'in grubunun sosyal demokrat parti olduğunu görüyorlardı. Genç Ulyanov'un hâlâ hatırlandığı üniversitenin bulunduğu Kazan'daki genç bir radikal, yasal bir sosyalist gazetenin çıkarılması için kendisine miras kalan paradan 100.000 ruble kadar bağışta bulunmaya karar vermiş ve parayı Bolşeviklere getirmişti.

Menşeviklerin Luch The Beam adlı yasal bir gazetesi vardı, Troçki'nin Pravdası da 4. yılını doldurmuştu ve aylardır partinin organı olarak faaliyet göstermekteydi. Bu yüzden Lenin yeni çıkarttığı yasal gazeteye Pravda adını vermişti. Troçki, bu isim benzerliğine tepki göstermiş ve Bolşevik gazetenin isminin değiştirilmesini talep ediyordu. Fakat Lenin, editör olarak görev verdiği Stalin'e şöyle yazıyordu. "Troçki'ye mektup yoluyla bir cevap ver ve de ki: Vienna'daki Troçki'ye; iğneleyici ve önemsiz mektupları cevapsız bırakıyoruz."

Troçki öfkeli bir cevap yazıyordu:

"Leninizm tamamiyle yalana ve uydurmaya dayanmaktadır." Fakat Troçki, tüm itirazlarına rağmen Bolşeviklerin Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ni temsil ettiğini kabul etmek zorunda kalıyor ve Vienna'daki Pravda'yı yayınlamayı kesiyordu. Bolşeviklerin Pravda'sı artık Bolşevik partinin Rusya'da sosyal demokrasiyi temelde temsil eden en önemli hareket olduğunun da bir göstergesi oluyordu.

Bu süre zarfında, 3. Duma'nın oturumu son bulmuştu ve 4. Duma'nın seçilmesi için seçim kampanyaları başlamıştı. Lenin Prague'daki adaylarını belirlemişti ve bu adaylar arasında Roman Malinovski de yer alıyordu. Polis, ajanlarını sadece Lenin'in partisinin yönetici kadrosuna saklamakla kalmamış, Bolşevik duma üyeleri içinde de, ajanlar görevlendirilmişti. Fakat seçim, Lenin'in vurduğu darbeye ve Pravda'sına rağmen, Menşeviklerin hâlâ emekçilerden büyük destek gördüğünü kanıtlıyordu. Lenin'in yandaşlarından seçilen 6 kişiye karşın, Menşeviklerden 7 kişi seçilmiş ve çoğu

Bolşevik iki grubun birleştirilmesi yönünde oy kullanmıştı. Ve Lenin'in protestolarına rağmen, Menşevik Chkheidse başkanlığında Duma'nın sosyal demokrat üyeleri tarafından birleşik bir grup kurulmuştu.

Lenin, Rus sınırına daha yakın olabilmek için ve Rus gruplarla daha sıkı ilişkiler kurabilmek amacıyla Paris'ten Cracow'a hareket ediyordu. Fakat gerçek, bir ajanın nezaretinden alınıp bir diğerininkine verildiğiydi çünkü Malinovski St. Petersburg ve Cracow arasında, polisin bağlantı adamıydı. Lenin ona, bütün gizli toplantılarından, tartışmalarından ve en gizli planların detaylarından bahsetmişti. Bütün bunlar doğrudan polise söyleniyordu. Malinovski, Lenin'in sürgün gruplara verdiği derslerde kendisine eşlik etmiş ve böylelikle polis bütün sürgünlerin eşgalini tespit etmişti. Pravda'nın finans müdürü olmasından dolayı, yayını destekleyen herkesin ismini polise veriyordu. Pravda'ya polisin sağladığı parayla yardım ediyordu ve polis parasını, isyana teşvik eden makalelerin gazetede yer alması sonucu geri almış oluyordu.

Lenin, parlementonun Bolşevik liderleri için konuşmalar yazma konusunda ısrar ediyordu ve Malinovski bu yazıları polise gönderiyordu. Polisin onayından sonra da Duma'da dağıtıyordu. Ayrıca, Bolşeviklere gizlice matbaa makinası temin ediyordu. Bazı bölgesel organizatörlerin Sibirya'ya sürülmesini ve farklı grupların birleştirilmesi konusunda ısrar eden Bolşeviklerin tutuklanmasını sağlamıştı. Kimlikleri sadece Malinovski tarafından bilinen bazı insanlar da tutuklanmış veya sürülmüştü. Şüpheler onun üzerinde yoğunlaşıyordu. Sağlık nedenleri dolayısıyla aniden görevinden istifa etmiş ve yurtdışına Lenin'in yanına gitmişti. İçişleri bakanı, Duma başkanını Malinovski'nin bir polis ajanı olduğu yönünde uyarmış ve bu durumda Durma'nın daha iyi olacağını, ifade etmişti. Menşevikler, bir parti soruşturması için gerekli olan materyale sahip olduklarını düşünüyorlardı fakat Lenin, gizli bir Bolşevik komisyonun bütün suçlamaları araştırdığını ve Malinovski'yi akladığını

ifade ediyordu. Daha sonra, Menşevikleri yalancılıkla suçluyor, iftira attıklarını iddia ediyordu. "*Onlara sadece suçlu gözüyle bakabiliriz, onlar birer politik şantajcı.*"

Malinovski

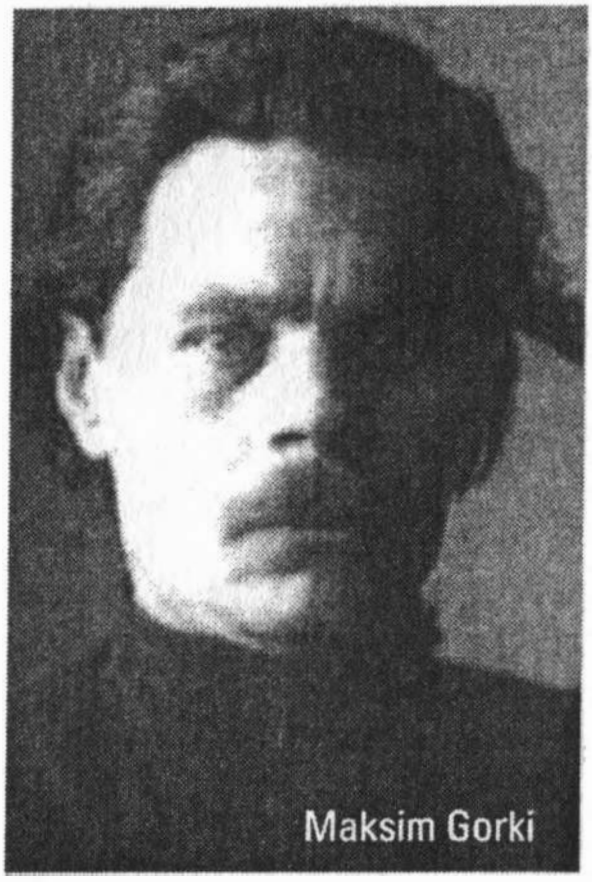
Malinovski'nin durumu tartışmalı bir haldi onun partiye verdiği zarar kadar parti olanaklarını genişletici bir durumuda vardı. Bir dizi görev bizzat Malinovski tarafından yapılıyordu. Bu görevlerin çoğu ise yapılması zorunlu olan ancak polisin bu görevleri engelleyebileceği görevlerdi. Malinovski bu görevleri yerine getirirken polis engeline takılmıyordu. Sonuçta yapılması zorunlu olanlar yapılıyordu. Malinovski'nin durumu aslında ikili bir ajan olmaya dönüşmüştü. Üzerinde Bolşeviklerce hep bir soru işareti taşırken polis Malinovski'nin sadakatinden şüphe etmeyerek bu ikili çalışmayı gözden kaçırıyordu.

Çarlık rejimi yıkıldıktan sonra polis arivlerinde Malinovski'yle ilgili dökümanlar bulunmuştu ve sıradışı soruşturma komitesi huzurunda Lenin, tanık olarak şu ifadeleri sunuyordu:

"*Onun bir ajan olduğuna inanmıyorum, çünkü eğer bir provakatör olsaydı, Pravda'ya ve teşkilata Okhrana'nın vediği zarardan daha fazla zarar verirdi.*"

Sonraları Lenin, Menşevikleri suçlamasının gerekli olmadığını düşünmeye başlamıştı.

Nechaev, "*devrime yarar sağlayan herşeyin ahlaki, devrimin gecikmesine neden olan her şeyin ise ahlak dışı olduğu*"nu söylemişti. Lenin Malinovski durumunu ahlakla ilgili görmüyordu. Bu durum teknik bir sorundu Malinovski'nin verdiği zararla sağladı katkı önemliydi. Sınıf mücadelesi içinde iki taraf vardı ve bu taraflar

Maksim Gorki

arasında mücadelenin bir çok yönteminden birisidie ajan provakatör çalıştırmaktı.

Bakunin Nechaev'i; bir fanatik, hatta muhteşem enerjisiyle amaçlarına ulaşan ve devrimi kendi amaçlarıyla özdeşleştiren çok tehlikeli bir fanatik olarak tanımlamıştı. Ekim 1910'da Kopenhag'ta düzenlenen uluslararası kongrede, Avrupalı sosyalistler, Rus sosyal demokrasisini rahatsız eden sakandalların, kavga ve ayrılıkların Lenin'in karşıtları tarafından iddia edildiği gibi tek bir adamın işi olduğunu söylemenin çok zor olduğunu ifade ediyorlardı.

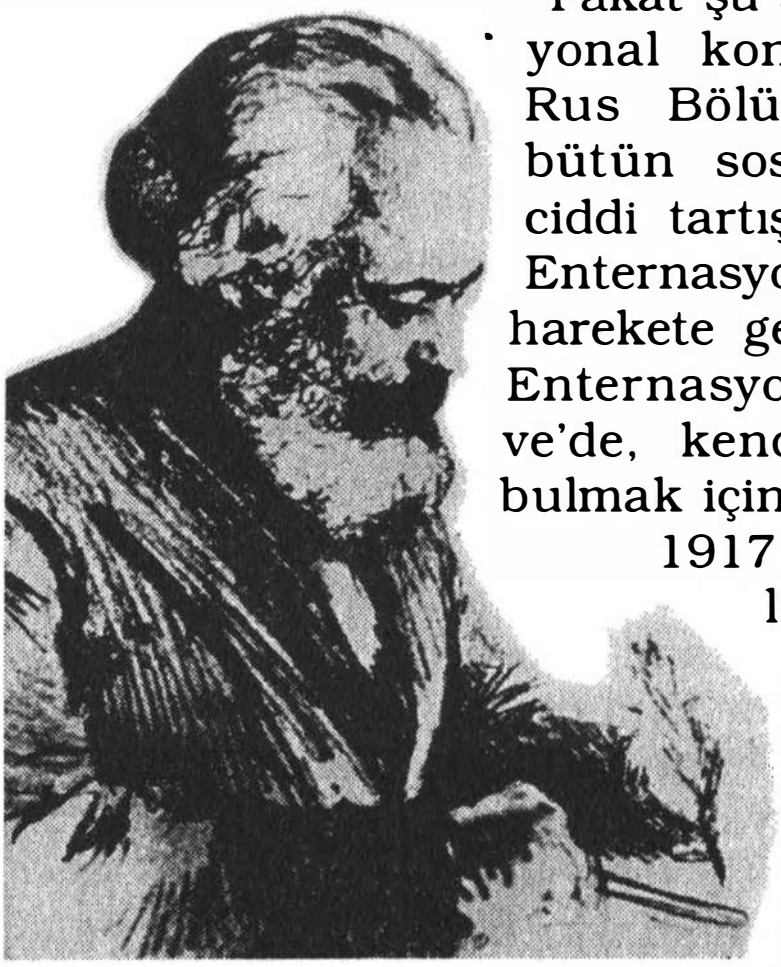
Akselrod ise Lenin'i şöyle tarife diyordu: "*Günün 24 saati devrimle ilgilenen başka bir adam daha yoktur. Devrimden başka hiçbir şey düşünmüyor ve hatta devrimin rüyasıyla uykuya dalıyor. Böyle bir adama kim ilişebilir?*"

Lenin'in tüm yaşamını devrime yöneltdiğini gösterecek bir çok örnek vardı; hırslı bir satranç oyuncusuydu, fakat dikkatini dağıttığı ve onu başka yönlere çektiği gerekçesiyle satranç oynamayı bırakmıştı. Müzeleri sevmediği halde Fransız ihtilalinin anlatıldığı bir serginin bulunduğu Muse'e Carnava'et adlı müzeden bütün detayları incelemek istediği için, neredeyse kovuluyordu. Çarlık rejimine duyduğu nefreti, bütün kapitalist sisteme de besliyordu ve genç Troçki İngiliz müze kütüphanesi, Fleet Caddesi binaları, düzenlemiş cadde manzaraları gibi zamanın kurumlarını ya da başarılı yapılarını göstermek suretiyle kendisini Londra'da çok şaşırtmış, daima kapitalizmin başarılarından ve icatlarından bahsetmişti. Bu burjuvaların akıllı olduklarını ve çok şey başarabileceklerini kabul edebilirdi ancak bu zenginlik-

lerin hepsinin yoksulların yaşamlarının paramparça edilmesiyle yapıldığını biliyor ve burjuva yaşamının aslında bir kan ve ölüler denizi üzerinde yüzdüğünü görüyordu. Bethoven'ın Appassionata'sını dinledikten sonra bu müziği çok fazla dinlememesi gerektiğini söylüyordu Gorki'ye, çünkü böyle kötü bir dünyada yaşarken, böylesine mükemmel bir güzellik yaratan bir insana bakarak insanların kusursuz olduğunu düşünebilirdi.

Enternasyonal, böyle bir adamla anlaşmaya varıp varamayacağını görme fırsatı bulmuştu. Lenin'in Rus sosyalist hareketi içinde çıkardığı tartışmalar ve yeni önermeler aslında uluslararası sosyalist hareketin de gündemiydi. Enternasyonalin en radikal unsurlarını Stokholm'deki koferansta Enternasyonal'in tutucu olduğunu düşündüğü yönetim kuruluna karşı kullanmaya çalışıyordu. Bu çabayı, Bolşevik delege olarak katıldığı uluslararası konseyde de tekrarlıyordu ve Prague Kongresi'nde II. Enternasyonal'in birleşmiş gibi gözükmesine rağmen, devrimciler ve oportünistler arasında uzlaşılamaz çatışmalar bulunduğunu, çok geçmeden aralarındaki tartışmanın büyüyeceğini ifade ediyordu. Bu tartışmalara son vermek için Enternasyonal heyeti, 1913 sonlarında Londra'da düzenlediği konferansta, Kautski'nin işçi sınıfının sadece bir tek sosyal demokrat partiye sahip olması önerisini kabul ediyordu.

Lenin tarafından gönderilen delege hariç, diğer bütün delegeler çözüm önerisine destek vermişlerdi. Rusya'da gelişen olaylar yeni bir devrim dalgasının geldiğini gösteriyordu. Bu dalganın yakalanması için halkın karşısına söylediklerinde net ve homojen bir partiyle çıkmak gerekiyordu. Lenin, Bolşevik ve Menşeviklerin ortaklaşa kurduğu Duma sosyal demokrat grubunun işlevsizleştiğini görüp onun sona ermesini önerdi ve bu zaten bitmiş birliktelik noktalandı. Pravda, Lenin'in karşı çıktığı uzlaşma tavrına karşı bir tutumla, Bolşevik tarzı kabul ediyordu. Lenin, gündemin devrime döndüğü bir zamanda bu uzlaştırıcı tutum için harcanan çabayı boş ve gereksiz buluyordu.

Fakat şu an itibariyle, Enternasyonal konseyiyle ilgilenmeliydi. Rus Bölümündeki tartışmalar, bütün sosyalist hareket içinde ciddi tartışmalara yol açmıştı ve Enternasyonalin yönetim konseyi harekete geçmeye karar vermişti. Enternasyonal başkanı Vandervelde, kendisine yandaş fikirler bulmak için Petersburg'a gitmiş ve 1917 Temmuz'unda son uzlaşma çağrısı olarak, Brüksel'de bir Rus Birliği Konferansı düzenleneceğini duyurmuştu. Bu konferansa 11 Rus grubu katılmıştı ve her biri, birleşmenin sağlanması için oy kullanmışlardı. Sadece Bolşeviklerin delegesi karşı çıkmış ve Lenin tarafından yazılan, toplantıya katılan grupların hepsinin sosyalist olduğunun söylenemeyeceğini ve oluşturulacak böylesi bir birliğin bir parti çatısı altında bir araya gelemeyeceğini çünkü bu gruplardan bir kısmının burjuva partileriyle çalışmaya hazır olduğunu söyleyen bir bildiri okumuştu. Bütün bunlar, Lenin'in yaklaşan bir devrimin hızı karşısında duramayacak olan bu grupların böylesi bir manevrayla kendilerini var etmeye çalıştıklarını ve grup çabalarının ise gelen bir devrimin önünde engel oluşturduğunu düşünmesinden kaynaklanıyordu.

"*Bizimle birleşmek isteyenler, bir önceki kongre olan Prague kongresinde alınan kararlara uymalı ve bu kongrede yaratılmış olan kurumlara katılmalıdır.*"

Bu yüzden konsey, Enternasyonal'in ağustos ayında yapılacak olan, 25. yılını kutlayacağı yıl dönümü kongresinde Lenin'in tutumunu rapor etmeyi kararlaştırdı, Bolşeviklere karşı bir Rus Birliği oluşturulacaktı ve Rus emekçilerine yöntemleri gösterilerek, Bolşevikle-

rin sosyal demokrat olmadığı söylenecekti. Fakat bu kongre yapılamadı. Lenin'in uzun zamandır yönelttiği eleştiriler gerçek oluyor ve Enternasyonal'e üye partiler I. Dünya Savaşı ilanının ardından kendi ülkelerinin burjuva hükümetlerine destek çıkıyorlardı. Enternasyonal iç çelişkilerini aşamadığı için varlık zeminini yitiriyor ve dağılıyordu.

GÜCE GİDEN YOL

I. Dünya Savaşı 1914 yılında patlak verdiğinde Lenin, Avusturyalılar tarafından yabancı bir düşman olarak tutuklandığı Karpatlar'da Krupskaya ile birlikte tatil yapıyordu. Üzerinde kodlanmış, şifreli mektupların ve notların bulunması onu kısmen şüpheli kılıyordu.

Bunun üzerine Lenin, Avusturyalı sosyal demokrat bir parlemento üyesine, "Halkın İradesinde" bir zamanlar üyelik yapmış bir Polonyalıya, Avusturya sosyal demokratlarının liderine telgraflar çekmişti. Bu adamların hiçbiri sosyalist bir yoldaşın yararına aracı olmakta bir an için bile tereddüt etmemişti. Adler'in yönetimindeki Avusturya içişleri bakanlığı Lenin'in serbest bırakılmasını emretmişti ve ekliyordu: "*Mevcut şartlar altında Ulyanov, faydalı hizmetlerde bulunabilir.*" Lenin, İsviçre'ye gitmek için askeri bir izin dahi almıştı.

Son zamanlarda hiçbir uluslararası konferansta doğrudan yer almamıştı ve savaş olması durumunda yapılacak işler konusunda sosyalistlerin yaptığı tartışmalara böylesi bir savaşta sosyal demokatların hedeflerinin kendi hükümetleri olması gerektiği ve savaş önlenemezse savaşı bir devrime dönüştürmek gerektiğini belirterek katılıyordu. Sürgünlerden bazıları, savaş çıkması durumunda, savaş karşıtı oylar kullanılarak sosyal demokratların, genel bir grev çağrısı yapmaları gerektiği önerisinde bulunuyorlardı.

Fakat onlara, Enternasyonal'in, Kautski'nin de başlarında olduğu etkin kişileri tarafından savaşı önlemekten ziyade, böyle bir eylemin sosyal açıdan gelişmiş ülkelere zarar vereceği anlatılmıştı, genel bir grev bu ülkede başarılı olabilirdi. Bu onları felç edebilir ve grev çağrısından etkilenmeyen düşmanları tarafından kolaylıkla kurban edilebilirlerdi.

Avrupa ülkelerindeki sosyal demokratların savaş le-

hine oy kullandığını öğrenen Lenin, Enternasyonal'deki tartışmaların bu doğal sonucunun uluslararası sosyal demokrat hareketi geri dönülmez bir biçimde ikiye böldüğünü sivri bir dil kullanarak belirtti. İsviçre treninde seyahat ederken, bütün savaş yanlısı sosyal demokratları sosyal milliyetçi ve sosyal emperyalist olarak niteleyip savaşı bir devrime dönüştürmeyi düşünen bütün devrimcileri biraraya toplayarak yeni bir Enternasyonal kurmaya karar verdi ve hemen savaş karşıtı bir tez yazmaya başladı.

Bern'e vardığında, bulabildiği 6-7 bolşeviğe ihanetin sebebinin, sosyal demokrat partiler içinde alt orta sınıf oportunizmin ezici üstünlüğe sahip olmasında yattığını söylüyordu ve ordular ile halk arasında devrimci propaganda yapmak amacıyla illegal hücrelerin oluşturulmasını öneren bir bildiri yayınlıyordu. Bu sefer Menşeviklerden endişe duymasına gerek yoktu çünkü onlar da savaş karşıtı oy kullanmışlardı ve Bolşevik parlamenterlerle birlikte Sibirya'ya sürülmüşlerdi. Artık Martov da İsviçre'deydi ve Lenin'in sosyal milliyetçiler ve sosyal emperyalistler hakkındaki görüşlerini paylaşıyordu.

Fakat şu anda yaşadıkları hayat, kendi aralarındaki kavgalarıyla, boşa giden bildiriler, kararlar ve çözümlerle tam anlamıyla boş bir sürgün yaşamını anımsatıyordu. Eylül 1915'te, farklı ülkelerdeki sosyalist partilerin temsilcileri Zimmerwald'de biraraya gelmişti. Lenin, emperyalist savaşın sivil savaşa dönüştürülmesi çağrısında bulunan bir bildiri yayınlamıştı ve işçilerin sömürülmesini arttıran, emperyalist savaşa yönlendiren, Kapitalizmin Son Aşaması Emperyalizm adlı eseri üzerinde çalışmaya başlamıştı. Böylelikle sosyalist bir devrimin ilk hazırlıklarını da yapmış oluyordu. Bu sonuç onun, Kienthal'de yapılan bir sonraki toplantıda (Nisan, 1916), Zimmerwald grubu içinde ciddi tartışmalar çıkarmasına neden olmuş ve daha net kararlar alınmasını sağlamıştı.

Uluslararası devrimi düşünen ve bunun için inanılmaz paraların harcandığı eylemleri planlayan bu adamın günlük yaşamı ciddi sıkıntılarla geçiyordu.. O ve

karısı, kaynanasının mütevazi aylığıyla yaşıyorlardı, fakat kaynanası 1915'de ölmüştü ve Lenin şöyle diyordu: "*Biraz para kazanmak zorunda olduğumu itiraf etmeliyim. Fiyatlardaki artış çok fazla ve elimde avucumda hiçbir şey yok.*"

1917 başlarında, bozululan sağlığı yüzünden, çalışma veriminin düştüğünden yakınıyordu ve verdiği derslerden birinde şöyle diyordu: "*Bizler, bu yaşlı kuşak, yaklaşan devrimin kavgalarını görecek kadar uzun yaşar mıyız bilmiyorum.*"

Mart 1917'de Rusya'da bir devrimin patlak verdiği haberleri yayılmaya başlamıştı ve Lenin, devrimin boyutlarını, hangi şartlardaçıktığını öğrenmeye çalışarak, İsviçre'den parti örgütüyle ilişkisini daha sıkı hale getiriyordu: "*Eğer liberal demokratlarca legal bir işçi partisine izin verilirse ve bu oyuna gelinirse tam bir felaket olur. Legal parti kurmaya izin verilse bile, daha önce de yaptığımız gibi temelini illegal örgütlenmenin oluşturduğu legal bir parti yaratabiliriz. Her halukarda daha çarpıcı bir devrimci programa, ve daha kesin devrimci taktiklere, daha etkili propagandaya, ajitasyona, uluslararası emekçi devrimi için daha güçlü bir savaşa ihtiyaç vardır...*"

İkinci mektubunda şöyle yazıyordu: "*kitleleri organize etmek, yeni sosyal sınıfları ele geçirmek, ülke nüfusu, yerli işçilerin durumu gibi alt yapı çalışmaları yapmak birinci vazifemizdir.*

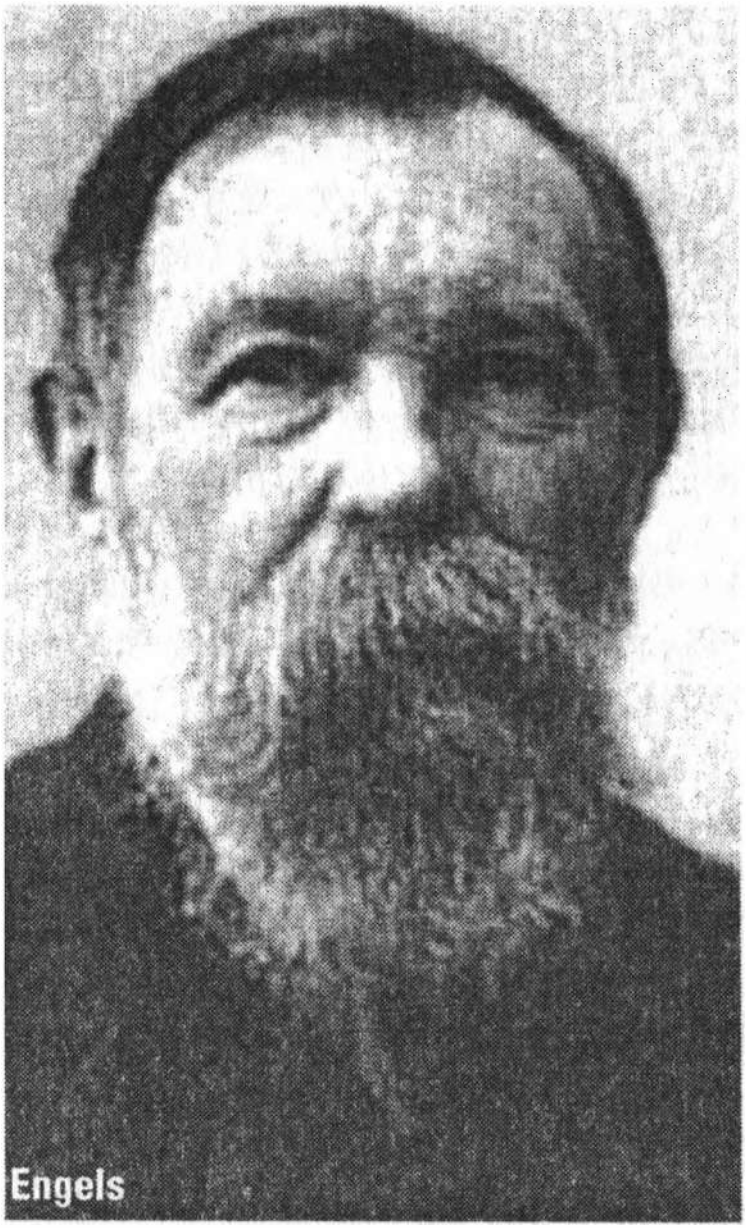
Sistematik kınamalarda bulunabilmek ve yeni hükümeti detaylarıyla ele almak, İşçi Delegeleri Sovyeti'nin güçlerine el koymak için, ordu içinde birimler oluşturmalıyız..."

Bu mektuplar Mart'ın 16'sında ve 17'sinde yazılmıştı, geçici hükümetin kurulmasındanı sadece 17'sinde yayınlanan 'Halka Doğru' adlı bildiride bahsedilmişti. Lenin, hükümetin tam anlamıyla ne yapmaya karar verdiğini bilmiyordu ve hükümeti oluşturanların durumunu bilerek örgütünü hazırlamaya çalışıyordu. Hükümeti oluşturan güçler o güne kadar söylediklerileyle aslında kendilerini bağlamışlar ve yapabileceklerini or-

taya koymuşlardı. Bolşevikler derhal bu yeni duruma hazırlanmalıydılar, gündem yeni bir yaklaşıma ihtiyaç duyuyordu.

Lenin, kurulan Sovyetler tarafından gücün ele geçirilmesinde ısrar ediyordu fakat Sovyet hakkındaki düşüncelerini 1906'da yazmıştı ve Troçki bu düşünceleri, işçi sınıfının bir sınıf olarak kabul edilmesi isteğinin devrimci hükümetin temelini oluşturduğunu söyleyerek, övmüştü. Lenin'in yanıtı şu şekildeyidi: "*Parti asla, Sovyet gibi parti dışı teşkilatların, işçi sınıfı üzerindeki etkimizi artırmak için kullanılmasından vazgeçmemiştir. Fakat sosyal demokratlar şunu kafalarına sokmalıdırlar ki; kitleler arasındaki sosyal demokratik çalışmalar düzgün ve geniş bir şekilde organize edilmiş olsaydı, bu tip kurumlar gereksiz olurdu.*"

Bolşeviklerin amaçladığı, Sovyet'i, devrimci kışkırtmanın temeli olarak kullanmak ve onlardan yeni bir devlet yapısı oluşturmaktı.

Engels

Rusya'da çıkan devrim, bütün devrimci partiler için sürpriz niteliği taşımaktaydı. Ülke, ne askeri açıdan ne de ekonomik yönden modern bir savaşa karşı koyabilecek güçte değildi. Demiryolu sistemi, kasabalara yiyecek götürmede yetersiz kalmış, ekmek kıtlığı ve fiyat artışları özellikle Petrograd'da yağmalara neden olmuştu. Kadınlar ve gençler, fırınlara hücum etmiş ve gösteriler düzenlemişlerdi. Atlı bir-

liklerin gösterilere müdahale etmediğini gören garnizon askerleri ateş açmamış hatta gösterilere katılmıştı. Tam bir karmaşa sürüyordu. Kalabalıklar barikatlar kurmuş, arabaları ters çevirmiş, Çarlığın zulüm merkeleri olarak gördükleri hapishaneleri açmış, polis merkezlerine saldırmışlardı. Cephanelikler basılmış, insanlar silahlanmıştı. Gün geçtikçe daha çok asker isyanlara katılıyordu. Özel eğitimli polislerin dışında kimse rejimi savunmuyordu.

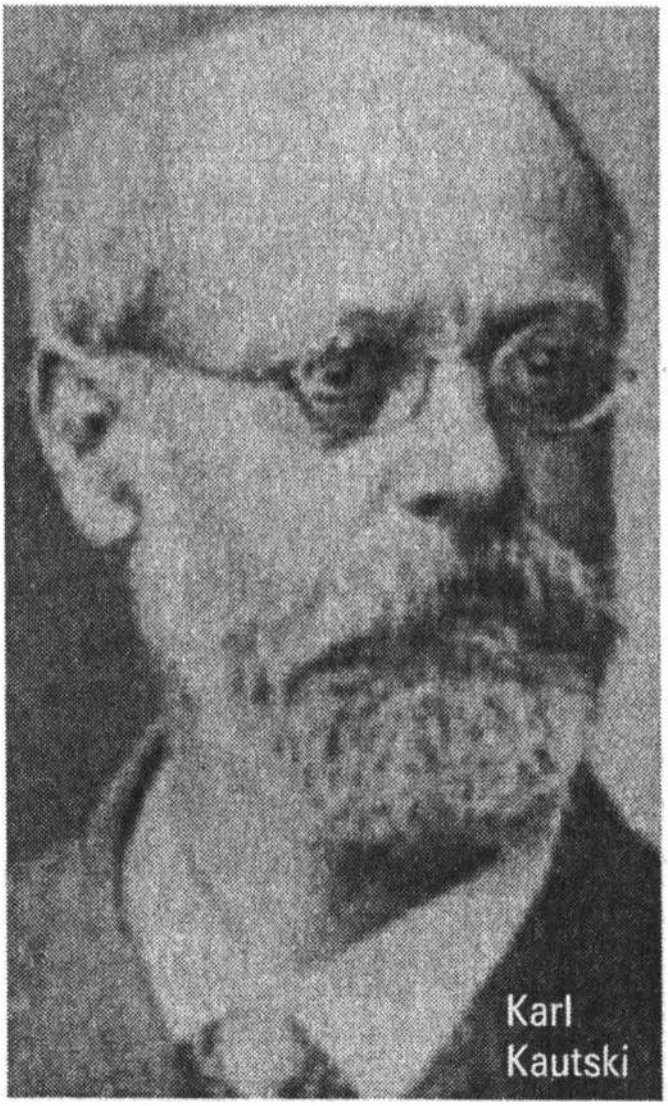
Sokakta Çarlığa karşı olduğunu söyleyen silahlı kişiler hakimdi fakat hiç kimse rejimin düşürülüp düşürülmediğini bilmiyordu. Çar'ın karargahından isyanı bastırmak için askeri birlikler gönderilip gönderilmediğinden de kimsenin haberi yoktu. Devrimin herhangi bir lideri yoktu ancak devrimin bir amacı vardı o da halkın artık o güne kadar yaşadığı gibi yaşamak istemediğiydi. Taurish Sarayı'nda, hâlâ bir çeşit düzen beklentisi olan, bu eylemleri bastıracak otoriter bir Duma kurmayı uman üyeler tarafından bir komite kurulmuştu ve kendilerini "Duma İçin" diye adlandırıyorlardı. Bu gerici komitenin kurulduğu sıralarda, hapishanelerden kurtulan devrimciler, ticari birlik sekreteri ve işbirlikçiler birarada gelmişler, "İşçi Delegeleri Sovyetleri Yönetici Komitesi"ni kurmuşlardı.

Bu komitenin düşüncesine göre, Duma komitesinin Çar'ın karargahıyla görüşmelerde bulunması iyi bir gelişmeydi. Sovyet komitesi bütün gücü ele geçirmişti, kitleler ona uyuyordu ve postanelerin, telgraf ofislerinin, demiryolu istasyonlarının, merkez bankasının vb. zapt edilmesini emretmişti. Duma başkanı Sovyet komitesine açıkça şunları ifade ediyordu: "*Bütün güç sizde, hepimizi tutuklayabilirsiniz.*" Çar'ın karargahına telefon eden yine Duma başkanıydı ve Duma'nın gücü tekrar eline geçirmesi tamamiyle Çar'a bağlıydı. Karargah, Petrograd'a herhangi bir sevkiyatta bulunmamıştı. Duma üyeleri Çar'ın tahttan feragat ettiğini, pişmanlık yasasının çıkarıldığını, toplantı yapma ve basın özgürlüğünün getirildiğini, Sibirya'ya sürülenlerin affedildi-

ğini bildiren bir duyuru yayınlamıştı. Bu yasaları, birçok kararname izledi. Sovyet komitesi, geçici hükümeti desteklediğini ifade etti. fakat askerler hükümete, verilen direktiflerin Sovyetinkilerle örtüşmesi halinde uyacaklarını açıkladılar.

Sonuç olarak, sosyalit delegelere uymak zorunda kalan, işçilerin ve garnizon askerlerinin baskısı altında bulunan kapitalist, liberal bir hükümet kurulmuştu. Bütün Petrograd spekülasyonlarla inliyordu, her yerde, kışlalarda, fabrikalarda durum hararetli bir şekilde tartışılıyordu. Her geçen gün, bir başka broşür çıkıyordu ortaya. Devrim Rusya'ya özgürlük ve adalet getirmişti, şimdi ise bu fikirlerin nasıl benimseneceği, nasıl korunacağı, nasıl uygulamaya dökületeceği sorusu gündemdeydi.

Sovyet, işçileri temsil eden Menşeviklerden ve çoğu üniformalı birer köylü olan askerlerin delegeleri konumundaki Sosyalist Devrimcilerden oluşuyordu. Bolşevikler de diğer sol partiler gibi Fransız ya da İngiliz emperyalistlerle işbirliği yapıldığı gerekçesiyle meclise girmeyi reddediyorlardı. Lenin'in devrimden bir ay sonra Petrograd'a geldiğinde karşılaştığı durum bundan ibaretti.

Karl Kautski

İsviçre'den Rusya'ya geçmek için, vakit kaybetmeden her yolu denemişti. Fakat Fransa transit geçişini reddetmiş, İngiltere ise deniz yolunu kullanmasına müsade etmemişti. İsveçre'den Rusya'ya geçmek için vakit kaybetmeden her yolu denemişti ancak Fransa transit geçişini reddetmiş, İngiltere ise deniz yolunu kullanmasına müsade etmemişti. İsveç vatandaşıy-

mış gibi, sahte pasaportla geçmeyi düşündü fakat hiç İsveçce bilmiyordu. Ve Martov'un aklına, Rus hükümetinin Alman ve Avusturyalı mahkumları sarbest bırakması halinde, Alman hükümetinin kendi toprakları üzerinden geçmelerine izin verebileceği fikri geldi. Lenin yolculuğa çıkmadan önce yandaşlarına şu telgrafı göndermişti: "*Yeni hükümete kesinlikle güvenmiyoruz ve yardım etmeyeceğiz. Chkeidze'ye güven duymuyoruz.*"

Vakit kaybetmeden Petrograd Sovyet Başkanı Menşevik Chkheidze'den yardım talebinde bulundu.

1915'te Lenin, devrimin cumhuriyetçi bir hükümet yaratması halinde, Bolşeviklerin bu cumhuriyetçi hükümet lehinede olsa savaşa karşı geleceklerini yazmıştı. Alman Genel Kurmayı Lenin'in ve diğer sürgünlerin Rusya'ya dönmesini kolaylaştırmak gayretindeydi. Sonunda, 8 Nisan'da, 30 kadar sürgün özel bir araçla kapıları mühürlenmiş bir tren vagonunda Almanya üzerinden yola çıktılar. Lenin'in Chkheidze'den yardım rica etmiş olmasına rağmen sürgünler arasından ne bir Menşevik ne de Martov bulunuyordu. Rota İsveç ve Finlandiya üzerinden geçiyordu, Rusya'ya vardıklarında Lenin, tutuklanıp tutuklanmayacaklarını ya da bir ölüme mi gittiklerini bilmiyordu ancak ülkede devrim başlamıştı ve bu devrimden uzak duramazdı. Fakat istasyonda onları büyük bir karşılama bekliyordu. Petrograd Sovyeti ve devrimci güçler adına Lenin'i, Chikheidz'e karşılaşmıştı, Lenin'den devrimi bütün tehditlere karşı savunmasını istiyordu. Lenin yanıtını askerlere, denizcilere ve işçilere yaptığı konuşmada veriyordu. Onları uluslararası emekçi ordusunun önderleri olarak selamlıyordu... "*Emperyalist soygun savaşı Avrupa'daki devrimin başlangıcıdır... Her yeni gün Avrupa kapitalizminin çöküşünü getirmektedir...*"

Daha sonra, istasyonun önünde devrimci denizcilerin onur verici selamlamalarıyla karşılanmıştı ve artık devimin bir fiil içindeydi. Konuşması o güne kadar söylediklerinin bir özetiydi ve devrimin durmaması yönündeydi: "*Sizleri, geçici hükümetin vaatlerine inanıp inan-*

madığınızı bilmeden selamlıyorum fakat nazik konuşmalarının ve verdikleri sözlerin altında Rus halkını kandırmak fikrinin yattığını biliyorum. İnsanların barışa, ekmeğe ve toprağa ihtiyacı vardı, onlar ne yaptılar? Savaşa devam ettiler, açlık getirdiler, toprak vermediler..."

Böylelikle Lenin, daha ilk dakikadan itibaren devrimci bir ajitasyon kullandığını göstermiş oluyordu. Buradaki insanlar susturulmuştu, Rusya'da neler olup bittiğini bilmiyorlardı, yurtdışından gelmişti, ve onlara dünya devriminin öncüleri olduklarını söylüyordu.

Bu devrim sosyal demokrat teoride söylenegeldiği gibi bir dizi ülkede yaşanılacak devrimin öncüsü olarak görülüyordu. Sosyalizm devrimler zinciriyle bir dizi ülkede birden gelecekti

Lenin, bu değerlendirme üzerinden gidiyordu. Uluslararası sosyal demokrat harekette devrimlerin birbirini takip edeceği öngörülmüştü ve Avrupa'ya bakıldığında bunun ipuçları da vardı. Ancak durum sosyal demokrat teorilerinden farklı bir seyir izleyecekti. Nechaev uluslararası Devrim İttifakını savunurken, aslında uluslararası alanda ister Marksistlerin olsun isterse Bakunin gibi anarşistlerin olsun savunduğu bir dizi ülkede devrim anlayışını takip ederken Lenin'de aynı mantık zincirini izlemişti. Tarihsel bir dönem olarak bunun tersi bir yaklaşıma sahip olmak çok zordu. Lenin, Rus devriminin başarısı için Avrupa uluslarının kendisine destek vereceğini düşünüyordu.

Engels'in uzun yıllar önce, doksanlı yıllarda Avrupa için devrim zamanının bilinçli azınlıkların, bilinçsiz çoğunluğun devrimci ruhlarından faydalanmaya başladığında bittiğini ve gelecekteki devrimin bizzat işçi sınıfı tarafından gerçekleştireceğini söylerken Nechaev vari bir devrim anlayışının bittiğini, Lenin'in kitlelere dayanan devrim anlayışının geçerli olduğunu belirtiyordu. Avrupa için de aynı durum geçerliydi ve orada beklenende kitle hareketleriydi.

Lenin Ruslara Avrupa'nın emekçilerinin onlara baktığını söylemişti. Bu doğru bir tesbitti ve Avrupa'da

Rus devrimini gözlüyordu. İsviçre'den savaşın sosyalistlerin uzlaşmacılığıyla ya da insanların barış arzusuyla sona erdirilemeyeceğini yazıyordu. Rus kasabalarının yeterince ekmeğe ve yiyeceğe sahip olmadığını görüyordu, köylülerin toprak istediğinin de farkındaydı. Duma hükümetinin de bunları gerçekleştirecek ve çözecek gücünün olmadığı da açıktı. Bu yüzden insanlara devrimi sürdürmelerini ve iktidarı kendi ellerine almalarını söylüyordu:

"*... Size savaş verdiler, açlık getirdiler, toprak vermediler...*"

Pravda'nın diğer sosyalistlerle uzlaşma çağrısı yapan tavrından dolayı, onu karşılamak için Finlandiya'ya giden Kamenev'i trende kıyasıya eleştirmişti ve şimdi, Rusya'nın dört bir tarafından gelen delegelerin katılacağı Petrograd'taki toplantıya gidiyordu. Toplantıda, tam iki saat süren, Bolşevik delegelerin gücü ellerine geçirmemelerinin devrimi burjuvaların ellerine teslim etmek olacağı üzerine bir konuşma yapmıştı.

Güç kitlelerin elindeydi ve bu güçle ne yapacaklarını bilmedikleri için burjuvaların eline bırakmışlardı. Bu yüzden devrim, güç işçilerin ve fakir köylülerin eline geçene kadar elden ele geçen bir hal almaya devam edecekti. Bu durum, sınırsız özgürlük gibi görünmesine rağmen aslında burjuvaların o güne kadar var olan kurumların yürüme alışkanlığının gücüne dayanarak tekrar tam bir tahakküm kurmalarına yol açabilirdi, burada sorun haline gelen şeyde tam buydu ve kitleler geçici burjuva hükümetine güvenme eğilimindeydi. Birisi güvenlerini kazanmalı, ve hükümetin yanlışlarını açığa vurmalıydı. Sovyetler olası bir devrimci hükümetti fakat Sovyetteki Bolşevikler, Menşevikler ve Sosyalist Devrimcilere göre azınlıktalardı ve sabırlı, sebatlı ve sistemli bir şekilde diğer partilerin hatalarını ortaya çıkarmalı, onları sokaktaki insanın anlayabileceği kadar basit bir dille, halkın istekleri doğrultusunda eleştirmeliydiler. Rus insanının bu çapta bir örgütlenme tecrübeleri yeni yeni oluşuyordu bu yüzden Bolşevikler propa-

gandalarına kararlı bir şekilde devam etmeliydiler. Böylelikle sadece işçiler değil, köylülerin de büyük bir bölümü kazanılabilirdi. Sovyetlerin toprağı, adaletli bir şekilde dağıtma talebi reddetilmişti: toprak işçileri ve en fakir köylüler biraraya gelecekler, örgütlenmiş bir tavırla toprakları alacaklar ve dağıtacaklardı. Polis ve asker ortadan kaldırılacak, toplumun en fakir ve en çok sömürülmüş kesimi silahlanacak, gücü ele geçirecek ve kendi devlet kurumlarını kuracaktı. Bürokrasi; seçimle gelen kişilerden oluşmalı, maaşı orta halli bir işçininkinden fazla olmamalıydı.

Bu bir devlet yaratabilirdi, burjuva parlamenter hükümet şeklinde değil; işçi, köylü ve askerlerden oluşan, silahlı güçlerin halkı baskı altında tutmayacağı, bürokrasinin boyunduruğundan sıyrılmış bir cumhuriyet şeklinde. 1871 Paris Komünü'nde olduğu gibi, sosyalist bir devlet kurulabilirdi. Lenin, devrimin karmaşası içinde işçi ve köylülerce daha çabuk algılanılmaları ve diğer gruplardan söyledikleri farklı şeylerin kolayca anlaşılması için Bolşeviklerin kendilerini sosyal demokrat olarak adlandırmaktan vazgeçerek 'Komünist' ismini almalarını istiyordu.

"Kirli çamaşırları çıkartarak, temizlerini giymeliyiz. Gün geçtikçe çürüyen bir isme bağlı kalmayın. Yeni bir parti yaratacak cesarete sahip misiniz? Üzerinize gelecek baskılara hazır mısınız?"

Bu nutuklar delegeleri, farklı tartışma boyutlarına taşımıştı ve çok ciddi bir hataya götürecek keskin bir manevraymış hissine kapılmalarına yol açmıştı. Sonraki gün, Stalin tarafından Bolşeviklerin ve Menşeviklerin katıldığı bir toplantı düzenlenmiş, Lenin bu konuşmasını orada da yinelemişti. Bolşeviklerden biri olan Bogdanov ayağa kalkmış ve Lenin'i alkışlayan bazı delegelere seslenmişti: *"Bütün bunlar deli saçmasıdır... Alkışladığınız için utanmalısınız. Siz Marksistsiniz. Kendinizi küçük düşürmeyin!"* Sağ kanat bir Bolşevik olan Goldenberg, merkez komite üyelerinden biriydi ve şöyle bağırıyordu: *"Lenin Bakunin'in 30 yıldır boş duran tahtını ele geçir-*

mek istiyor. Sözleri yeni ama, hikâye aynı. Biz bu ilkel anarşizmin kokuşmuş fikirlerini atıyoruz. Sosyal demokrat Lenin, Marksist lenin... Bu Lenin daha fazla var olamayacak!" Toplantıda tutucu ve statükoyu korumaya yönelik bir hava hakimdi. Lenin itirazları cevapsız bırakmış ve toplantıyı terk etmişti. Plakhanov'un gazetesi, konuşmasını çılgın bir adamın öfkesi olarak değerlendirmiş, Lenin'in devrimci demokrasinin arasına sivil savaş pankartları sıkıştırdığını iddia etmişti: "*Herkes bu konuşmayı fantastik ve saçma buldu*" Kerensky ise Lenin'in soyutlanmış bir atmosferde yaşadığı ve herşeyi fanatizmi çerçevesinde değerlendirdiği yorumunu yapıyordu: "*Biri ona davranışlarını düzeltmede yardımcı olmalı.*"

Bolşevikler ise, uzun yıllar yurtdışında kaldığı, bu yüzden de Rusya'daki şartlarla olan bağlantısının kesilmiş olabileceğini düşünüyorlardı. Pravda, konuşmanın yoldaş Lenin'in kişisel görüşleri olduğunu vurgulamıştı. Kamanev editör olarak, konuşmasının sadece İşçi ve askerler Sovyetini değil, aynı zamanda Pravda'yı ve Bolşevik delegeleri de eleştirdiğini söylüyordu. Pravda'nın izleyeceği yol merkez komite tarafından belirleniyordu ve Pravda, Bolşeviklerin kendilerini sadece diğer partilere karşı değil, Lenin'in eleştirilerine karşı da savunacağı bir platform yaratıyordu.

"*Bizim bakış açımız sosyal demokrat devrimciler için en uygun olandır. Biz, komünist propagandacılar kimliğine bürünmeden yolumuza devam edeceğiz.*"

Lenin'in, politik eylemlerinde kullandığı Marksist sosyalist yaklaşımı yeni döneme yeni mücadele araçlarıyla müdahale etmek gereğini belirtmesiyle anlam kazanıyordu. Onlar sıradan burjuva siyasetçiler değildi aksine Marksistler insanlık tarihinin barbarlık çağını kapatacak öncüleriydiler. Yeni yaklaşım statükoya sarılan ve dönüşümün gereğini algılamada zorlanan, kendi partisinin liderleri arasında bile tartışma yaratmıştı. Kendi aralarında bir birlik olmayan bu liderler, durumu önceden görebilmenin yolarını arıyorlardı. Lenin'e göre bu yol ve amaç çok açıktı. Rusya'da egemen olan şartla-

rı, bir devrimin kazanılması için için en uygun zamandı: Devlet kadrolarında tam bir kaos hakimdi, yönetim gücü dağılmış, insanlar cezalandırılma korkularından arınmışlar, devletin kötü ruhu ve ürkütücü gücü kaybedilmişti. Durum gittikçe kötüleşiyordu, kıtlık artıyor, fiyatlar yükseliyor, araç gereç stokları tükeniyor, bir çok fabrika kapanıyor ve çok sayıda işçi işsiz kalıyordu. Hoşnutsuzluk artmaktaydı, her şey yapılacak çalışmaya ve zamana bağlıydı. Biri çıkıp durumun üstesinden gelmeli ve gerekli olan örgütlenmeyi yaratmalıydı. Partinin memurlar birliğinin ona karşı olması Lenin'i rahatsız etmiyordu, çünkü fikirlerinin örgüt içinde günlük aktif mücadelede olan insanların, Bolşevik üyelerin ve fabrika komitelerinyle Sovyetlerde yer alan insanların temel talebi olduğunu biliyordu. Daha sonraları Troçki, "Rus Devrim Tarihi" adlı kitabında gelişmemiş ülkelerin durumunu şöyle anlatıyordu: "*İşçiler ilkel bir durumdan, birden modern fabrikalara ve büyük endüstriye geçerlerse, en cahil devrim sloganını atmaları da doğal karşılanmaldır. Bu yüzden Lenin'in uzlaşmaz bir tavır içine girmesi, Bolşeviklerin devrimi kazanması için en uygun şeydir...*" Parti liderliği söz konusu olduğunda Lenin, onlara adım adım alınacak yolu gösteriyor ve insanlık tarihindeki ilk sosyalist devrimin nasıl yapılacağı üzerine cesaretle yeni yaklaşımlar ve fikirler üretiyordu. Devrimin kazanılması için parti birliğinin gerekliliğini görüyor ve her tür sorunda devrimi kazanmanın önünde engel olmaya yönelik olmadıkça uzlaşmacı bir tutum sergiliyordu. Taktiklerini de duruma göre değiştiriyordu.

İşçiler, 'geçici hükümet yıkılsın' sloganı attıklarında, kınanmışlardı. Hata 'meclise tam güç' sloganı bile vakitsiz bir istek olarak algılanmıştı çünkü meclis, devrimi sürdürmeyi kararlaştırması halinde ve sadece gücü almak istediğinde egemen olabilirdi. Bolşevikler bir iç savaş istedikleri iddialarını iftira diye kınamışlardı. Lenin tekrar, her yerde, varoşlarda, fabrikalarda grupların organize olmasını ve birbirine bağlı birlikler halinde, merkez komiteyle sıkı ilişkiler kuracak şekilde davranmaları-

nı, bu yeni yaklaşıma ayak direyen Bolşeviklere anlayışla yaklaşılmasını istiyordu Lenin her şeyin bu kadar hızlı değiştiği bir zamanda insanların sorun olarak gördüğü bir çok şeyin aslında sorun olmadığını yaşamın kendisinin kısa zamanda göstereceğini düşünüyordu. Temmuz ayında merkez komitenin kontrolündeki bazı fabrika ve işyeri komiteleri en hareketli günlerini yaşıyorlardı, askeri talim yapıyorlardı. Hatta Petrograd garnizonunda ve ordunun genelinde, Bolşevik hücreler kurulmuştu.

Mayıs ayında Petrograd'ta bir Rus Köylüleri Kongresi toplandı. Delegelere yaptığı konuşmada Lenin, şöyle diyordu: "*Toprağın anarşistce yağmalanmasına karşıyız, iyi bir örgütlenmeyle derhal Sovyetlere devredilmesinden yanayız.*"

Köylüler anayasal bir meclisi beklemek zorunda kalmamalıydılar: "*önemli olan, devrimci bir başlangıç yapılmasıdır, kanunlar sadece eylemleri onaylamakla yetinmelidir. Eğer eyleme geçmeyip, kanunların çıkarılmasını beklerseniz, ne kanuna kavuşursunuz ne de toprağa.*" Sosyalist gazeteler, köylülerin topraklara el koyup ortaklaşa kullanım için örgütlendiklerinde ve büyük toprak sahiplerine ait ağıllara el koyulmasıyla sonuçlanan hareketlerden anarşi diye bahsettiklerinde Lenin onları kınıyordu: "*Halkın çoğunluğunun onayıyla alınan ve uygulamaya geçirilen kararda, herhangi bir anarşi görmüyoruz... Seçmen meclisinde ve yerel nüfus üzerinde yapılacak son bir düzenlemeden yanayız... Bu yaygaracıları telaşlandıran, insanlardan korkmalarıdır. İnsanlardan korkmak için hiçbir neden yoktur. Çoğunluğun kararı anarşi olarak değerlendirilemez. Böyle bir karar demokrasiyi koruyan yegane unsurdur...*"

Haziran ayında birinci Rus Sovyetleri Kongresi toplanmıştı ve Sosyalist Devrimciler'in 285, Menşeviklerin 248 ve Bolşeviklein sadece 105 delegesi vardı. Fakat sık sık Bolşevik sloganlar atılıyordu. Askerler ve köylüler toprağın gerçek sahibi olduklarını söylerlerken adaylar gücün mecliste toplanmasını istiyorlardı. Ve ülkenin kötü giden ekonomisi üzerine tartışmalar yapılmış ve Le-

nin bir konuşma yapmıştı: "*Kapitalistlerin sağladıkları kârı açıklayın, 50 veya 100 tane varlıklı milyoneri tutuklayın, onları birkaç hafta alıkoymak yeterli olacaktır, Çar Nikolai Romanov'un sağladığı bu imtiyazlar altında, ülkeye her gün nasıl yüz binlerce, milyonlarca zarar verdiklerini halka açıklayın.*" Silahlı insanlar, polisin yerine geçtiğinde zenginlere imtiyaz sağlanamayacağından, ekmek kuyruklarında bekleyen insanların da kalmayacağını sözlerine ekliyordu Lenin.

Sovyetin, Yönetim Kurulu, Bolşevikleri ideolojik propagandayı ve tartışmaları bırakarak, harekete başlamakla suçluyordu. Sovyet yandaşlarını eğitmelerini ve silahlandırmalarını kınıyor, silahsızlanma önerisinde bulunuyordu: "*Onların eline tüfekleri ve tabancaları bırakamayız, buna tolerans göstermeyeceğiz.*"

Fakat ne Yönetim Kurulu, ne de kongre bu öneriyi onaylamıyordu. Silahlar askerlerin ve işçilerin ellerindeydi. Kim onları Bolşevik, Menşevik ya da Sosyalist Devrimci diye ayırabilirdi?

Bunun yanısıra, Bolşevikler gösteri düzenlemek istediklerinde, kongre karşı çıkmıştı ve Bolşevikler de kararara uymuşlardı.

Lenin şöyle diyordu: "*Bize saldırmalarına fırsat vermemeliyiz. Zaman bizim lehimize işliyor.*" Ve üç hafta sonra Lenin'in beklediği an geliyordu; Thachev yazısında şu sözlere yer veriyordu: "*İnsanlar, karşısında kendilerini aciz ve çaresiz hissettikleri, tir tir titredikleri o büyük gücün dağılmış olduğunu gördüklerinde, hiçbir şeyden ve hiçkimseden korkmalarına gerek olmadığını anlayacaklar. İçlerinde birikmiş ızdıraplar ise, karşı koyulamaz bir güç olarak patlak verecek.*"

Bolşevikler, hükümeti fiyat artışlarından, gittikçe kötüleşen yaşam şartlarından, Petrograd işçilerinin duyduğu öfkeden, askerlerin bitirileceği vaad edilen ancak hâlâ sürdürülen I. Dünya Savaşı'ndan, Kronstadt'taki denizcilerin, böyle bir hükümeti cezlandırmadan önce kendilerinin burnunun sürtmesi gerektiğini düşünmelerinden dolayı suçluyorlardı. Bütün bu burju-

vazinin dönemi geçiştirmeye çalışan ve halkı oyalamaya çalışan yaklaşımları yeni hoşnutsuzluklar kaynağıydı. Eğer Sovyet kuruluşları hükümetin uygulamaları değiştirilmez ve hâlâ oyalanmaya devam ederse gerçek gücün kimde olduğunu hatırlatacaktı.

Lenin, Bolşevikler'in eylemlerinin çıkaracağı sonuçtan tereddüt ediyordu. Silahlı kalabalıkların sokak savaşıyla hükümeti indirmesi halinde, hükümetin arkasında yer alan Sovyet Yönetim Kurulu dışarıdaki bazı grupları toplayabilirdi. Bu gruplar emirlere uyardı çünkü işçiler ve garnizon askerleri Sovyetin Yönetim Kuruluna karşı gelerek, gücü kendi ellerine geçirmeye çalışacaklardı. Sonunda silahlı eylemler Bolşeviklere dönecekti. Fakat kışlalardan ve fabrikalardan gelen haberler hükümete karşı kendiliğinden bir biçimde harekete geçen kalabalıkların kontrol edilemediği yönündeydi. Bu durumda, parti liderliği, silahlı grupların başındaki Bolşeviklerin onların aşırıya kaçmalarını engellemesi direktifini veriyordu.

Böylelikle Lenin'in "*gösteriden daha fazla, devrimden daha az*" dediği şey gerçekleşmiş oluyordu. İki gün içinde Petrograd sokakları Bolşevikler tarafından kontrol edilmeye çalışılan silahlı gruplarla dolmuştu.

'Bütün iktidar sovyetlere' sloganıyla Taurish Sarayı'na yürümüşler ve aynı sloganla geri dönmüşlerdi. İlginç manzaralar söz konusuydu: Silahlı bir işçi Sosyalist Devrimci bir bakanın suratına yumruk atmış ve "*orospu çocuğu, sana görev verildiğinde, gücü eline al*" diye bağırmıştı.

Ölüm ve yaralanmalarla sonuçlanan ciddi tartışmalar da olmuştu. Dışarıdan gelen gruplar olaylara müdahale etmiş ve işçiler fabrikalara geri dönmüşlerdi. Daha sonra, Rus ordusunun Avusturya sınırındaki taarruzunun son bulduğu haberleri gelmişti. Hükümet bu durumu kendi lehine kullanmak için kullanmıştı ve Avusturya'da ki durum Bolşevikler yüzünden di yönünde propaganda yapmaya başlamıştı. Atmosfer değişmiş ve sokaktaki kalabalık, Bolşeviklere karşı çekingendi: askeriyeyi

bozan, başarısız olmasına yol açan, işçilere silahlı gruplar kurduran onlardı. Lenin, Alman genel kurmayı aracılığıyla Almanya'dan Rusya'ya gelmesinin altında da aynı sebep yatmıyor muydu? biçiminde komplo teorileriyle Lenin'i kitlelerin gözünde küçük düşürmeye çalışıyorlardı. Hükümet, Bolşevik liderlerin tutuklanmasını emretti, Pravda yasaklandı ve bazı Bolşevik ofisleri arandı ve yerle bir edildi.

Bolşevikler, Lenin'den mahkemenin huzurunda, Alman ajanı olduğu yönündeki suçlamalara cevap vermesini istiyorlardı fakat Lenin, karşı-devrimci eylemin gündeme geldeğini ve hükümetinde zaten bunu istediğini belirterek, Finlandiya'ya geçti. Lenin'in haklılığı aslında bu süreçte ortaya çıkıyordu. O güne kadar Lenin'e karşı siyasi rakip olanlar devrimin kaybedileceğini ve sürdürülmesi gerektiğini görmüşlerdi. Bu adamlar, Martov ve Troçki'ydi. Onu bu asılsız suçlamalara karşı bu iki rakibi savunmuştu. Lenin'in Finlandıya'ya geçişinden sadece bir ay sonra Troçki, Amerika'dan dönmüş, hiçbir partiye katılmayarak, birkaç devrimci entelektüelle birlikte, Bolşevik eğilimli küçük bir grup kurmuştu. 1905'te 'Sürekli Devrim' tezini ortaya atmıştı, sınıfsız bir toplum yaratacak sosyalist devrim yoluyla, devrimci bir gelişmenin sağlanabileceğini savunuyordu. Önceleri bu tezlere karşı çıkan Lenin, şimdi bu tezlerin yaşam tarafından onaylandığını görüyordu. Troçki'nin, grubuyla birlikte Bolşeviklere katılıp katılmayacağını zaman gösterecekti. Çünkü Lenin'in devrimci hareketin güçlü örgütlerle yürütülebileceği gibi yaklaşımları desteklemesinden hoşlanmıyordu. Troçki, Menşevikleri ve Sosyalist Devrimcileri, Sovyete geçecek olan gücü ertelemekle ve burjuvalarla koalisyon kurmakla suçluyordu. Bazı gazeteler onu ihanet etmekle suçluyorlardı ve Troçki, iğneleyici, yerici makaleleriyle hepsini susturmuş, bizzat saldırıya geçmişti. Açık bir mektupla, kendisi hakkında neden tutuklama emri çıkarılmadığını soruyordu, hükümetin faaliyetlerine karşı tutumu Lenin'inkiyle aynıydı ve Menşevikler ile Sosyalist Devrimcileri karşıt bir eyle-

min üzerlerine çevrileceği yönünde uyarmıştı. Hükümet ona karşı faaliyete geçmekte tereddüt etmişti fakat sonunda onu gözaltına almaya karar vermişti. Bu, general Kornilov'un Petrograd'a yürümeyi emrettiği grupların yaratacağı karşı-devrimci eylemleri başlatıyordu.

Hükümet silahsızlandırdığı kızıl orduyu tekrar silahlandırarak, Troçki tarafından korunan Kronstadt denizcilerinden de koruma talebinde bulundu. Kronstadt denizcileri, hapisteki Troçki'nin yanına giderek, Kerensky hükümetini savunup savunmamaları hakkında öneriler sunmasını istediler. Bu şartlar altında Troçki'yi hapist tutmak çok komikti ve derhal hapisten çıkartılarak "Karşı devrimle savaşma komitesine" dahil edildi. Durum, şimdi tam anlamıyla, Burjuvalarla yaptıkları koalisyon sonucunda karşı-devrimi cesaretlendiren sağ kanat sosyalistlerin aleyhine dönüyodu. Petrograd ve Moskova Sovyetleri, sola doğru gittikçe kayıyorlardı; Petrograd Sovyeti Menşevisk başkanına güven duymadığı için Troçki'yi seçmişti ve Troçki Bolşeviklere katılarak, merkez komitelerin de yer almıştı.

Genel durumdaki bu değişikliğe rağmen, Bolşevik merkez komite yeni bir krizle yüzyüzeydi. Lenin, Finlandiya'dan silahlı birlikler kullanarak hükümeti düşürmeleri çağrısında bulunuyordu. Sadece devrimci sınıfların gücü ele geçirmesini talep ediyordu, ancak parti içindeki görüş ayrılıkları ciddi bir hal almaya doğru gidiyordu. Stalin'in, Lenin'in amacının Sovyetleri dağıtmak değil, aksine isyanlarla gücü, hükümeti kurmak için bu gücü kullanacak fakir köylülere ve işçilere vermek olduğunu söylemesine rağmen tartışmalar durmuyordu.

Lenin taleplerinde diretiyordu. Bolşevikler, diğer partilerin onlarla çalışmayı reddetmesinden dolayı, parlamentoda güç elde edememişlerdi ve Rus meclisinde çoğunluğu elde edebilmeleri söz konusu değildi. Bu yüzden gücü, silah yoluyla ele geçirmeliydiler ve Lenin, merkez komiteyi uyarılarına kulak asmamakla suçluyordu. Taleplerini daha radikal olan Petrograd meclisine, Moskova komitesine sunmuştu, hatta merkez komi-

teden istifa etme tehdidinde bulunuyordu ve propagandalarının yönünü doğrudan fabrika ve Sovyet komitelerine yönlendiriyordu. "Bütün iktidar sovyetlere" sloganında hâlâ ısrar ediyor, bu slogana daha yeni ve daha güçlü bir devrimci anlam yüklüyordu: "Bütün güç, devrimci emekçilerin oluşturacağı devrimci demokrasiye!" Merkez komitenin isteği üzerine kılık değiştirerek Petrograd'a gelmişti ve 21 üyenin sadece 12'sinin katıldığı fırtınalı bir toplantının ardından 2'ye karşı 10 oyla şu çözüm önerisi kabul edilmişti: "Silahlı bir eylem kaçınılmazdır, bu eylemin tam zamanıdır ve bütün örgüt uyum içinde hareket etmelidir." Bu sonuçla, parti tartışmaları da son bulmuş oluyordu.

Devrimi 20 yıl boyunca öğütlemesinin ardından Lenin, devrimin arifesinde, kendisine bu devrim gücünü nasıl kullanacağı sorusunu soruyordu. Finlandiya'da, hiçbir zaman tamamlayamadığı ve bunun üzerine "*Devrimi yapmak ve yaşatmak yazmaktan daha anlamlı*" dediği eseri "Devlet ve Devrim"i yazmaya başlamıştı. Nasıl bir toplum yapısı istendiği ve bu toplum yapısına gidişte izlenecek yolları tartıştığı eseri sömürülü toplum yapılarından kopuşu araştırıyordu. İnsanlık tarihi boyunca Paris Komünü'nün kısa deneyimi hariç hiçbir zaman böylesi bir işe girişmemişti ve her şey yeniydi ve bulunarak yapılacaktı.

Burjuva devlet şekli ortadan kaldırılmalı ve yerine işçi sınıfının yöneteceği bir devlet kurulmalı, ilkel bir demokrasi yerine sosyalist bir demokrasi getirilmeliydi. Kapitalizm büyük ölçüde üretim sağlamış ve devlet gücü dahil her şeyde uzmanlaşmaya ve departmanlaşmaya gitmişti. Bütün işlevlerini tescilleme, ayırtma ve kontrol gibi gündelik işlere kadar azaltmıştı. Devrimle birlikte bürokrasi dağıtılacaktı. Devlet memurları, ustabaşı, şef ya da işçilerden toplanacak ve işçi sınıfı, bütün toplum adına yönetici bir sınıf hizmeti verecekti. Ordu ya da polis olmayacaktı çünkü silahlı insanlar kamu düzenini korumaya çalışacaklardı ve mevcut ordu, askeriye, bürokrasi gibi unsurlar kaldırıldığında herkes

devlet yönetiminde söz sahibi olabilecekti.

Lenin kurulacak devletin öncelikli görevini postane örneğiyle açıklıyordu:

"öncelikli görevimiz, bütün ulusal ekonomiyi postane gibi organize etmektir. Fakat, teknisyenlerin, yöneticilerin, bütün herkesin maaşı içilerin ücret seviyesiyle aynı olmalıdır ve herkes silahlı emekçi sınıfının konrolü altında bulunmalıdır."

Milyonlarca işçinin, genel bir eğitimle disipline edilmesi halinde; tren yolları, ağır sanayi, bankacılık sistemi ve diğer bütün sistemler geliştirilecek, bütün bu silahlı nüfus sayesinde üretim, tüketim ile çalışma arasındaki denge sağlanacaktı. Bütün toplum, tek bir ofis ve tek bir fabrika haline getirilecek, eşit çalışma koşulları ve eşit ücret uygulanacaktı. Toplumun her üyesi, sosyal görevini yerine getirdikten sonra, çok çalıştığını gösteren bir sertifika alacak ve bu sertifika ile üretim stoğundan pay sahibi olabilecekti. Herkes, yönetimi ve üretimi öğrendiğinde, tembelleri, dolandırıcıları, centilmenleri ve diğer kapitalist gelenek koruyucularını kontrol etmeye başladıklarında, toplumsal sorumluluklardan kaçılamayacaktı. Böyle bir kaçış olmaması için temel kurallara uymak bir alışkanlık haline gelmeliydi.

Silahlı halk örgütlenmesi, yenilmiş ancak eski alışkanlıkların gücüne sığınacak üçkağıtçıları, centilmenleri ve soyguncuları denetlemeliydi. Devrim hemen sınıfsız bir toplumu getirmiyordu. Devrim bir geçiş toplumu yaratıyordu. Bu geçiş toplumu iktidarı ele alan işçi sınıfıyla türlü biçimlerde mücadele edecek unsurlarıda içinde taşıyordu. Kapitalizm yenilmişti ancak bu yenilgi onların yok olduğu anlamını taşımazdı. Kapitalizm bu yenilgisinin ardından yeni sisteme karşı savaş açacaktı.

Lenin, insan ilişkilerinin temel kurallarına uyulması halinde herkesin en iyi olduğu alanda çalışabileceğini ve toplum için ayrılan stoğun herkesin istediği zaman ihtiyacını giderebileceği bir hal alacağını belirtiyordu. Ancak bu sınıf toplum anlayışının gerçekleşme yolunun daha başındaydılar ve gelecekte olacak bir toplumun

düşlerini kurmak yerine o topluma gidişte bir aşama olan gündemdeki sorunlarla uğraşmak daha anlamlıydı. Oluşturulacak devlet mekanizmasıyla ilgili yaklaşımı doğal sonucunu vermiş ve sadece aylak insanlardan, üçkağıtçılardan ve kibar beyfendilerden değil, memurlardan da oluşan kapitalist gelenek savunucuları tarafından öfkeyle karşılanmıştı. Tekrar tekrar, resmi ihtişamlarından ve imtiyazlı konumlarından mahrum bırakılmaları gereken memurlara değiniyordu.

Gorki Lenin'in sadece tek bir şey üzerine yoğunlaştığını söylüyordu: İnsanlar arasındaki sosyal eşitsizliğin kaldırılması ve bunu başarmanın yolları. Başarmanın yolları yıkılacak gücün büyüklüğüne oranla zordu. Yıkılması gereken sadece bir Çar değildi yıkılması gereken binlerce yıldır insanlığın sömürülenler ve sömürenler ayrımıydı. Dostoyevski'nin Ecinniler adlı eserindeki Nechaevist şöyle der: 'Destopizm olmadan, eşitlik olmaz." ve Lenin, Despotizmi yıkmak için kitlesel bir örgütlenme yaratıyordu. Lenin eşitliğin geniş kesimlerin insiyatifiyle gerçekleşeceğini düşünüyordu. Bu eşitlik devrimci öncü gücün liderliğinde insanlar arasındaki 'eşitlik' çağını açacaktı. Bu onun için çok büyük önem taşıyordu. 1918 baharında, Bolşevikler yönetimi oluşturduktan sonra polis kurumunun kaldırılmasını öneren bir broşür yayınladı. Lenin'in bu yaklaşımı özellikle uluslararası alanda anti-komünizm taraftarlarınca terörizmin bazı durumlarda uygulanmasının ve insanların istediklerini yapmaya yönlendiren sözlerin faydalı olduğunu düşünüyor şeklinde algılanmıştı. Bu durum Burjuva dünyadan anlayış temelinde kesin bir kopuşunda göstergesiydi. Şiddet gücünü elinde bulundurmayan bir kısım insanın yokluğu burjuvaların korkulu rüyasıydı. Korumak istedikleri şeyleri koruyamama kaygıları ve insanların yokluk içinde bulunmaları tercihleriydi. Yokluk ve yoksulluk içinde bulunan insanların neler yapabileceğini tahmin ediyorlar ve o yüzden Lenin'in toplumsal şiddet örgütlenmesinin aracı olan polis kurumunun kaldırılması gerektiği tezini ürküntüyle karşılıyorlardı.

Devrimin arifesinde Bolşeviklere şu anımsatmada bulunuyordu: "*Yeni Sovyet Kongresi'nde yapılacak belirsiz oylamayı beklemek bir felaket olacaktır. Bugün gücü ele geçirmiş olsak, Sovyet için kullanmalıyız, ona karşı değil. Kimin gücü alacağı o kadar önemli değil. Devrimci askeri komitenin almasına izin verilmeli ya da güç, gerçek sahiplerine, işçiye, orduya ya da köylüye verilmelidir. Böyle bir soruya, insanların, oyla değil de güçle cevap vermek en doğal hakları ve görevleridir.*"

Ve yoldaşlarının devrimci isyana yaklaşımlarını ortaya koyuyordu: "*İsyanın amacı iktidarı ele geçirmektir. İktidarın kullanılacağı biçim, daha sonra görülecektir.*"

Troçki'de iktidarın ele geçirilmesinden yanaydı ve amacı hakkında hiçbir şüphe duymuyordu. Daha sonra yazdığı gibi, her parti bu gücü ele geçirmek ve temsil ettiği grup için kullanmak istiyordu. Bolşevistler sadece işçi sınıfını değil aynı zamanda yoksul köylülüğüde temsil ediyorlardı. Onların siyasi örgütlenmelerinin araçlarıydılar. Troçki, hapisten çıkar çıkmaz devrimi organize etme çalışmalarına başlamıştı.

Yerel komitelerden gelen raporlar, kitlelerin tarafsız olarak, hükümete karşı ayaklanma çağrısına uyacaklarını ancak Bolşeviklerle birlikte hareket edip etmeyeceklerinin belirsiz olduğunu belirtiyordu. Birinci Sovyetler Kongresi, böyle bir kongrenin üç ayda bir toplanmasını kararlaştırmıştı ve Troçki'nin ön ayak olması sonucu Kuzey-Rus Sovyeti, orduya, donanmaya ve yerel Sovyetlere Petrograd'da düzenlenecek kongreye delege göndermeleri çağrısında bulunmuştu. Menşeviklerin etkili olduğu yerel Sovyetlerden çoğu toplantı çağrısına kulak asmamıştı. Bu yüzdende delegelerin sayısı beklenenden azdı. Bolşevikler, daha çok katılım bekliyorlardı. Petrograd meclisi, bölgesel garnizonla özel bir bağlantı kurmaya karar vermiş, Troçki, Petrograd Sovyeti Başkanı olarak bu devrimci askeri komitenin başkanlığına getirilmişti. Artık askerler üzerinde direk bir etkiye sahipti. Kuzey cephesi tehlikeli bir şekilde Petrograd'a yaklaştığında, hükümet bazı garnizon birliklerini göndermeyi

düşünmüştü, bunun üzerine çoğunluk komiteleri Petrograd meclisinin emirleri dışında hiçbir emre itaat etmeyeceklerini bildirmişler ve Rus Sovyet Kongresi'nin bütün gücü ele geçireceğini, insanlara barış, toprak ve ekmek getireceğini bildiren bir önerge yayınlamışlardı.

Kongre Ekim 25'de toplanacakı ve Troçki, 24 Ekim'de ayaklanmanın gerçekleşmesini emretmişti. Verdiği emri şu sözlerle açıklıyordu: "*Petrograd Sovyeti beklenmedik bir tehlikeyle karşı karşıyadır. Karşı-devrimci komplocular, askerleri ve taburları Petrograd'da toplamaya çalışıyorlar...*" Karşı-devrimci gruplar devrimci güçlerin karşısında az biir dirençle geri çekildiler ve Bolşevik kızıl ordunun, asker ve denizcileri bütün stratejik bölgeleri hemen hemen hiçbir karşı koymayla yüzleşmeden, ele geçirmiş, geçici hükümetin üyelerini hapiste tutuyorlardı. Lenin, kılık değiştirmiş olarak 25 Ekim'de Petrograd'a geldiğinde, caddeleri sessiz ve boş bulmuştu. Şehir devrimin elindeydi.

Aynı gücün akşamı, Sovyet Kongresi toplamıştı ve Troçki bütün gücün, kongrenin elinde olduğunu ilan ediyordu. Delegelerin çoğu hükümetin, kongredeki partilerin sağlayacağı çoğunluğa göre oluşturulmasını bekliyorlardı. 650 delegeden, 300'ü Bolşevikler'den 150 kadarı, sağ ve sol kanat diye ikiye ayrılan Sosyalist Devrimciler'den, geri kalanı ise Menşeviklerden ve diğer milliyetlerin temsilcilerinden oluşuyordu. Ancak, 14 yıl önce, Iskra kongresinde yaşanan durum tekrarlanıyordu: Menşevikler, Sosyalist Devrimciler'in sağ kanadı ve Bundistler, ne kendilerini silahlı eylemciler olarak tanıtıyorlar ne de silahla kurulacak bir hükemtte yer almak istiyorlardı. Protestolar altında, toplantıyı terketmişlerdi. Troçki, onların bu davranışını kongreyi baltalama girişimi olarak değerlenidiriyordu:

"*Devrimi zafere ulaştıran Bolşevikler, devrimi hâlâ burjuva korkularla kucaklamak istemeyen gruplarla ve sefil müflislerle birlik olamaz.*"

Bolşeviklerin de aralarında yer aldığı, kongrenin büyük çoğunluğu koruyan diğer delegeler ise iktidarı ele

geçirecek bir çoğunluğun oluşturulması, talebinde bulunuyorlardı.

Kurulan devrimci koalisyonda Sovyet Yönetim Kurulu'ndaki 67 Bolşevik sandalyenin karşılığında, Sosyalist Devrimcilerin sol kanadına 29, farklı miletlerden gelen delegelere ve dağınık gruplara da 20 sandalye düşmüştü. Troçki daha sonraları, Ekim eyleminde, yaklaşık 25 ile 30 bin kişinin aktif olarak yer aldığını ve hiç kimsenin ülke ile askeriyenin nasıl karşılık vereceğini bilmediğini yazıyordu. Moskova'da mücadele hâlâ devam ediyordu ve Bolşevik oluşum oraya gönderilmek zorundaydı. Karşı-devrimci bir eylem hesaba katılmalıydı ve demiryolu işçileri yiyecek naklini durduracakları tehdidinde bulunuyorlardı. Ayaklanmadan beş gün sonra, Bolşevikler'in merkez komitesi, Lenin ve Troçki'nin yokluğunda; hükümeti, diğer sosyalist partileri de bünyesine alarak genişletme kararı almıştı. Diğer partiler, Lenin ve Troçki'nin olmaması şartıyla, bir koalisyon kurmaya yanaşıyorlardı. Krasin'in karısına yazdığı 1 Kasım tarihli mektupta şu ifadeler yer alıyordu: "*Lenin ve Troçki kurban edilecektir, çünkü sosyalist devrim adına sergiledikleri tutumda hep yalnızdırlar.*"

Bunun yanısıra Lenin, koalisyon için harcanan uzlaşma çabalarının sadece devrimi geciktirmek üzere zaman kazanmak için yapılmış hileler olduğunu duyuruyordu. Zinoviev, Kamanev ve diğer bolşevikleri, bu tür oyunlar oynamak yerine devrimi kazanmaya çağırıyordu: "*Güzel, eğer partide bir parçalanma olacaksa, buna izin verin. Eğer çoğunluk sağlarsanız, hükümeti ele geçirin. Biz de Kronstadt denizcileriyle birleşiriz.*" Lunacharski, bu tip taktiklerin sonucunun sadece bir tek şahsın partiyi temsil etmesiyle sonuçlanacağını söylüyordu. Bir diktatörün! Bu cevabı alkışlanmıştı çünkü merkez komitedeki birçok insan kendilerini, Lenin ve Troçki tarafından yanlış yönlendirilmiş hissediyordu. Devrimin sıcak anlarıydı uzun ikna çabalarına zaman yoktu devrim ya kazanılırdı ya da kaybedilirdi. Bir parti isyanının sırası değildi, çünkü hepsi kendilerini, ayaklanma, ikti-

darın ele geçirilmesi gibi konularla bağlamışlardı. Silahların sokaklarda konuşulduğu zaman tartışmanın anlamı yoktu. Bu tartışmalar yerine kararlar verilmeliydi.

Lenin'in uyarıları sokaklardaki çatışalarla anlamlı hale geliyordu. Çünkü silahlı kitleler, eyleme geçmişlerdi. Böylelikle Lenin, merkez komite liderlerine koalisyona karşı çıkan veya onaylan bir bildiri yayınlamalarını ve saflarını belirlemelerini söylüyor ve devrimin bu sıcak günlerinde herkesin yolunu belirlemesi gerektiğini belirtiyordu. Merkez komite üyelerinden 10'u bildiriyi imzalamıştı. 5'i görevlerinden istifa etmişlerdi ve hükümetin gücünü, sadece ve sadece politik terör ile devam ettirebileceğini ifade etmişler, rejimin güvenilmez olduğunu vurgulamışlardı.

Devrimin sıcak günleri sürüyor ve bu süre içerisinde kararlar alınıyordu. Uygulanan aslında belirlenen bir hedefe gitmek için izlenen yolun elden geldiğince az kan dökülerek aşılmasıydı. Parti ve Sovyetler içinde yapılacak tartışmalar ve catışmalar bu süreci çoğaltacak ve devrimi en azından daha kanlı bir yola sokacaktı. Alınan karar uygulanıp sosyalizmin dünya üzerindeki ilk devleti kuruldu.

KISACA NECHAEV

Bu kitabın ikinci bölümünün amacı, Lenin'in taktiksel hareketlerini ya da teorik yapılanmasını anlatmak değildir. Amaç, Lenin ile Nechaev arasında kurulan bağıntılara işaret etmekti. Bolşeviklerin Marks'ı takip ettikleri ve Marksist oldukları tartışılmaz bir durumdur. Ancak Bolşeviklerin örgütlenmeleri ve yöntemlerinde Nechaev'in izleri nelerdir? Bolşeviklerin, Nechaevist olduklarını yönünde zaman zaman siyasi rakiplerince eleştirildikleri olmuştur ve Bolşevikler bunu kesin bir dille reddetmişlerdir. Bu durum onların kendilerinden önceki Nihilist akımlardan etkilenmedikleri anlamını taşımamaktadır. Nechaev: "*Yıkıcı devrim amacına ulaşmak isteyen devrimci, topluma kendisini olduğundan farklı göstermeli, her yere girip çıkabilmelidir...*" Bu yaklaşım Bolşeviklerin toplumun bütün kesimleri içinde örgütlenmeliyiz anlayışını çağrıştırırken gelişkin bir örgütlenmeninde ifadesidir. Lenin bu çalışmada illegal bir partinin uyması gereken biçimleri anlatırken "*Bizim için illegalite sadece teknik bir sorundur. Teknik sorunun gerektirdiği gibi davranırız. Devrimi kazanmak için devrimin düşmanlarının gücünü unutmamalıyız*" derken Nechaev'in gizlenme yaklaşımından farklı bir rota çizmektedir. Nechaev düşman olarak nitelendirdikleri hakkında: "*Onlar tuzağa düşürülmeli ve köleleştirilmelidir... İçimizden biri programlarında yer almalı, onları tamamiyle takip etmeli ve bütün sırlarını ele geçirmelidir. Bu onları hiçbir kaçış yolu bulamayacakları bir vaziyete sokar ve avucumuza düşerler...*" derken kazanmak için her yolu olumlar. Ancak Bolşevikler devrimin bir ana ait bir şey olmadığını ve devrimin yaşanılan her anın parçalarının birikimiyle olduğunu düşünürler. Devrim, gelecek bilinmeyen bir zamanın değil günün sorunudur. Bu sorun ise her tür çalışmanın belirli ilkeler ve kurallar çerçevesinde yapılmasını gerektirir.

Nechaev'e göre arkadaş, müttefik, yoldaş, bunlar vakti geldiğinde kullanılacak olan farklı kategorilerin isimleriydi. "*Tamamiyle yanımızda olmayan insanları düşmanımız sayarız ve onlarla mücadele etmeye, onları tuzağa düşürmeye mecburuz... Haklı olduğumuz gerçeği, bütün dünyayla olan ilişkilerimizde temel aldığımız şeydir... Yanımızda olmayan, karşımızdadır... Devrime hizmet eden herşey ahlaki, onu geciktiren herşey ise ahlak dışıdır.*"

Bunlar Nechaev'in kurallarıydı. Nechaevist olmayan bütün insanlara karşı kullanılıyordu ve bu insanlar kendilerini savunmak isterlerse, bu kurallarla yüzleşiyorlardı.

Bolşevikler bu Nihilist ahlakçılığı, toplumlar tarihinde anlamsız bulurlar her dönemin ve toplumun kendi değer yargılarıyla hareket ettiğini ve devrimlerin bu değer yargılarının gerici yanlarını yıkacağını söylerler. Bu yıkma biçimi ise toplumlar tarihiyle ilişkilidir, yoksa kişilerin niyetleriyle değil. Bolşevikler devrim için yapılacak her şeyi mübah görmezler aksine devrimin yolunun devrimi belirleyeceğini bilerek davranırlar.

Nechaevizm bilgisiz ve geri kalmış insanlara hitap eden bir nevi inanç olarak kabul edilebilir. Bu, onların birikmiş öfkeleriyle konsantre oldukları bir tek kanalla ilgilenirler ve toplumsal mücadelenin gerektirdiği bir çok inişli çıkışlı mücadele yol ve yöntemlerini aslında görmezler veya görmek istemezler. Sosyal problemlere ve diğer sorunlara, insanların istekleri doğrultusunda değil de, bilgili bir kısım aydının onlar adına karar vermesi yoluyla çözümler sunar?

Lenin'in hemen hemen her sorunlu durumda kitlelere gidelim onların hareketleriyle yolumuzu bulalım önermeleri ve devrim sürecinde bırakalım kitleler kendileri karar versin yaklaşımı ise Marksist devrim kitlelerin eseridir tezine uygundur. Lenin devrimin kazanılmasının anlamının kazanılan devrimin insanlar için olduğunu belirtir sık sık. Kitleler adına onlardan kopuk mücadele yol ve yöntemlerine her zaman karşı çıkar.

Bolşeviklerin devrimi kazanması siyasi rakiplerinin eleştirilerini azaltmamıştı. Bunlardan birini de Sosyalist Martov, 1923'te yayınlanan 'Dünya Bolşevizmi' adlı kitabında dile getiriyordu:

"Batı sosyalistleri, Bolşevizmi ükenin tarımsal karakteriyle açıklanabilen tipik bir Rus kurumu olarak görüyorlardı ve sadece Romanya, Macaristan, Bulgaristan gibi ülkeler üzerinde uyglanabileceğini düşünüyorlardı. Fakat bu ülkeler, Bolşevizmin kökeninde yatan II. Enternasyonal'in itiraz eden fikirleri hakkında hiçbir bilgileri olmaksızın, bolşevizmi burjuva karşıtlarına karşı bile korumuşlardı... Aslında Bolşevik devrimin sonucu, bütün devrimler için geçerli olabilecek ölçüdeydi ve uygulanması şu sloganın içinde saklıydı: 'Bütün iktidar sovyetlere' Bu iktidarın Sovyetlere verilmesiyle, bütün devlet kurumlarını kapsayan bir güç oluşmuştu... Devrimci komitelerin gücü, partilerin ve diğer kurumların gücü gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, gelişmemişlerde de kullanılabilirdi... Bu sistem, emekçi sınıfı içindeki demokrasiyi bile ortadan kaldırabilirdi... Sisteme göre, işçi sınıfı kapitalist toplumun bir ürünüydü, bu yüzden demokratik prensipler, emekçi sınıfı için dahi kullanılmamalıydı çünkü çoğunluk zafer kazanacaktı. Küçük azınlık kendisini ezici çoğunluğa karşı korumak zorundaydı. Bu yüzden, bütün devlet kurumlarını, üretim kanallarını, dağıtım birimlerini ve bütün kitlesel organizasyonları, hatta bütün eğitim kurumlarını, yayın organlarını ele geçirmek bu küçük devrimci azınlığın göreviydi. Bu sayede, geçmişin bütün entelektüel geleneklerini yıkabilir, yerlerine yenilerini kurabilirdi..."

Bu eleştiriler, yıllarca Lenin'le siyasi çatışmalara girmiş ve yine yıllarca da onunla çatışarak da olsa birlikte olmuş Martov'un kendisini Sovyet sisteminde bulamamasının acı hayal kırıklıklarından dolayıydı, aslında, Lenin olmadan Bolşeviklerle birlikte çalışabileceğini düşünmüştü. Lenin, ciddi şekilde hasta olduğu bir anda 1920 sonbaharında Rusya'dan ayrılarak, Alman kurulunu, Bolşevikler tarafından kurulan III. Enternasyonal'e katılmamaları yönünde uyarmak için, Almanya'ya

gitmişti. Bu uyarı, büyük bir anlam taşıyordu. Lenin ve Martov çatışsalarda genel anlamda birbirlerinden pek fazla ayrılmıyorlardı, her ikisi de devrimciydi ve ikisi de çarlık rejimine ve kapitalist dünya düzenine karşı savaşıyorlardı. Bu savaşta istedikleri ortak bir düşleri vardı. Martov bu düşün gerçekleştirilebileceğine inanmıyor Lenin ise gerçekleştirilebilinir olduğunu düşünüyordu. Tek ülkede sosyalizm olabilir miydi? Martov'un çatışması aslında son noktasına gidiyordu. Onun için devrim kazanılmış ve orada durulmalıydı. Ölümünden kısa bir süre önce Lenin tüm çatışmalarına rağmen hiçbir zaman kopmadığı devrimci mücadele arkadaşlarını yine anıyordu ve Krupskaya'ya şunları söylediği biliniyordu: "*Dediler ki, Martov'da ölüyormuş.*"

Martov'un anlayışına göre, Leninizm, marksizm değildi. Devrimin içinde sürüklenmiş ve marksizm adına geliştirdiği tezlerle yeni bir teorik yapı oluşturmuştu. Bu Martov'u Lenin'den uzaklaştırmıştı.

Fakat Lenin, 1921'de Sovyetlere saldıran emperyalist ülkeler birliğinin püskürtülmesinin ardından Rusya'nın sadece ya Çarcı ya da Bolşevik olabileceğini söylüyordu.

Rus devrimcileri, Iskra grubundaki ayrımlar esnasında, Lenin'in gittiği yoldan gidiyorlardı. Nechaev ismi, hâlâ nefret uyandırıcıydı, rakipleri Lenin'le uzlaşma sağladıkları sürece Nechaev'i anmıyorlardı. Nechaev ismi aslında bir tehdit gibiydi. Martov, Lenin'le süren siyasi çatışmasında onun getirdiği her yaklaşımı eleştirel bir bakışla değerlendirirken Lenin'in taktiklerini Nechaev'in taktiklerine benzetiyordu.

Leninizm, önemli bir özellik taşıyordu. Bu özellik ise statükoculuğu kabul etmemek olarak kendini ortaya çıkarıyordu. Var olanı koruma ve onun köklü dönüşümlere uğratılması karşısında her sefer Lenin'in devrimci çevrelerle çatışma içine girmesi çoğu zaman Lenin'in rakiplerince Nachaev'e benzetilmesine yol açıyordu.

Lenin devrimi kazanmanın nasıl olacağı üzerinde dururken kendisini bağlayacak hatır gönül ilişkilerine

girmiyor ve sonuca gitmek için yapılması gereken her şeyin yapılmasına çalışıyordu. Bu anlamda Nechaev'in enerjisine benzer bir enerjiyle hareket ediyordu. Ancak Nechaev'i kendi arkadaşlarının "*devrim yalanlarla, demogojilerle yapılmaz*" uyarısına Lenin'in sıkı sıkıya sarıldığı da bir gerçekti. Lenin gerçekler üzerinde hareket ediyordu. Toplumsal hareketlerin zemininin gerçekler olduğunu biliyordu. Bu elbette Lenin'in Marksist olmasıyla da bağlantılıydı.

W.W. Glinsky '1861 ve 1881 yılları arasındaki Tarihin Devrimci Dönemi' adlı, 1913 St.Petersburg basımı kitabında şu hükümleri veriyordu:

"*Nechaev ile birlikte Rus devrim hareketi, geçmişin birçok bölümünü aydınlatan, gelişimin taslağını çıkaran ve kendi tarihine bir giriş yapan önemli bir kişilik kazanmıştır.*

Aynı devrimci inanışın sonraki kuşaklarının, bu durumdan pek memnun olmamalarına ve olan biteni itinayla gizli tutmalarına rağmen, bizler, bütün devrimci hareketin 40 yıllık dönemine bakmalı ve bu hareketin Nechaev'in sahneye çıkmasıyla daha büyük anlamlar kazandığını, hareketin, diğer savunucularından ziyade onun karakteriyle daha çok bağdaştığını itiraf etmeliyiz."

Bolşeviklerin devrimi başarıyla sonuçlandığında, tanınmış Bolşevik tarihçilerden M. Pokrovsky, 'Devrimci Hareket Tarihinin Özeti"' adlı kitabında şu ifadelere yer veriyordu:

"*1860'lı yılların sonunda, Rus devrim çevrelerinde alay konusu yapılan ve kelime kelime 25 Ekim 1917'de açıklanan bir plan kurulmuştu. Bu önceden belirlenmiş bir devrim planıydı. Bu plan, en tabi haliyle ilk önce Nechaev'in çevresinde görülmüştü.*"

M. Pokrovsky, bazı farklı konulara da değindikten sonra, doğrudan Lenin'e döner: "*Bazı konularda onunla aynı fikri, paylaşmıyorum fakat yaptığı olaylarla, haklı olduğunu hep kanıtlıyor. Yedi kere bu tecrübeyi yaşadıktan sonra, mantığım farklı davranmamı söylese de tartışmayı bıraktım ve Lenin'i takip ettim.*"

Pravda 4 Ağustos 1918 tarihinde, 'Sınıf Bilincindeki İşçilerin Catechizm'i' başlığı altında devrimcinin uyması gereken kuralları yayınlıyordu. Bu makale Nechaev'in Cetachizm'ine yönelik ironik göndermelerle doluydu. Başarılmış bir devrimin ardından devrimci mücadelenin sanıldığı gibi olmadığına bir işaretti.

Bu sırada, Nechaev'in yoldaşlarından çoğu hayattaydı, bazıları onunla kişisel anılara sahiptiler ve Nechaev hakkında bir şeyler yazmayı görev saymaya başlamışlardı. Devrimden sonra polis arşivleri açılmış, Michaev Kovalensky "Mahkeme belgelerindeki ve hafızalardaki Rus devrimi" adlı 1923 Moskova basımı kitabında Nechaev'e şu övgüleri yağdırıyordu.

"Rus devrim yolunda ne yüce bir figür. Muhteşem devrimci enerjisi, devasa örgüt kabiliyeti, bütün eski dünyaya karşı acımasızca savaş ilan etmesi... bunlar yok sayılamaz. Devrimin yeni ahlakıyla değiştirilecek olan, eski burjuva değerlerini reddetmesi... Gürleyen sloganıyla. Herşey devrim için, Bu müthiş devrimci güzümüzün önündedir. Rakipleri, onu savaşta yalnız bırakmak için ellerinden geleni yaptılar fakat 'Toprak ve Özgürlük'ün ve 'Halkın İradesinin' adamları, onu takip etmekten başka hiçbir şey yapmadılar. Bütün Rus devrim hareketine damgasını vurduğu inkar edilemez."

Kovalensky ve diğerlerini, Aleksander Gambarov'un "Nechaev üzerine tatışma" adlı eseri takip etti. Onu, altmışların sonlarına doğru devrim üzerine çalışan ve bu düşünceyi yaymaya uğraşan istisna özellikler taşıyan bir devrimci olarak tarif ettikten sonra Gambarov, Nechaev'i 47 yılın ardından Ekim 1917'de gerçekleşen büyük değişimin öncülerinden biri olarak göstermekle kalmayıp aynı zamanda devrim sürecinde model olarak alınan bir kişilik olarak da tanımlıyordu.

"Nechaev'in, o zamanlar öngördüğü her şey zamanının ötesindeydi ve tarihsel nedenlerle açıklanabilirdi. Bütün bunlar Rus komünist partisinin kendi tarihi boyunca yapmış olduğu politik savaşın taktikleri ve yöntemleri içinde tam anlamıyla açıklanıyordu. Nechaev'in yazdık-

larını dikkatlice okumak, Rus Bolşevizmiyle başarıya ulaşan mücadele tarzını, programında temel aldığını görmek için yeterlidir. Ne Nechaev'den önce ne de Nechaev'den sonra, hareketimizde benzer şeyler yaşanmadı. Onunla biz, bolşevik taktikleri belirlemede önemli iyi ve kötü bir örneğe kavuştuk"

Nechaev'i olduğu gibi görmeye çalışıyordu.

"O bir teorisyen değildi. Herşeyin ötesinde, devrimci davanın uygulayıcısıydı. Sosyalist devrime zafer kazandırmak için bilmediği ve bulmaya çalıştığı belirsiz bir yol izledi, kendisinin ulaşamadığı amaç, Nechaev'in uyguladığı taktikleri değerlendiren ve yapmaları gerekenle yapmamaları gerekenleri gören Bolşevikler tarafından başarıldı... Eğer biri, 1860'lı yıllara ait özel bir terminoloji çıkarırsa, profosyonel devrimciler ve bütün Bolşevikler, Catechizim'in sadece birkaç paragrafına imza atabilirler...

1917'de ekim ayında başkentin surlarına ve iyi gün dostlarına karşı savaşan kitleler, Bolşeviklerin sloganlarını takip ederken Bolşevikler Nechaev'in anlayamadığı bir şeyi yapıyorlardı. Devrimi gerçeklerin üzerine inşa ediyorlardı."

Gambarov sözlerine devam ediyor ve Nechaev'in öngürdüğü toplum şeklini, bolşevizmin kurumlarıyla karşılaştırıyordu.

"Eğer birisi çağdaş terminolojiyi Nechaev'in terminolojisinin yerine kulanırsa, 'Halkın İntikamı'nın yapısı içinde şu anki parti modelinin bazı nüvelerinin olduğunu görebilir. 'Bölüm' bölgesel organizasyonları temsil ediyordu. Bütün hücre şebekeleri için planlar, detaylarıyla ele alınıyor, eylemler denetleniyor, kullanılacak araçlar belirleniyor ve merkez komiteye bağlantı sağlanıyordu. Diğer bir deyişle mevcut hükümetin ve bölgesel merkezlerin bütün fonksiyonları yerine getiriliyordu.

...Nechaev'in 'Halkın İntikamı' tepeden tırnağa merkeziyetçi ve komplocu bir anlayışla inşa edilmişti. Piramid'in temelinde, düşük mevkili insanlar, bir üst kademede üst tabaka ve en üstte de merkez komite yer alıyordu ve doğrudan Nechaev'in yurtdışından verdiği emirlere

bağlıydı. I. Enternasyonal ile de bağlantı halindeydi. Bu yüzden Nechaev'in organizasyonu, Lenin'inki andırıyor ancak örgütün işleyişi tam zıt bir karakter taşıyordu. Nechaev örgütü bilinmezliklerle kuşatırken Lenin örgüt içinde gizliliği sadece teknik bir sorun olarak görüyor ve zaman zaman örgüt içinde gizliliği anlamsız boyutlara getirmeye çalışanlara karşı ışık biraz daha ışık çağrıları yapıyordu.

Ulsulararası sosyalist hareket içinde var olan duruma karşı Nechaev de tıpkı Lenin gibi eleştirel bir bakış açısına sahipti ancak burada temel bir ayrım vardı. Nechaev uluslararası sosyalist hareketin sorunları karşısında yetersiz ve reddedici bir durumdayken Lenin bu sorunlarla açıkça mücadele ediyordu."

Gambarov sonuç olarak şunları söylüyordu: "*Genel anlamda Nechaev ilk ve en önemli örgütçülerden biriydi.*"

Gambarov dürüstçe şunu belirtiyordu: "*Nechaev, kelimenin tam anlamıyla bir Marksist değildir. Hatta kendisini, Marks'ın bir öğrencisi olarak dahi görmemektedir... Batı Avrupalı yazarların öğretilerinden sadece devrimci aktivitede kullanılabilecek olanları almıştır.. Lenin ise Marksisttir ve marksizmin en ciddi takipçisidir.*" Son olarak Gambarov, bir sonraki çalışmasında Nechaev üzerine yeni çalışmalar yaptığını söylüyordu.

Gambarov'un kitabı Moskova'da çıktığında yıl, 1926'ydı. Lenin ölmüştü ve Stalin merkez komitenin başındaydı.

Gambarov tarafından sözü verilen yeni çalışması tamamlanamadı. Öte yandan Juri Steklov tarafından yazılan, Nechaev'i ve devrimci fikirlerini eleştiren, Catechizm'in yazarlığını Bakunin'e mal eden bir kitap yayınlandı.

Gambarov, Nechaev'in bulunduğu çevreden koparılıp, konu edilerek, kendisine sahip olmadığı değerlerin yüklenmesinin, onu göklere çıkarmanın kabul edilemeyeceğini ve gereksiz olduğunu ifade ediyordu.

Beş yıl sonra Gambarov'un en ciddi eleştirmeni Boris Kosmin, 'Nechaev ve Nechaevistler' adlı kitabında şöyle yazıyordu: "*Nechaev'in Rus devrim tarihindeki*

yerini gösterecek materyalleri aslında yeni toplamaya başladık."

Fakat Nechaev'in yöntemlerinin ve taktiklerinin Lenin'inkilerle karşılaştırılması sürecekti. Bu karşılaştırmalar ya Nechaev'in entrikacı yanlarını Lenin'e ve Bolşeviklere yamamaya çalışan dar burjuva ideolojik yapıtlar oluyor ya da konuya bilimsel ve devrim tarihi açısından bakan karşılaştırmalar oluyordu. Bu karşılaştırmalarda en temel özellikleri şu şekilde belirtmek olanaklı:

Nechaev olağanüstü enerjik ve davasına inanmış bir kişilikti. Onu davasına çalışmaktan kısa bir zaman dilimi için bile olsa ayırmak imkansızdı. Yaşamının her anı devrim içindi ve bu süreç ömrünün sonuna kadar sürmüştü. Yaşamı boyunca kişisel çıkarları için kullanabileceği bir çok olanak karşısına çıkmasına rağmen bu konuda olağanüstü bir titizliğe sahipti ve kesinlikle bu tip bir davranışı yoktu. Nechaev'e karşıt olanlar bile bu konuda onun titizliğini belirtiyorlardı.

Nechaev devrimin bir istek olmadığını ve gerçekleştirilmesi gereken pratik bir sorun olduğunu düşünüyor ve o güne kadar devrim adına yapılmış çalışmalardan farklı bir çalışma yapmaya yöneliyordu. Onun çalışmaları hep bu farklılık üzerine inşa edilmişti. Uzun boylu tartışmalar yerine bir şeyler yapmayı tercih ediyordu.

Nechaev ve Lenin arasında kurulabilecek ortak noktalarda burada bitiyordu. Her ikisi de devrime adanmış enerjik bir yaşamdılar ve yeni çalışma biçimleri öneriyorlardı.

Nechaev, Lenin ayrılığı ise bundan sonra başlıyordu. Nechaev hedefine ulaşmak için her yolu mübah görürken Lenin bu konuda sıkı ilkelere sahipti, o, devrim için çalışan insanlar arasında açıklık olmasını savunurken Nechaev bunu gereksiz buluyordu. Lenin devrim için uzlaşmalar, ittifaklar ve ayrılıklara imza atarken temel olarak bu sürecin kazanılacak devrimin bir parçası olduğunu düşünüp ilkeli hareket ediyordu. Nechaev ise devrim ile devrimin kazanılması için yapılan mücadele arasında bir birlik kurmuyordu.

"Nechaevizm; bir nevi komplocu ayaklanma sistemi ve kitleleri çarlık rejimine karşı ayaklandırmaya çalışan ilkesiz bir terörizm." iken Leninizm kitlelerle bağ kuran ve onlarla birlikte hareket eden devrimci bir hareketti. Terör bir devrimci hareketin ilkesi olamazdı. Devrim madem kitlelerin eseriydi o zaman onlarla birlikte olunmalıydı.

Nechaev 1860'lı yılların Rusya'sında ulaşılmaz romantik devrim hayalleri görenler arasından devrimi günlük yaşama getiren bir kişiydi. Ona göre devrimin gerçekleşmesi için yapılması gerekenler gayet basitti ve yapılmalıydı.

Nechaev oluşturmaya çalıştığı örgütsel yöntemlerle komplocu bir yapı kurmuştu. Bu yapının tarihsel ilk kökenleri eski hıristiyan tarikatlarına kadar ulaşsa bile aslında yeni bir durumdu. Devrimi yapmak için gerekli bir biçimdi Nechaev'in gözünde. Bu örgütlenme biçimi ise Nechaev'de mutlak bir duruma çıkıyordu. Lenin'de ise örgütlenme yol ve yöntemleri sadece geçici bir durumdu ve mutlak örgütlenme biçimi diye bir şey yoktu. Lenin'in devrimin hemen ardından *"Parti merkez komitesine hemen altmış yetmiş kişilik büyük bir oranda işçileri almak gerek bu işçilerin illa uzun yıllar siyasi deneyimleri olmasına da gerek yok"* demesini Nechaev'in anlamasına imkan yoktu.

Yaşadıkları toplumla ve tarihsel kesitle ilgili olmak hem Nechaev'in hem Lenin'in en önemli özelliğini oluşturuyordu. Bu ilgileri ise onları çözümleyici bir yaklaşıma yöneltiyordu. Nechaev içinden çıktığı sisteme karşı sistemin argümanlarının tam tersini yapmanın yeterli ve zorunlu bir durum olduğunu ve doğru olarak kabul ettiklerinin sadece bunları reddetmekten geçtiğini savunuyordu. Lenin ise içinden çıktığı sistemin tarihsel gelişimin bir aşaması olduğunu ve bu aşama içinde insanlığın biriktirdiği olumlu mekanizmalara dayanmak gerektiğini belirtirken aynı zamanda yıkılması gerektiğini düşündüğü şeyleri ise içinde bulunduğu sistemin durumundan farklı bir bakışla kazanılması gereken dünya-

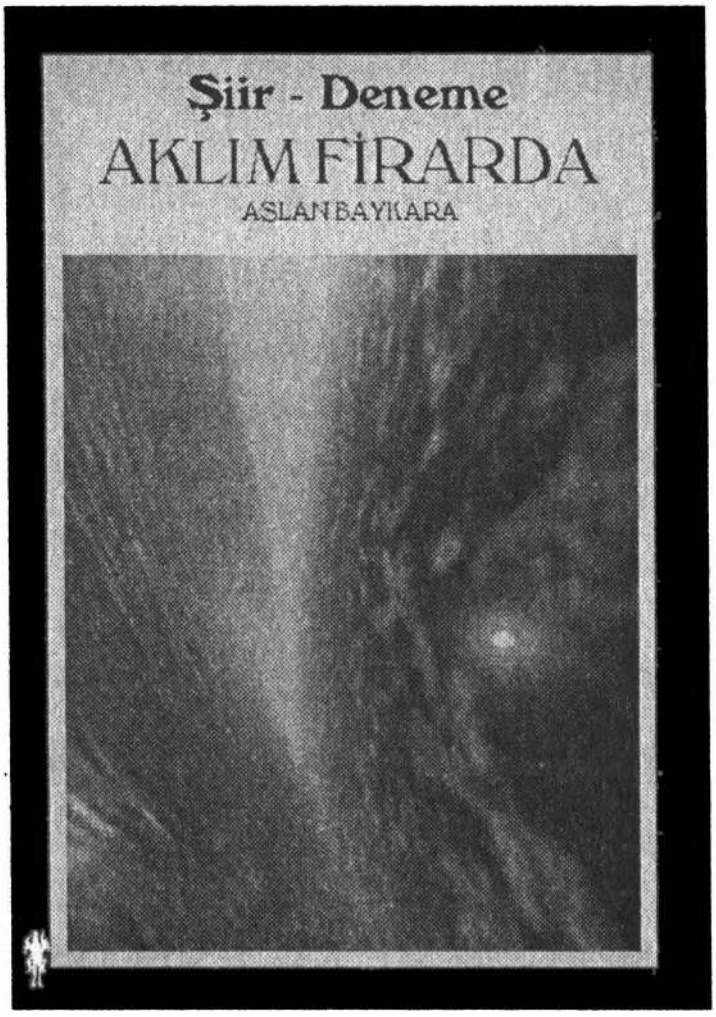
nın ihtiyaçları temelinde değerlendiriyordu. Lenin'e göre gerçek çözümün anahtarıydı. Ve gerçek herkesin genel kabul ettiği şeylerden farklı bir biçimdeydi ve onun çözümlenmesi yolu açacaktı.

Nechaev bir çok insan için olanaksızı isteyen bir adamdı. Olanaksızın olabilirliğini gördüğü için istiyordu. Lenin'de bir çokları için olanaksızı, imkansız yollarla istiyordu ve olanaksız sayılan şeyi gerçekleştirmişti.

—BİTTİ—

İÇİNDEKİLER

Önsöz 5
Öğrenciler Arasındaki Huzursuzluk 9
Gurbette 21
Komplonun Keşfedilmesi 31
Sürgünde 43
Duruşma 61
Tutuklanması ve İadesi 77
Cinayetten Hüküm Giymesi 83
Peter-Paul Kalesinin En Gizli Yeri Revelin'de 99
Nechaevistler 115
V. I. Ulyanov Lenin 123
Ulyanov Ailesi 125
Iskra 141
Lenin'in Taktikleri 163
Güce Giden Yol 185
Kısaca Nechaev 209

Şiir - Deneme

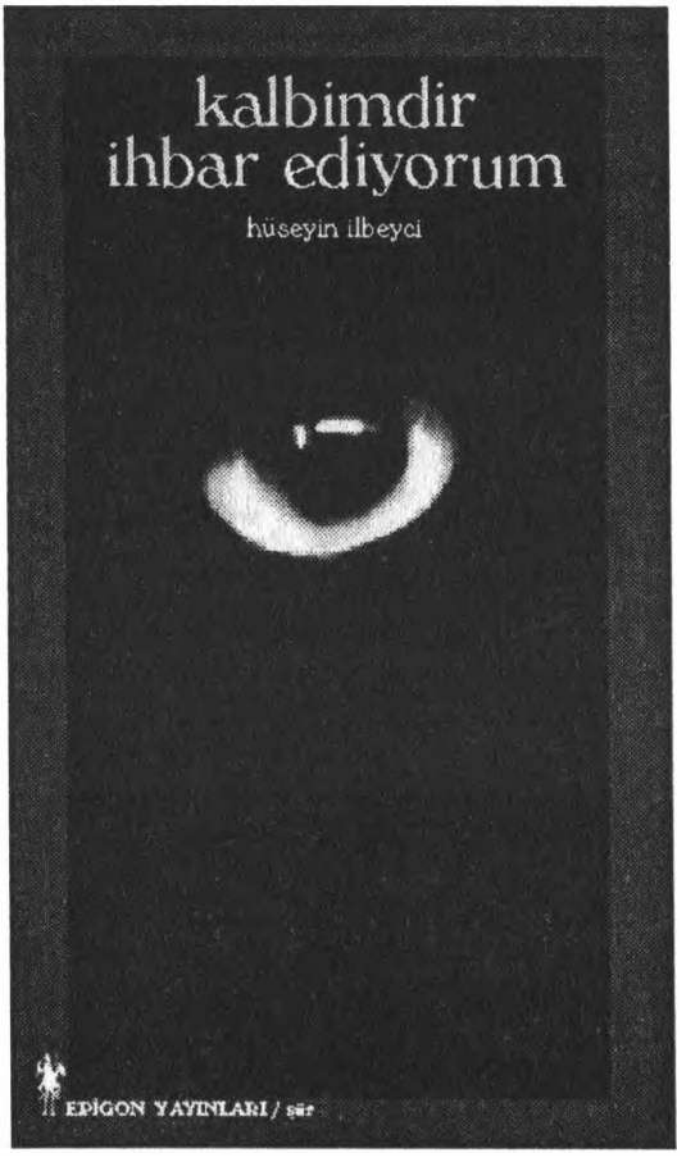
AKLIM FİRARDA

ASLAN BAYKARA

Şiir ve denemeleriyle duyarlı yaklaşamını okurun karşısına çıkaran Aslan Baykara'nın üçüncü kitabı. Günlük gazete yazılarının içinde dile getirdiklerini şiirleriyle ve denemeleriyle okuruna sunarken halk kültürümüzün özelliklerini taşıyan şiirleriyle duyarsızlaşan dünyaya yeni bir soluk getirmeye çalışıyor.

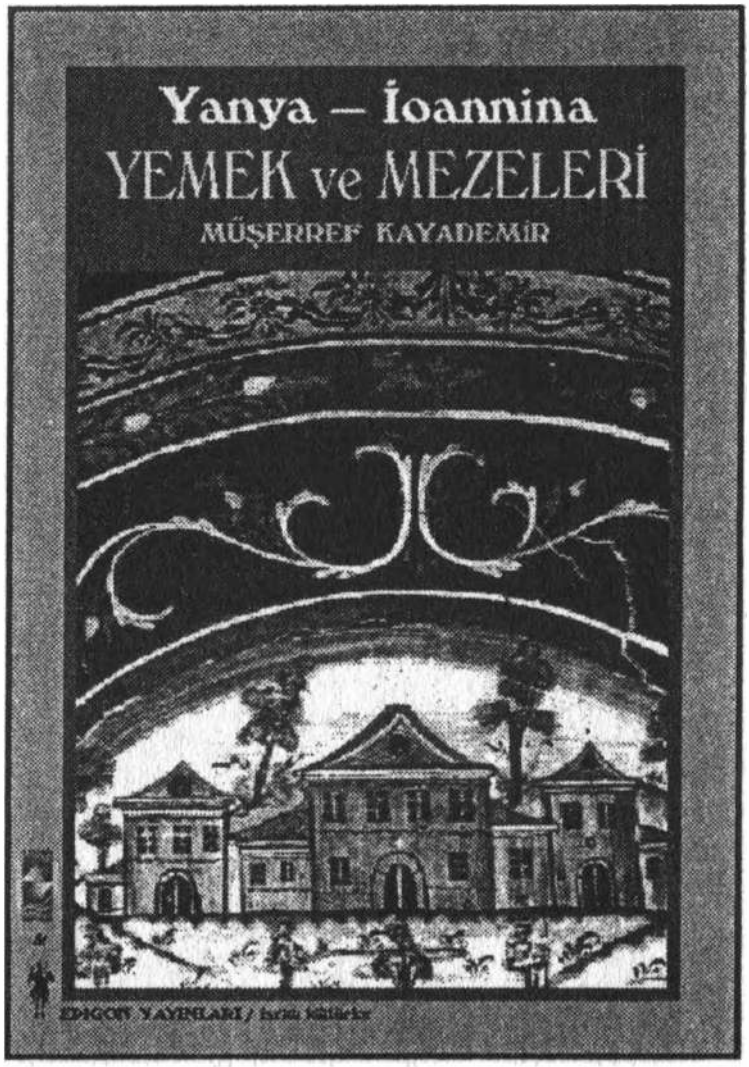
kalbimdir ihbar ediyorum

hüseyin ilbeyci

Hüseyin İlbeyci'nin "Yakarsam Yine Kan" adlı şiir kitabından sonra ikinci şiir kitabı.

İlk kitabıyla şiir dostlarının ilgisini çeken İlbeyci bu kitabında şiirinin yeni kapılarını okura açıyor. Şiirin ses olduğu ve bu sesin insanın yaşamının sorgulanmasına yönelik olduğunu bir kez daha dile getiriyor. Yeni bir şiir anlayışı arayışında İlbeyci.

Yanya – İoannina
YEMEK ve MEZELERİ

MÜŞERREF KAYADEMİR

Bu kitapla kaybolmaya yüz tutmuş kültürel değerlerimizden biri daha kurtarılmıştır.

Lozan mübadilleri, Lozan Antlaşması'na bağlı olarak kendilerine hiçbir şey sorulmadan yerlerinden yurtlarından edilmiş insanlar. Bu insanlar yeni yerleştirildikleri yerlere geldiklerinde aslında tüm geçmişlerini, geleneklerini ve yaşam biçimlerinide taşımışlardı. Bu taşınan geleneklerden birini de yemek kültürü oluşturmakta. Müşerref Kayademir, Türkiye'de doğmuştur yani bir mübadil çocuğudur. Ömrü boyunca ilk elden mübadeleden önceki yaşamı dinlemiş ve onun havasında yaşamıştır. Yaşamı boyunca mübadelenin zorluklarını dinlediği kadar mübadeleden önceki yaşamın izlerinide üzerinde hep hissetmiştir. Bu izlerin en önemlilerinden birini de yemekler oluşturmuştur. Aile sofrasına konan yemekler bir çok yerde gördüğü yemeklerden farklıdır. Farklılık yemeklerin yapımında olduğu kadar tatlarındadır da. Müşerref Kayademir geçen zaman içinde yetiştiği yemek kültürünün fast-food yiyecekler dünyasında kaybolduğunu gözlemiş ve buna karşı bu kitabı hazırlamıştır.

Yıllarca denenerek hazırlanmış bu yemekler kültürümüzün zenginliklerine önemli bir katkıdır.

Epigon Yayınları
Nisan 2003

Olanaksızı İsteyen Adam

SERGEY NECHAEV

MICHAEL PROWDIN

Dostoyevski'nin ünlü romanı Ecinniler'in kahramanı ve esin kaynağı olan Sergey Nechaev'in fırtınalı ve olaylarla dolu yaşam öyküsü.

Dostoyevski romanında yeni bir anlayışa bağlı insanların doğduğuna işaret ediyordu. Bu insanlar inandıkları şeyler için her türlü sorun karşısında kendilerini feda etmekten çekinmeyen ve kendilerine dayatılan tüm toplumsal önyargıları reddeden kişilerdi. Toplumsal değişimi yaratacak çabaları ideal edinen bu insanlar yeni bir insan tipini oluşturuyordu. Sergey Nechaev'de bu insan tipinin ilk örneklerinden biriydi.

Sergey Nechaev ile Lenin arasında kurulmaya çalışılan benzerlik ve benzemezlik kitabın önemli bir bölümünü oluşturmakta. Nechaev dönemini etkilemiş devrimci bir kişilik ayı zamanda uzak durulması gereken bir entrikacı ve bu kişilik günümüzde artık iyice yaygınlaşmış entrikacılığın tipik örneği olduğu gibi aynı zamanda günümüzde iyice yittiği sanılan davaya adanmışlığın da önemli bir örneği.

EPİGON YAYINLARI / Biyografi

ISBN: 975-92397-2-8